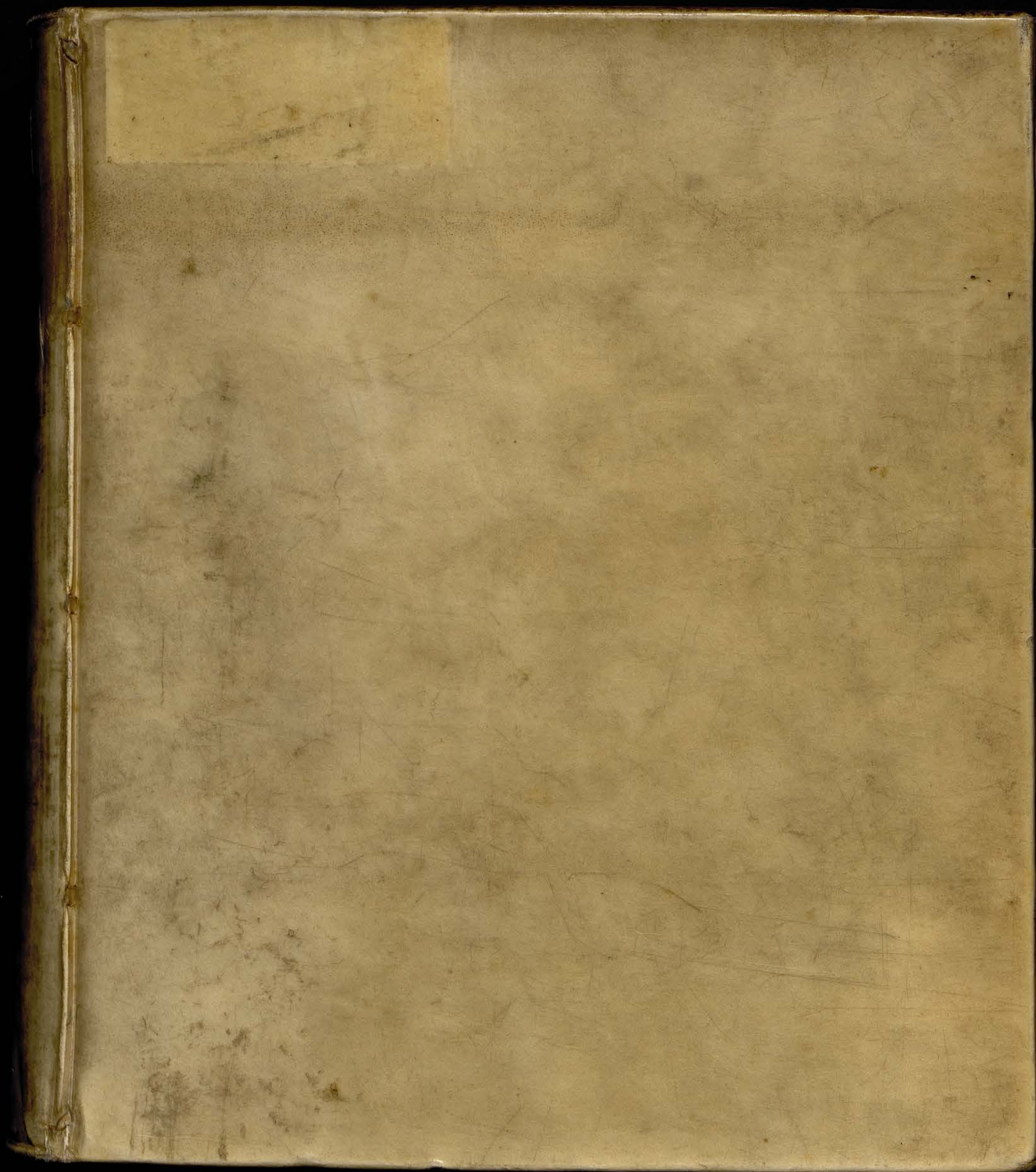
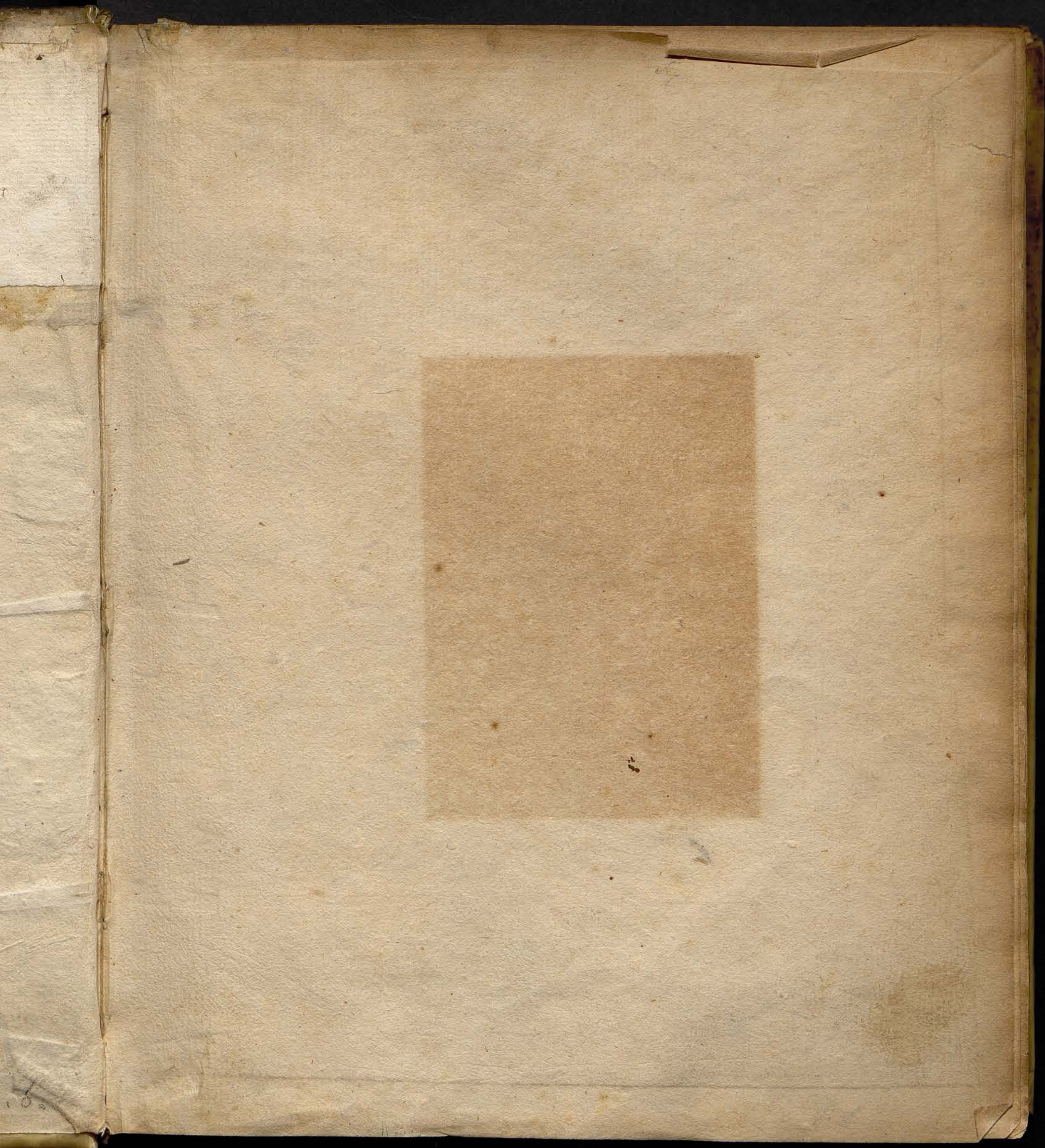

V
B J
C
19527 19528

CHRONICA SIVE HISTORIAE POLONICAE COMPENDIOSA, AC PER CERTA LIBRORUM CApita ad facilem memoriam recens facta descriptio:

Authore Magnifico Viro

JOANNE HERBURTO DE Fulstin, Regni Polonici Senatore.

Cum gratia & priuilegio Reg. Maiest.

DANTISCI,
Sumptibus Balthasaris Andreæ, in cuius Bibliopolio prostant.

ANNO 1609.

SERENISSIMO PRINCIPI, ET DOMINO, DOMINO SIGISmundo Augusto, Dei gratia Regi Poloniæ, Magno Duci Lituaniæ, Russiæ, Prussiæ, Masouiæ, Samogiciæ, Kiiouiæ, Voliniæ, Podlasiæ, Liuoniæ, &c. Domino & hæredi

JOANNES HERBVRTVS DE Fulstin humilima sua officia commendat, & omnem felicitatem à Deo Opt. Max. precatur.

ATVRA duce hoc comparatum est, Serenissime Rex, vt præstantissima quæque ingenia ad ardua semper & difficilia nitantur, non alio magis præmio ducta, quàm spe nunquam intermoriturae gloriæ. Hinc itaque est, quòd laborum ab eiusmodi ingeniis ratio propè nulla, facultatum minima, vitæ ad extremum perquàm exigua habetur: resque ea in perfacili cognitione quum sit, explicatione longa indigere non videtur. Si enim veterum Regum, Principum, Monarcharum, altiore memoria res gestas quis retexat: re ipsa comperiet profectò, ceu scopum quendam, quo actiones illorum describerent, hanc perennis famæ gloriæque propositam eis fuisse coronam. Quid enim Herculem illum, quid Cyrum, Philippum, & Alexandrum Macedonas, Epaminundam, Themistoclem, Scipiones, Hannibalem, Iulium Cæsarem, ac in-

ac infinitos propè alios, quorum celeberrima gesta nulla unquam temporum depascet vetustas, commemorem? quum in confesso sit, æterni nominis ergò ad posteritatem longa serie transmittendi, tot tantosq; illos pertulisse labores? Neque verò subiisse tam varios casus, ac tot discrimina rerum satis erat, nisi etiam perquàm vigili studio satagerent, ut aliquis diuino ingenio illorum præclara gesta scriptis suis, ceu illustri quodam monumento, æternitati consecraret. Vnde apud Spartiatas lege cautum erat ut ante bellorum conflictus, singuli Musis immolarent. quod cur fieret, quum Imperator illorum Eudæmonidas interrogaretur, respondit: Vt præclarè gestis præclara encomia contingant. Pari exemplo Themistocles, quum ex eo quæreretur, quod ἀκρόαμα aut cuius vocem libentissimè audiret? Eius, inquit, à quo sua virtus optimè prædicaretur. Hac eadem ratione ductus Alexander Magnus ille Macedo, Achillem non aliam ob rem fortunatum (quamuis ille omnibus naturæ fortunæque dotibus affatim prolixèq; abundârit) prædicat, nisi quòd Homerum præconem virtutis suæ inuenerit: & verè. Nam nisi Ilias extitisset (Cicerone id attestante) ille idem tumulus, qui corpus contexerat, nomen quoque obruisset. Sed quorsum tandem hæc nostra apud Serenissimam Maiestatem vestram instituta est oratio? Eò scilicet, ut omnes intelligant, in Regno Maiestatis vestræ Reges, ac fortes viros, fama rebusq; gestis nullis nationibus secundos extitisse (quod quidem rebus ipsis, non phaleratis aliquibus dictis, liquidò constat): qui hac eadem gloria rerumque gestarum æterna memoria ducti ardua quæque tentarint, ac labore improbo indefessoque perfecerint. Ac nostri quidem eò feliciores illis, quos modò commemoraui, extiterunt, quòd non tam de ista gloria, quæ exspectatur ab hominibus, soliciti fuerunt:

quàm

quam amore Ecclesiæ & Reipub. ducti, ad Dei potius gloriam sua præclarè facta referre studuerunt. Quantum autem illi laborum pro Repub. sustinuerint, & quid pro Ecclesia Christi Catholica fecerint, ex hoc etiam nostro nostratis historiæ Compendio, semper non difficulter sanè quisque cognoscet. Non itaque rebus strenuè & fortiter gestis nostri illis veteribus cesserunt: verùm scriptores tantummodo & sacri vates, qui res illorum pace belloq; præclarè gestas canerent ac scriberent, desiderabantur. Quum enim gentilicio errore Maiores nostri detinerentur, nullæ apud eos literæ, nulla politior ingenii cultura reperiebatur: pòst verò gratia Dei depulsis dæmonum tenebris, ut cætera ad vitam benè beatéque degendam, ita & literarum beneficium, longo tamen temporum interuallo, nobis est tributum. Quare primus (quod ego sciam) Vincentius quidam Cadlubcus rudi ac imperito stylo res Polonorum annotauit veriùs, quàm scripsit: post eum verò sequuti sunt Ioannes Dlugossus & Miechouiensis, diligentia ac fide in perscribenda Historia singulari: cæterùm non eo ordine, ac verborum sententiarumque grauitate usi, vt ad externorum optimis literis exculta ingenia, purgatasq; & teretes aures scripta illorum penetrare possent. Bernardus autem Vapouius, post omnes illos superiores, politiore quidem eloquio, & veritatis indagandæ ac posteritati prodendæ summo studio usus est: verùm hunc aut immatura mors aut negotia Reipubl. à cœpto opere quum reuocassent, fragmenta tantummodo Historiæ nobis reliquerunt, partum verò maturum inuiderunt. Vltimus denique temporum serie, verùm eruditione, eloquio, rerum tractandarum enodandarumque artificio princeps, nostra ætate à Deo datus est nobis Martinus Cromerus: qui nô content' his, quos modò recensui, Historiæ nostræ Auctoribus: verùm

Historiographi Polonorum.

Martini Cromeri encomium.

rúm

rũm penitiores omnium veterum Scriptorum recessus perscrutatus, & originem gentis nostræ genuinam, & rerum gestarum euidentissimam rationem ob oculos posuit. Dignus certè, ut eam animorum nostrorum gratitudinem referat, quæ debetur iis, qui thesauros nullo auro comparabiles, ex obstrusis quibusuis indagabilibusque locis, in lucem proferentes, dono alicui offerunt. Qui namque uniones, quod genus vel pretiosissimorum lapidum, cum gloria rerum à Maioribus Maiestatis vestræ, Serenissime Rex, atque gentis Polonæ gestarum, comparandi sunt? Quas quidem res gestas, quum diligentissimè perquisiuisset Cromerus ex longoque situ squalidas quodammodó eruisset: verborum ornatissimorum delectu, ac sententiarum grauitate singulari, ita eas perpoliuit, ut per totius orbis terminos exspatiatæ, æterni nominis famam Patriæ nostræ charissimæ compararint. Sed cur tandem nos, Historia Cromeri ceu limpidissimo quodam fonte non contenti, hoc Compendii nescio quid exarauimus? Hoc instituti nostri erat, Serenissime Rex, ut ea quæ perpetua rerum narratione à Cromero multis (ita enim opus erat) continuata sunt, à nobis per certa rerum capita verbis quàm paucissimis (hoc enim Compendium postulat) distinguerentur: quó ita res nostrorum gestæ, & facilius inueniri, & commodius memoriæ mandari, atq; ita (si quando usus exposceret) commodo & usui esse possint. Illud veró maximè curatum hic est à nobis seduló, ut ea quæ vel ad animos ad pietatem formandos moresq; instituendos, vel ad fortitudinem atq; animi magnitudinem commendandam, tam ex Regum, quàm Procerum priuatorum rebus gestis, pertinere videbantur, in medium proferrentur. Eius namque generis exempla, apud Maiores nostros tam illustria & luculenta sunt, ut neque Græcis illis, neque etiam

Causa huius scripti.

iam Romanis ullo modo cedere videantur. Ea veró quum ab ipso Lecho, gentis nostræ primo auctore, diligenti indagatione orsus essem, usque ad Maiestatis vestræ Regni felicis gubernacula prosecutus sum, relinquens paratam atque luculentam materiam melioribus & cultioribus ingenijs, ut ea posteritati mandent, quæ à Maiestate vestra pro communi Reipubl. bono gesta sunt. Atque hæc quidem eius generis mihi fuisse videntur, ut nisi per Maiestatem vestram felicem finem sortita fuissent, omni dubio procul Rempublicam nostram funditús euertissent. Quis enim ignorat, qui motus ac Tragœdiarum propé exitus, sequuturi erant, nisi Legum abusu antiquatarum in integrum restitutio (quam nos executionem appellamus) túm ut Polonus cum Lituano nullo discrimine essent, pro unoque & indiuiso corpore haberentur (Vnionem nos dicimus) opera ac studio laboreque indefesso Maiestatis vestræ utrumque perfectum esset? Quæ quidem ardua & magna duo Reipubl. negotia, à Maioribus Maiestatis vestræ tentata quidem sæpe sunt, suum tamen finem sortiri nullo potuerunt modo. Sed longior ego nunc in explicandis rebus à Maiestate vestra gestis, esse nolo: ne quispiam, auribus Maiestatis vestræ aliquid me dare, existimet. hoc tantummodo ab ipsa maiorem in modum oro & quæso, ut hoc laboris nostri quicquid est grato animo accipere, atque me operas pensaque Reipublicæ qualia possum tradentem, benignitate sua Regia complecti velit. Non dubito autem, & apud Maiestatem vestram Dominum clementissimum, & apud nostros etiam homines humanitatis studiosissimos, gratiam me esse hoc etiam nomine initurum, quód & Legibus dirigendis transferendisque labores non paruos impenderim, & Maiestatis vestræ, nostrorumque Maiorum præco-

nſo, pro virili mea parte non defuerim. Sed iam Maieſtatem veſtram Regiam ad gloriam Dei quàm diutiſsimê valere, atque Reipublicæ noſtræ Polonæ Patriæ nobis dulciſsimæ quàm feliciſsimè præeſſe cupio & opto. Datum Præmisliæ menſe Augusto, Anno à Chriſto incarnato 1 5 7 1.

COM-

COMPENDIOSAE POLONORVM HISTORIÆ Liber primus.

DE ORIGINE NOMINIS POLOnorum. Caput I.

POLONORVM *gentem viciniores eiusdem linguæ populi vocant Polacos, siue Polonos: indeq́; qui Latinè loquuntur, Polonos eos appellant: Lachos verò Lechósue à vicinis vocatos, Lechitas solent dicere Latini.* Poloni. Lechitæ.

Polaci itaq́; siue Poloni dicti sunt à Pole, quod & planiciem & venationem Slauis significat: (nam & planam ferè apertamq́; regionem ii tenent, & apprimè studio venandi tenentur) nomen verò Lachorum, siue Lechorum, ille eis dedit, qui primus eorum conditor atq́; dux (vt iam dicemus) fuit.

DE IMPERIO LECHI.
Caput II.

Lechus & Cechus. DIuturno cunctæ Slauicæ nationis consensu celebratur, Lechum & Cechum Polonis atque Boemis (qui etiam Cechi lingua Slauica vocantur) Principes præfuisse: ideoque alterum Polonis, alterum Boemis nomen dedisse, dubitandum non est. Bernardus quidem Vapouius etiam certum tempus edidit, quo Polonis Lechus præfuit: nempe circa annum Christi 550 à quo quidem sumendum est initium rerum Polonicarum, propterea quod de vetustioribus gentis nostræ temporibus exploratum habemus nihil. Lechus itaque primus gentis Poloniæ auctor, hanc regionē latissimam, quæ Regnum complectitur, ad colendum & habitandum multitudini suorum distribuit: arces & castella oportunis locis muniuit: ipse in una ex his domicilium fecit, quam sexto à Varta flumine milliario, versus Septemtrionem, in patentissima planicie, ex rude & non dolata materia extruxit: eique oppidum adiunxit, & Gnesno seu Gnesnæ ipsi nomen imposuit. A nido autem, quem Gniazdo Polonicè vocamus, paululum deflexit ipse hoc vocabulum: siue quòd eo loco, quo nidus auibus, arx illa sibi futura esset: siue quòd aquilarum ibi nidum reperisset. Nam inde existi-

Ann. 550.

Gnesna.

mant

mantur Poloni Principes habere suum Insigne albam Aquilam, erectam, expassis alis. Sic igitur fundato suo principatu, Lechus Ius dabat populo, non ex præscripto legum (nam nullæ erant) sed ex æquo & bono: usus que est moderato (quod credere par est) imperio, magis pater, quàm Dominus, factus illorum, qui fidem ductumque illius secuti essent. Nec enim facilè liber feroxque populus asperum & iniquum tyrannum aut initiò secutus esset, aut postea pertulisset. Reditus tunc & agros peculiares non habebat Princeps: sed ei cuncti seminabant & metebant, deque omnium rerum prouentu ac fructu ipsi vectigal pendebant. Nam numus illo seculo incognitus erat apud Polonos: sed quo indigebant, permutatione rerum comparabant sibi. Quandiu verò Lechus regnauerit, quid præclari bello paceque gesserit, quosúe liberos post se reliquerit, nihil comperti habemus. Vapouius inter alia scribit, 150. fermè annis posteritatem eius regnasse in Polonia, ad annum ferè à Christo nato 700.

Lechi quale imperium

Reditus Principis.

Lechi posteritas.

DE DVODECIM PALATINIS. Caput III.

QVum autem stirps Lechi defecisset, ab unius imperio ad paucorum dominatum traducta fuit Respub. Nam duodecim Palatini, diuisa in totidem

Palatini.

dem regiones Poloniæ, in Principes eliguntur, quo quisque suæ regioni præesset: & Voieuodæ, hoc est, Duces belli & copiarum, vernacula lingua sunt dicti. Et rectè quidem illi atq; è Repub. initiò initum Magistratum gessêre, legesq; paucissimas & simplicissimas, non in libris, neque in tabulis, sed in animis hominum atq; in vsu, perinde atq; Lycurgus apud Lacedæmonios quondam, exarauêre: sed pòst aliquanto ad ambitionem versi sunt, dum ex suo quisq; nutu omnia geri vult, & rem priuatā potentiamq; suam augere studet, inde tandem contentiones, simultates & factiones è studiis partium sunt exortæ, quæ Rempub. funditus euertere cœperant. Pertæsi igitur malorum Poloni, quæ sub duodecim Palatinorum imperio ipsis incubuerant, ad unius principatum respexêre. Quandiu verò horum Voieuodarum durauerit imperium, nihil nobis exploratum est: sed manet nihilominus, in hanc usq; diem, is apud Polonos Magistratus, aliquantum restricta potestate & iurisdictione ipsorum: habentq; ii principem secundum Episcopos in Senatu Regio locum. Cæterùm duodecim tunc Palatini & Voieuodæ fuerunt, vel nouo populi placito, vel usitato etiam sub principibus instituto: finibus verò Poloniæ non iisdem perpetuò manentibus,

Quale imperium eorum, &

quàm diuturnum.

Numerus eorum.

ſed accißis aliquando prolatisq; rurſus, ne regionum quidem eadem diſtinctio, nec idem Palatinorum numerus manſit.

DE PRINCIPATV CRACI. Caput IV.

PAlatinis igitur ab Imperio amotis, poſt longā in conuentu Gneſnenſi conſultationem una omnium ſententia ad Cracum principatus defertur, quod factum eſſe circa annum Dni 700. Vapouius vult: ideoq;, quando Lechi poſteritas ad eum quoq; annum ferè (ut in cap. 2. diximus) manſerit, non diuturnus fuiſſet ille Palatinor. dominatus. Siue autem unus Cracus fuit de Voieuodis illis, ſiue non fuiſſet: veriſimilius eſt fuiſſe ipſum Polonum, quàm externum. Habebat enim & domicilium apud Viſtulam 13 miliario à fontib. eius fluminis: eratq; cùm amicitiis, copiis & facultatib. potens, tum prudentia, animi magnitudine, & iuſtitiæ, atq; integritatis opinione, apud omnes ita gratioſus, ut ſolus dilabentem Remp. rectè ſuſtinere & recreare videretur. Reluctabatur ille quidem diu & multum Reip. curam & adminiſtrationē ſuſcipere, pſertim quod & licentia hominū inteſtinisq; dißidiis perturbata, & externis bellis non leuiter quaſſata fuit: precib. tamen & conten-

Cracus princeps, An. 700.

Polonus fuit. &c

Qualis?

tentione multitudinis, amoreq; patriæ victus, assensit. Neq; verò fefellit Polonos hoc ipsorum de Craco iudicium, prudentiæ & virtuti ipsius datum. Nam hostes Regni, alios fœderibus sibi adiunxit, alios armis repreßit: pacatis verò foris rebus, domi licentiam & audaciam perditorum coërcuit: iudices priuatarum controuersiarum, per loca constituit: urbem in noua Vistulæ ripa, in loco domicilii sui, condidit, ac de nomine suo Cracouiam appellauit, eiq; arcem in colle Vauello felicibus auspiciis superædificauit, quam & Regni caput, Gnesna relicta, fecit: quæ quidem urbs inter totius Septentrionis vrbes facilè principatum tenet. Celebris fama erat huius Polonorum principis: qua permoti Boemi, consanguinei Polonorum, ipsi quoq; sibi eum principem adsciuisse dicuntur. Sic autem cum per multum tempus benè ac feliciter regnasset, obiit tandem, & è conspectu Cracouiæ, ultra Vistulam, in monte Lassotino, aggesto instar montis tumulo (quemadmodum ipse mandauerat) sepultus est: extatque in hunc usque diem is tumulus, haud procul à delubro, quod D. Benedicti nomine vocatur.

Cracouia sedes Regni.

Craci nomen celebre, &

Mors, &

Tumulus.

DE FRATRICIDA LECHO SECVNDO. Caput V.

Curas

CVrato Craci funere, filius eius natu iunior Lechus maiorem (cui Craco nomen erat) occultè interimit, principatumq; sceleratè appetitum suscipit: verùm patefacto pòst scelere, principatu deiectus, & in exilium actus est; aut certè diis & hominibus exosus, nullis relictis liberis, dolore & conscientia patrati fratricidii contabuit domi. Lechi fratricidium. Pœna.

DE VIRGINE VENDA, PRINCIPE. Caput VI.

ITa verò gratam sui memoriam Cracus Princeps apud Polonos reliquerat, ut utroq; filio eius orbati, ad Vendam filiam, quæ unica superstes erat, principatum deferrent. Sperabant enim, habituros se esse præstantem aliquem de externis principem, venustißimæ & prudentißimæ virginis Vendæ coniugio inuitatum. Nec sanè fefellisset Polonos opinio, nisi per Vendam stetisset. Nam Ritigerus, illustris & potens ea tempestate in Teutonibus finitimis princeps, per Oratores suos coniugem eam sibi petiuit: verùm illa excelsi & minimè muliebris animi virago, negauit se alicui esse nupturam: principem, quàm principis uxorem, esse malle. Orare iterum atq; iterum Ritigerus, minasúe adiicere: sed posteaquam fru-

Venda virgo princeps. Ritigerus, expetens Vendæ coniugium repellitur.

stra se

ſtra ſe omnia tentare videt, coacto exercitu armis negatum coniugium perſequi ſtatuit: nec ſegnius Venda cum expeditis ſuorum copiis aduenienti hoſti ad fines regni ſui occurrit. Miſcere rurſus cœpit Ritigerus preces atq; minas, illa verò exprobrare importunam libidinem armato. Oratores deniq; reuerſi, eximiam puellæ pulchritudinem & ſapientiā, animumq; ad bellum, quàm ad nuptias paratiorem, renunciant ſuo principi. Orant itaque, ne ſe exercitumq; ſuum, turpiter coniiciat in periculum: etiamſi exploratam haberet victoriam, inglorium tamen eſſe viro cum fœmina certamen: ni deſinat, relicturos ſe eum, domumq; ſignis conuerſis, reuerſuros. Ille omnibus tentatis, ubi obſtinatos ſuorum animos, & à prælii dimicatione alienos eſſe videt, mortem ſibi conſciuit (cùm propter amoris impatientiam, tum quòd à muliere ſine ullo prælio victus eſſe videretur) Theuthones verò, ictis cum Venda fœderibus, finibus Poloniæ deceſſerunt. Lætata hoc ſucceſſu Venda, ouans Cracouiam inuehitur: mactatisq; quàm plurimis victimis, ad extremum ipſa diis patriis ſolemni ritu ſe deuouet, ac de ponte in in profluentem Viſtulæ (ne quis aduerſus caſus eius fælicitatem contaminaret) ſeſe proiicit. Sic peccabatur ibi, vbi verus ignorabatur

Ritigeri interitus.

Theuthonū cum Venda fœdus.

Vendæ triumphus, atque.

tur

tur Deus. Inuentum est postea Vendæ ipsius cadauer, quod uno ab urbe milliario, editiore loco è conspectu urbis, supra amnem Dlubniam, proceres sepeliuerunt, aggesto itidem ut patri tumulo: indeq; subiacens pagus, Mogilæ (hoc est, Tumuli) nomen adhuc retinet. Tumulus

DE DVODECIM PALATINIS ITERVM & de aurifice Præmislo, Lescone primo.

Caput VII.

POst *Vendæ obitum, quum nemo Regiæ stirpis superesset, commutata est rursus Reipub forma, à duodecimq; iterum Palatinis Polonia cuncta, militiæ domique, aliquandiu administrata: donec rursus ad unum delatus est principatus, ex mirabili quodam euentu atq; strategemate. Nam quum Poloni à Pannonibus & Morauis aliquoties profligati, animum à defensione finium suorum despondęrent, homo quidam plebeius & aurifex, Præmislus nomine, coadunata aliquanta manu voluntariorum militum, arte & dolo hostem fudit. Galeas enim & clypeos è tenerioribus arborum corticibus, & è quauis alia materia magno numero fabricari curauit, eaq; partim felle, partim lithargyrio extrinsecus illita, noctu è conspectu hostilium castrorum, in extrema sylua, in truncis arborum, & in arbustis, terræq; infixis ramis, ita ap-*

Palatini duodecim.

In bello cū Pannonibus & Morauis. Præmisli strategema.

pendit, ut ad exorientem Solem obuersa, armati exercitus speciem eminus inspectantibus exhiberent. quod conspicati Pannones, contemptu victi sæpè fugatiq; à se hostis, pauci tumultuariè correptis armis, quasi ad certam prædam procurrerunt: nostri verò interea, galeis atq; clypeis submotis combustisúe, fugam simulauerunt. Siue ergò præcipitato illo tumultuario exercitu in insidias atque conciso, & mox indutis armis ipsorum, reliquos imparatos cæciderunt: siue, dum credunt fugisse Polonos, in securos illos, & crapula somnoq; sopitos, Poloni repentè irruerunt: Præmisli certè industria singulari illo stratagemate singulariter tunc enituit, opemque tulit patriæ: hostis verò cæsus, & castris omni rerum copia refertis exutus, inglorius Polonia excessit. Ob tam præclarum ergò facinus atque meritum in Rempublicam Præmislus omnium acclamationibus princeps renunciatur, & blandum Lesci nomen apud Polonos, ob Lechi conditoris memoriam gratiosum, oblatum accepit. Vocatur à quibusdam, loco Lesci, Lesticus, sed minus usitatè. Videtur autem principatus ipsius incidisse in annum Christi 750. aut 760. post quem susceptum, in pace moderatum eum in suos gessit: neq; ausus est quisquam, eo viuente, fines Poloniæ infestare. Quandiu verò regnauerit, ubi & qua morte absumptus sit, non constat: liberos quidem post se nullos reliquisse fertur.

Præmislus Princeps electus, Lescus vocatur.

An 750. aut 760. Principatus eius qualis, & Quám diu gessit?

DE

DE CVRSORE LESCO SECVNDO Caput VIII.

PRæmislo itaque vita defuncto, exoritur noua de principatu contentio: quumque nullus appareret ambiendi modus atque finis, placuit rem fortunæ committere. Indictus est itaque ad certam diem maculosorum equorum cursus: qui primus ad metam perueniisset, eius dominus princeps ut esset. erigitur meta ad Prandinicum amnem: effunditur ad spectaculum ingens hominum multitudo. Ibi Lescus quispiam, competitorum unus, quum stadium vafro consilio (strauerat enim clàm in sabulo ferreos acutos stylos, quibus currentium equorum pedes læderentur) impediuisset, primus ad metam, obliquo & minimè impedito tramite, peruenit. Munierat autem & equi sui calces ferreis soleis, ut si fortè cum impetu currens, in eos incidisset, non offenderet in stylis: quum omnes omnium aliorum equi de more illius temporis, soleas nullas haberent. Illius itaque rei prorsus ignaris omnibus, & miraculo attonitis, iamque Victorem & Principem (quasi diuinitùs sibi oblatum) Lescum acclamantibus, techna deprehenditur: protrahitur Lescus in medium, conuincitur, damnatur, concerpitur. Notarunt autem commentum illud impediti curriculi, duo quidam iuuenes tenues & obscuri, quum, nemine etiamdum præsente, pedestri

Principis electio fortunæ commissa.

Lesci dolus.

Deprehenditur, & qui dolum detegit, fit princeps.

cursu in stadio illo fortè certarent, ioco principatum inter se pacti. Offendentes namque in stylis, subsistunt: inuestigant rem curiosius: notant tramitem stylis vacuum. Eorum itaque alter, equitibus illis, qui de principatu certabant, à carceribus procurrentibus, procurrerat, & ipse pedester noto iam sibi tramite, spectatoribus effuso risu eum prosequentibus: omnium verò equis, posteaquam ad stylos ventum erat, cespitantibus, iuuenis ille pedester primus post doli fabricatorem pervenerat ad metam, quem propterea, fabricatore fraudis necato, Principem omnis populus salutat: & (ne quid ad auctoritatē & maiestatem illi desit) Lescum, commutato nomine, appellat. Is ergò Lescus, princeps factus tam insperato rei euentu, dedit operam sedulò, ne tanto munere indignus iudicaretur; nec modo finitimorum vim & incursiones repreßit, sed quibusdam etiam populis ultrò bellum intulit: quantum verò dabatur otii à bellis & à seriis Reipubl. negotiis, in exercenda virtute & disciplina militari illud ferè consumpsit. Fuit autem in hostes splendidus & munificus: in suos, cùm virtute aliqua præstantes, tum egestate pressos, liberalis adeuntibus quoq; facilis & comis, acerque vindex iniuriis pressorum. In victu cultuq; corporis singularis erat parsimoniæ; rudibus & craßis pannis, aulæorum loco, paßim utebatur: ni-

Lesci II. principatus qualis.

Eiusq; virtutes.

sis

si si quando in publico dare aliquid splendori & maiestati principatus, propter externos homines maximè, cogebatur, quin ibi quoque crassos illos suos pannos, quibus ante adeptum principatum usus esset, ob oculos sibi poni iubebat: quibus admoneretur fortunæ suæ pristinæ, & unde ad tantum honoris fastigium esset euectus. Ab ebrietate verò Lescus ita abhorrebat, ut pecudi quàm homini similiorem esse ebrium hominem iudicaret. His moribus & hac moderatione animi quandiu, quibusque rerum successibus regnauerit, & quomodo vita defunctus sit, itidem atque alia illius temporis, incertum est: non desunt, qui hunc ipsum Lescum interfectum esse scribant in prælio, quod ipse vicinis suis Vngaris ac Slauicis ferens auxilium, contra Carolum Magnum Imperatorem gessit: idque actum est circiter annum Christi 805. Quandiu principatum tenuerit. An. 805.

DE LESCO TERTIO. Caput IX.

LEsco igitur è rebus humanis sublato unicus eiusdem nominis filius successit, non degener à paternis virtutibus. Nam ita se gessit in principatu bello pacique, ut patrem non adæquare modò, sed superare etiam videretur, quin & cum finitimis, qui (nouitate & humilitate generis eius despecta) nouos ciebant motus, bella gessit: eosque vel perdomuit, vel reuoca- Leschi III. principatus qualis.

uit ad officium. Quòd si verum est illud, quod de patre ipsius, in prælio interfecto, diximus: hic filius interfecti fortasse (ut quidam commemorant) legationem de pace ad Carolum miserat. Suscepit autem Lescus hic ex legitima uxore Popelum, eundemq; in spem Principatus liberaliter educatum, successorem sibi vivens designauit.

Filius Lesci successor.

DE POPELO PRIMO.

Caput X.

Popelus degener.

LEsco itaque vita pariter atque principatu defuncto, destinatum à patre principatum Popelus suscepit, patris auiq; dissimilis, ignauus atq; timidus. Qui quum nihil præclari in principatu gessisset, Regiam tantum & domicilium suum Cracouia Gnesnam primùm retulit, indeq; non multo pòst Crusuiciam. Juuenili adhuc ætate, quum aliquot annis regnasset, in morbum incidit, ac paulo pòst obiit. Fertur autem subinde solitus esse murium deuorationem sibi suisq; imprecari: quo quidem malo filius eius absumptus est.

Regia translata Gnesnã & Crusuiciam.

Popeli mors & murium imprecatio.

DE POPELO SECVNDO, PARRICIDA misero. Caput IX.

PEracto solemni ritu Popeli funere, filius eius eiusdem nominis, etiam tum impuber, principatui inaugura-

guratur, omnibus subiectionem ipsi, interposito iureiurando, promittentibus. Quum pubertatem attigit (quæ maximè lubrica & proclivis ad licentiam voluptatesq; ætas est) suo arbitratu viuere: Patruorum monita, quibus eius tutela (utpote adhuc impuberis & pupilli) demandata fuit, aspernari: cum æqualibus consilia capere: conuiuia compotationesque largiores cum iisdem frequentare; Rempublicam, iudicia, & querimonias hominum negligere; ad res agendas ineptus, ingenio nullo, ac inde omnibus erat despicabilis, ita ut Chostek vulgò per contemptum appellaretur. Patrui cum aliis proceribus, dissolutam illam principis vitam refrenare cupientes, vxorem illi dant eleganti forma puellam, Theuthonici cuiusdam principis filiam sed ne sic quidem de flagitiis & nequitia sua remisit quidquam; imò verò noua crudelitatis & auaritiæ scelera, vxoris consuetudine sibi adiunxit. Fuit enim hæc ita auara & ambitiosa mulier, ut degustata semel dominatus atque lucri dulcedine, despecta viri inertia, muliebri astu Imperium omne ad se transtulerit. Vnus obstabat scrupulus, Patruorum viri sui gratia & auctoritas apud multitudinem, integritate vitæ morumque grauitate & prudentia comparata. Itaq; eos quàm maximè potest suspectos & inuisos, criminibus confictis apud suum maritum reddit; eosque tollendos è

Popeli II. principatus qualis.

Chostek.

Vxor eius qualis.

medio

medio, suadet. Porrò dum facilè ægrum atq; timidum
Parricidium. viri animum in deteriorem partem impulit: talis, nefandæ mulieris instinctu, necandorum illorum ratio initur. Grauem & periculosum morbum princeps simulat: Patruos, neci destinatos, accersi eius nomine vxor iubet. Conueniunt sine mora: morbi magnitudinem princeps assimulat: finem adesse vitæ suæ, diuinitùs indicatū asseuerat: uxorem, paruosq; filios, ipsorum fidei ac tutelæ etiam atque etiam commendat: itaque in eiulatibus, planctibus & lamentis, absumpto die, quum iam ad occasum Sol tenderet, princeps Patruos quasi moribundus dimissurus, nomine quemque blando compellat: ac in signum amoris circumferri medicatum poculum, paratum ad eam rem, iubet: prægustare se simulat, cæterùm spumam tantum, à medio extantem, halitu difflat. Illi quum omnes bibissent ordine, fingit somno se premi, & velle quiescere. Vbi discesserunt, reuerenter salutato principe, conceptum præcordiis venenum vitalia membra occupat: nec mora, de statu mentis remoti & furentes, maximo cum cruciatu cadunt, & exa-
» nimantur. Sed non sinit inulta esse diu diuinum Nu-
Eiusque ultio miserabilis à muribus. » men scelera. Nam ex cadaueribus putrefactis, quæ mulier, insepulta disiici mandauerat, enati mures inusitatæ magnitudinis, impium parricidam, cum scelerata vxore atq; liberis fugientem, quoquò versus

peræ

per aquam flammamque persequuntur: nec claustra prosunt, aut abigentium satellitum ulla præsidia. Ad extremum diffugientibus omnibus, absumptis prius filiis, deinde vxore, postremus ipse infelix miserabiliter lenta morte ab iisdem consumitur in arce Crusuicia. Ita non cassæ ceciderant patris eius imprecationes, qui subinde solitus esset (vt diximus) murium deuorationem sibi suisq; imprecari.

DE INTERREGNO, ET PIASTI electione mirabili. Caput XII.

EXtincto (ut dictum est) Popelo cum vxore & liberis, conuenit magna Procerum multitudo Crusuiciam, ad creandum nouum principem. Agitata re aliquandiu, (eò quòd varia essent hominum studia, & ambitiosi quidam magnas post se traherent factiones) infecto tandem negotio disceditur. Dum autem nemo paréret alteri, nemo cederet: miserè tum, in summa omnium licentia, Polonia diuexabatur. Indicta quidem sunt iterum comitia: sed frustra ibi consultatur, vbi non modò non remittuntur, sed intenduntur etiam partium studia: nisi insperata salus afflictæ Poloniæ diuinitus oblata fuisset. Erat Crusuiciæ oppidanus, Piastus nomine, Coßisconis filius, statura infra mediocrem, craßis atq; robustis artubus, mediam ætatem supergressus, agello modico colendo

Post electionem principis, factionibus plenam.

& mellificio vitam sustentans, homo simplex & iustus, & beneficus in egenos, atq; hospitalis, pro modo facultatum suarum: ex vxore, à suis moribus non aliena, cui Repichæ nomen erat, vnicum filium susceperat, eique (viuente adhuc Popelo) primam comam gentili ritu tonsurus, & nomen impositurus, amicos ad eam ceremoniam atque conuiuium, porco mactato, & vase aquæ mulsæ infuso, inuitauerat. Priusquam stata dies adesset, fortè obtulerunt ei sese ignoti duo homines, habitu peregrino: quos ille (quum Regia excluderentur) comiter inuitatos, hilarè domum suam introduxit: instruxit mensam: apposuit affatim ex his quæ ad futurum conuiuium apparauerat. Ibi res mira & stupenda accidit. Accreuit caro porcina, redundauit ex vase mulsa, ita ut non ciues modò, verùm etiam Principem ipsum cum omni comitatu destinato conuiuio acceperit. Eisdem igitur hospitibus sub tempus comitiorum reuenientibus, & iubentibus, Piastus ex tenui penu cellaq; sua conuentum illum omnem penuria laborantem, augescente rerum earum quæ promebantur copia, refecit. quo miraculo animaduerso vulgatoque, vna voce omnes, Piastum non humanis suffragiis, sed diuino iudicio principem sibi dari, conclamant. Recusat ille: tandem hospitibus illis suis auctoribus assensus, ita vt erat veste & peronibus ex tiliæ cortice textis indutus, in Regiam à pri-

Piastus mirabiliter eligitur, propter hospitalitatis studium.

mori-

moribus deducitur. Hospites illi, perfuncti officio suo, disparuerunt. Existimantur autem ii fuisse angeli Dei, beneficentiam & hospitalitatem etiam in alieno à vera religione remunerantis.

DE EIVSDEM PIASTI PRINCIPATU. Caput XIII.

PIastus principatui inauguratus, non mutauit cum statu vitæ animum; quin auctus copiis, multum ad pristinam suam beneficentiam atq; benignitatem adiecit, vxore non modò non dehortante, verùm adiuuante etiam. Conquieuerunt sub eius principatu intestina odia, cædes & latrocinia, reuerentia magis boni & vigilantis principis, quàm armis seueritate: præsertim quod eum Diis curæ esse, & ipsorum non obscuro iudicio, in illa Reipub. specula collocatum, certò sibi persuaderent. Nihil enim æquè valet ad religandos atq; deuinciendos animos hominũ, & ad moderãdas stabiliendasq; Resp. quàm religio: quæ pietate atq; integritate principis maximè excitatur & continetur. His præsidiis Piastus & bonis charus, & malis reuerendus, & finitimis venerabilis, longã etiam Principum Regumq; Poloniæ posteritatem per multa secula, usq; ad Cazimirum II. qui Magni cognomen adeptus est, propagauit. Porrò abominatus Crusuiciam, nefario scelere diroque interitu Popeli contaminatam, Gnesnam in prisci Lechi Regiam domici-

Piastus in principatu beneficentior factus.

Optimus fit princeps.

Posteritas Piasti.

Regia Gnesnam translata.

micilium suum transtulit: quumq; permultos annos sapienter clementerq; regnasset, senex admodum, annum agens centesimum & vicesimum, mortuus est.

CXX. annos natus moritur.

DE ZEMOVITO.

Caput XIV.

Zemouiti virtutes.

SVccessit Piasto vnicus filius Zemouitus, vir impiger, & ad rem militarem factus, æstus iuxtà ac frigoris, laborisq; & inediæ patiens, somni parcissimus, victu cultuq; corporis non multum à gregariis militibus differens, alieni abstinens, de suo munificus, facilitate & liberalitate militum procerumq; studia tenere solitus. Nec mirum sanè, si non difficile fuit, his eum artibus atq; studiis summam sibi apud suos charitatem comparasse, qui viuentem adhuc & senio confectum patrem, in bellis & grauissimis quibusque negotiis, magno omnium fauore & beneuolentia, iuuare studuerat. Quamobrem post mortem patris, militari disciplina constituta, omnia à principatu alienata recuperauit: ac plura etiam de Morauis cepit, & Regno adiecit: tum & à Prussis, quæ superiore tempore de Polonis ceperant, bello repetiuit. His autem feliciter actis, rebus humanis, Gnesnæ moriens, exemptus est, altero & tricesimo principatus sui anno.

Charusque apud omnes principatus, &

Res feliciter gestę, atque

Mors.

DE

DE LESCO QVARTO.
Caput XV.

MAgno tam boni tamq; benè de Repub. merentis Principis desiderio ducti proceres, filium eius unicum, cui Lesco nomen erat, in principatu ipsi surrogant adolescentulum Hic quum adoleuisset, quietis potius & otii, quàm bellicæ gloriæ fuit amantior, contentus eo, quem à patre per manus acceperat, principatu: quo iustè, continenter & clementer, magna suorum beneuolentia perfuncto, tandem vita defunctus est.

Lescus IV. princeps.

Accepto principatu contentus.

Moritur.

DE ZEMOMISLO.
Caput XVI.

SVccessit Lesco patri Zemomislus, probus & ipse, lenis, beneficus, hospitalis, & quietis amans (quas virtutes quasi hæreditarias à Maiorib. suis habebat) sed non alia re nobilior, quàm filio. Nam quū aliquot annos, nullos ex vxore susciperet liberos: nascitur tandem ei filius, sed cæcus, quæ res ipsi, breui gaudio delibuto, maioris mœstitiæ causa fuit. Septimum annum puer attigerat: quo prima coma pueris gentili ritu attonderi, & nomen imponi solebat. adsunt ad celebritatem frequentes proceres; epulantur cum principe mœsto, & sortem suam, orbitatis non ita multum dissimilem, deplorante, principis & ipsi vicem dolentes.

Zemomisli virtutes, &c

Filius, cæcus quidem post aliquot annos natus.

Sed mirabiliter illuminatur.

tes: quum ecce insperata cunctis affulsit lætitia. Puer enim, absque nulla medicorum aut cuiusquam omnino ope, subitò lucem aspexit. Conuiuæ miraculo attoniti, effuso gaudio sibi & Reipub. tantum bonum diuinitùs oblatum certatim gratulantur. Puero Miecislao, quasi qui gladio sibi gloriam pariturus sit, nomen est inditum: sed is postea à matre & pedissequis blandius, ut fit, Miesco vocatus est. Zemomislus peracto conuiuio, diuinos & ariolos de filii successibus, & quid hoc portenderet, quòd is cæcus natus, tanto interuallo videre cœpisset, sciscitatur. Respondent illi: Poloniam eius principatu illustratum iri. Accuratè igitur puer, & vt principe dignum est, iussu patris educatus, ipsi Zemomislo patri, Gnesnæ mortuo & sepulto, successit.

Miecislaus is vocatus.

Futurorum bonorum bonum omen fuit.

Miecislai educatio.

Zemomisli mors.

LIBER II.

DE MIECISLAO PRIMO Principe Christiano.

Caput I.

Miecislaus, barbaricis vxoribus dimissis,

Vscepto itaque post mortem patris Principatu, & iustè quidem administrato, vxores septem barbarico more Miecislaus duxit: quas tamen postea, quum de religionis Christianæ veritate & castitate aliquid audisset, dimisit:

Dam-

Dambroucamq́; Christianam, Boleslai primi Boemorum Ducis filiam virginem, de consilii sententia nouo matrimonio sibi iunxit. Quæ posteaquam splendido comitatu Gnesnam aduecta est, Miecislaus princeps Baptismo (vt conuenerat) ritu Christianorum initiatur, anno Christi 965. deinde Boemos, qui nouam nuptam deduxerunt, honorificè habitos & splendidè donatos remisit: mox totum sese ad propagandam per omnem principatum suum Religionem, hortante & adiuuante uxore, conuertit. Basilicas etenim nouem, diuersis locis, ædificat, easq́; supellectili omnis generis pretiosa ornat, censibus & possessionibus locupletat: & in diœceses distributas, duas quidem ex his Archiepiscopis, nempe Gnesnensem & Cracouiensem: reliquas verò, hoc est, Posnaniensem, Smorogouiensem (quæ postea Bicinensis, ac demum Vratislauiensis dicta est) Crusuiciensem, Plocensem, Culmensem, Lubussensem, & Camenecensem, singulis Episcopis attribuit: eisque decimas omnis generis frugum, de suis iuxtà ac nobilitatis plebisq́; agris, edicto perpetuo adscribit. His autem rebus perficiendis Ægidius Cardinalis, Episcopus Tusculanus, Joannis tertii decimi Pont. Max. (qui per illud ipsum tempus Leoni octauo successerat) Legatus, præfuit: qui primus Archiepiscopos & Episcopos Italici, ac quosdam Gallici & Germanici generis

Dambroucam accepit, &c.

Baptismo suscepto, An. 965.

Hospitibusque honorificè habitis.

Christianã religionem ampliat.

Archiepiscopæ, & Episcopæ, nouem.

Decimæ.

Archiepiscopis & Episcopis.

fecit

Inferioribusque sacerdotibus, fecit: quum nostri rudes adhuc essent ac novicii. Additi sunt & inferiores sacerdotes, qui partim socii & consiliarii, partim administri essent Episcoporum: quorum opera studio atq; diligentia, religio Christiana celeriter magna cepit incrementa in Polonia: præsertim quum alii muneribus & honoribus à pio principe, ditionem suam omnem eius rei gratia circumeunte, allicerentur, alii minis adigerentur. Dum verò totus est in his Miecislaus, nascitur ei filius è Dambrouca vxore: cui apud sacrum Fontem, aui materni Boleslai nomen imponitur: adulto deinde, pater viuens adhuc vxorem accepit Iuditham, Geisæ siue Iessæ Vngarorum principis, affinis sui, filiam ex priore vxore susceptam. Nam ea mortua, sororem ei suam Adleidam Miecislaus in matrimonium collocarat: à qua persuasus Geisa, & ipse cum Vngaris suis Christianam religionem, quinto post Polonos anno, suscepit. Piis autem & quietis consiliis ferè principatum suum Miecislaus, annis triginta quinq;, administrauit: præter, quòd cum Volodimiro, Russorum Duce, ditiones suas inuadente, necessarium bellum gessit. Cæterùm quò augustiorem principatum posteris suis relinqueret Miecislaus: hortante Senatu, Lampertum Cracouiensem Episcopum, virum doctum & eloquentem, Oratorem mittit ad Benedictum eius nominis septimum Pontif. Max.

Inferioribusque sacerdotibus,

Cooperatur Deus.

Pio principe vigilanter adiuuante.

Boleslaus Miecislao natus.

Et eius vxor

Miecislai soror Adleida Vngaris persuadet Christianismum.

Principatus Miecislai qualis.

Regium diadema expetitur.

Max. ut Regium diadema sibi mitteret Regemque Polonorum se & posteros suos esse iuberet: verùm ea res propter certas & iustas causas in aliud tempus dilata fuit. Hoc principe mos inoleuit apud Polonos, ut homines equestris ordinis, in templis, dum sacerdos apud altare pronunciat, ex quo Euangelista recitaturus sit Euangelium gladium mediotenus stringerent (quasi profitentes mortem sibi prius oppetendam, quàm à suscepto semel Euangelio & Religionis professione discedendum:) Choro autem respondente: Gloria tibi Domine: rursus reconderent. Fuerant etiam hoc tempore in solitudine, apud Dunaiecium fluuium duo monachi sanctimonia vitæ celebres: quorum Benedictus ab Vngaris, quòd Christum profiteretur cæsus: Suiradus, post vitam durißimè exactam in monasterio Montis ferrei in Vngaria, quò ambo commigrarant, sanctè disceßit.

Mos Polonorum sub initium pronunciandi Euangelii.

Monachi duo sancti.

DE BOLESLAO PRIMO.

Caput II.

SVscepit tandem paternum principatum Boleslaus, summa Polonorum omnium voluntate: quippe quos nō indoles tantum eius egregia, nec vulgaris animi magnitudo summo principe digna, spe optimâ implerent: sed rara etiam (quæ elucebat in eo) modestia, verecundia, comitas, suauitas morum grauitate tempera-

Boleslai virtutes, &c.

rata, & reliquæ adolescentiam magnopere commendantes virtutes, spem & opinionem de illo conceptam minimè fefellerunt. Hic enim princeps Polonorum nomen, Regia dignitate, externorum principum necessitudinibus, & clarissimis rebus gestis vehementer illustrauit: militarem disciplinam auxit: Regni fines longè lateq; propagauit: religionem stabiliuit, & augustiorem reddidit: deinde feros & agrestes homines ad ciuiliorem aliquanto vitæ cultum redegit.

Res gestæ.

DE SANCTO ADALBERTO, PONTIfice & Martyre. Caput III.

E*Rat sub id tempus apud Boemos Pragensis Episcopus Voiccechus (qui Adalbertus ab externis appellatus est) vir nobilis, & sanctimonia vitæ pietatisq; studio clarus. Is cum nihil apud Boemos, in retinendo impio cultu pertinaces, crebris admonitionibus acribusq; obiurgationibus proficeret: Romam primum, ac deinde (impetrato à Pont. Max. commeatu: tentatis tamen primò, an resipiscerent, Boemis) in Vngariam profectus erat: ibiq; annum & amplius commoratus, Geisa principe cum vxore fauentibus, Vngaros religione Christiana per interpretem accuratiùs imbuit: postremò in Poloniam ire perrexit: vbi à primoribus & cætera multitudine honorificè exceptus, eandem Polonis quam Vngaris nauauit ope-*

S. Adalbertus Pragensis Episcopus.

Vngaros, &

Polonos fidem docet.

ram; vbi etiam mortuo illis diebus Roberto primo Gnesnensi Archiepiscopo, magnis principis precibus exoratus, in Archiepiscopatu successit. Sed non multo interiecto tempore, visu nocturno diuinitus admonitus, peregrinationem (ægrè dimittentibus eum Principibus) in Prussiam persequitur: Gaudentio fratre, siue Rasino, relicto pro se Archiepiscopo. Ibidum religionem Christianam, magna cum difficultate & patientia, disseminat, à gente barbara & immani, venerãda mysteria sacrosancti Missæ sacrificii peragens, prope oppidum quod Fißhausum Germani postea dixêre, ad littus Oceani à barbaris confossus interficitur, die 23. Aprilis, anno Christi 997.

Archiepiscopus Gnesnensis factus.

Et à Pruthenis deinde.

Dum Missam faceret, occisus.

DE BOLESLAO PER MIRACVLORVM occasionem ad sepulchrum Martyris Rege primùm creato. Caput IIII.

Porrò interfectum S. Martyris corpus postea Boleslaus Dux redemit, & minimo quidem: eò quòd appenso in statera corpori, diuina virtute id efficiente, pondus sanè perexiguum inesset. Tantum enim argenti, siue (vt alii volunt) auri, barbari pacti erant, quãtum corporis ponderi responderet. Deductum autem solenni pompa, primum in Tremesnensi monasterio collocauit, pòst ad Gnesnensem basilicam transtulit; nec mora, cœpit locus & monumentum inclyti

Corpus S. Adalberti redemptum.

Tremesnum atque Gnesnam deductum.

Miraculis Ottonem Imp. in Poloniam ad uocat, eiq; Boleslao magnificè & liberaliter se gerente,

martyris Christi plurimis, & salutiferis humano generi, clarere miraculis. Qua fama permotus Otto Rufus, tertius eius nominis Romanorum Imperator, ab Italica expeditione reuertens, cum permagno & splendido comitatu, pacatus in Poloniam ad sepulchrum noui martyris venit: quem Boleslaus, vt paternum amicum, plus quàm regali magnificentia & liberalitate excepit: ac cum aliis amplißimis donis, tum abaco & instrumento mensæ omni aureo & argenteo, quod triduo novum semper promebatur, aulæisq; & vestibus pretiosis, donauit. Volens autem tam splendido hospiti & amico parem referre gratiam, Regem eum appellat, sociumq; & amicum Romani Imperii, à tributo & omni iurisdictione Imperatorum immunem: ac diadema suum, Gaudentio Archiepiscopo solennes cerimonias peragente, ipsi imponit: eumq; honorem sempiternum ipsi & posteris ipsius, in Polonia regnaturis, esse iubet. his adiungit hospitale munus: unum de clauis, quibus Christus Dominus cruci affixus esse dicitur, & lanceam divi Mauricii: quæ omnia in basilica Cracouiensi, vbi sedes est Episcopi, adhuc visuntur. Vicißim autem brachium S. Adalberti à nouo Rege accepit: quod Romæ in insula, ad diui Bartholomæi ædem, ab eo postea depositum esse fertur. Acta sunt hæc anno à Christo nato 1001.

Regium honorem atq; dignitatem conciliat.

Clauus Christi. Lancea S. Mauricii.

Brachium S. Adalberti.

DE

DE BOEMICO ET RVSSICO BELLIS, & monte S. Crucis, & quinque Eremitis martyribus. Caput V.

CÆterùm Boleslaus, Poloniæ Rex nouus, Duci Boemorum Boleslao, propter crebras eius in Poloniam incursiones, bellum intulit: eiusq; oppida & arces partim vi expugnauit, partim in deditionem accepit: Morauos tributarios Regno suo fecit: Iaroslaum Ducem Russorum anno Christi 1008. fudit: Kiouiam, insignem ea tempestate urbem, per deditionem accepit, intactamq;, thesauro duntaxat principis in donatiuum militum, & in sumptus belli ablato, Stopelco Duci exuli, Iaroslai fratri, restituit. Discedentem iam inde Boleslaum Iaroslaus iterum cum valido exercitu, apud Nouogrodum comparato, ad Bogum amnem consequitur: vbi commisso graui prælio, vrgentibus nostris, Regeq; & Imperatoris & militis officium faciente, pulsi sunt Rußi, tanta suorum cæde, vt Bogus sanguine cæsorum rubuisse dicatur. Victor autem in Regnum reuersus, vota Deo persoluit: templa complura, sed Gnesnæ inprimis, dotauit ornauitq;: Proceres & milites eos, quorum virtus maximè præclaro aliquo facto perspecta erat, pro meritis collaudatos honoribus & præmiis affecit: Chrobri (hoc est, Acris) appellationem, propter excellentem virtutem, & animi magnitudinem, à Rußis tribu-

Boleslai res gestæ feliciter contra Ducem Boemorum atque Russorum.

An. 1008.

Gratiarum actio pro victoria.

Beneficentia.

Chrobri.

Monasterium Secechouiense, &c.

tam accepit monasterium Secechouiense in Sendomiriensi tractu condidit, conferente patrimonii sui partem Sececho, Palatino Cracouiensi & Magistro militiæ, ex gente Topororum: à quo monasterium id nomen accepit. Construxerat etiam idem Rex iisdem monachis aliud monasterium paulò ante Rußicum

Calui Montis.

bellum, in monte Lysecio (quem Latinè caluum dixeris) orante & hortante Emerico, Regis Vngariæ filio, viro sancto & casto, qui lubens cum Boleslao pio, itidem propinquo suo, vitam degebat in Polonia. Atq;

S. Crucis portio.

is portionem Crucis Christi, quam Constantinopolitanus Imperator patri eius Stephano magni muneris loco miserat, quaq; ipse pro amuleto vtebatur, in eo loco reposuit: ubi in hunc usq; diem salutaria hominibus eduntur miracula. Hoc etiam tempore, atq; adeò ante ipsum Rußicum bellum sex viri religione &

Fratres Poloni sex, ex quibus 5. martyres.

sanctimonia vitæ insignes, duram & incultā vitam degebant, in illa solitudine maioris Poloniæ, ubi nunc est Cazimiria oppidum: ex quibus quinq;, Matthæus, Benedictus, Joannes, Cristinus, & Isaac, à consceleratis quibusdam crudeliter excarnificati, pridie Idus Nouembris interfecti sunt: sextus autem Barnabas, qui tunc abfuerat, aliquanto pòst sua morte vitam finiuit. Causa sceleris fuit aurum, quod latrones quidam à Boleslao ipsis donatum cognouerant, sed repudiatum & per Barnabam remissum nesciebant.

Ferunt

Ferunt tuguria eorum ab iisdem latronibus post cæsos iam martyres incensa, non arsisse: ipsos verò latrones, quum exitum syluæ non inuenirent, Regis iussu comprehensos, & ad martyrum tumulum alligatos, propterea, ut acerbißimum famis supplicium expenderent, cadentibus ultrò vinculis diuinitùs solutos esse, quum pænitentia patrati sceleris ducti, ad Dei clementiam, & ad eorum quos dudum necauerant, patrocinium confugißet. Singularis sanè, qui pios homines afficit singulariter. situs est illorum tuguriolorum, in quibus illi sancti monachi, sub initium Christianæ religionis in Polonia, habitabant: quatuor collocatis tuguriolis forma quadrangulari, quintum (vbi rem sacram in templo facere, & populum aduenientem docere consueuerant) ita erat in medio constitutum, vt quinq; Christi vulnera facilè iis, quibus piæ meditationes placent, referant & repræsentent. Gaudet profectò cathedralis Ecclesia Posnaniensis his quinq; martyribus Patronis, quorum & reliquias sanctas habet, & sub nomine quinq; Fratrum Polonorum martyrum, postridie festi S. Martini Episcopi, celebrem eorum memoriam cum Gnesnensi Ecclesia metropolitana facit.

DE SAXONICO, PRVSSICO ET RVSSICO bellis, Caput VI.

Conse-

Bellum Saxonicum, & CONfecto autem bello Rußico, Rex Boleslaus, ne sui diuturno otio torpescerent, vtque ea quæ Poloniæ adempta erant, recuperaret, Saxonibus bellum intulit. Non multo tempore post hoc bellum quieti
Prussicum. dato, aliam rursus expeditionem in Prussos suscepit, indignam diui Adalberti necem ulturus, & illam quoque gentem suo adiecturus imperio. quare per Culmensem tractum (qui Polonicæ ditionis erat) hostiles terras ingressus agros vastat: Razinum, Romoue, & Balgam arces, nullo negotio capit & incendit, vicosque & pagos diripit. Pacem postea à Rege petunt & impetrant Prußi, tributum pendunt, & pensuros se
Pruthenis fidem docentur. deinceps quotannis, promittunt. Dimittit ibi Rex viros, qui barbaram gentem rationem & ritus Christianæ religionis docerent: victor verò inde recedens,
Columna ferrea. in Ossa flumine ferream columnam ponit, mille paßibus à Rogozno oppido: vnde vicina villa nomen Slupi, hoc est, Columnæ, accepit. Biennium ab eo bello
In pace gesta. quieuit Boleslaus. quo tempore multa, quæ ad religionis maiestatem, & ad Rempub. bello domique administrandam pertinere videbantur, sapienter constituit. Interim verò optatam pacem Jaroslaus, Dux Russorum turbabat, & aduersus Boleslaum Regem magno apparatu bellum renouabat. Rex igitur non
Bellum cum Russos. rumoribus modò, sed crebris etiam suorum præfectorum nunciis, contra hostem cum exercitu proficiscitur;

tur: adducebat autem & Iaroslaus ingentes copias, in Poloniam (si liceret) inuasurus. Veniunt ergò in conspectum, apud Bogum amnem, exercitus: decreueratq́ Boleslaus eo die prælio non dimicare, ob reuerentiam diei Dominici: sed magnam in bellis fortuna vim habet, paruisq́ interdum momentis permagna fit rerum atq́ consiliorum mutatio: vt tunc accidit. Nam pugna inter paucos lixas & aurigas (dum adaquant equos apud flumen, quod castra dirimebat) orta, mox pluribus vtrinq́ concurrentibus, inualuit. Eminus sagittis & iaculis, cominus verò ab audacioribus nonnullis in flumine etiam res gerebatur: quum ecce Polonicus exercitus omnis celeriter armatus fluuium tranat. Committitur itaq́ acre prælium: cedere loco hostes, nostri magis instare: ibiq́ Dux hostium à suis impulsus, fuga saluti suæ consuluit, & reliqui omnes effuso cursu passim ex acie diffugiunt. Sic autem tum in prælio, tum in fuga concisis atq́ debilitatis magna strage hostibus, Rex pacem dedit supplicibus, tributum modicum imposuit: & captiuos omnes, quos etiam superiori bello ceperat, liberaliter dimisit. quod quidem bellum anno post Christum natum 1018. confectum est, vt vult Dlugossus.

Die Dominico.

Prosperè gestum.

Pax datur Russis.

An. 1018.

DE BOLESLAI REBVS IN PACE GESTIS, filio successore designato, & morte. Caput VII.

Res à Boleslao in pace gestæ.

PAce verò per circuitum parta, auctoq; & propagato in omnes partes cum laude atq; gloria Imperio, reliquum vitæ tempus instituendæ domi Reipublicæ Boleslaus Rex dedit: duodecim vtens consiliariis, quos è tota Polonia probatißimos, & annis iudicioq; graues, delegerat; iudicia exercebat: tenuiores, dum litis finem exspectant, sumptu mensaq; sua sustentabat: egenis subueniebat vndiq;: & pauperibus, causam suam agere nescientibus, causidicum, de suo data mercede, attribuebat. Nulla autem in re pius & clemens hic Rex *erat seuerior, quàm in contemptu religionis, templorum profanatione, & sacerdotum iniuriis vindicandis; hominibus Ecclesiasticis omnium onerum, laborum & pensionum, Regi & Reip. præstandarum, immunitatem sempiterno iure conceßit: Episcopos enim & sacerdotes ipse colebat, & ab omnibus coli volebat: nec sedebat, stante aut veniente Episcopo, nisi & ipse assedisset. Arces etiam & præfecturas, atque omne penè* Regnum *crebrò ipse* Rex *obibat, dicere subinde solitus: Malle se, gallina vescentem, salutem & tranquillitatem suorum tueri: quàm deliciis indulgentem pati, vt quisquam vexaretur aut opprimeretur. Pecuniã insuper contemnebat; omniaq;*

Iustißimè.

Religiosißimè.

Vigilantißimè, &

Liberalißimè.

ad de-

ad decus Religionis, ad salutem Reipub. & ornamentum templorum, atq; ad præmia benè merentium de Repub. conferebat. Annis deniq; pariter ac laboribus confectus, Miecislaum filium suum successorem sibi summo omnium consensu designauit; eiq; vt pietatem erga Deum, virtutem, iustitiam, benignitatemq; in omnibus colat, Senatoribus suis honorem habeat, ab omnibus amari magis, quàm metui studeat, otium & voluptates tanquam pestem fugiat, moriturus præcepit: tandem verò sacratißimo Eucharistiæ sacramento ritu Ecclesiæ Catholicæ procuratus, summo omnium dolore atq; mœrore moritur, & Posnaniæ moderata pompa, quemadmodum præceperat, sepelitur, quum annos viginti quinque regnasset, vixisset octo & quinquaginta. Fuit is annus post Christum natum 1025. eiusque morte vniuersa Polonia, optimè de se merito Rege orbata, annum totum in luctu ita fuit, vt neque conuiuia vlla celebrarentur, neque choreæ vsquam agerentur, neque cultioribus vestibus quisquam nobilium virorum, aut fœminarum sese vestiret.

Successor Regni, & relictum ei testamentum.

Moritur piissimè, magno cum omnium dolore: Posnaniæ sepultus humiliter.

An. 1025.

Totum annum lugetur.

DE MIECISLAO REGE.

Caput VIII.

Miecislaus, filius Boleslai, triginta quinque annos natus destinatum iam prius regnum iniuit. Diade-

Miecislai coronatio.

ma Regium ipſi, & Rixæ vxori eius, Hippolytus Archiepiſcopus Gneſnenſis cum aliis Epiſcopis ſolenni cerimonia impoſuit, ea die, quæ Chriſtianis Pentecoſte dicitur.

Bellum cũ Ruſsis, &

In Ruſſos primùm (qui morte Boleslai nunciata, Jaroslao & Miecislao Ducibus rebellauerant) expeditionem fecit, & hos primo aduentu repreſſit:

Boemis, &

deinde contra Boemos bellum mouit, propterea quòd tributum Regi Boleslao quotannis penſum, Miecislao negarant; Regia præſidia vndiq; deturbauerant interfecerantq;: Morauiam, quæ tunc in ditione Polonorum erat, inuaſerant, ac in poteſtatem ſuam redegerant. In Morauiam autẽ ducto exercitu, Rex Miecislaus oppidum nullum oppugnatione tentauit: agris tantùm & ſuburbanis vaſtatis, magnaq; hominum & pecudum præda abacta, domum reuerſus exercitum dimiſit.

Pomeranis.

Pomeranis etiam rebellantibus intulit bellum, habens ſecum in exercitu Andream, Belam, & Leuentam Vngaros, Ladislai Calui filios, Stephani Regis fratres patrueles: qui (quum Petrus, eiusdem Regis ſororis filius, Stephano moriente, Regnum Vngarorum inuaſiſſet) in Poloniam confugerant.

Andreas, Bela & Leuenta, Vngari exules.

Concurritur itaq; infeſtis armis: funduntur Pomerani, & in poteſtatem Regis veniunt: auctores verò defectionis capitali pœna afficiuntur. Nam Dux in prælio occubuit. Præclara eo prælio virtus atq; opera Belæ enituit: itaq; generum eum ſibi Rex, filia

Pomerani vincuntur, &

Belæ virtus, Regis filiæ matrimonio [illegible] Rex

filiæ matrimonio, adoptauit, Pomeraniamq́; ipsi in dotem dedit. Cætera autem quæ Regni fuerunt, Miecislaus neglexit, nec unquam ad ea recuperanda, quæ amiserat, animum adiecit: verùm torpori ac desidiæ se dedit, ac voluptatibus iis quæ tactu gustuq́; percipiuntur. Aliarum etiam, præter vxorem, mulierum consuetudine vsus esse dicitur: vxori tamen, mulieri auaræ & importunæ, ita fuit obnoxius, vt eius maximè nutu & arbitrio regnum administraret. quæ quidem deinceps, quum Rex amentia correptus, sui compos non esset, dominatum omnem Regium ad se transtulit: quo maius etiam hominum in se & in Regem odium concitauit. Moritur autem haud ita multò pòst ex morbo illo Miecislaus*, anno Christi 1034. & Posnaniæ sepelitur: homo tardus & hebes, leuitate iuuenili, & iuuenum atq; vxoris consilia plerumq́; sectatus. quibus rebus factum est, vt suis atque externis hostibus pariter atque sociis, esset contemptui. Regnauit autem annis ferè nouem, vixit quadraginta quatuor. Sunt, qui eum in colloquio quodam insidiis exceptum à Boemis, gignendo inutilem redditum, & mox mente captum, non diu patri mortuo superstitem fuisse volunt.*

meraniæ ... muneratur.

Miecislai mors. An. 1034.

LIBER

LIBER III.

DE CAZIMIRO ET MONASTErio reducto. Caput I.

Dilata coronatione Cazimiri,

AZIMIRVS, vnicus Miecislai filius relictus, quum ob ætatem dignitatem Regiam & Reipublicæ curam sustinere non posse videretur, sententia vniuersi Conuentus, qui Gnesnam ea de re conuocatus erat, differtur noua Regis coronatio: interim verò penes Rixam Reginam, pueri matrem, regia potestas relinquitur. qua abusa mulier, variis & grauibus exactionibus rusticanos homines, tam regios quàm nobilitatis, magis ac magis premebat: nouas rationes cogendæ pecuniæ exquirebat: Polonos despicatui habebat: Theuthonas suos in consilium adhibebat. Indignè hæc ferebant Poloni: orabantque reginam, vt, quorum armis & sanguine regnum defenderetur, eorum maiorem, quàm externorum, quamque suæ cupiditatis, rationem duceret. Cæterùm vbi vident, orando apud reginam se nihil proficere,

Rixæ matri regia potestas datur: qua hæc abusa,

ficere, fremebant inter se vulgò; atque adeò palàm etiam loquebantur, non ferendum esse viris tam graue & contumeliosum externæ mulieris Imperium. Regina ergò verita, ne in tanta licentia, & irritatis in se hominum animis, maius aliquod malum in se redundaret, consilium fugæ, cum filio atq; Theutonibus suis, clàm iniit: Regium fiscum, in quo cùm pretiosæ res multæ, tum duo diademata regis & reginæ erant, compilat. Regno excedens, in Saxoniam se contulit: ab Imperatore Conrado, oblatis ei magnis muneribus, & interea duabus coronis è Polonia asportatis, Salefeldum (uti vult Vapouius) seu Magdeburgum & Brunsuicum oppida cum suis territoriis, vel emit, vel dono accepit. Cazimirus quoq; Miecislai regis filius, vbi pulsam matrem videt, in Vngariam ad Stephanum regem propinquum profugit, dein ad matrem peruenit: cuius voluntate Lutetiam, vt ingenium honestis disciplinis excoleret, profectus est: inde post alioquot annos, visa obiter Italia & Romualdo Abbate sancto, Cluniaci in Benedictinorum monachorum sodalitatem se dedit, monasticam vitam professus. Reginæ & Regii filii discessu, miscentur omnia cædibus mutuis: latrociniis viæ publicæ infestantur: incenduntur pagi atque oppida: tumultuantur: collatisq; signis, inter ciues atq; proceres concurritur, & ut quisq; audacißimus est, ita grauiora quoque

Frementibus contra eam Polonis,

Clàm Regno profugit, unà

Cum Cazimiro filio.

Cazimirus artium studiosus,

Posteaque monachus,

Domesticis malis pressa Polonia,

que non veretur patrare flagitia ac scelera. Neq; ministris Sacrorum, ac ne ipsis quidem Templis, Aris atque Sacris parcitur. Nihil usquam tutum: nihil cuiusquam proprium: nemo mali expers erat. Per hoc etiam tempus Maslaus, qui & Masos dictus est, qui pocillator Regis Miecislai fuerat, vir potens & audax, dominatum inter suos in tractu Plocensi arripuit: confluenteque ad eum vndiq; magna hominum multitudine, permagna potentia ductus, ei oræ quam dominatu complexus est, Masoßiæ siue Masouiæ nomen dedit. Ad hæc domestica mala accedebant hostiles incursiones ab Jaroslao Duce Rußiæ, ac Præslao Boemorum Duce. Istis igitur tam sæuis tempestatibus totos penè sex annos iactati & fatigati Poloni, acerbiora etiam, extremumq; tam florentis dudum Regni naufragium metuentes, remittunt nonnihil de intestinis dißidiis: condonant sibi mutuo priuatas offensas: cogitationem de Repub. suscipiunt: comitia Gnesnam indicunt. Ibi quemnam potißimùm deligerent Regem, sententiis variabant: sed ad extremum ea vicit sententia, quæ Cazimirum, vbiubi sit, quærendum, placandum, & reducendum esse censebat. Oratores igitur delecti primores viri, ad Reginam primùm, mox ab ea Cluniaci monasterium contendunt: inueniunt Cazimirum mutato nomine Carolum, non modò professum Religionem, sed iam

Maslao dominatum sibi in Masouia arripiente.

Rußisque & Boemis Poloniam divexantibus.

Comitiis Gnesnæ habitis.

Reuocandus quæritur.

Dia

Diaconum: deprecantur culpam exilii eius, quæ tamen penes Reginam ferè fuerit: orant, respiciat afflictam & penè euersam patriam, suscipiat paternum & auitum Regnum, ab externo interitu vindicandum: in eo solo spem Polonorum sitam esse: qua si decidant, funditùs se periisse. Respondit ille modestè, obortis lachrymis: Exilium suum non ipsis, verùm arcano Dei iudicio se imputare: casum dulcißimæ patriæ, quam sui Maiores florentißimam reliquissent, miserari: sed alieni iam se iuris factum esse: datam semel Deo atque iis, quorum potestati se subiecisset, fidem fallere non posse. Mœsti hoc responso legati, Abbatem monasterii adeunt, eademq; illa orant: ab hoc verò ad Pont. Max. reiiciuntur. Sed ne eum quidem itineris laborem defugientes, Romam profecti, importunis precibus a Pont. Max. Benedicto impetrant, vt Cazimirus monachus & diaconus, professionis & sacramenti religione solutus, ad Regnū maiorum suorum redeat, ac etiam vxorem ducat. Pro hoc autem Polonis, quò beneficiū sedis Apostolicæ agnoscant, iniunctum; primùm, vt de singulis capitibus, exceptis nobilibus, & qui sacris addicti sunt, quotannis obolus vnus in lucernam, perpetuò in æde diui Petri Romæ arsuram, pendatur (qui etiamnum sancti Petri Numus dicitur:) deinde præscriptum est, vt omnes Poloni rotunda, in morem monachorum, tonsura capil-

Humilitatis & charitatis plenissima responsio Cazimiri.

Legati à Pontifice impetrant Cazimirū.

Certis conditionibus.

lorum vtantur: nec vltra auriculas, more barbarico, quisquam omninò comam promittat; tunc festis solennibus, dum sacra peraguntur, ut singuli Equites fasciam lineam candidam, in modum stolæ, qua in Sacris vtuntur sacerdotes atq; Diaconi, è collo suspensam ferant. His rebus ex sententia confectis, curriculo Cluniacum repetunt læti: Cazimirum reducentes ad Rixam matrem (ita eo volente) diuertunt; mox in Poloniam Cazimirus contendit, sexcentis equitibus, ab Henrico Imperatore præsidii loco sibi additis, stipatus. Quum autem Poloniæ fines attigisset, effusa obuiam hominum omnis generis, ætatis atq; sexus ingens multitudo, officii gratia, læta & tripudians Regem suum excipit, ac reducem gratulatur: certatim omnes præteritorum veniam & obliuionem supplices petunt. Ille lachrymans & ipse, comiter omnes consolatus, suspicione culpæ metuque supplicii liberat. Ita densissimis lætitiaq; exultantibus hominum cateruis præcedentibus & subsequentibus, Gnesnam honorificentissimè deducitur, septimo, posteaquam regno excesserat, anno.

Cazimirus in Poloniam reducitur.

DE CAZIMIRO VULNERA REIPVB. curante. Caput II.

Cazimirus curatis ante omnia Reipubl. vulneribus.

R*Estitutus paterno Regno Cazimirus, Gnesnæ de more iunctus & coronatus, primùm ad Reipublicæ vulne-*

vulnera curanda animum adiecit. Itaq; pacem publicam inter ciues grauibus edictis sanxit: præteritorum obliuionē edixit: in eos qui à consuetis rapinis ægrè recedebant, ad terrorem cæterorum, non sine moderatione tamen, animaduertit. Deinde Senatus suasu & rogatu, cum Jaroslao Russorum principe fœdus & affinitatē iniuit, sorore eius Maria (cuius mater Constantinopolitanorum Imperatorum soror fuerat) uxore cum ampla dote aucta: quam ingenti pompa Cracouiam adductā ac exceptam Gnesnam deduxit: Græcorum schisma abdicantem, Ecclesiæ Catholicæ reconciliauit: Reginam solenni cerimonia fecit & pro Maria, Dobrogneuam appellauit. Insequenti anno Masouios, ditiones suas inuadentes, infesto exercitu adoritur: nec segnius Maslaus Tyrannus, non parua suorum manu raptim coacta, aduenienti regi occurrit, pugnæ copiam facit. Franguntur tandē funduntúrq; Masouiorum acies, dantq; manus victori Regi: Dux verò belli Maslaus ad Prussos fugit: ab his, & à vicinis Slonensibus & Jazygibus, siue Iasuingis, facilè validos contra Regem exercitus impetrat, quòd ipsorum rem agi diceret. Erant autem Iasuingi siue Slosnenses, populi inter Poloniā & Rußiam atq; Prußiam medii, in extrema Lituaniæ ora habitantes: acerrimi & bellicosißimi fuisse memorantur, donec à vicinis attriti, ad extremū & deleti sunt Maslaus

Ducis Russorum sororem vxorē sibi accipit &

Maslaus cum

Prussis & Slonensibus

slaus igitur cum ingentibus copiis Barbarorum in fines Masouiæ ingressus, facilè eam, carentem tunc præsidiis, recepit. Cazimirus de aduentu hostium certior factus, adest & ipse, auctis numero & robore militum copiis; quem ita venientem Maslaus, spei & animorum plenus, ad Vistulam operitur. Dum autem conferuntur castra castris, Cazimirus propter maiores hostium copias animo ferè iam conciderat: sed per visum diuinitùs recreatus & confirmatus, postero die pro concione militibus visum exponit, & repletos fiducia diuini auxilii alacres in aciem producit. Nec hostes pugnam detrectarunt. canunt signa: clamor vtrinque attollitur: nusquam deest suis Regis prouidentia & adhortatio, vt, duce Deo, certam victoriam amplectantur. Ferunt conspectum esse in aere iuuenem, augusta specie corporis, & veste candida, candido equo insidentem, atque in hostiles turmas vexillum inferentem. Nec mora, terga vertunt Barbari: instant acrius nostri fugientibus: fit strages maxima, ita vt eo prælio cæsa ferantur hostium quindecim millia: ex nostris pauci saucii, pauciores desiderati sunt. Maslaus autem ex fuga perpetuo cursu in Prussiam contendit: vbi à Barbaris, cognito euentu prælii, excarnificatus & in crucem actus est, insultantibus, vt alta teneret, qui alta petiuisset. Sic mali consilii auctor malè periit. Ab hoc prælio

Diuinitùs per visum confirmat⁹, &c.

Cælitùs præsidio accepto,

Vincit.

Maslai interitus, &c.

prælio Masouia penitus in ditionem Regis reuenit. quæ & nomen semel acceptum, in hunc usq; diem retinet. Cæterùm Prussi ipsi, clade hac suorum permoti, missis legatis culpam rebellionis deprecantur: Regi se & sua subiiciunt: tributa debita persoluunt, ac deinceps quotannis soluturos se esse recipiunt. Ita pax eis data est, & captiui dimissi.

[Masouia recuperata, & Prussis reconciliati.]

DE RELIQVIS REBVS, TEMPORE PAcis à Cazimiro gestis. Caput III.

PAcato per circuitum Regno, CaZimirus memor pristinæ conditionis & vitæ monasticæ, victoriamq; contra Maslaum atque Barbaros diuino beneficio acceptam raferens, Cluniacum (vbi monachus fuerat) legationem cum amplis muneribus mittit: benignitatem erga se prædicat: sodalitati vniuersæ se suosque commendat: aliquos monachos mitti ad se postulat, qui Religionis illius quasi colonias quasdam in Poloniam deducant. Mittuntur itaq; duodecim monachi, quibus partim Tineciam arcem, vno à Cracouia milliario supra Vistulam, cum centum amplius pagis: partim Lubensum oppidum ad Odram situm, cum compluribus itidem pagis & prouentibus aliis, attribuit. Domicilia quoq; monachis extruxit atque templa, eaq; perampla supellectili, ad cultum diuinum apta, ornauit. Multa itidem, ad religionis & Reip.

[Cazimirus, legatis Cluniacū propter agendas Deo gratias missis.]

[Monachis illinc impetratis donat]

[Tineciam & Lubensum:]

[Religionemque cum Repub. curans,]

 instau-

instaurationem pertinentia, instituit: & pace perpetua Poloniam mirum in modum recreauit, eoq́ꝫ INSTAVRATORIS PACIFICI *cognomentum meruit.*

Instaurator pacificus cognominatur.

Suscepit Cazimirus ex Dobrogneua vxore liberos mares quatuor (Boleslaum, Vuladislaum, Miesconem, *& Ottonem): fæminam verò vnam, Suentochnam: ex his Otto, puer admodum, viuo patre: Miesco, adultior iam, octauo post patrem anno, rebus humanis exempti sunt.*

Cazimiri liberi.

Quum autem decimum octauum Cazimirus regnasset annum, incidit in grauem morbum: quo mensem vnum afflictus, vbi finem vitæ suæ adesse sensit, Sacramentis ritè procuratus, quarto Calend. Decemb. extremum vitæ clausit diem. & magno omnium mœrore Posnaniæ sepultus est, anno post Christum natum 1058. Mortem *porrò eius Cometes portenderat.*

Mortem eius

Ann. 1058. Cometes præcessit.

DE BOLESLAO REGE SECVNDO, Prussico & Boemico bellis. Caput IV.

Boleslaus II. Rex.

C*Onuentu apud Gnesnam facto, summa omnium voluntate ad Boleslaum Cazimiri filium natu maximum solenni cerimonia Regnum & Diadema defertur: quòd is, adolescentulus etiamnum, singulari industria, liberalitate, animi magnitudine, laudis atque gloriæ studio præditus, ad res maximas gerendas factus & regno dignissimus esse videretur. Ad eum*

Spei optimæ.

autem

autem tribus primis annis, tres illustres exules, quum confugissent, magnam ei materiam sequentium bellorum præbuerunt. Ii verò IZaslaus, princeps Kiiouiensium, Jaroslai Dobrogneuæ Reginæ fratris filius: Bela Dux Vngariæ, Andreæ Regis frater: & Jaromirus, Prædislai Boemorum Principis filius: quos omnes Boleslaus auxiliis iuuit. Vuratislaus itaq; Boemorum Princeps permolestè ferens, receptum ex fuga fratri suo Jaromiro in Polonia patêre; veritusq;, ne quid ille noui contra se, Polonorum fauore & auxiliis fretus, moliretur: cum infesto exercitu in fines Poloniæ ingressus est: sed occurrentem sibi cum exercitu Boleslaum animaduertens, neq; dimicare cum Polonis (quorum vires nosset) tutum sibi existimans, fugæ consilium capit. Metuens autem hostiles vires (nam Boleslaus illum fugientem non assequutus, fines eius ditionis populatus est: & in sequentē annum maius bellum parabat) pacem per communes amicos petiit, & impetrauit, acceptâ in coniuge Suentochnâ Boleslai sorore. Per idem tempus Prussi, contemnentes Boleslai adolescentiam, & quòd eum Boemico bello distineri sciebant, rebellauerunt: Pomeraniam transmisso flumine Vistulâ, repentinâ incursione populantur: Grodecum arcem, quò se cum præda recipiant, muniunt, indeq; crebrò in adiacentes oras Poloniæ, nemine prohibente, graßantur. In eos igitur duxit

Exules 3. bellorum futurorum occasio.

Boemi repulsi

Pacem impetrant cū Suētochna.

Prussos rebellantes.

duxit Boleslaus exercitum: sed quum illi nullam pugnandi copiam facerent, & Grodecum (quod natura esset munitus locus) expugnare non posset: arte sibi domandos esse, quos aperto Marte non posset, existimauit. Itaq; reducere se exercitum simulans, in insidiis latebat. Prussi verò hostem abiisse rati, è latebris prodeunt, & in Poloniam facere excursionem parant. quod cum Boleslaus ab exploratoribus accepisset, exercitum in hostem ducit alacer: quem traiecto Ossa fluuio insecutus, nihil tale suspicantem opprimit, & ingenti strage concisum in potestatem suam redegit.

Arte Boleslaus domat.

DE VNGARICO ET RVSSICIS bellis. Caput V.

Bela in Vngariam reductus.

PRussicum bellum excepit Vngarica expeditio. Nam Boleslaus Rex, Belæ exulis & vxoris eius amitæ suæ precibus fatigatus, reducere eum instituit: ac tribus agminibus, Belam in comitatu suo ducens, Vngariam ingreditur. Venientibus itaq; adiungunt se complures Vngari, ita vt quartum ex ipsis agmen conficeretur: nec segnius Andreas Vngarorum Rex hosti aduentanti, ad Tibiscum siue Ossam amnem occurrit, magnas Vngarorum copias, maioraq; Germanorum & Boemorũ auxilia ducens. His ergò viribus fretus, transmisso Tibisco acies instruit: neq; Poloni pugnam detrectarunt. Concurritur infestis signis, & ali-

aliquot horis dubio Marte & incerto euentu pugnatur: ad extremum tamen cedunt loco Andreæ copiæ. Ibi Vngari, qui cum Andrea Rege fuerant, premi suos & vrgere Polonos conspicati, ad Belæ partes transeunt, nec diutius Germani & Boemi, deserti ab Vngaris, impetum Polonorum & Vngarorum pariter sustinuêre. In fuga ergò oppreßi sunt multi: capti item non pauci, & in his Vuratislaus princeps, & Germanorum Duces. Rex verò Andreas longius fugiens, tandem ad portas Mosonienses comprehensus ab Vngaris, & malè tractatus in sylua Boconiensi, vitam finiuit. Post hanc victoriam, Boleslaus Belam Albæ Regiæ in sede Regiæ collocauit: ac victorem exercitum, præmiis à Bela & Vngaris affectum, domum reduxit. Procerum deinde suorum suasu, vxorem duxit Boleslaus præstanti forma virginem Visseslauam, Russorum principis cuiusdam filiam vnicam, ad quam hæreditas paterna pertinebat: pòst Izaslaum exulem, cognatum suum, in principatum Rußiæ restituit, Visseslao eiecto Duce: ipseque, distributo in æstiua ac deinde in hyberna exercitu, cum delectis æstatem atque hyemem Kiiouiæ peregit, amœnitate loci ac deliciis vrbis captus. Exacta hyeme, maturè Boleslaus ex hybernis mouit in Præmislienſem tractum: iniuriáne prouocatus, an quòd ea esset paterna vxoris suæ hæreditas, an verò sola pro-

Victo Andreæ Regis valido exercitu.

Albæ R. in sede Regia collocatur.

Boleslai vxor.

Izaslao in Ducatum Rusſiæ restituto.

Boleslaus Kiouiæ agit, &c

Premisliam pòst *ferendi Regni cupiditate ductus, non constat. Ac minoribus quidem oppidis, primo aduentu, potitus est: cæterùm Præmislia à Septemtrionali latere, quà ipse veniebat, Sano fluuio, à reliquis verò fossa & aggeribus munita erat: & præterea multitudine hominum, urbanorum & nobilium, qui ex agris eò se receperant, defendebatur. ad hæc ab uno latere arx oppido imminebat, in edito loco sita.* Rex *igitur vado satis alto (nequidquam prohibentibus Rußis) transmisso, oppidum summa vi oppugnat: nec segnius defendunt Rußi: ad extremum tamen vim Polonorum diutius sustinere se posse diffisi, deserto oppido, in arcem se receperunt. Oppidum itaque Rex summa rerum omnium copia diuitiisq; refertum, quarto posteaquam oppugnare cæpit die captum, in prædam dat* Capit. *militibus: arcem corona obsedit, quam fame sitiq; in potestatem suam redigere constituit. In magna profectò difficultate, obstinatis tamen animis obseßi obsidionem sustinebant: donec siti fameq; enectis iumentis, & peste in homines grassante, deditionem extremo æstatis tempore fecerunt: vitam, & quæ singuli vno onere secum efferre possent, pacti. Rex verò hyemem sequentem Præmisliæ commoratus est.*

DE FILIIS BELÆ IN VNGARIAM
reductis, bello Rußico iterum, & capta Kiouia
Caput VI.

Fuit

FVit hic annus à Christo nato 1069. quo etiam anno Belæ filios, in Polonia exules, Beleslaus in partem Regni Vngariæ restituit, ita vt Bolæ filii Regium honorem cum duabus partibus Regni, Solomoni, Andreæ Regis filio, qui ab Henrico quarto Imperatore, affini suo, post Belam mortuum in Vngariam reducebatur, permitterent: ipsi tertia, Ducumque nomine contenti essent. Reuertens igitur ex Vngaria Boleslaus, reperit Izaslum principatu Kiouiensi eiectum: itaq; æstate quæ consecuta est, in Volinensium fines infestum duxit exercitũ. Ad Luscum primùm castra ponit: obsessi sex propemodum menses, vim & obsidionem quum sustinuissent, ad extremum, freti benignitate Regis, pactiq; cum rebus suis liberum discessum, pacem impetrarunt. Anno sequenti ad Kiouiam castra mouit Boleslaus: obuiam se illi offert Vusseuolodus cum valido exercitu, è suis iuxtà ac fraternis ditionib. collecto: congrediuntur infestis armis atq; animis instructæ acies: incalescit pugna: tandẽ perturbatis ordinibus, fugiunt Rußi: Vusseuolodus verò, vbi aliquandiu suos nequidquã reuocauit, in fugam se & ipse coniecit. Ita plena, nec incruenta tamen, victoria nostris obtigit. Ad Kiouiam demum, recreato aliquãtò post pugnam exercitu, Boleslaus contendit, quam obsidione premere statuerat. quum autem angustiore annona cœpere vti oppreßi, culpam deprecati, vrbem

An. 1069. Boleslaus filios Belæ in Vngariam reducit.

& Izaslaum rursus restituit.

Deuictis Rußis.

Kiouum captum Regis benignitatẽ sentit.

bem dediderunt. Boleslaus verò ingrediens in portam vrbis, gladium vibrauit: oppidanorum facultates atque corpora capitali edicto contra vim militum tutatus est: donaq; ingentia, vltrò ab oppidanis oblata, in suos milites, pro meritis cuiusq;, distribuit.

DE KIIOVIENSIBVS VOLVPTATIBVS, LIcentia in Polonia grassante, Rege relicto, eiusque criminibus. Caput VII.

In pace & abundantia.

Izaslao sũmæ rerum præposito.

Kiouiensib. Rex fruitur voluptatibus: Quod & cęteri faciũt.

Vxores pa̕ pari referunt viris suis: &

PAcata omni Rußia, vectigalia magna non solùm pecuniæ, sed & omnium rerum ad victum cultumq; corporis pertinentium, instituit: Izaslaum summæ rerum præposuit: ipse verò, quò magis Imperium suum in Rußia stabiliret, & quò diutius notis iam sibi antè Kiiouiæ deliciis ac voluptatibus perfrueretur, hyemem illam ibi mansit. Ibi robur nostrorum hominum illecebris opulentæ & luxuriosæ ciuitatis elanguit: & ille victor multarum gentium exercitus, deuictæ vrbis lasciuia, libidinibus & flagitiis victus est, quæ quidem res plurimorum maximorumq; malorum, quæ Poloniam postea implicauerunt, causa extitit. Nam dum nostri Kiiouiæ nullâ se nequitiâ & libidine, quamuis fœda & sibi inusitata, prius abstinent vxores eorum & filiæ domi relictæ, non ferentes tam diuturnam virorum absentiam (iam enim septimum ferè annum in Rußia & Vngaria militantes, domi-

bus aberant) tum libidinibus eorum (quæ crebris nunciis ad ipsas perferebantur) & iniuriis irritatæ, flagitiis vicißim viros suos vlciscuntur. Præclarum tunc muliebris pudicitiæ exemplũ in Margareta *, Nicolai Zembocii Comitis vxore, extitit: quæ grassantem passim flagitiosorum iuuenũ licentiam metuens, in turri templi Zembocinensis, vno à Prossouia milliario, cum duabus sororibus, per multum tempus latuit, familia per funem alimenta ipsi subministrante. Hæc igitur vbi viris in hyberna renunciata sunt, fremere multi, ad quos hæc pertinebant, & indignari: commeatumq́; domos visendi, à Rege petere: sed quum id non permitteret Rex, clam pauci primùm se subduxêre, deinde plures discesserunt, ita vt pauci cum Rege remanerent. quos etiam Rex raptim cum reliquis consequitur, veritus ne Rußi, mutatis animis, despectaque Polonorum paucitate, consilium opprimendi sui inirent. Posteaquam verò peruenit Cracouiam, à quib. initiũ fugæ erat ortum, eos capitali pœna afficit: in cœteros autem bonorum confiscatione, aut diuturno carcere animaduertit. Sæuit & in mulieres, quæ culpæ affines esse videbantur, quibusque misericordia & indulgentia virorum pepercerat, & quidem inaudito modo. Abstractis enim & abiectis infantibus, quos è stupris & adulteriis enixæ erant, catulos ad eorum vbera admouisse dicitur. Ad hæc*

Licentia flagitiosorum grassante, Zembocia suæ consulit pudicitiæ.

Rex à suis frementibus relictus.

Crudelitatē summam exercet in omnes.

Iustitiam negligit, & Publicè fit adulter.

vulgus nouis & grauibus exactionibus premebat. Ius non dicebat, nec iniurias tenuiorum vindicabat, impeditus consuetis voluptatibus, fœdisq; & abominandis libidinibus, de quibus nihil remittebat. quin & Cristina nobili fœmina, à Miecislao marito abducta, palàm per adulterium abutebatur.

DE STANISLAO EPISCOPO CRACOuiensi, & martyre. Caput VIII.

Stanislaus Episcopus Regem Boleslaum clementer & grauiter arguit:

H*Is commotus (ut decuit) Stanislaus, Cracouiensis Episcopus, vir pius & nobilis, de Prussorum quam vocant familia, cognomento Scepanouius, Regem adit: & semotis arbitris, admonet, orat & obsecrat, vt illis moribus & corruptelis finem statuat, ne quod grande malum sibi suisq; & vniuersæ Poloniæ accersat.* " *Peccata per se esse maxima, longè tamē maiora in* " *Rege, quàm in priuato homine: quum ea quoque,* " *quæ in aliis leuia sint, in eo qui loco & honore eminet, grauissima esse videantur: propterea quòd vltrò hominum sese oculis ingerant, & plurimos secum malo* " *exemplo in præceps detrahant. Quó sublimior sit &* " *fortunatior, hoc maiore vitæ puritate & innocentia* " *eum niti, Deiq; beneficentiam agnoscere oportere. Ni faceret, metueret, ne diuina vltione de summo gradu in imum deturbaretur, ne deniq; falsas & momentaneas voluptates diris sempiternisq; cruciati-*

bus commutaret. Has autem sanctas & benignas admonitiones iniquo animo Rex patiebatur: & ira odioque inflammatus, conuitiis & maledictis sanctissimū Antistitem incessit: quumq; nihil in vita & moribus Stanislai, quod opportunum esset crimini aut reprehensioni comperiret, alia via aggrediendum statuit. Emerat fortè illo triennio Stanislaus pagum Petrauinum, in tractu Lublinensi, à Petrico quodam Equite Polono: atq; is Petricus, accepto pretio, iam obierat: nec satis tamen Stanislaus, propter bellum perpetuū & iustitium, actorum publicorum monumentis de iure suo sibi cauerat. Eius igitur rei Boleslaus ab assentatoribus admonitus, Petrici cognatos subornat, qui de interuersa hæreditate Stanislaum in ius vocent, auxilium illis suum Rex pollicetur: ipsi etiam, tum auctoritate Regis, tum insperati compendii spe adducti, iussa faciūt. Fortè tunc Iudicia, quæ vulgò Colloquia & generales Termini vocantur, in pratis, inter Soleciam & illud ipsum Petrauinum, in papilionibus (ut moris erat antiquitùs) à Rege exercebantur. Comparet ibi Stanislaus citatus: emisse se pagū & soluisse, affirmat: testes citat. qui quū à Rege deterriti, testimonii dictionem subterfugerent: ibi Stanislaus, non tam pagi retinendi, quàm criminis depellendi anxius, rem aggreditur humanas vires fidemq; excedentem. Tridui namq; dilatione à Rege impetrata, Petrauinū contendit:

Rex verò iratus, post conuitia & maledicta.

Calumniam in eum struit.

Stanislaus calumniam depulsurus.

Testem sibi suscitat ipsum Petricum.

tendit: vbi peracto cum sacerdotibus ieiunio, peruigili oratione & perpetuis lachrymis Dei ope implorata, detectum Petrici cadauer pedo, quo vtuntur Episcopi, tangit: magnaq; cum fiducia, resurgere eum à mortuis in nomine Dei Patris & Filii & Spiritus sancti, iubet. Nec mora, attollit sese: & à Stanislao per manum deductus, ad tribunal Regium sistitur: vendidisse se pagum, & pretium omne accepisse, fatetur: Regem, ac deinde propinquos, quòd innocenti Episcopo negotium facessant, liberè obiurgat. Ita ingratis, & inuito Rege vincit causam Stanislaus. A tribunali discedens, optionem dat Petrico, reuertíne ad sepulchrum, an diutius vita hac frui malit. Æternam ille cœlestemque malle, à qua non longius abesset: si exiguum id, quicquid esset reliquum supplicii, quo anteactæ vitæ suæ maculas eluere adhuc deberet, ipso petente sibi remitteretur. His dictis, & postulatis eius annuente Episcopo, sepulchrum subiens animam iterum exhalauit. Non deterruit tamen ea res obduratum peccatis Boleslaum à contaminatis moribus & libidinibus: quin is iterum atque iterum monitus & acrius obiurgatus ab eodem Stanislao, adhibitis etiam secundum præceptum Christi grauibus aliquot viris, furere cædemque minari ipsi cœpit. Nec segnius Stanislaus, vbi non resipiscere Regem animaduertit, graui anathemate eum percellit: vetat sacra fieri

Petricus testis productus, Rege & propinquis obiurgatis.

Mori iterum mauult.

Boleslaus Rex acrius rursum obiurgatus.

Anathemate percutitur: &

tota

tota vrbe, vt sic ille detestatione & conuitio populi qui sacris arcebatur, ad saniorem mentem reuocaretur: nihil tamen proficit. Nam iratus & nimis furens Boleslaus, in ædem D. Michaelis, in rupe prærupta supra Vistulam è conspectu arcis sitam, quò ipse ad faciendum sacræ Missæ sacrificium cum paucis sacerdotibus commeabat, contendit; & Stanislaum, sacris operantem, per satellites suos aggreditur. qui introgreßi, subito & insolito fulgore perculsi, supini cadunt: indeq; manibus & pedibus reptantes, se proripiunt. Submittit Rex alios iterum atq; iterum; idem & iis, quod primis, accidit. Furore igitur percitus Rex, ipse stricto ense in templum irrumpit, lethaliq; ictu sacrosanctum Episcopum in verticem ferit, ita vt cadens parietem proximum cerebro asspergeret. Ibi satellites templo corpus extractum minutatim, furori regio morem gerentes, concidunt: & in subiectis pratis, canibus & volucribus laniandum, disiiciunt. Dies quo hæc patrata sunt, fuit octauus Maii, anno Christi 1079. Rege autem cum suis militibus abeunte, quatuor aquilæ inusitatæ magnitudinis apparuisse feruntur, corpus sanctum à laniatu canum & rapacium auium defendentes toto biduo: donec moti ea re pii sacerdotes, resumptis animis membra disiecta collegerunt, & suo ordine disposuerunt: quæ è vestigio mirandum in modũ coaluisse dicuntur.

Stanislaum Episcopum, dum Missã celebrat.

Satellitibus retrò cadentibus.

Ipse occidit.

Corpus Stanislai martyris dissectum.

An. 1079.

Et ab aquilis defensum.

Post biduũ coalescit.

DE REGNO POLONIÆ ABROGATO, Boleslai vitæ fine, & qualiter regnauerit.
Caput IX.

Interdictum Pontificis, & Regnum Poloniæ abrogatum.

HÆc vbi Romæ nunciata sunt, Pont. Max. Gregorius, eius nominis septimus, atrocitate rei commotus, toti Poloniæ sacris interdixit: Boleslaum diris deuouit: Regnumq; illi solenni ritu abrogauit. regnauit tamen postea Boleslaus annum & amplius, sed inuisus omnibus, & externis contemptibilis, ita ut etiam Rußi ab eo subacti, Imperium eius detrectarent. In necem quoq; eius conspiratio facta est: qua detecta, in Vngariam cum filio Miescone & paucis comitibus fugit: à Ladislao Rege, Geisæ fratre, qui à Boleslao in Vngariam reductus erat, comiter & honorificè acceptus est: verùm exagitante eum indies magis ac magis patrati sceleris conscientia, mortem sibi ipse consciuit, anno post Christum natum 1081. qui æstu & siccitate insignis fuit. Sunt qui volunt, eum clàm omnibus errabundum inter Alpes ad monasterium quoddam, siue id ad Enipontem, siue ad Villacũ situm sit (utrumq; enim memoratur) peruenisse: ibiq; latentem quisnam esset, post multos labores in coquinæ ministerio ultrò & pænitentia commißi parricidii susceptos & exhaustos, vitam finiuisse. Audacis & Liberalis viuo cognomen inditum; quod etiam retinuit. Regnauit annos duos & viginti: quum sextum decimum annum

Boleslaus inuisus regnans.

Fugit in Vngariam.

Eius vitæ finis. An. 1081.

Boleslai cognomina.

Regnum.

annum nondum egressus regnare cœpisset. Construxit hic viuens & ditauit Mogilnense monasterium, in eoq; Benedictinos collocauit. Fuit autem hic Rex clarissimus & felicissimus; nisi, secundis rebus elatus, fortuna cœptis suis perpetuò aspirante abusus fuisset. Et sanè libidini & iracundiæ moderari, longè est cùm difficilius, tum præclarius, quàm gentibus & nationibus, quamuis feris atq; barbaris imperare.

Monasteriũ constructũ.

Felix claritás, & Vitia.

LIBER IIII.

DE VVLADISLAO PRINCIPE PIO, INterdicto Pontificis sublato, & piissima vxore Vuladislai Iuditha.

Caput I.

Ege Boleslao exacto, priusquam ex motu Resp. sese colligeret, Rußi Polonas ditiones, Duce Basilio Roscislai filio, ferro & igni populati sunt: quo incommodo commoti Proceres, comitiis habitis, ad Vuladislaum Boleslai fratrem (quem Hermannum etiam vocarunt) Regnum deferunt. Js itaque suscepto Regno, Regem se appellare passus non est: vel quòd inunctus & coronatus solenni Regum ritu,

Rusis Poloniam populantibus.

Ad Vuladislaum Regnum defertur.

Vuladislaus Regis appellationē respuens.

ritu, Pont. Max. interdicto, non esset: vel quòd reuersurum deinde aliquando Boleslaum existimaret. Principis & Hæredis Regni Poloniæ nomen sibi sumpsit. Vir ille quidem prudens fuit, & virtute præditus: verùm ad quietem & otium propensior. Inito autem principatu, ad Pont. Max. de tollendo interdicto, cui Polonia ob necem Stanislai obnoxia erat, Oratorem misit Lampertum, Equestri apud Polonos ortum familia, Canonicum Cracouiensem: quem Pontifex diuo Stanislao successorem dedit, & sublato interdicto Episcopum remisit. Duxit deinde vxorem Vuladislaus de amplissimi consilii sententia Juditham, Vuratislai principis Boemorum filiam: quæ quum aliquot annos sterilis fuisset, tandem Boleslaum edidit, diuinitùs (quemadmodum creditum est) in gratiam sancti Abbatis Ægidii datum. Quū enim orbitate sua Principes coniuges maiorem in modum angerentur, & Juditha religiosissima fœmina, assiduis precibus, ieiuniis, & eleemosynis in egenos liberaliter erogandis, de prole Deum assiduè fatigaret: à Lamperto Episcopo Cracouiensi admonita, Oratores in Narbonensem prouinciam, ad monasterium D. Ægidii, vbi corpus eius conditum erat, cum amplissimis & templo & monachis muneribus, mittit: Exponunt, quid veniant, quidùe postulent: indicitur monachis tridui ieiunium: oratur Deus, vt intuitu

Amans que virtutis.

Interdictum tolli curat.

Lampertus Episcopus Cracouiēsis.

Juditha sterilis Vuladislai vxor.

Per suum pium studium, &c.

S. Ægidii preces.

gra-

grati serui sui Ægidii, masculam prolem piis principibus concedat. Triduo itaq; illo reuelatur per visum cuidam seni & pio monacho, quod tanto studio petitum esset. Dimißis autem ac reuersis Oratoribus, natus est tandem ex Juditha Boleslaus, quæ post quartum à partu mensem, extremum diem clausit, fœmina inprimis pietati & beneficentiæ dedita: quæ & ipsa facultates suas, mundumq; muliebrem penè omnem, in vsus pauperum & ad cultum templorum viua elargita est: & à marito principe impetrauit, vt Croppensem siue Pabianicensem Comitatum collegio sacerdotum Cracouiensis basilicæ, Lagouiense territorium Vuladislauiensi Episcopo, Xansnicensia verò bona Tinecensi monasterio, sempiterno iure donaret.

Filium Boleslaum impetrat:

Et paulò pòst moritur piissima.

Pabianicensis Comitatus.

Lagouiense territorium.

Xansnicensia bona.

DE PRVSSICIS AC POMERANICIS bellis, pœnaque violati XL. ieiunii.

Caput II.

DVxit deinde alteram vxorem Vuladislaus, suasu Ladislai Regis Vngarorum, Sophiam viduam, Henrici quarti Imperatoris sororem (quæ Solomonis Regis Vngarorum erat vxor) honestè & honorificè post mortem viri à Ladislao Rege sancto pioq; habitam: ex eaq; tres filias suscepit. Prussos ac Pomeranos, bis rebellantes, fortiter repreßit fuditq;, strenua

Vuladislai vxor altera Sophia vidua.

Secechus. *Secechi, Palatini Cracouiensis & Magistri Militiæ, opera vsus. Prioris pugnæ dies fuit is, qui Assumptionem beatæ Virginis anniuersaria celebritate repræsentabat: nolebatque Vuladislaus, habens honorem Virgini Matri, eo die cum hoste manus conserere: verum lacessitus, & iusta penè necessitate adductus, eduxit suos in aciem: hostesq; atroci prælio in magnam diei partem producto, grauiter profligauit.*

Cum Prussis & Pomeranis bellū I. &

II. *Altero prælio, rebellantibus Prussis & Pomeranis, tumultuarias tantùm copias (vt in primo statim ortu rebellionem opprimeret) coegerat Vuladislaus: debilitabatq; eius animum hostium multitudo, qui animaduersa despectaque nostrorum paucitate, magna celeritate sese, vndique conuolantes, collegerant: sed cedere, non tam iustis hostibus, quàm fugitiuis & contumacibus seruis, turpe sibi Poloni milites & infame ducebant: occumbendum potius honestè (si ita sors tulisset) quàm per summam turpitudinem concedendam esse vltrò sæpius à se victis victoriam. Pugnatum est hoc prælio à mane usq; ad vesperam, pridie eius Dominicæ, quæ Christianis Palmarum nomine celebris est: nocte prælium dirimente, aduersariis pro victis discedentibus, mansit penes nostros victoria.*

Paschæ obseruatio. *Quoniam verò sacrum Paschæ tempus pro foribus aderat, quo Christianos cultui diuino impensius vacare oporteret: non persequuntur perculsos & perterritos*

ritos hostes, sed diuersi ex hostico discedunt. Nec ita multò pòst, recreatis ab illa hyberna expeditione iumentis, auctisq; copiis, Vuladislaus Princeps Pomeraniam ingressus, hostem quærit: quo nusquam in apertum prodeunte, vastatis pagis & oppidis, arcem Naclum inprimis munitam operibus circumuallare instituit. ibi res mira, & prodigii similis, accidit. Nocturnis enim temporibus lucente Luna, crebrò visebantur ab excubitoribus nostris quasi armatorum hominum acies, ex apertis campis ad statiua nostrorum adequitantes & incursantes, nostris frustra toties à fossis castrorum eas propellentibus. Nocturnas eas fuisse vmbras autumant, Polonos ita diuino permissu exagitantes, propterea quòd solenne omnibus Christianis Quadraginta dierum ieiunium, priore expeditione, promiscuo ac temerario esu carnis & lactariorum, moribus & institutis Ecclesiæ Catholicæ contemptis, temerauerant. Discesserunt itaque tum nostri ab oppugnatione Nacli, tum quòd hyemis asperitate premerentur, tum quia nocturnos illos terrores in religionem sibi verterant: verùm insequenti æstate infestis animis & Pomeranos & Prussos perdomuerunt.

A Naclio oppugnatione, prodigio accedente

Propter violatum XL. ieiunium.

Discedit[u]s

Prussi & Pomerani perdomiti.

DE BOEMICO BELLO, BOLESLAI PVERI indole, & Sbignei contra Vuladislaum patrem impietate, morteque Vuladislai ipsius. Cap. III.

Perdo-

Bellum Boemicum,

PErdomitis autem Prußis & Pomeranis, Boemis etiam (qui sibi Poloniam omnem, in qua ne tantillum habebant, quantum vestigio calcari posset, attribuebant) bellum Vuladislaus intulit, anno à Christo

An 1094. Sececho Duce exercitus

nato 1094. Secechi Palatini Cracouiensis, præstantis in re militari viri, vtens opera: eò quòd ipse aduersa valetudine ab hac expeditione prohibebatur. Mandata quum dabat Sececho proficiscenti Vuladislaus,

Et Boleslao filio comite,

aderat fortè filius Boleslaus, nonum tunc agens annum, attentoque animo omnia hauriebat: & in leonini catuli morem, qui teneris etiamdum vnguibus, laniatu tamen iam gaudet, generosum pueri pectus belli gloriaque cupiditate impendiò exardescebat: neque diutius animo conceptam flammam ferens genua patris amplexus, & collo eius implicatus, vix magnis precibus, osculis & blandiciis eum exorat, vt cum Sececho ad id bellũ mittatur. Sececho itaq; pueri cura mandatur: vbi verò ad exercitum ventum est, puer singula quæ fiebant, curiosius obseruare, versari inter ordines, omnibus arridere, æstum imbremq; pati, vigilare, humi cubare, vigilias cum Sececho obequitare, aliaq; multa præter ætatem facere & ita ferre, vt indoles illa studiumq; pueri, futuram eius magnitudinem non obscurè portenderet. Vastatâ autem

Feliciter cõfectum:

igni ferroque Morauiâ (quæ in vnius principis ditionem cum Boemia redacta fuit) & paucis hostium turmis

mis (quæ sese nostris tulerant obuias) aliquot præliis profligatis, reduxit cum Boleslao copias Secechus, præda onustas. Magna inter patrem & filium gratulatio: nec diu tamen à bello feriati sunt. Arcem namque Medireciam à Pomeranis quibusdam captam esse, nunciatur: quo accepto nuncio difficulter quidem, sed tamen impetrat rursum à patre Boleslaus, vt sibi ad eam rem recuperandam ire liceat: summa verò rerum & administratio belli, ipseq; adeò tyrunculus Boleslaus, Secechi curæ fideique committitur. Nec mora, quatit aries murum: & obsessi rebus suis diffisi, liberamque cum equis & sarcinis abitionem pacti, arcem dediderunt. Sic recepta refectaq; arce, Secechus & Boleslaus intra dies non multos ad Vuladislaum ouantes reuertuntur. Valebat Secechus apud Vuladislaum gratia & auctoritate, idque nonnullo suo merito: magnamque sibi potentiam compararauerat, ita vt ex eius ferè nutu Respubl. omnis, & princeps ipse pendêre videretur. quæ res illi magnum odium conflabat: complures ab eo bonis exuti, multi proscripti; quibus omnibus apud Boemos tutus erat receptus. Horum ergò crebris sermonibus & querelis permotus Prædislaus Dux Boemorum, damna à Polonis accepta alieno periculo vltum iri cupiens, armis patriam repetendam suadet: auxilia pollicetur: & filium Vuladislai nothum Sbigneum (qui ante in-

Itaq; & arce Medirecia recuperata.

Cum exulibus propter Secechum

Ad Boemos fugientibus.

Sbigneus.

te initum principatum ex non legitima vxore susceptus, in Saxoniam relegatus à patre, vitæ monasticæ se addixerat) Ducem exulibus declarat. Ad eum igitur quum magna vis Pomeranorum atq; etiam Prussorum confluxisset, hostilem planè erga patrem animum induens, cum septem aciebus patri Vuladislaô cum exercitu venienti occurrit. Concurrnut infestæ acies; ad extremum verò, acrius instantibus iis qui cum Vuladislao sentiebant, fusi aduersarii in lacum compelluntur: ibiq; vel à persequentibus trucidantur, vel aquis mergũtur, ita vt aqua eius lacus, cruore & cadaueribus infecta, usibus hominum & iumentorum aliquandiu pòst apta non esset. Pugnatum est ad lacum Gopli, qui Crusuiciam in modum insulæ ambit: Sbigneus autem fuga elapsus, Crusuiciam urbem, tunc populosam, viuus in potestatem patris venit: vrbe, quòd receptum ipsi præbuisset, militi in prædam concessa. Porrò Martini Archiepiscopi, ac multorum precibus Vuladislaus expugnatus, veniã Sbigneo dedit, filium agnouit, ac certos principatus fines utriq; filio, Sbigneo scilicet & Boleslao, descripsit: postea verò morbo & angore confectus, & sacris mysteriis ante mortẽ à Martino *Archiepiscopo ritu Christiano procuratus, obiit pridie Nonas Julii, anno à Christo nato 1102. (quum viginti regnasset annos, vixisset propemodum quinquaginta nouem) solennique pompa*

Contra patrem Vuladislaum pugnat:

Victusque cæso crudeliter apud lacum exercitu,

Et pœna ex Crusuicensib. propter eum receptum sumpta, Reconciliatur patri.

Mors Vuladislai. An. 1102.

pompa ab ambobus filiis & magna procerum nobilitatisq; frequentia in basilica Plocensi sepultus.

DE BOLESLAI CRIVOVSTI VIRTVTIBVS & vxore, belloq; cum Morauis & Pomeranis gesto, Pomeranis Christianis, & Sbigneo exule.

Caput IV.

PErsolutis Vuladislao principi iustis, Boleslaus Sbigneo fratri Cuiauiam atq; Masouiam, & Lenciciensem tractum concessit: cœtera ipse cum summo Imperio obtinuit. Tanto autem patris desiderio tenebatur, vt diu sanè lachrymis & fletibus non temperaret: gestabatq; de collo suspensam auream laminam, in qua nomen & imago patris sculpta erat, qua subinde memoriam eius sibi refricaret: & quicquid vel faceret, vel loqueretur, sic ageret, quasi inspiciente omnia & exaudiente patre. ea fuit in iuuene modestia & verecundia. Exacto tandē luctu annuo, orante Senatu duxit vxorem Sbislauam, Suentopelci siue Stopolci Michaelis Kiouiensium principis filiam, non sine indulgentia tamen Pontif. Max. ne, propter intercedentem cognationem, incestæ essent eæ nuptiæ. Morauos, ditionem suam Sbignei consilio & operâ inuadentes, Duce Zelislao fudit: ac ei pro amißâ in hoc prælio manu, auream donauit. Ipse quoque, eadem æstate, in Morauiam incursionem

Boleslaus data parte principatus Sbigneo, ipse verò princeps factus, Patris defuncti amãs & reuerens esse pergit.

Boleslai vxor cum dispensatione Pontif.

Morauos inuasores, data manu aurea pro amissa, Boleslaus vastat, &

nem fecit; exustisq́ plurimis vicis atq́ pagis, non paruam etiam prædam in Poloniam reuexit. Pomeranos aliquoties vicit. quumq́ in eosdem raptim in Poloniam excursionem facientes, centum tantùm stipatus comitibus (cum quibus venatum excurrerat, incidisset: fugere turpe ratus, manus cum hoste (quamuis longè impar) conseruit, magnaque in eis strage edita, dum iterum atq́ iterum perrumpit hostile agmen, vix cum triginta saluus euasit. Sequenti autem tempore, maiore vi Pomeranis bellum fecit: prius tamen, mißis cum Legato duobus scutis, animos eorum tentat: albúmne, in quo Pax: an rubrum, in quo Bellum excidiumq́ significabatur, mallent. Superbiús illi responsum dedêre, ambobus scutis acceptis: Sanguine Polonorum se sibi candidam victoriam pacemq́ paraturos, dictitantes. Itaq́ Boleslaus ad mœnia Bialogrodi (quæ ciuitas Pomeranorum inprimis diues & populosa fuit) admotis castris, actisq́ vineis, & turribus celeriter excitatis, summa ope vrbem expugnare nititur. quatit murum aries; ipse princeps, periculi immemor, inter primos versari: nec deterreri multitudine telorum hostilium, aut suorum circa se cadentium interitu, quin ad portam vrbis excindendam præiret. Depelluntur tandem summa nostrorum vi de propugnaculis hostes: nostriq́ liberius effractis portis, cæsisque vel summotis qui in introitu

Pomeranos post magnũ periculum.

Data optione eligendi scuti.

Expugnat. Bialogrodum.

Boleslao viriliter omnia agente.

vrbis repugnabant, in vrbem signa inferunt. Tum demum Bialogrodenses, abiectis armis, clementiam victoris supplices implorant: parciq; iubet inermibus Princeps Boleslaus: & , receptui signo dato, ab excidio vrbis abstinere mandat: dat veniam victis. Hac autem victoria & victoriæ moderatione accepta, Colberga, Camenum, Velenum, Cosminum, & aliquot oppida Pomeranorum, in potestatem Boleslai venêre. Hoc etiam tempore Pomeranorum manus Spicimirum vicum improuisò inuasit. Secesserat eò tunc cum paruo comitatu Martinus Archiepiscopus Gnesnensis, pius & venerandus senex: atq; is ad primum tumultum & aduentum hostilem, timore subministrante consilium, inter contignationem templi absconsus latuit: pro eoq; Pomerani Archidiaconum Gnesnensem, Archiepiscopum esse rati, secum abduxerunt. Ferunt Pomeranos omnes, quicunque Archidiaconum & sacra templi vasa attigissent, domum reuersos, cū liberis, coniugibus, propinquis, atq; domesticis familiis, vel comitiali morbo correptos, ad parietes & saxa sese allisisse: vel in amentiam versos partim mutuis cædibus concidisse, partim dentibus ac vnguibus in seipsos sæuisse. quo malo percussi, causaq; mali notata, Archidiaconum cum sacris vasis & omni instrumento templi Spicimirensis conquisito, domum remiserunt. Addunt Dlugossus & Vincentius,

Captum cōseruatur Boleslai clementia.

Proptereaq; & alia oppida se dedūt.

Specimiri à Pomeranis capto Archidiacono pro Archiepiscopo,

Vasisque templi ablatis,

Post plagam grassantem

Pomerani remittunt omnia ablata, &c.

Fiunt Christiani. ex eo tempore Pomeranos religionem Christianam suscepisse: his adstipulatur Albertus Crantius, qui etiam Pomeranos, Boleslai huius principis operâ, Christianos factos esse scribit. Sbigneum fratrem, propter proditionem sæpius tentatam, quum omnes capite plectendum censerent, Boleslaus exilio multat, ipseq; ad Henricum Imperatorem se recepit.

Sbigneus proditor fit exul.

DE GERMANICO BELLO, ET POST affinitate cum Henrico Cæsare.

Caput V.

An. 1109. ANno demum post Christum natum 1109. bellum Germanicum contra Boleslaum exarsit, breue quidem illud, sed prospero successu magnâq; gloriâ Polonorum & Boleslai principis gestum. Henricus enim Cæsar, adiutos à Polonis Vngaros, & vexatos Boemos indignè ferens, bellum parabat: solicitabatur & à Sbigneo exule magnis pollicitationibus, eâq; spe implebatur, vt per Sbigneum nullo negotio Poloniam omnem in potestatem suam redacturum se, crederet. Affirmabat enim Sbigneus, primo eius aduentu certatim ad se Polonos defecturos esse. Igitur initio æstatis Poloniæ partem, quæ nunc Marchiæ Brandeburgensis & Silesiæ nomen habet, ingreditur: captis quibusdam oppidis, exercitum ad Glogouiam ducit, magnâ vi oppugnatur oppidum, frequens quidem

Henricus Cæsar contra Boleslaum, Sbigneo etiam impulsore.

Bellum gerens. &c

Glogouiam oppugnans.

eâ

eâ tempestate, sed non munitissimum. Oppidani veriti, ne, capto per vim oppido, extrema quæque ab irato hoste paterentur, quinque dierũ inducias petunt: quibus, nisi succursum sibi esset, deditionem promittunt: obsidesque dant primorum ciuium liberos. Ad Boleslaum itaque mittunt: quanto in discrimine sit oppidũ, ac quid cum hoste constituerint, exponunt: orant, ut illis opem celeriter ferat. Collaudauit ille eorum consilium: maturè se affuturum pollicetur. quòd ni affuerit: sustinere hostilẽ impetum iubet. ni faciant: deleturum se eos post discessum Cæsaris, iurat. Valuit apud Glogouienses plus fides & auctoritas principis, quàm priuata pietas: itaque biduo, quod de induciis erat reliquum, ad sustinendam vim hostium omni ope se comparant. Adueniente ergo quintâ die, promissã deditionem Cæsar poscit: vbi verò mutatos oppidanorum animos videt, corona oppugnat oppidum, obsidesque palliis (quæ asseres compacti sunt, qui milites mœnibus succedentes tegunt, & à missilibus defendunt) alligari, & ad mœnia obuerti iubet (ut, dum suis oppidanorum misericordia parcit, facilius & liberius mœnia subeant) sed nihilominus oppidani omne telorum genus in suos iuxtà ac in hostes congerunt, ac omni ratione vim hostium depellunt. Cæsar hostium constantiam admiratus, & suorum pericula ac vulnera miseratus, receptui canere iussit: ab obsidione

A Boloslao vexatur.

dione tamen Glogouiæ non recessit. Jam Boleslaus exspectata auxilia acceperat, validasq; de suo milite copias habebat: itaque propius hostem accedit: nec tamen pugnandi copiam, quamuis flagitantibus suis, faciebat: sed è latebris & insidiis hostilem exercitum carpebat: pabulatores excipiebat: sæpius intempesta nocte, cum clamore & clangore tubarum, hostium castra adequitabat; excubias aut opprimebat, aut è stationibus pellebat. Itaq; neque oppugnandi oppidum, neq; reficiendi se, neq; quiescendi spatium hosti dabat; adeoq; tunc celebre inter hostes Boleslai nomen fuit, vt laudes & virtutes eius tota castra, compositis etiam ad id carminibus, personarent: & ipse Cæsar, obsesso, quàm obsidenti, similior. Tandem Boleslaus, ratus Cæsarem non satis auspicati belli iam pertæsum, simul quòd hyems instabat, faciliorem placidioremq; fore, Legatos ad eum de pace misit. Edit ille pacis conditiones, vt Sbigneus in principatum suum restituatur, & vt Poloni tributarii sint Romano Imperio. Duræ videbantur Legatis conditiones: neque existimabant, principem eas accepturum esse. Ibi Henricus Cæsar, ambitiosè admodum & arroganter, ostendens Legatis thesaurum quem ingentem habebat; Hic, inquit, Polonos perdomabit. Erat legationis princeps Scarbicus Comes ex ea gente, quæ insigne habet W literæ geminæ maiusculæ; hic stultam Cæsa-

Boleslai nominis celebritas.

Boleslaus petens pacem.

Dum iniquas conditiones Cæsar proponit

Satis arroganter.

Cæsaris iactantiam notans, annulo quem digito gestabat in thesaurum proiecto: Aurum, inquit, adiiciamus auro. Id scomma intellectum Cæsar elusit, lingua inquiens Germanica, Hab danck, quod est, Gratias ago: inde mansit familiæ id nomen, vt Habdanci dicantur. Reuersi ad Boleslaum Legati mandata Cæsaris referunt. Mirari ille conditionum iniquitatem, quasi victor victis leges imponeret, ac non dubia adhuc esset Martis alea: itaq; quam non impetrabat pacem, vi & armis extorquere pergit: Cæsarique nullam dat lignandi, pabulandi, commeatus petendi, atq; adeò è castris prodeundi facultatem. quibus malis fatigati Germani, maioraque metuentes, aliò transferre bellum statuunt: ideoq; soluta Glogouiæ obsidione, Vuratislauiam vrbem instructa acie contendunt: quò magno cum labore & cæde suorum Cæsar venit. Est circa Vuratislauiam latè patens planicies: is locus Boleslao visus est peropportunus ad dimicationem prælii, & nostris, propter leuem armaturam & pernicitatem equorum equitumq; multitudinem, quàm hostibus, commodior: itaq; paucis milites cohortatus, hostibus pugnandi copiam facit. Prælium hoc ferè exoriente Sole initum, durauit usque ad meridiem, & inclinabat quidem ad hostes victoria (reprimebantur enim nostri equites graui illorum armaturâ:) verùm Boleslaus omnia solicitè prouidens,

Pergit vexare Germanos.

Glogouiæ obsidione soluta.

In campo pugnatur

uidens, vbicunque deteriori loco rem suorum animaduertebat, accurrebat: & hortando, orando, subsidiarias copias submittendo, instaurabat pugnam: tandemq; Polonorum ac Silesiorum virtute, inclinauit ad Boleslaum victoria. Permulti tunc vtrinque interfecti sunt: campus ubi pugnatum erat, plenus cadauerum, acerbum & miserabile spectaculũ exhibebat. Ac nostri quidem conquisiti ac sepulti sunt: Germani insepulti canibus & volucribus esca iacuere. Inde autem, quum eò tanta vis canum conuenisset, vt difficilem transitum præberet paucis iter facientibus, Caninus campus à Polonis atq; Germanis locus ille dictus est: & in hodiernum usq; diem vtrâq; linguâ is qui ibi est vicus, nomen hoc retinet. abest autem vno à Vuratislauia milliario. Post hanc pugnam clarius iam, quàm antehac, Boleslai & Polonorum nomen apud Germanos factum est: tum & pacem Henricus cum Boleslao facere cupiebat: sed offerre eam vltrò, quam dudum à se petitam negarat, turpe sibi ducebat: ideoque communes ad extremum amicos subornauit, qui Boleslao persuaderent, ut ipse eam à Cæsare peteret, ac de voluntate ipsius prolixè illi pollicerentur. Vicit animum suum Boleslaus, vt ipse ad Cæsarem Babenbergam (oppidum id est Franconiæ) splendido apparatu & comitatu proficisceretur: adueniens comiter & honorificè acceptus est à Cæsare,

Fortiter ac feliciter

Caninos

Fama Boleslai crescit: & pax ei debita

nouâ-

nouâque affinitate sempiterna amicitia inter ipsos principes & posteros ipsorum sancitur & stabilitur. Nam Boleslaus Henrici sororem Adleidam vxorem duxit: & filio suo Vuladislao, impuberi adhuc, Cristinam eiusdem Cæsaris filiam paruulam despondit. Peractis autem magnâ celebritate & summâ omnium lætitiâ nuptiis, datis & acceptis ultrò citroq; magnis muneribus, Boleslaus in Poloniam reuertitur.

Affinitate firmatur.

Adleida Boleslai, Cristina Vuladislai vxor.

DE BELLO CVM RVSSIS ET POMEranis gesto. Caput VI.

E*Xcurrerant tunc fortè Prußi & Pomerani prædabundi in Masouiam, iamq; vastatis pagis permultis, celeriter se cum prædâ domum recipiebant: quos Masouiæ præfectus Magnus tumultuariâ collectâ manu persequutus, primâ luce, post populationis laborem largioresq; ex præda epulas altum dormientes, oppreßit, sexcentis interfectis, mille & ducentis captis. Atque hæc victoria de barbaris Simoni Episcopo Plocensi, pietate & sanctimonia vitæ venerãdo seni, refertur accepta: quòd is & animauerat nostros in hostem, & pugnantibus iis Dei opem implorare non cessauerit. Moysen populi Dei Ducem imitatus; cuius precibus & extensione manuum magis, quàm armis atq; viribus, Amalechitas profligatos esse, sacris Hebræorum literis proditum est. Non satis verò pœnarum Pomeranos atq; Pruſ-*

Prussos & Pomeranos cum præda redeuntes domum,

Magnus opprimit,

Simone Episcopo & Hortatore & Precatore,

Boleslaus insuper persequitur eosdem.

Prussos dedisse ratus Boleslaus, exercitum ad Crusuiciam conuenire iubet. Iam moueri castra debebant, & ecce clara die, inspectante omni exercitu, apparuit in culmine basilicæ Crusuiciensis formosus iuuenis, candidâ veste refulgens; cunctisque stupentibus, desiliit, & ante signa progressus est. Ibi vniuersus exercitus lætus oblatum sibi à Deo Ducem sequitur; vbi verò ad Naclum Pomeranorum vrbem tum principem & munitam, ventum est, iuuenis ille malum aureum, quod in manu gestabat, aduersus oppidum proiecit, & subitò disparuit. Oppugnatum est oppidum summa vi. quâ oppugnatione oppidani perculsi, quindecim dierum inducias à Boleslao impetrant: à Prussis autem suis & Pomeranis auxilia petunt. Ingentes Pomeranorum & Prussorum copiæ conuenerunt, silenti agmine ad Naclum iter facientes: nostrosq; incautos & inopinantes opprimere satagunt. Fortè tunc erat dies S. Laurentio Martyri sacra: qua nostri nihil de hostibus suspicati, & quòd induciæ adhuc cum oppidanis durabant, inermes diuinæ rei vacabant: & iam, sacris peractis, diuersi discedebant: quum subitò conspicantur hostes, agmina è vicinis syluis explicantes. Conclamatur itaque ad arma; perturbantur nostri, non tam multitudine hostium, quàm quòd in puncto temporis omnia prouidenda & facienda erant: sed hostes cunctantes, & fron-

A formoso iuuene animatus.

Et Naclo oppugnato,

Pomeranis atque Prussis,

Post sacra die S. Laurentii peracta

frontes atq; latera exercitus sui sudibus præustis & hastis transuersis in modum sepis munientes, nostris colligendi sese, arma capiendi & ordines explicandi, spatium dederunt. Difficilis quidem propter sepes & fossas, nostris futura erat pugna: sed Boleslaus nuda esse hostium terga animaduertens, Scarbimiro Magistro militiæ negotium dedit, vt, quum ipse à fronte hostem adortus in se converterit, ille cum parte copiarum facto circuitu, à tergo in auersos impetum faciat. quod vbi factum est, clamore cædeque à tergo orta, summa fit inter hostes trepidatio & confusio. Perrumpit deniq; impedimenta Boleslaus: hostes verò vtrinque circumuenti, quum se vallo expedire non possent, maximâ strage ita concisi sunt, vt cæsorum numerus ad viginti septem millia peruenisse dicatur: lacubus & paludibus etiam multi hausti memorantur, captiq; fuere bis mille. Naclum ergo, ac alia Pomeranorum oppida Boleslao se dedunt: quibus omnibus Boleslaus præfecit Suentopelcum, vnum de Proceribus & Consiliariis suis, de Griphonum siue Griphium familia, hominem non tam opibus aut natalium splendore, quàm virtute & scientiâ rei militaris clarum.

Cæsis.

Cũ aliis oppidis potitur.

Suentopelcus Pomeranus præfectus.

DE BOEMICO BELLO, PRVSSIA VASTATA, Sbignei nece, & Boleslai pænitentia, atque Castellano Cracouiensi in locum Palatini translato.

Caput VII.

Boleslaus, occasione quæsita Boemis bellum infert: &

Exarsit rursus Boemicum bellum, à Boleslao quietis & otii impatiente conflatum: cuius prætextus fuit Sobeslai in Polonia exulis, Vuladislai Boemorum principis fratris, restitutio. Præmiserat Legatos ad Vuladislaum Boleslaus, postulans, vt cum Sobeslao fratre vltrò in gratiā iniret, principatumq; partiretur: quod cum non impetrasset, Boemiā cum infesto exercitu ingreditur, & obuia quæq; vastat. Antequam cum Vuladislai copiis congressus fuisset Boleslaus,

Apud Missam sumpta Eucharistia,

sanctum sacræ Missæ sacrificium fieri curauit, militesq; suos sacris Christi mysteriis à sacerdotibus procurari voluit: atq; ita animatis suis, ubi pugnæ copia facta est, ipse inprimis hostem, qui ante alios pugnam ciebat, manu sua peremit: huic proximum Derslaus

Vincit.

Pocillator: quo exemplo incensus ardor cæterorum militum, hostem referre pedem coegit. Hic ergo nostri victoriâ potiti, repetitaq; è vestigio in Boemiam excursione, incolumes cum ingenti præda in Poloniam reuerterunt. Hoc eodem anno, qui fuit à Chri-

An. 1114. Ex Prussia vastata

sto nato 1114. cum expeditis copiis Boleslaus Prussiam ingressus, vicos, pagos & oppida, ferro & igni vastauit magnā prædam, nusquam prodeunte ad di-

Rustici in Poloniā deducti.

micationem hoste, abegit: & captiuos, quorum ingens erat numerus, ad colendos agros in Polonia per diuersa loca distribuit: extantq; etiamnum nonnulli pagi, qui ex eo tempore Prussorum nomen retinent.

Sbigneus autẽ reliquâ ſpe, quam habebat in Boemor. & Pomeranor. armis, penitus abiecta, fratris clementiam & miſericordiã ſupplici legatione rurſus tentat: fratri, quẽ ipſe Deus, & virtus ipſius Dominum cõſtituiſſet, ſemper ſe obſequentẽ fore pollicetur. Emollit fregitq; hæc legatio Boleslai animum, ſuapte natura ad miſericordiam pronum: reuocatur Sbigneus, nequidquã reclamantib. proceribus. Veniens autem nihil de faſtu & vanitate ſua remiſit: ſed quem legati ſupplicem ad pedes fratris proſtraturum ſe eſſe polliciti fuerant, is cum tubis atq; tympanis incedens, præferri ſibi ſtrictum gladium, de more principum iuſſit. Cœpit mox Boleslai animum ſubire facti pœnitentia, quòd inſanabile cernebat ingenium Sbignei: quem igniculum in pectore Boleslai quum magis alerent infenſi Sbigneo proceres, eò impellunt mitiſſimum principem, vt fratrem interficiendum mandauerit. Vehementer poſtea Boleslaum admiſſi facinoris, & contaminatæ vnâ illâ labe exiſtimationis ſuæ, pœnituit: multisq; poſtea lachrymis, eleemoſynis, & laboribus peregrinationum vltrò ſuſceptarum (vt infrà dicetur) id ſcelus eluit. Non multo autem interiecto tempore, poſt admiſſum hoc in Sbigneum facinus, Scarbimirum Palatinum Cracouienſem cepit, in carcerem coniecit, excæcanit, Senatu mouit, & abdicare ſe vtroq; Magiſtratu coegit. propterea quód is elatus reb. ſecundis, & bellis aliquot ſuo ductu proſperê geſtis,

Sbigneus.

Clementia Boleslai.

Abuſus.

Interficitur.

Pœnitetque Boleslaum facti.

Cap. 10.

Scarbimiro Palatino Cracouiẽſe

Sua dignitate priuato.

omnia sibi arrogaret: Regem, gratiâ populari fretus, contemneret, conuitiis ac maledictis incesseret, & iam in apertam rebellionem euasurus esse videretur. Atq; ex eo tempore deinceps (Castellano Cracouiensi, qui longè inferior fuerat, prior in Senatu locus datus est.

Castellano Crac. prior locus in Senatu datur.

DE BELLO PRVSSICO ET POMERANO, Suentopelci perfidia punita, & fide à Pomeranis constanter recepta.

Caput VIII.

An. 1118.

SEquenti anno, qui fuit 1118. Boleslaus pacatis domi rebus, statuerat Prussos ac Pomeranos, fractos iam ac debellatos, ad extremum perdomare: verùm imbres anni illius perpetui, & ingens aquarũ vis ac inundatio (quæ neque seri agros, neque meti, passa est: neq; id in Polonia modò, sed in vicinis quoq; regionibus) quiescere eum coegere. Præcesserat autem eos imbres tale prodigium, quòd cælum totas tres horas post occasum Solis ardere visum est. Sedatis porro ventis ac tempestatibus, quæ post imbres superiores vehementer ac diuturnæ fuêre, bellum contra Prussos & Pomeranos persequitur. Extremam autem vastitatem timentes Prußi & Pomerani, iuuentutem omnem, opificumque & agrestium multitudinem armarunt; & vltimam prælii fortunam tentaturi, Bolesla-

Post aquarum inundationes,

Prodigio præsignatas,

Et post tempestates diuturnas, Prussos & Pomer. iterum Boleslaus

leslao cum exercitu aduenienti occurrerunt. nec ille quidem cunctatus est, quin mox cum hoste, quamuis numerosiore, manus consereret. Pugnatum est à primis Marte dubio: ibi enim robur sui exercitus hostes collocarant: sed his partim cæsis, partim nouis aliquot Boleslai cohortibus perturbatis, reliqua multitudo imbellis in fugam effusa est. Parci iußit Boleslaus fugientibus, ne regio cultoribus vacua prorsus redderetur. itaque multò plures capti, quam cæsi: reliqui cum rebus suis & munitionibus & oppido Boleslao se dedidêre. Restabat Suentopelcus Nacli præfectus, qui dominandi cupiditate ductus, minus erat dicto audiens Boleslao: & cum Pomeranis, hostibus Polonorum, societatem inierat. Ac tentabat quidem Boleslai animum per internuncios: sed ille, peßimi exempli facinus nolens impunitum relinquere, Naclum obsidebat: tandem verò, quòd per difficilem oppugnationem tempus hybernum præbebat, solutâ obsidione, pecuniâq; & filio Suentopelci obside accepto, diu negatam Suentopelco & Naclensibus dat veniam. Sed iterum proximâ æstate, nouâque Suentopelci & Naclensium defectione permotus, adeò constanter vrbem eandem oppugnauit, vt oppidani, desperatis rebus, vitam modò pacti, oppidum & Suentopelcum dedere cogerentur: quem Boleslaus mox perpetuo carceri mancipauit. Naclo recepto, cuncta

Vincit &

Capit.

Suentopelcus perfid⁹.

Naclo oppugnato semel &

Iterum.

Captus conjicitur in carcerem.

Pomerani potestati Polonorum facti, Christiani fiunt.

Pomerania in potestatem Polonorum venit: Religionemq; Christianam bis antè susceptam, & bis rursus repudiatam, tunc demum (auctore Boleslao) tertium cum Varcislao Duce recepit, & hucusq; retinet.

DE NVPTIIS VVLADISLAI, CAZIMIRO nato, bellis cum Volodoro Rußicis, & expeditione Danica, Caput IX.

Vuladislai nuptiæ.

BOleslaus itaq; pacatâ omni Pomeraniâ, dimissoq; exercitu, reuersus in Poloniam, sequenti anno nuptias filio Vuladislao, cum Cristina Henrici Imperatoris filia, qui tum demum ambo puberes facti fuerant, maximo apparatu celebrauit: quibus Stephanus Rex Vngariæ, ac Russorum Boemorumque Duces interfuêre. Exacto autem post eas nuptias anno, qui fuit 1122. Adleida Boleslai vxor, post decem annorum sterilitatem filium Cazimirum peperit. Eodem quoq; anno Volodor, Præmisliensium Dux, quùm sæpè latrocinantium in morem prædas è Poloniâ ageret, nec desisteret admonitus à nostris, apud Vuyssokie profligatus, captus, & ad Boleslaũ adductus, vicies mille pondo siue marcis argenti se redemit. Anno deinde, qui fuit post Christum 1124. nouam in Danos expeditionem Boleslaus suscepit, cuius causa fuit Petrus, clarâ & illustri apud Danos ortus familiâ. Hic namq; quum se iuuenis in aulam Boleslai, quæ

An. 1122. Cazimirus ex Adleida sterili natus.

Volodor Dux Præmisliensium captus se redimit.

An. 1124.

Petrus Danus.

tunc longè apud exteros gloria rei bellicæ florebat, contulisset, magnâ ingenii dexteritate & suauitate morum, citò se in gratiam & amicitiam Boleslai insinuauit, ita vt postea multis magnisq; possessionibus, & inprimis Comitatu Scrinnensi, & vxore illustri è genere Ducum Rußiæ, quæ Sbislauam priorem Boleslai coniugem cognatione attingebat, ab eo cohonestaretur. Perdidicerat autem linguam Polonicam, & ita se ad mores Polonorum accommodabat, vt nemo tanta illa bona externo homini inuideret: pater verò huius Petri Guilelmus facilè princeps erat procerum Daniæ, & plurimum gratia apud Henricum Regem valebat, præfectus ab eo maximis quibusque negotiis. Quum autem Regem Abelus frater occidisset, Regnumq; inuasisset: habebat in potestate sua thesaurum ingentem Regium pater Petri. Certiorem is facit filium rerum Danicarum, admonens, cum aliquanto militum præsidio veniens, thesaurum illum auferat: Petrus verò refert ea de re ad Boleslaum principem. Pollicetur itaq; Boleslaus non grauatim opem suam, cùm vt homini benè de se merenti gratificaretur, tum quòd eâ expeditione & opes Poloniæ augere, & nominis sui gloriam trans mare etiam & ad extremos Septemtriones proferre & propagare cupiebat: adeoq;, classe ad Gdanum, Pomeraniæ oppidum maritimum, ad transportandum exercitum instru-

Danicæ expeditionis Boleslaus auctor.

instructa, quum primúm per anni tempus rectè potuit, naues conscendit: & commoda tempestate vsus, improuisus in primo littore Daniæ, ad quod classis appulerat, nemine prohibente, copias exposuit: ac per familiares atq; ministros Petri, patrisq; eius, omnium Danorum facilè sibi voluntates adiunxit: quum profiteretur, se vlciscendi parricidæ Tyranni & vindicandæ libertatis Danorum causa aduenisse. Tyrannus ergo, desertus à suis, profugit: Boleslaus verò facilè potitus omni Dania, munitiones Danis reddidit: Regem eos, quem vellent, creare sibi iußit: confectis & constitutis rebus omnibus, thesaurum & omnē Petri cognationem secum auexit: secundaque nauigatione vsus paucis diebus in Poloniam reuersus est. Fertur autem successu temporis hic Petrus templa 77. duoq; monasteria, alterum virginibus, viris alterum, diuersis in locis in Polonia de secto lapide extruxisse ac dotasse: florentq; adhuc in Polonia huius Petri posteri, cygno in rubro scuto insigni vtentes: indeque Labenciorum nomen habet ea familia. Cæterùm interea temporis, dum Boleslaus Danicam expeditionem obit, Volodor Præmisliensium Dux, immemor fœderum & iurisiurandi, vicinam Poloniam cædibus & incendiis vastauit, usq; ad Biecium oppidum: ingentemq; pecudum, iumentorum & hominum prædam abegit: itaq; reuersus à Danica expeditione Bole-

Post rem bene confectā

Templa & monasteria construit: à quo

Labētiū manant.

Volodor perfidus

Boleslaus, Volodoro bellum fecit, atque hunc fortiter prælio vicit, multis fortibus & insignibus viris partim in bello, partim in fuga trucidatis: Dux autem Volodor Haliciam fugit. Post quam quidem victoriam, Boleslaus liberius hostiles regiones diuexauit ac depopulatus est, vicemq́ʒ Rußis cum fœnore reddidit. Quieuit à bellis, eo anno & consequentibus aliquot, Boleslaus princeps: quum pleræq́ʒ omnes finitimæ gentes, partim externis, partim ciuilibus bellis distinerentur.

Iterum vincitur.

Boleslai quies à bellis.

DE PIETATE ET POENITENTIA, PEREgrinationibusque Boleslai, ac bello cum Vngaris gesto, & Russorum defectione dolo suppressa.

Caput X.

QVietem igitur Boleslaus nactus, ad Religionem cultumque diuinum animum adiecit. basilicam Cracouiensem humilem & neglectam in augustiorem formam redegit, excitatis altius muris, ac duabus turribus ad latera adiunctis. supellectilem auream ac argenteam maiorem in modum auxit; quin & collegium sacerdotum seu Canonicorum eius basilicæ, viginti ad veterem numerum adiectis, amplificauit: eisque certos pagos ipse, Radossus verò Episcopus decimas attribuit. permisit autem pius princeps Episcopo ius omne conferendi ea sacerdotia ipsius arbitratu.

Boleslaus cultum diuinum amplificat in Ecclesia Cracouiensi.

Adiutus ab Episcopo, cui ius conferendorum sacerdotiorum dedit.

tu. Auctus est deinde sui nominis filio Boleslaus: cui quidem posteà Crispo, à capillorum figura, cognomen fuit. Post hæc Boleslaus, quamuis magnis in ornatum templorum, & in alimenta sacerdotum atq; egenorum impendiis & donationibus, iugique precatione & lachrymis, & aspero tenuiq; victu & cultu corporis, cilicio pro veste vtens, & cinere sese aspergẽs, ægrotorumq; mendicorum pedes subinde abluens, admissum in Sbigneum fratrem facinus seduló expiaret: quum aliis satisfaceret, tamen ipse sibi non satisfaciebat, nisi & laborem longæ molestæq; peregrinationis adiiceret. Itaque solenne Christianis quadraginta dierum ieiunium, pane tantùm & aquâ gustandis, ciliciumq; indutus, quum exegisset: paucis sacerdotibus & aliis piis hominibus comitatus, ad Ægidii tutelaris sui Diui sepulchrum peregrinationem priuati habitu suscepit: atq; id iter magna ex parte nudis pedibus confecit: nullum templum, nullum monasterium, nullum egentium domicilium, neminem denique sacerdotem aut mendicum præteriens, quin liberalitatis & munificentiæ quippiã in eum depromeret. Quindecim dies apud Diui sepulchrum, ieiuniis & supplicationibus vacans, commoratus, quum in Poloniam reuertisset: Vere iterum proximo alteram peregrinationem in Vngariam, ad diui Stephani sepulchrum, instituit: eaq; religiosê & pedestri itinere

Boleslaus Crispus natus.

Boleslai, propter Sbigneum fratrem cæsũ, pænitentia, &c.

Peregrinationes ad

D. Ægidii,

D. Stephani, &c.

nere obita, Gnesnam etiam adiit ad diui Adalberti reliquias, pauló antè Iacobi Archiepiscopi opera in propatulum è latebris prolatas, in quibus diu, post vastatum à Boemis (exulante Cazimiro) id oppidum, delituerant: & octoginta pondo auri, & multas gemmas, in vrnam Diui contulit. His peractis, non ita multò pòst Cazimirum filium, immaturâ morte defunctum, amisit: verùm eum mœrorem mox Miecislaus natus mitigauit. cui puero propter grauitatem morum & prudentiam, Senis cognomen additum est. Alius item sequenti anno, qui fuit 1132. natus est ei filius: qui, aui materni & auunculi Cæsarum nomine, Henricus appellatus est. Pòst in Vngariam valido cum exercitu, & euocatis ex fœdere Russorũ auxiliis, contendit, Stephani Regis Vngariæ liberos in Regnum restituturus. nam hos Vngari, mortuo Stephano, Belam cæcum Regem creantes, præterierant. Occurrit igitur Boleslao in Scepusiensi territorio cũ magnis Vngarorum & Austriorum copiis Albertus Marchio superioris Pannoniæ, siue Austriæ, cum quo soror Belæ Regis nupta erat: committitur durum prælium: tandem verò virtute & constantiâ nostrorum ac Ducis solerti diligentiâ, in fugam hostes acti sunt. Ab Vngarico bello Boemorum in Poloniam incursione Boleslaus reuocatus deinceps est: Russiq; nouas res moliri, & ad excutiendum iugum Polo-

Diui Adalberti.

Gnesna vastata.

Cazimiro mortuo Miecislaus Senex nascitur. &

An 1132.

Henricus. Bello Vngarico &

Boemico.

Russi rebellant, proptereaque

Polonorum aspirare cœperunt. quæ res quum perma-
nasset, conturbauit Boleslaum illa alieno suo tempo-
re constituta rebellio: quòd ad duo maxima bella, Hun-
garicum scilicet ac Boemicum, tertium non minus ac-
cederet. Senatum itaq; conuocat: exponit de intem-
pestiua Russorum defectione: dicuntur sententiæ. ibi
Ex consilio Vulostouicii. inter alios proceres Petrus Vulostouicius, Comes
Xiansensis, vir magni ingenii & consilii, in eam sen-
tentiam verba fecit, vt diceret: Non maximo negotio
nascentem rebellionem opprimi posse, si caput eius re-
bellionis Iaropelcus amputetur: idq; arte facilius esse
factu quàm apertis armis; nec dedecere, si dolo perfi-
dia vindicetur: ad eamque rem operam suam pollice-
tur, cætera quietos esse iubet. Inde ergo paucis fidis
comitibus, neq; tamen consilii consciis, assumptis, in
Iaropelcus dolo Rußiam ad Iaropelcum proficiscitur: exilium & fu-
gam simulat: Boleslai crudelitatem in se, & iniurias
graues, incusat: sugæ perfugium à Iaropelco petit: ad-
dit multa de impotentia & sæuitia Boleslai in omne
genus hominum, quibus rebus suis exosus factus sit.
Pergratus fuit aduentus Petri Iaropelco: gaudebat,
diuinitùs sibi oblatum consilii sui adstipulatorem &
adiutorem: vnde Petrus, sua etiam responsa ad Ia-
ropelci voluntatem accommodans, facile se in intimã
eius familiaritatem insinuauit. Itaq; Iaropelcus,
communicato cum suis consilio, rebellionem maturat.
Rus

Rus autem fortè secesserat cum paruo comitatu: secutusq; eum erat & Petrus: qui, obseruata rei benè gerendæ occasione, Jaropelcum cum paucis prandentem, signo comitibus suis dato, comprehendit, constringit, & equo impositum celeriter, dispositis prius per loca equis & nauibus, auehit, & incolumis ad Boleslaum perduxit. Collaudauit fidem, studium & operam Petri Boleslaus, peramplisq; eum muneribus ornauit: Jaropelcum verò custodiæ tradidit: vnde intra vertentem annum, maximo auri & argenti pondere à Vasilo fratris sui filio redemptus, ad principatum suum, datâ Boleslao fide, reuersus est.

Capitur

Et redimitur.

DE IAROPELCI FRAVDIBVS, ET BOLESLAI APUD HALICIAM EXTREMO VITÆ PERICULO.

Caput XI.

NOn diu mansit in fide Jaropelcus. Namq; vt par pari referret, Vngarum quendam, hominem non ignobilem, cæterùm vafrum atq; callidum, subornarat, qui pro perfuga (ob defensas Stephani liberorum partes) ad Boleslaum delatus, captatâ occasione vel vitã illius peteret, vel insigni aliquâ clade Polonos afficeret. Is itaq; Vngarus industriâ suâ & eloquentiâ, & benè assimulatis ad tempus officiis, ita se in amicitiam creduli principis breui tempore insinuauit, vt ad consilia quæ habebantur de Republ. adhiberetur, & præse-

Iaropelcus subornato se Vngaro.

Per cuius vafriciem fefellit Boleslaum credulum, &

præfectura Vislicensi donaretur: quumq; Boleslaum regno absentem, propter componendas res Boemicas, apud Lotharium Cæsarem animaduertisset: commodam proditionis occasionem nactus, celeri nuncio Iaropelcum aduocat: ad VI *Idus Februarii, ad Visliciã adesse cum expeditis copiis iubet. Certior verò Vngarus de aduentu Russorum factus, commigrare viciniam omnem cum liberis, vxoribus & facultatibus suis Visliciam iubet: libenterq; id facit Nobilitas & plebs, quò se suaq; loco munito ab hostium armis defendat. Adsunt etiam ad condictum tempus Rußi: intromittuntur in oppidum intempesta nocte: nullo neq; ætatis neq; sexus discrimine, cædem edunt: oppidum succendunt: nobiliores ac ditiores, cum reliqua præda domum abigunt. Proditori verò Iaropelcus, præmii loco, linguam præcidit, oculos effodit, genitaliaq; membra abscidit. Sic ille perfidus dignam sceleris sui pœnam luit. Oderunt enim ferè proditorem principes atque Reges, quamuis proditionem ament. Reuersus ex Germania Boleslaus, quum de Vislicensi excidio, & Iaropelci perfidia didicisset, ingentes aduersus Russos iras concipit: magnoque non modò ex nobilitate, sed etiam ex oppidanis & agrestibus exercitu collecto, Rußiam fremens (perinde ac leænæ, vel vrsæ, rapto fœtu solent) ingreditur: quumq; nemo obuiam prodiret (nam Iaropelcus, peccati & virium*

Visliciam

miserè afflixit.

Dignũ proditore reddit præmiũ:

Boleslaus verò rependit Iaropelco vicem. Russiæ

suarum sibi conscius, procul in paludes & sylvas sese abdiderat) obuiis quibusq; crudelißimè vastatis, onustus cum ingenti præda reuertitur in Poloniam. Irritatus magis quàm fractus ea cæde Jaropelcus & cæteri Russorum principes, iterum de ratione belli cum Polonis gerendi consultant: in eamq; sententiam veniunt, vt dolis aggrediantur eos, quibus virtute pares esse non possent. ad quam quidem rem optata eis sese occasio obtulit. Nam Iaroslaus Haliciensium Dux, quòd cum Polonis sentire ac consilia Russorum prodere diceretur, principatu eiectus ad Boleslaum confugerat. Halicienses itaq; à Rußis subornantur, vt, simulato principis desiderio, à Boleslao petant, vt eum primo quoque tempore reducat: pœnitere Russos, quòd eum eiecissent. Faciunt iussa Halicienses: eadem penè confirmant nobiles quidam Vngari, Haliciensibus finitimi, ab eisdem ad adstruendam institutam fraudem conducti. Habuit dictis fidem Boleslaus (ut erat natura credulus & apertus) propterea q; iusto quidem, sed minori tamen exercitu, quā pro belli magnitudine & clandestino apparatu Russorum, Jaroslaum reducit, nihil hostile suspicatus. Aduenienti porrò Haliciam primæ Vngarorum turmæ instructæ gratul abundæ occurrunt, & præteruectæ nostros, extremum agmē claudunt: subsequuti deinde Halicienses, idē & ipsi faciunt: & ecce apparent

Crudeliter vastata:

Iaropelcus iterum cum Rußis, per

Haliciensiū fraudem,

Boleslaum credulum,

Vngaris adiuuantibus Halicienses,

N 2 procul

In eas insidias præcipitat, ut, nisi post

procul à fronte instructæ Russorum acies, quas Jaropelcus citato cursu ducebat. Præcipitatum se in insidias Boleslaus videbat: & quanquam longè imparem se hostiũ numero animaduertebat: tamen, qui semper solitus esset vincere, satiùs esse ducebat honestè occũbere, quàm fugiendo, victoriã vltrò hosti concedere. Itaq; instructis pro tempore aciebus, signoque dato, primus in hostem imminentem impetum facit: concurrunt infestæ acies. iamque res nostrorum meliori loco esse incipiebant, quum subitò perturbatis ordinibus, & fugæ initio à Palatino quodam orto, sequentibus eum qui proximi steterant, magna pars exercitus Polonici in fugam coniecta est. Pugnabat nihilominus cum paucis, & iis quidem partim saucijs, partim lassis, Boleslaus: & quum fugere sibi turpe duceret, nolebat tamen inultus mortem oppetere. Fortè equus cui insidebat, multis vulneribus confectus concidit: cui miles quidam gregarius equum subdidit, & vt patriæ magis, quàm gloriæ suæ rationem duceret, fugaq; melioribus se rebus seruaret, orauit. Sic ille tunc quadragies septies victor princeps, nobilissimi viri fuga proditus, gregarii militis opera morti se eripuit. Sic fortasse voluit eum Deus magis humiliorem reddere, & incertæ felicitatis huius mundi certam ostendere vanitatem.

Palatini fugam

Miles gregarius opem ei tulisset.

Ibi occumbendum ei fuisset.

DE

DE EXTREMIS BOLESLAI CRIVOVSTI ante mortem actis, eiusque vitæ moribus. Caput XII.

REuersus autem in Poloniam, Palatino fugæ principi leporis pellem, colum & fusum, dono misit, meticulositatem eius notans (qua ignominia ille ad voluntarium suspendium adactus est:) militem verò salutis suæ auctorem, insignibus nobilitatis luculentaq; pecunia & possessionibus remuneratus, ad honores amplos euexit, posteritatemq; eius nobilitauit: deinde fiscum suum in redemptionem captiuorum effudit. Et vehementer quidem angebatur animo Boleslaus (vt solent ii qui perpetuò secundis rebus vsi, aduerso aliquo casu affliguntur) pudebatq; eum & pigebat suiipsius, quòd tantæ illius cladis culpam in se agnoscebat (quippe qui credulus nimium & incircumspectus fuisset) Pudore autem ac dolore stimulantibus, conspectum hominum & colloquia vitabat, quæ res ei maturabat mortem. Hanc verò, toto anno lecto affixus & debilitatus, vbi appropinquare sensit: conuocatis proceribus, qui officii causa vndiq; conuenerant, de concordia apud eos verba fecit: partitusq; omnia, quæ tunc erant Polonicæ ditionis, inter quatuor filios, principatum & summam rerum penes Vuladislaum, natu maximum, constituit. In ea verò partitione quintum filium Cazimirum, qui superi-

Boleslaus remunerat Palatinum & Militem.

Redimitque captiuos: &

Pudet eum imprudētię.

Conspectū hominū fugientem.

Boleslai morituri ad proceres oratio, principatus inter filios diuisio.

periori anno natus erat, præterierat: id eum proceres obliuione fecisse rati admonent, vt ne illum exortem patrimonii relinquat. Respondit princeps, Iam illi quoq; portionem suam esse designatam. quod » admirantibus cunctis: Non animadvertitis, inquit, » in curru inter quatuor rotas quintam esse eam partem » currus, cui homines insident, & onera imponunt, » quæ quidem à rotis sustentantur atque portantur: eum igitur locum inter quatuor fratres quintus obtinebit, illisq; suo tempore succedet. Diuinitùsne id, quod futurum erat, præsciuit; an, vt solent homines, instante morte, alienati mente diuinare, dicere non habemus. Nec ita multò pòst, sacris Christianorum mysteriis ritè procuratus, vita excessit, maximo totius Poloniæ desiderio: quum regnasset post patrem triginta sex annos: vixisset quinquaginta tres; funusque Ploscum solenni pompâ elatum, & iuxta patrem fuit conditum. Cæterùm os ei Carbunculus morbus ab ineunte ætate distorserat: atque inde Criuousti cognomentum habuit. Fuit verò princeps hic animo excelso & periculorum contemptore, iusti & æqui obseruantissimus, ad beneficentiam & liberalitatem promptus, modestia & clementia singulari, laudis & gloriæ cupidus, pacis artium non penitus expers, verùm belli studiis longè præstantior, ad quæ à teneris (quod aiunt) unguiculis toto animo fere-

Futurorum præscientia, &c.

Mors.

Criuoustus.

Boleslaus qualis princeps fuerit.

reba-

rebatur. Hic omnem ferè ſuum principatum bella gerendo exegit: Miles ſtrenuus & audax; Dux prouidus, ſolers, animoſus & felix, excepto iſto vno Halicienſi prælio. Obiit autem anno CHRISTI nati An. 1139
1139.

LIBER V.

DE VVLADISLAO SECVNDO PRINcipe, & Boemorum Duce fœdifrago.

Caput I.

Ortuo Boleslao, quum, diu concordiam inter fratres cõſtitutionemq́ paternam valere nõ poſſe (quòd infida ferê ſit omnis Regni ſocietas) proceres animaduerterent, conuentus apud Cracouiam agitur: quumq́ flagitatio fratrum, ſtudiaq́ & factiones comparatæ, ad vnum deferri vniuerſam rerum ſummam non paterentur, nec rectius quicquam in mentem cuiquam veniret, neceſſariò Boleslai conſtitutio approbatur; vt iuuenes certis ac definitis à patre finib. dominarentur: Principatus veró & ſumma belli paciſq́ auctoritas, penes natu maximum eſſet. Partitio-

Partito principatu

Secundum Boleslai cõſtitutionem

titione Regni secundum descriptionem patris facta, Uuladislao quidem natu maximo Cracouiensis, Syradiensis & Lencicienfis tractus, itemq; Silesia obtigêre: Boleslao, qui Crispus appellatus est, Masouia, Cuiauia, Culmensisq; ac Dobrinensis tractus: Miecislao, Gnesnensis, Posnaniensis, Calissiensis, & Pomerania: Henrico Sendomiriensis atq; Lublinensis: Cazimirus verò infans, quemadmodum pater voluerat, exors, à Vuladislao curandus atque educandus susceptus est. atq; hæc anno Christi 1104. acta sunt. Mutata itaq; Reipub. forma, non diu vicinorum arma quieuêre. Primus enim omnium Sobeslaus Boemorum Dux, immemor fœderum, quæ cum Boleslao & vniuersa Polonia iurisiurandi religione interposita icerat, Silesiam infesto exercitu longè latèque populatus est: iamq; ad subigendam omnem eam oram animum adiecerat, quum illum hæc molientem vindicta diuina, iusta violati fœderis & iurisiurandi vltione percutit. Nam valida febre correptus, non multo pòst, inualescente morbo, extinctus est.

Quadrifariam

Et Cazimiro curæ principis Vuladislai commẽdato. An. 1140.

Boemorum Dux fœdifragus

A Deo percutitur.

DE INIVRIA VVLADISLAI IN FRATRES, vxore eius Cristina impia & crudeli Petro Dano indignè afflicto, Archiepiscopi in arguendo libertate, & Vuladislao à fratre victo.

Capu t II.

Vula-

VVladislaus autem accisum & mutilatum principatum molestè ferens, sibiq; erepta ducens ea quæ fratribus (patris voluntate, cunctæq; Poloniæ consensu) cesserant: acceptas iniurias & vastationem ditionis suæ vlcisci minimè perrexit: ægrumque sua sponte eius animum vxor Cristina superba & auara, ambitiosaq; mulier, & quæ Polonos in porcorum loco habebat, Germanis suis impendiò delectata, magis etiam inflammavit: quòd eum, præter mores iuraque Gentium, ad quartam modò partem Principatus detrusum esse dictitaret, qui in vniuersum principatum patri, vtpote natu maximus, succedere debuisset: se, Cæsaris filiam, Cæsaris neptem, ex inclyta familia, in spem vniuersi principatus ipsi nupsisse: hæcq; eadem iterando, querendo, lachrymando, fremendo, & obiurgando, tandem ad maturandum impium facinus virum impulit. Deliberato itaq; scelere, tributum sive subsidium pecuniarum fratribus & fraternis ditionibus primùm imperat, vt eorum tentaret patientiam: &, si renuerent, iustum haberet belli ipsis inferendi prætextum. Vbi paritum est, deinceps ad intercipienda, quæ eorum ditionis essent, animum conuertit: nec Polonorum, quos alienos à sua cupiditate nouerat, ministerio & militia vti ad eam rem ausus est: sed Russorum, cum quibus materno genere coniungebatur, auxilia clàm aduocat: cum iis iam

Vuladislaus accisũ principatum dolens, &c.

A Cristina vxore impulsus.

Fratribus tributum imperat:

Moxque,

Coniunctus cũ Russis.

Ditiones inuadit fratrū. iam apertè in fraternas ditiones grassatur: edicit, ne cuiquam Poloni, præter se, obediant: contumaces vinculis aut verberib. coërcet, aut bonis multat. Ibi iuuenes, impio fratis proposito perspecto, quid faciāt porrò, cum suis consultant. Animaduertunt, à bello ciuili suos abhorrere: nec ipsi satis animorum ad vim fratris propulsandā habebant, propterea quòd virib. minus valebant, et quantū cuiq; fidendū esset, nesciebant. Itaq; ad misericordiā procerum confugiunt: paternorū meritorū, paternæ voluntatis eos admonent: ipsorum fidei et protectioni se suaq; commendant: ad fratrē etiam proficiscuntur. et quoniā caput illorum consiliorū glotem suam esse senserunt, ad mulieris pedes sese prosternunt, clementiāq; eius supplices implorant: verū surdis aurib. preces eorū ipsa accepit. Cōmouit ea res multos ex primoribus, cùm iuuenū misericordia, tum auaræ importunæq; mulieris odio: quæ præter hanc in fratres mariti sui inclementiā, nouis etiā exactionib. animos multorū offenderat. Itaq; impensius iam & apertius nonnulli iuuenibus fauebant, inprimis autem Vuseborius Palatinus Sendomiriensis, & Magister militiæ, & Petrus Danus, Comes Scrinnensis: qui monēdo & obiurgādo principē ab instituto auocabat. quæ res ei si nō exitiosa, calamitosa certè fuit. Nam Vuladislaus, ut omnibus de reb. cum uxore communicabat, ita de Petri cōsilio ac studio ipsi narrauit. Excanduit

Supplicum proceribus &c.

Gloti suæ.

Petrus Danus iniustitiæ principis obsistēs.

subitò

subitò in hominē iracunda mulier, et Dobeßū quendā, ex Equestri ordine iuuenē, quo familiarius utebatur, ad eū vel capiendū vel interficiendū subornat: nō est tamē ausus Dobessus hominē aperta vi aggredi. Fortè Petrus nuptias filiæ, quam Jaxæ Serborum Duci in matrimoniū collocabat, Vuratislauiæ insigni pompa apparabat. Eò igitur se Dobessus magno comitatu confert: securumq; & nihil tale suspicantem Petrum solum fortè conspicatus, dum ministri circa apparandas nuptias & hospites comiter accipiendos satagūt, correptum celeriter paratis & dispositis ad hoc equis asportat, & ad principem adducit. Suggerente tandē Cristina, ac minitante se à Vuladislao discessuram, si Petrus dimitteretur, vicit atque perfecit, ut indicta causa lingua Petro præcideretur, atq; oculi effoderentur. vixit tamen post eā calamitatem Petrus 5. annos: & mortuus Vratislauiæ in S. Vincentii (quod templum & monasterium ipse condiderat) honorificè sepultus est. Ferunt nonnulli (quemadmodū Dlugossus memorat) ei postea (propter pietatem, quâ summâ erat præditus) visum & sermonis vsum diuinitùs restitutū fuisse. Minus deinceps dißimulanter agere, et fratres ditionibus ipsorum pellere, Rußor. fretus auxiliis Vuladislaus cœpit: iamq; Henricū Sendomiria, Boleslaū Ploſco omniq; Masouia, propulerat. Restabat Miecislaus, ad quem cæteri fratres confugerant: ad eum ergo in maiorem Poloniam cum exercitu magnis itineri-

Per subornatum ab vxore principis Dobessum,

Furtim capitur:

Ab irataque muliere

Lingua & oculis priuatur

Piè mortuus:

Pergit Vuladislaus fratrum bona inuadere: &

itineribus contendit: & veniens Posnaniam, quæ ipsi portas clauserat, quum eam primo impetu capere non posset, obsidione cinxit. Vastabant interim Rußi agros liberioribus excursionibus: diripiebant bona fanaq; vim honestis puellis & matronis inferebant. quæ facinora indigna Jacobus Archiepiscopus Gnesnensis, venerabilis & pius senex, excelsiq; animi, quum vidisset; patriæ indignam & calamitosam sortem miseratus, carpento in castra usq; ad ipsum Vuladislai tentorium inuectus, comiter principem nefarii cœpti piâ ac copiosâ oratione admonet: negat esse Christiani hominis, fratres coniunctißimos ac obsequentißimos, quos tuendos susceperat, oppugnare: & non modò attributis à patre & vniuersa Repub: ditionibus exuere, sed vitam & sanguinem eorum sitire. Si homines non revereretur: at Deum metueret, acerrimum scelerum omnium, & maximè violatæ humanæ coniunctionis & societatis vltorem. Non commouit hæc Archiepiscopi oratio, quamuis grauis & prudens, Vuladislaum: nec ab instituto deterruit. quod quum vir diuinus animaduerteret: quasi Numine afflatus, è sella assurgens, sic est eum alloquutus: Quandoquidem humana simul ac Diuina iura contemnis, & paterna mea monita respuis: Dei omnipotentis (cuius vices gero) auctoritate Sacris & Christianorum hominum societate tibi interdico: caputque tuum, et omnium

Posnaniam obsidens.

Neglecta Archiepiscopi admonitione &

Anathemate.

omnium adiutorum tuorum et asseclarum, diris deuoueo deinde multa in eum et in exercitum eius execratus, recedebat. Fortè, dum imprudentius auriga carpentum conuertit, in columnam, quæ tentorium Principis sustentabat, extremo axe impegit, tentoriumq; solo prostrauit. mali ominis ea res visa est: tenuit tamen iram Vuladislaus, nec acerbius quidquã in Archiepiscopum fecit. Diligentius dein omnia ad expugnationem Posnaniæ administrare perrexit Vuladislaus: sed quum in castris nullus hostilis adesset metus, ac Rußi securius agerent, quàm ratio castrorum exigit: in stationibusq; rari, nec ii sobrii, excubarent: delitescebant interea in abdito Boleslaus, Miecislaus et Henricus, cum modico militum præsidio, occasionem benè gerendæ rei captantes. Illos itaque oscitantius (vt dictum est) agentes, inuadunt: exauditur ab extremis castris ingens clamor atque strepitus iam intra vallum et in cæde versantium hostium: erumpunt eodem tempore et oppidani, operibus tuguriisq; militum ignem subiiciunt. Fit trepidatio. discurritur totis castris. alii vel ad Ducum tentoria, vel ad sternendos equos festinabant: sed ad extremum, grassantes latè vndiq; ferro et incendio, effundunt sese castris, quà quisq; exitum inueniebat: fugientes verò partim trucidantur ab equitibus, partim in Vartam et Glouunam fluuios compulsi, merguntur.

Simulque malo omine.

A fratribus vincitur.

 Vuladi-

Vuladislaus, cum Rußis Ducibus & paucis quibusdam euadens, effuso cursu Cracouiam contendit: inde quoq; Rußi, nudi penè & inermes, & omnium rerum egeni, domos sese recepêre: direptaq; sunt copiosa & opulenta Vuladislai Russorumq; castra. Annus quo hæc acta sunt, fuit à Christo nato 1145.

An. 1145.

DE VVLADISLAI ET SUORUM EXILIO, atque monasterio Andreouiensi. Cap. III.

Post victoriam fratrũ magna mutatione facta.

MAgna autem statim fit ea victoria commutatio. Nam defluebant omnes paßim à victo ad victores, & augebant eorum exercitum; arces & munitiones interceptæ, in fidem & potestatem pristinorum dominorum ultrò redibant. Cæterùm nõ contenti eo, quòd recuperassent sua, iuuenes, exterminare eum etiam vicißim propriis ditionibus, & principatu eiicere cupiunt: itaq; æstate sequenti, cum validiore, quàm fuerat initiò, exercitu Cracouiam contendunt. Quod quum Vuladislao nunciatum esset, diffisus munitioni arcis suorumq; studiis & voluntatibus, fratrumq; desperata misericordia (quòd supplices nulla dignatus erat) relictâ Cracouiæ vxore, ac tribus filiis, per Silesiam in Germaniam profugit, Conradi tertii Cæsaris, vxoris suæ sobrini, opem imploraturus. Cracouienses autem, cognitâ Principis longiore fuga, portas quas clauserant, consensu totius Poloniæ aperuêre,

Vuladislaus fugit.

Relicta cum liberis vxore.

re,

re. Nec multò post arx etiam deditur: in quâ recipiendâ summâ moderatione iuuenes vsi sunt. Nam liberos & vxorem Vuladislai, quamuis infestam sibi, & quæ origo omnium malorum fuerat, ab omni iniuriâ & contumeliâ iratorum militum & procerum defenderunt: & cum omni supellectili in Germaniam, aut quó vellent, additis præsidii causa qui abeuntes deducerent, dimiserunt. Sic Vuladislaus infelix, qui suasu vxoris aliena iniustè concupiuerat, sua iustè amisit: & qui in amplissimâ fortunâ, Principatusque prærogatiuâ non acquieuerat, in exilio cum malâ cõsultrice vxore miser contabuit. qui quidem principatum Poloniæ non totos 7. annos obtinebat. Eodem quoque tempore Janicus Vuratislauiensis Episcopus, ac deinde Archiepiscopus Gnesnensis Ianislaus dictus, et Clemens, fratres germani, Equestri Gryphium siue Gryphonum (vt vulgó vocant) familiâ orti, monasterium Andreouiense condiderunt: eiq; oppidum ipsum Andreouiã, & septem pagos, de bonis suis attribuerunt. quod insuper Ianicus, posteaquam Archiepiscopus factus est, non modò decimis, verùm etiam duodecim pagis ad superiores adiectis locupletauit.

Post eum quoque sequentes.

"

"

Quandiu princeps.

Monasterii Andreouiense.

DE BOLESLAO CRISPO PRINCIPE, ET Germanico cum Conrado Cæsare bello. Caput IV.

EXacto cum vxore & liberis Vuladislao principe, ad

Boleslaus princeps

ad Boleslaum, qui Vuladislao natu proximus erat, principatus & summa rerum defertur, & quæcunque in ditione Vladislai erant. Cazimirus etiam, natu minimus frater, eius curæ commendatus est. Moderatè clementerque is regnauit: fratres magna beneuolentia complexus, beneficentia etiam & liberalitate maiorem in modum sibi deuinxit. Conradus Cæsar de restitutione Vuladislai crebrioribus legationibus egit: sed nihil hac in re profecit: quum Boleslaus, nulla à se fratribusque suis iniuria affectum esse Vuladislaum, respondisset: sed se, nequidquam deprecantes, impio bello petitos, & attributis à patre & ab vniuersa Rep. ditionibus & principatibus penè ab eo exutos, quum pacem nullis æquis conditionibus impetrare possent, vitam defendisse suam: illum, omnis diuini & humani iuris profligatorem, fratres insontes & obsequentißimos eiicientem, intolerabilemque in liberos populos dominatum vsurpantem, non tam ipsorum viribus, quàm diuinâ vltione euidenter perculsum fugientemque, magno vniuersæ Poloniæ consensu, sempiterno exilio damnatum esse. Ne ergo Cæsar à se postularet, quod sine periculo & sine magno Reip. malo facere non posset. Esse quidem Cæsaris, afflictis subuenire iis qui immeritò afflicti essent, cæterum ad vim & iniuriam faciendam nemini eius opem patêre debere: quippe qui ab innocentiâ, contra scelus: ab officio

Cazimirum fratrē curat, & bonum se p æbet principem.

Conradus Cæsar de Vuladislao restituendo solicitus.

Boleslai responsione

ficio, contra improbitatem: à modestia, contra audaciam: à iustitia, contra iniustitiam: denique à pietate, contra parricidium stare debeat. Fregit ea responsio Cæsaris animum, ita vt multum de studio suo in Vuladislaum remitteret: nihilominus tamen bellum Polonis intulit, vt per vim Vuladislaum exulem in principatum restitueret. verùm id bellum, in speciem ingens & formidabile, Boleslai principis sapientia & dexteritas inter ipsa initia restinxit. Nam vt Cæsar, cum validis Germanorum, Boemorum & Morauorum copiis, Poloniæ fines attigit: non destitit Boleslaus, cum expeditis turmis, quas de suis tumultuariè coegerat, omnibus locis oportunis hostilia itinera, pabulationes, frumentationes & aquationes, ex insidiis obseruare, & in incautos hostes impetum facere: interdumq; totum exercitum, reficientem se aut quiescentem, subito tumultu, & ad castra adequitantis exercitus ostentatione, exagitare ac perterrefacere. quibus Cæsar incommodis, ac Boleslai principis oratione (qui, acceptâ fide, ad eum in castra venerat: luculenterq; peccata omnia Vuladislai, in se ac cæteros fratres, & in omnes ordines Reipub. Polonæ, exposuerat) permotus, ac motibus quibusdam (qui è Germaniâ noui afferebantur, quibus ad domesticarum rerũ curam reuocabatur) inductus, bellum statim soluit, nequidquam inclamante Vuladislao exule.

Fractus, &

Sapientia & dexteritate

Exagitatus

Eiusdẽque obseruantia victus, &

Incommodis domesticis atque motibus Domum uocatus. Soluit bellum.

DE BOLESLAI ET MIECISLAI VXORIbus, Henricique & Iaxæ pietate. Caput V.

Boleslai & Miecislai vxores:

PAce autem cum Cæsare factâ, aut verius bello in aliud tempus dilato, Boleslaus & Miecislaus vxores duxêre sorores germanas Vseuolodimiri Haliciensium principis filias; Boleslaus quidem Anastasiam, Miecislaus verò Eudoxiã; cæterùm Henricus, cœlibem vitam sequutus, ad Hierosolymitanã militiam cum non contemnendo comitatu profectus est, principatu suo Boleslai fratris fidei ac tutelæ cõmendato. Quum autem totum annum ibi commoratus, non vulgare virtutis suæ specimen aduersus barbaros Saracenos edidisset, sospes reuersus est: & reuertens, in Zagosce pago, ad Nidam amnem, parœciã & domicilium Templariorum sodalitati condidit, & luculentis reditibus instruxit. Cum hoc Henrico Iaxa quoque hanc in militiam profectus, nobilis ac locuples eques de familiâ Gryphium, reuertens (vt fama est) vnum de Canonicis Sepulchri Christi Domini nostri, diui Augustini instituto viuentibus, & geminam crucem rubram in toga insigne professionis suæ gestantibus, secum deduxit, eamq; Sodalitatem in Polonia propagavit, condito templo & domicilio in pago suo Miechouo (quod nunc oppidum est quinto à Cracouia milliario) & duobus item pagis Sodalitati

Henricus verò cœlebs post militiã Hierosolymitanam.

Zagoscensẽ parochiam dotat.

Iaxa post eandem militiam

Erigit quoque cœnobium Miechouiense &

attrib

attributis. Condidit idem Iaxa dotauitq́; etiam monasterium virginibus profeßionis Præmonstratensis (vt vocant) in suburbano Cracouiensi, quod Zuerinecium dicitur, quasi tu dicas, Viuarium. Virginum Zuerinecense.

DE GERMANICO BELLO CVM FRIderico Cæsare, Miecislai nuptiis, Vuladislai morte & filiis.

Caput VI.

NOn ita multò pòst, nempe anno Christi nati 1153. Conradus Cæsar mortuus est: cui Fridericus, cognomento Barbarossa, Friderici Sueuorum Ducis filius, succeßit: qui expeditionem, Vuladislai precibus victus, in Polonos decreuit. Ac legatos quidem primùm ad Boleslaum principem & fratres eius misit, qui ipsis, nisi reciperent Vuladislaum, aut nisi ipsi tributum penderent, bellum denuncient: ipse verò hyemem illam in apparatu belli consumpsit. Reuersi Cracouiam legati non dißimile eius quod Conrado olim datum erat, responsum detulerunt: cuius ea vis erat, vt quiduis potius passuri Poloni Principes, quàm vt tam immanem aut turbulentum fratrē recepturi, aut tributum cuiquā daturi esse viderentur. Itaque anno sequenti, qui fuit à Christo nato 1158. Fridericus Imperator cum maximis Germanorum omnium ac Boemorum copiis per Saxoniam in Polonorum

An. 1153. Fridericus Cæsar.

Vuladislaū reducere volens.

An. 1158.

norum fines ingreditur, Odramque amnem, nemine prohibente, vado transiuit. Poloni verò principes, etsi nō contemnendam manum habebant, nunquam tamen se tanto exercitui opponebant: sed leui armatura vsi, partim in prædatores & pabulatores ex insidiis excurrebant: partim villas & oppida sua, quà iter facturum esse Imperatorem suspicabantur, ipsi comburebant, partim etiam munitiones deiiciebant, ita vt neque progredi rectè Imperator, propter pabuli & commeatus inopiam, neque vestigium ponere firmo aliquo & munito loco posset. Erant in magna difficultate res Germanorum, omnia itinera nostris obsidentibus. Itaque intestinorum dolore laborari vulgò cœptum (quo morbo multi mortales absumpti sunt:) iamq́ apertis conuitiis & maledictis Imperatorem incessebant, quòd ab eo ad inauspicatum bellum, ob rem alienam, educti essent. Quibus rebus permotus Fridericus, simul quòd res Italicæ discessu eius turbatæ eum ad se reuocabant, de reducendo exercitu cogitare cœpit: sed quoniam turpe & ignominiosum sibi esse ducebat, eum qui bellum alteri intulit, aut pacem vltrò offerre, aut rebus infectis retrocedere: vt ex dignitate sua faceret, Boleslaum Boemorum principem subornat, quò Polonis persuadeat, vt de pace ad Imperatorem mittant, aut ipsi veniant: sperare se ac recipere, eam æquis conditionibus compo-

A Polonis vexatus,

Et reuocatus domum,

compositum iri. Amplectuntur nostri eius consilium: petita acceptaque fide, ad hostem proficiscuntur. Ibi ergo multis vltrò citroquè habitis sermonibus, pax tandem his legibus constituitur: vt Vuladislaus ad Silesiæ modò dominatum restituatur, cæteris se abstineat: & vt Boleslaus, vnà cum fratribus, trecentos hastatos equites Friderico in auxilium, ad Mediolanense siue Longobardicum bellum mittat. & quò firmior hæc pax esset, Adleidam, Imperatoris sororis filiam, Miecislaus tertiam vxorem duxit. Apparabat iam reditum Vuladislaus in patriam, operâ & beneficio Friderici Imperatoris impetratum, post tredecim annorum exilium: verùm in ipso apparatu extinctus, & Aldenburgi in Holsatia (quæ vrbs à Slauis condita, Starigradum olim dicta fuit) sepultus est: vt non irrita ceciderit Iacobi Archiepiscopi deuotio: nec potuerint humani conatus diuinam sententiam, & iustam fratrum & patriæ violatoris vltionem, immutare. Vixit autem Vuladislaus 55. præfuit Polonis non totos sex annos: liberos reliquit masculos tres, Boleslaum, Miecislaum, & Conradum: cui Lasconogo propter gracilitatem crurum, cognomen fuit. Hi igitur operæ Friderici Silesiam (quæ continentibus sylvis à reliqua Polonia dirimitur) vsque ad Boemorum Saxonumque fines in ditionem suam acceperunt, ea quidem lege, vt maiesta-

Pacem cũ Boleslao & fratribus eius facit.

Adleida nubente Miecislao.

Vuladislai mors.

Cap. 2. supra.

Vuladislai principatus, & filii.

Silesiæ Possessores.

tem summi principis Polonorum comiter conseruarent, néue patris tyrannidem imitarentur.

DE INFELICI BELLO CVM PRVSSIS desertoribus fidei. Caput VII.

Restitutis Vuladislai filiis, sublatoque omni metu belli, Boleslaus Crispus princeps Polonorum, ex fratrum consiliiq́ totius sententiâ, Prußis (qui à fide principum Poloniæ & à Religione Christianâ desciuerant) bellum fecit. Hi quum vires suas impares tãto bello sustinendo esse animaduerterent, supplices à Boleslao pacem petunt, & imperata se facturos pollicentur: negat verò ipse se eis pacem daturum, ni stultâ & malâ multorum Deorum superstitione sese abdicent, & Christianam religionem populariter recipiant. Durius quidem hoc Prußis videbatur, sed tamẽ, impendentibus malis adacti, accipiunt conditionem. Demoliuntur ergo fana & sacra falsorum Deorum; vni verò DEO, quem nos colimus, instaurant: liberos ritu Christianorum initiant, certatimque omnes nomina dant Christo: sed magis deuitandi præsentis periculi metu, quàm ex animo id faciũt: & lingua quidem iurat (quemadmodum inquit Poëta quidam) mens iniurata manet. Itaq́ deducto exercitu, & amisso metu, rursus ad ingenium rediêre. Nam vix dum circumacto anno, Prußi in pristinum erro-

Prussi desertores fidei.

Eam rursus inuiti recipiunt:

Sed redeuntes ad ingenium.

rem

rem apertè relabuntur, ritus Christianos explodunt, sacerdotes eiiciunt, templa profanant: veriti autem, ne extrema pro iis quæ patrarant patiantur, legatos ad Boleslaum mittunt cum donis magni pretii: profitentur, se in fide eius permanere, religionis modò Christianæ necessitatem sibi remitteret: multitudinem patrias & auitas Religiones neutiquam velle aut posse abiicere, & omnia prius malle perpeti, quàm ab inueteratis tempore & consuetudine ritibus, ad nouos transire. Leuius quàm par erat Christiano principi, violatã & neglectã ab ipsis fidem Boleslaus ferre visus est, quum illi de fide erga ipsum sua nihil mutarẽt: itaq; sic tum legatos eorum dimisit, vt factum eorum approbasse videretur: pluris faciens suam, quam Dei, maiestatem: siue adeò muneribus, quæ sapientum quoque mentibus caliginem offendunt, delinitus: neq; cogitabat, non habere modum neq; finem temeritatem, cui semel habenæ impunitate relaxatæ sunt. Offendunt autem plerumq; homines in eo, quod causæ Dei præposuerint: vt tunc accidit. Nam Prußi videntes impunè sibi ceßisse prima ausa, sublatis animis haud ita multo pòst Exactores principis propellunt: factaque manu validâ è promiscuâ hominũ multitudine, tractum Culmensem & Masouiam nec opinantibus nostris ingreßi, crudeliter vastarunt, ingẽtesq; hominum & pecudum prædas abegerunt. Quâ de re certior

Misisq; ad Boleslaum muneribus.

Quod volunt impetrant.

Iidem, impunè violata Deo fide, violarunt eã & Boleslao:

Atque post vastatã crudeliter Masouiam & Culmensem tractum.

tior factus Boleslaus, nihil sibi fecit reliqui ad celeritatem, quin cum paucis militibus, quos circum se habebat, & quos proficiscens adiungere sibi potuit, auxilio suis occurreret: sed iam barbari abierant. Fremens ipse, & sibi ipsi ob superiorem conniuentiam displicens, anno sequenti (qui fuit 1167.) maiore vi & apparatu expeditionem in eos fecit: sed Prussorum transfugarum fraude, quibus ducibus & consultoribus in expeditione illâ maximè vtebatur, ad sylvestria quædam palustriaq; & vliginosa loca deductus exercitus, fœdè à Prussis peditibus, è latebris illis vndique prosilientibus, profligatus est: nostris neq; progredi iam, neque consistere ex aduerso hostium, neque regredi valentibus: terrâ abscedente, & equites ac pedites armatos deuorante. Erat miserabile spectaculum, quum nostri, sine ordinibus progreßi, & inopinato hostium incursu aut impulsi aut perterrefacti, terga vertebant, seq; inuicem proterebant & proculcabant. Multi ibi mortales cæsi, plures voraginibus absorpti sunt: pauci salui ad extremum agmen, quod firmiori loco steterat, per cæterorum corpora se recepêre. Ibi Henricus Dux, inter primos pugnans fortiter, occubuit: hic omne penè Polonorum robur afflictum atque debilitatum est.

Ann. 1167. Magnū Polonorū exercitum perdunt miserè.

Vnâ cum Henrico Duce.

DE

DE CAZIMIRO DVCE, VERNERO EPIscopo cæso, Boleslaiq; morte & Ecclesiis Kelcensi atq; Crusuiciensi. Caput VIII.

POst extinctum autem hoc in bello Henricum, Sendomiriensis atq; Lublinensis principatus Cazimiro, minimo de filiis Boleslai Criuousti, qui ad eam usq; diem exors patrimonii fuerat, mandatur: eodemque tempore Vernerus, Plocensis Ecclesiæ Episcopus, integritate & sanctimoniâ vitæ clarus & eleganter eruditus, Equestri Rosarum familiâ, à Bolesta viro potenti & violento (propterea quòd in Ius eum propter pagum nomine Carscum ademptum, vocasset, causamque obtinuisset) obtruncatur. quâ re cognitâ, Archiepiscopus Gnesnensis Petrus, familiâ Senauius, de consilio & voluntate cæterorum Episcoporum, toti provinciæ suæ sacris interdixit. Motus itaque & atrocitate facinoris, & interdicto Archiepiscopi Boleslaus princeps, comprehendi Bolestam, & ex vinculis causam dicere apud se, condemnatumque in foro Gnesnensi (vbi hæc agebantur) extructo rogo cremari iussit. Verneri verò corpus, Ploscum delatum honorificè sepultum est: nec ita multò pôst variis & salutiferis hominum generi miraculis cœpit sepulchrum eius celebrari. Post aliquot deinde annos moritur Boleslaus, & Cracouiæ sepelitur, anno Christi 1173. quum principatum Poloniæ annos 27. tenuisset,

Cazimiro post Henricũ principatus cedit.

Propter Vernerum Episcopũ cæsũ.

Bolesta.

Post interdictum Archiepiscopi.

Gnesnæ cõdemnatus exuritur, &c.

Verneri corpus claret miraculis.

Boleslai mors, &c.

Ann. 1173.

set, vixisset sex & quadraginta: relicto vno filio Lesco, cui posterius Albi cognomen inditum est. Ante obitum autem Boleslai Crispi, Gedeon gente Gryphius Kelce oppidum in abditis syluis condidit: in eoque templum secto lapide exædificauit: & collegium sacerdotum primariorum, quos Prælatos & Canonicos vocant, iuxtà ac Vicariorum, ibi constituit, quum eis pagos ac decimas attribuisset. Per eadem ferè tempora Crusuicensis cathedra Vuladislauiam translata est ab Honoldo Italo, eius oræ Episcopo.

Filius Lesc°. Kelcensis Ecclesia constructa. Crusuicēsis cathedra transfertur Vuladislauiam.

DE MIECISLAO SENE. Cap. IX.

Boleslao Crispo Miecislaus Senex sufficitur: verùm is qui puer ob grauitatem morum & prudentiā Senis cognomen adeptus erat, suscepto Principatu, prouecta iam ætate spes hominum fefellit. Nam consultore malo Henrico Ketlicio vtens, initiò statim aspero & auaro dominatu hominum voluntates offendit: noua onera, noua vectigalia imponens: leuibus de causis (velut ob cæsum vrsum aut ceruum, captamúe dorcam) bonorum confiscatione multans. Solius enim tunc principis erant in Polonia omnes vbique venationes. Iudicia quoq; & alia munera publica quæstuosè mandabat: afflictorum querimonias non audiebat, sed eas inclementioribus dictis à conspectu

Miecislaus Senex, Mutatis moribus. Malo consultore vsus, iniustè dominatur: propterea;

suo

suo repellebat: ut mirum non esset, plura peccari à magistratibus, quàm ab ipso principe. Audiebantur ergo vulgò suspiria, gemitus & querelæ calamitosorum hominum. Quamobrem permotus his Gedeon Cracouiensis Episcopus, vir magni animi & constantiæ, Miecislaum semotis arbitris adit: mixtisq́; cum grauitate blandiciis, orat & admonet placidè, more Maiorum regnet, contentus usitatis vectigalibus & operis hominum: Magistratus ritè ac ordine dignis hominibus mandet, néue quid iniustè aut crudeliter ab eis fieri patiatur: eius enim periculo omnes eius vicarios ac ministros peccare. Commemorabat nonnulla exempla domestica, vetustiora & recentia, quibus eum ab instituto deterrebat: sed nihil planè perfecit, nisi, quòd eum sibi infensum reddidit. Superbè autem et procaciter reiectus Gedeon, haud remisit tamen solicitudinem subueniendi afflictæ patriæ, atq́; emendandi tyranni: & quum apertis monitis suis præclusum esse aditum ad aures eius intelligeret, callidè cōminiscitur, quomodo eum ipsiusmet iudicio reuincat. Mulierem namq́; subornāt, quæ sordido & miserabili habitu assumpto, ubi in conspectū principis venit, lamentabili voce & eiulatu ementito opem eius implorat. Motus eius lachrymis & importuno clamore Miecislaus, quid queratur, quidue sibi velit, rogat. Illa, gregem se ouium numerosum habuisse, & filio com-

A Gedeone Episcopo correptus & apertè

Et tacitè.

lio commendaſſe: illum porrò mediaſtinis paſcendum commiſiſſe: illorum negligentia gregem à lupis dilaniatum, ſeq; ad extremam inde inopiam redactam eſſe: rogare, vt cuius culpâ damnum datum eſt, ab eo præſtaretur. Citati mediaſtini, qui pariter ſubornati venerant, negant, ſuâ negligentiâ damnum datum eſſe, verùm adoleſcentis, qui privignus, non filius, eſſet eius mulieris. Eum enim venationi deditum, feros canes alere: qui ſoluti, partim ipſi gregem laniarint, partim diſiectum ac diſsipatum lupis in prædam dederint: eum igitur damnum præſtare oportere. Aderat & adoleſcens, crimenque in mediaſtinos referebat: ſe præſidio gregi canes alere. neque ſatis tamen illorum dicta refellebat. Cognita autem cauſa Miecislaus, quum nonnihil cogitaſſet, condemnat matri ſiue nouercæ adoleſcentem damni illati: approbantque, qui tum aderant Senatores, iudicium principis. Ibi ergo Gedeon: Iuſtè, inquit, & ſapienter iudicaſti, princeps inclyte. Adoleſcens certè maternæ calamitatis & laniati gregis culpam ſuſtinet (quippe qui eiuſmodi canes apud gregem habuerit, qui non modò præſidio gregi aduerſus lupos non fuerunt, verùm ipſi etiam vltrò concerpſerunt, vel certè diſsipauerunt, quò magis luporum morſibus eſſet obnoxius:) verùm tum demum iuſti & veri Iudicis functus eris officio, ſi iudicatum ipſe facias, & quæ in alios ſtatuis, primus

primus ipse præstes. In te enim ipse nunc iustam tulisti sententiam: te ipse condemnasti. Tu filius es huius amplissimæ & florentissimæ dudum Reipub. sed tu, te priuignum eius dici, mauis (tametsi non tam tua culpa hæc est, quàm aliorum:) te illa in lucem editum, ac tenere educatum, ad hoc honoris fastigium extulit: tibi gregem suum, seque ipsam curandam atque tuendam commendauit: tu porrò gregem eum numariis Iudicibus & Magistratibus tradis: tu feros canes (hoc est, acerbos & crudeles Exactores ac Præfectos) facultatibus & sanguine innocentium hominum saginas: quorum cæcâ cupiditate & asperitate fit, tenuiores vt à potentioribus, perinde quasi à lupis, impunè diripiantur & opprimantur. hæc damna omnia ac incommoda Reipub. tibi præstanda sunt (quemadmodum ipse iudicasti,) si non humano, at Diuino certè iudicio: quod nemo, quamuis magnus, quamuis potens, quamuis sapiens, recusare potest aut effugere. Resipisce igitur, & miseram sordidamq; matrem, afflictam Rempub. quam florentem accepisti, respice: ac ne eas perditum, quam seruare debes. Ita autem existimato, per me tibi nunc vniuersam Rempubl. ad genua tua accedentem supplicare. Quòd si preces eius repudias, illa quidem fortasse diuinitùs salutem & præsidium nacta fuerit: at tu vltorem Deum experiere, seueriorem fortasse, quàm cognominis tuus

Miecislaus Rex, quàm Boleslaus eius nominis secundus, Maiores tui: quàm Vladislaus frater: quàm denique omnes, qui unquam usquam auarè & crudeliter dominati sunt: quandoquidem eorum exitu & exemplis non commoueris. Incensus hac oratione Episcopi Miecislaus, fremens è Senatu sese proripuit; multa Gedeoni, multa cæteris Senatoribus, qui Gedeonis dicta approbare videbātur, minitans: & pluscculum iræ & odio suo indulgens, grauior etiam deinceps hominibus esse pergit. Fortè autem is in maiorem Poloniam proficiscebatur: eam igitur occasionem nacti Primores, quum auctam etiam esse monendo Principis acerbitatem viderent, conueniunt certo loco, & secretò inter se de salute sua & Reipublicæ consultant: Princeps Gedeon, amouendum esse principatu Miecislaum, tam præfractum & impotenter dominantem, censet: Palatinus verò Cracouiensis Stephanus Cazimirum, Sendomiriensem Ducem, successorem illi nominat: grauitatemque eius, humanitatem, facilitatem, iustitiam exponit: qui quàm sit fratri dissimilis, vel vno facto posse cognosci. Accidisse aliquando, vt cum aulico quodam suo equite, Joanne Conario, alea luderet, animi oblectandi gratiâ: incensum vtrumque vincendi studio, in profundam noctem lusum produxisse: pertæsos deinde ludi & vigiliarum, vno iactu summam reliqui lusisse:

Dum nihil de sua iniquitate remittit.

A proceribus

Cazimiro principe electo.

fisse: vincentemque Cazimirum, & quod lucratus erat argentum non modicum auferentem, palma manus in faciem à Conario ictum esse: illumque noctis beneficio elapsum, postridie inuentum & ad Cazimirum adductum. Clamantibus cunctis, eum capitis pœnam commeruisse, qui principis maiestatem imminuisset: Minimè gentium, inquit Cazimirus, eum occidi oportere, qui dolore grandis iacturæ incogitans deliquisset: & quum fortunam (à quâ damno affectus erat) ulcisci non posset, in se fortunæ alumnum commotus esset: se magis in culpâ esse, qui conditionis suæ ac dignitatis oblitus, eum ad ludendum prouocasset. Non modò igitur illum se absoluere, verùm etiam ipsi gratias agere, quòd se ictu illo admonuisset, ne quid indignum principe in se admitteret: neu se ludo, aut vlli rei leui ac inhonestæ, deinceps daret. Sic igitur illum principem, seueriorem in sese, quàm in alios iudicem, homini à quo læsus erat, omnium iudicio damnato, indulsisse: quin & argentum omne quod ludo quæsierat, ipsi reddidisse. ad eum itaque deferendum esse principatum. Hoc vbi à Proceribus est factum; recusat Cazimirus, pietatem ætatisq; fraternæ prærogatiuam causans: ipsi contrà instant precibus, impotentemque ac tyrannicum Dominatum Miecislai referentes, vix tandem eum, ut postulatis eorum annueret, impulerunt. Sic ergo Principatu deuicitur. *Miecis-*

Miecislaus, quum non multum supra quatuor annos asperè & impotenter dominatus esset, absens Principatu deiectus est, anno post Christum natum An. 1177. *1177.*

DE CAZIMIRO PRINCIPE, ET MAiore Polonia à Miecislao occupata.

Caput X.

Cazimirus princeps cũ omni ũ gratulatione susceptus. CAzimirus ad ineundum principatum paruo comitatu profectus est, ne non accitus, sed velut inuasor alieni venire videretur. venientiq; magna cum lætitia & gratulatione obuiam prodiit ingens omnis generis multitudo, Liberatorem & Seruatorem eum salutans. Liberátorque & Seruator salutatus. Pulsus verò & exclusus omni suo Dominatu Miecislaus, Ratiboriam cum vxore & liberis se recepit: inde ad Fridericum Imperatorem affinem suum profectus, quum frustra opem eius implorasset (propterea quod is & Italicis rebus distinebatur, & in Asiam expeditionem parabat) reuersus, & omni auxilio destitutus, ad fratris misericordiam per internuncios confugit. Dum Miecislaus nullum inuenit apud Imper. præsidium. Commouit Cazimirum ingens illa in fratre fortunæ mutatio, & inconstans rerum humanarum conditio: itaque ad Senatum de reuocando Miecislao, & ad dominatum suum restituendo, refert. Ipse de eo restituendo refert. Grauiter cunctus Senatus, & non obscuro murmure, orationem principis excipit, petitoq;

seor-

seorsim ab ipso colloquendi & consultandi spatio, obiurgat Principem, quòd priuatum officium publicæ saluti atque tranquillitati anteferat, præsentemque pestem optimæ de se merenti patriæ ac sibiipsi quoque vellet accersere: desineret itaque restitutionis illius mentionem facere, aut ipse quoque sibi ab infensa Miecislao multitudine caueret. Hoc responso Senatus, deterritus Cazimirus, gratias agere singulis de tam constanti erga se voluntate, neq; quidquã deinceps apertè de reuocando Miecislao mouere: clàm tamen, vincente misericordiâ & pietate, impensius ipsi fauere, & vt sibi aliquâ ratione prospiceret, monere: non aduersante se, id facturum. Habebat Miecislaus filiam, nuptam cum Mesciugo Satrapa in Pomerania, qui florebat opibus & gratiâ populari inter Pomeranos: eius itaque operâ reconciliatis sibi Pomeranis, & collectâ aliquantâ manu, inopinantibus omnibus Gnesnam intercepit, non ignaro, verùm conniuente Cazimiro. Nec mora, complures alias munitiones partim vi, partim per deditionem capit. Sic Miecislaus rursus post biennium omni Dominatu maioris Poloniæ, à patre attributo, potitus est.

Sed obiurgatus à Senatu

Càm fit fautor Miecislao

Occupandæ maioris Poloniæ.

DE REPVB. A CAZIMIRO CORRECTA, bello cum Haliciensibus & Vngaris gesto, Miecislaoque frustra reuocato.

Caput XI.

Cazimirus optime Rēp. corrigit.

CAzimirus verò initio principatus sui, vectigalia illa & labores cæteraq; onera, quibus instituendis & exigendis Miecislaus offenderat, sustulit: iudicia correxit: magistratuum licentiam coercuit, infinitamq; potestatem circumscripsit: prauos quosdam & barbaros Procerum & Equitum Polonorum mores, quibus ii tam suos quàm aliorum subditos opprimebant, in comitiis apud Lenciciam habitis omninò sustulit: domesticos quoque motus quosdam, per ea tempora excitatos, optimus princeps placide & sine bello composuit, ita vt nulla non pars Reipublicæ curata, ac melius quàm dudum constituta esse videretur. Anno deinceps Christi 1182. ad Haliciam duxit exercitum, vt Miecislaum Ducem, sororis suæ filium, quasi nothum à fratribus pulsum, reduceret: deinde verò anno 1185. post Miecislaum Ducem veneno sublatum, & surreptam sibi per iniuriam atque fraudem Haliciensem ditionem, cum Vngaris bellum gessit. Grauiter id ferre nostri: fremere contra principem: violatam ab eo cum Vngaris pacem & amicitiam querebantur: vnde permultum collegerat odii Cazimirus apud plerosque Proceres atque Equites.

An. 1182. Haliciensis Dux Miecislaus reducitur.

An. 1185.

Bello cum Vngaris gesto offensi Poloni.

Absente Cazimiro

tes. *Igitur quum is fortè in Rußiam, controuersiarum quarundam componendarum causa, profectus esset, celeriter conspirarunt contra eum Proceres: Miecislaum accersunt ad recipiendum amissum pridem principatum: & quò magis in eum studia populi inclinent, fingunt Cazimirum in Rußia veneno extinctum esse. Accurrit properè Miecislaus: recipitur à proceribus ac præfectis & cætera multitudine: Cracouiam venienti portæ vrbis aperiuntur: arcis verò aditu arcetur à Fulcone Episcopo & Nicolao Palatino, fratribus familia Lißiis, siue Vulpiis, qui à conspiratione illa alieni, firmo eam militum & clientum suorum præsidio tenebant. At Cazimirus certior factus de defectione suorum, auxilia Volodimiro, Romano, et Vusseuolodo imperat, ipsosq; Duces proficisci secum iubet: præterea quantum potest voluntariorum ac mercenariorum militum cogit: ac summâ ope adnisus novam arcem, Cracouiæ à Miecislao exædificatam, expugnat: fratris filio, & plerisque omnibus aduersæ partis militibus illic existentibus, non modò vitam & libertatem conceßit, verùm etiam ampla munera largitus est. quâ indulgentiâ & clementiâ suâ ita sibi cùm omnium, tum inprimis Miecislai fratris animum devinxit, vt nunquam is deinceps de repetendo Principatu cogitârit.*

Miecislaum reuocãt: sed

Cazimirus statim rursus

Principatũ recuperat.

DE BELLO PRVTHENICO, REIPVB. diligenti cura, S. Floriani reliquiis, Cazimiri pietate ac morte.

Cap. XII.

Bellum cũ Pruthenis.

PAcatis domi rebus, & cum Vngaris certâ pace constitutâ, Prußis bellum intulit: vt cladem sub Boleslao Crispo acceptam, fratrisque Henrici mortem, vlcisceretur, & gentem barbaram atque rebellem domaret. Atq; hi quidem, multis nostrorum incendiis atq; cædibus afflicti, pacem supplices petiuerunt; superiorum annorum tributa persoluerunt; imperata omnia imposterum se facturos, sanctè promiserunt.

Gestũ prosperè.

Rempub. omni ex parte curans Cazimirus.

Post id autem bellum, quum arcibus & oppidis instaurandis, moribusq; & legibus ciuium emendandis, reliquum ætatis tempus transmittere decreuisset: à Lucio Pontifice Maximo, eius nominis tertio, reliquias S. Floriani martyris impetrauit: easq; cum ingenti omnis generis hominum multitudine, & solenni sacerdotum frequentiâ, ad septimum à Cracouiæ milliarium progressus reuerenter excepit: & in suburbano Cracouiæ Septemtrionali, quod post in formam oppidi redactum, nunc Cleparia dicitur, extructo magnifico templo, collocauit: idq; templum splendidâ supellectili dotauit: & collegium sacerdotum Canonicorum, attributo iis luculento censu, in eo instituit.

S. Floriani reliquias cũ summa reuerentia.

In Templo Cleparienſi collocat.

stituit. Porrò diem sancti martyris memoriæ sacrum, totum rei Diuinæ, in eiusdem S. Floriani æde, impendit, largas in egenos & afflictos effundens eleemosynas. Hoc autem ferè omnibus festis diebus facere consueuerat, neque temerè eos lusibus aut conuiuiis contaminabat. Fuit enim Diuini cultus perquam studiosus: multa ad ornatum templorum contulit: monasterium Soleouiense in Gnesnensi diœcesi, Cisterciensi sodalitati, antequam summum principatum adeptus esset, in villa Ruslai Comitis (qui decedens absque liberis Christum hæredem instituerat) ad Pilciam amnem condidit & locupletauit: Coprounicense quoque cœnobium eidem Cisterciensi collegio excitauit: quod amplius etiam deinde nobiles Bogorii & Habdanci locupletarunt, Principis exemplum sequuti. Fit enim plerumque vt ad principis sui studia homines libenter sese accommodent. Dum autem annum septimum decimum regnaret, in conuiuio, quod proceribus suis instruxerat, hausto mediocri poculo, subitò concidit, & paucis horis animam exhalauit. Subitúsne morbus eum inuaserit, an venenum exhauserit, incertum est. Vixit verò 56. annos: reliquit duos filios impuberes, Lescum, cui Albo à colore capillorum cognomentum inditum, & Conradum: reliquit & filiam Adleidam, quæ septimodecimo post patrem anno mortua est, quum ca-

Dies festos quomodo egerit.

Cultum diuinum promouet erecto monasterio Soleouiensi &

Coprounicensi.

Mors Casimiri subita.

Filii eius, Lescus Albus & Conradus.

Filia Adleida, virgo.

ste religioseque vixisset. Fuit autem is annus, quo
An, 1194. *mortuus est Cazimirus, post Christum natum 1194. quarto verò post mortem die in basilica Cracouiensi sepultus est.*

LIBER VI.

DE LESCO ALBO CVM HELENA MAtre, & bello cum Miecislao gesto.

Caput I.

VNERIBUS *iustis Cazimiro peractis, ibidem Cracouiæ, ut frequentes proceres atque equites ad funus conuenerant, comitia instituunt, ac post varia studia atque sententias, Lescum Cazimiri filium natu maiorem, principem renunciat: sed interim, dum is adolescit, proceres penes matrem eius Helenam imperium omne & summi principis auctoritatem esse iubent, ea quidem lege, ne quid illa sine consilio Episcopi & Palatini Cracouiensis, qui curatores puero & gubernatores dati sunt, faceret. Ibi Nicolaus Palatinus primus in verba Lesci iurat: idem faciunt cuncti, sem*

Lesco principe renunciato, & imperio matri eius credito, additisque curatoribus.

semper se Lesco principi fideles & obsequentes fore. Hæc vbi Miecislao Seni, ita vt acti erant, nunciata sunt, excanduit maiorem in modum, eò quòd prætęritus esset: pòst suos, atque etiam Silesios irritat: quòd ad creandum communem principem neque vocati neque exspectati essent. Collecto itaque exercitu, magnâ celeritate Cracouiam contendit: iamque ad Mosgauam amnem, septimo tantùm à Cracouia milliario, statiua habebat, quum Palatinum Cracouiensem cum non contemnendis copiis adesse prius propemodum vidit, quàm audiuit. Vtrinque instruunt acies, & pugnandi copiam faciunt: committitur atrox prælium ad Mosgauam amnem: vtrisque haud incruenta cessit victoria: Miecislaus autem amisso ibidem Boleslao filio, ipse sauciatus (quum sese, quisnam esset, detracta cassîde prodidisset, & supplex vitam peteret) seruatus, & ex acie clàm eductus, fuga sibi consuluit.

Miecislaus

Armis principatum appetit

Frustra.

DE MIECISLAO SENE ITERVM, TERræmotu, & Lesco Albo iterum.

Caput II.

QVamuis autem, post Mosgauiense prælium, ad manè tentata prius arma segnior factus esset Miecislaus: animo tamen haudquaquam conquiescebat, neque cogitationem recuperandi prærepti sibi principatus deponebat. sed quum, apertâ vi peruenire se ad e

Miecislaus armis quum non posset.

Blãdis dolis

ad eum posse, diffideret, ad dolos conuersus est. Muliebrem etenim sexum, credulum atq; deceptioni (propter infirmitatem consilii) obnoxium, blandis dolis adoriri statuit. Ad Helenam itaque Lesci matrem, penes quam tum erat summa rerum, allegat: multis illi & blandis verbis, vt sibi principatum concedat, persuadet: quem tranquillum & magis florentem maturè se Lesco eius filio, quoad is adolescit, relicturum esse promittit. quibus verbis inducta & persuasa credula mulier, nequidquam aduersantibus cum oratoribus ac cæteris proceribus, annuit Miecislai postulatis: modò vt is iurisiurandi religione promissa stabiliat. Hoc autem ille dum se facturum recepisset, condicta die, quæ diui Bartholomæi memoriæ consecrata erat, Cracouiam cum splendido procerum suorum comitatu veniens, haud grauatim fecit: iuraruntq; & proceres vtriusq; partis, se omnia, quemadmodum conuenta essent, rata firmaq; habituros. Ita rursus Miecislaus principatu potitus est: Helena verò cum filiis Sendomiriam commigrauit. Non multò post deinde, anno Christi 1200. ad quintum Nonarum Maii, terræmotus vehemens meridiano tempore excitatus, aliquot diebus consequentibus permulta ædificia in Polonia & in vicinia eius conquassauit. quæ res inaudita propemodum in his regionibus, prodigii loco habita est. Miecislaus porrò promissa

Rursus consequitur principatũ.

Ann. 1200. Terræmot⁹.

missa non exsoluebat: quem Helena literis atq; legationibus crebris frustra admonuerat, nunc occupationes publicas, nunc aduersam valetudinem causantem: ad extremum verò ipsa eum Cracouiæ adit: eadem illa, quæ in pactis conuenerant, coràm orat & flagitat. Blandis ille eam verbis & pollicitationibus deducebat: sed instare illa importunius, fidemq; datam requirere, & iurisiurandi religionem violatam queri. Ibi ille, nihil iam dissimulans, inquit: pactis & iureiurando, contra Jus Gentium atq; ipsius Naturæ exacto, se non teneri: habere se, Jure Gentium & naturæ, certos suos hæredes, ex iusta vxore susceptos: eos à successione debita excludi, nefas esse. Dimissa igitur atq; reiecta Helena cum ingenti animi sui dolore, damnat illam crudelitatem suam & præceps consilium: neque tamen solicitudinem pro filiis remisit. Nam apud quos gratam Cazimiri, mariti sui, memoriam residere iudicabat, literis atque nuncijs de iniuria atq; perfidia Miecislai queritur. eorum fidem implorat: promissa etiam non leuia addit, ad hæc odium Miecislai exaggerat. Et offenderat is iam sanè non leuiter animos Procerum atque Equitum, propterea quod nonnullos possessionibus certis & antiquis deturbarat, easque suis quibusdam è maiore Polonia assectis & ministris donarat; & quòd eisdem magistratus mandabat, indige-

Mieczislaus, Helena instante.

Propter offensos Procerum & Equitum animos.

Principatu iterum excidit: fitque iterum princeps

nas præteriens. Omnes itaque proceres Cracouiæ in Miecislaum conspirarunt: quorum princeps Nicolaus Palatinus Cracouiensis, idoneam absente tunc forte Miecislao occasionem nactus, Cracouiam occupauit: Helenamq; cum Lesco filio, celeriter accersitos, intromisit: reliquas deinde arces atque munitiones Cracouiensis ditionis nullo negotio recepit, cedentibus vltro, qui eas pro Miecislao tenebant, quum totius Cracouiensis conuentus consensum & conspirationem viderent.

Lescus illo cum matre

DE MIECISLAO SENE TERTIVM, morteque eius. Caput III.

Miecislaus iterum

Helenam blandis dolis capit.

Nicolaum Palatinum rapiens in insidiam:

Deiectus rursus principatu Miecislaus, non destitit tertium ad eum aspirare: nec eum conatus fefellit, isdem quibus prius artibus grassantem. Helenam iterum blanditiis atque dolis aggreditur: affirmat, non per se stetisse, quò minus pactis satisfaceret: verum per Proceres Cracouienses, & inprimis per Nicolaum Palatinum: se paratum esse fidem suam liberare: Cuiauiensem tractũ ipsi & filiis eius redditurum: & de cæteris pactis, quibus illa vellet modis & monimentis, cauturum esse. His quum eam emolliisset, monet, vt clam proceribus omnia faciat: Nicolaum autem à se ante omnia amoueat & releget, si sibi liberisq; suis benè consultum velit. Nec difficul-

*ter persuasit mulieri, omnia timenti, & omnia credē-
ti: nec deerant inuidi quidam & maleuoli, qui mulie-
brem animum in Nicolaum magis ac magis irrita-
rent. Fit enim ferè, vt rectè geri summi magistra- "
tus, absque offensione multorum, non poßint: tametsi "
ipsis quoque secundis rebus, atq; etiam rectè factis, "
necessaria propemodum comes est Inuidia. Factus "
autem certior de mulieris consilio Nicolaus, adit ad
Helenam & filios eius: merita sua in illos & studium
commemorat: orat, ne se, famam caputque, æmulis &
inimicis suis prodant: quos quidem inimicos cepisset,
dum illis fidelis esse studet, dumque caput suum pro
illorum salute & imperio multis periculis obiicit.*

Ipse verò Palatin⁹ dum ab Helena nihil impetrat,

*Vbi videt, non commoueri precibus suis implacabi-
lem mulierem, Posnaniam ad Miecislaum, quam-
uis infensum sibi hostem contendit, saluti & inco-
lumitati suæ prospecturus, simul & inimicos ingra-
tamque mulierem vlturus.*

Ad Miecislaum profect⁹

*Non facilè ferunt con- "
tumeliam illustres viri, sæpèque irritati impotentia "
animi ad multa, se indigna, impelluntur: atq; adeò in "
perniciem patriæ nonnunquam feruntur præcipites: "
Veniam igitur præteritarum offensionum Nicolaus
à Miecislao petens, inposterum ei suum studium
defert: accepitque eum comiter & honorificè Mie-
cislaus, benigneq; & liberaliter habitum, & magnis
promißis oneratum, dimisit: ac per eum, nullo nego-*

Partes eius curat.

tio, Cracouiensem omnem regionem in potestatem suam redegit. Adeptus autem Nicolai operâ principatum Miecislaus, non satis habuit non reddere fratris filiis Cuiauiensem tractum: quin & Voslicense territorium, & tria præterea castella de Sendomiriensi ditione, ipsis ademit; sua illa esse, & ad principatum suum pertinere, asseuerans. quæ agentem, & de redintegratione vniuersi principatus ac Regni Poloniæ cogitantem, mors inopinata oppreßit, anno Christi 1202. quum iam septuagesimum tertium vitæ annum ageret; sepultusq; est Calißii, in templo Pauli Apostoli memoriæ dicato: quod ipse condiderat, & collegio Canonicorum Regio instituto ornauerat: verùm oppido temploque postea in alium locum translato, sepulchrum eius sub dio relictum est. Contulit autem is & alibi non parum, ad amplificandum cultum Diuinum. Nam Landense & Vagrouecense monasteria, & alia quædam, tum & Ptochodochiũ egenis recipiẽdis & sustentandis, condidit & locupletauit. quod tamen attinet ad monasterium Vagrouecense, à Zbiludo quodã ante annos 50. illud conditũ & locupletatum fuisse, hæc priuilegii cœnobii illius verba probant: Zbilud Poloniæ ciuis, viros spirituales mortuos mundo, viuentes Christo, cœnobitas re & habitu & professione, plenos Dei ac proximi dilectione, aduocat, suscipit, deligit, locat, pro stabilienda ibidem

Miecislaus, dum pergit esse in fratris filios perfidus.

Moritur.

An. 1202. Sepultus Calissii.

Ecclesia collegiata Calisiensis.

Monasteriũ Landense & Vagrouecẽse.

ibidem regularis disciplinæ religione, sub domino Ioanne archipræsule, Stephano Episcopo Posnaniensi, MeZicone, Duce, quos conuocauerat: idq; anno 1153. Boleslao, MeZicone, Henrico, fratribus germanis in Polonia principantibus. Reliquit post se Miecislaus Ottonem & Vuladislaum, filios. Nam cæteri iam obierant. quin & Otto non multò post patrem sequutus est, relicto Vuladislao item filio impubere: cui Sputatori postea, propter crebræ sputationis vitium, cognomen fuit: cuius tutelam Vuladislaus patruus (qui Magnus Lasconogus etiam, à gracilitate crurum, dictus est) aliquandiu gessit.

Otto & Vuladislaus Lasconogus filii.

Vuladislaus Sputator.

DE PRINCIPATV A LESCO ALBO REcusato, à Vuladislao verò Lasconogo suscepto.

Caput IV.

Miecislao Sene defuncto, rursus vniuersorum studia in Lescum Album inclinabant: negabantq; locum esse creando principi, viuente Lesco, qui iustus princeps omnium esset suffragiis creatus. Ad eum itaque principatus defertur, verùm eâ lege, si Gouoricium, Palatinum Sendomiriensem, relegaret. Missi ad Lescum legati mandata Senatus exponunt. Lescus dubius animi, ob adiectam de Gouoricio conditionem, deliberabat: quem cunctantem Gouoricius vltrò hortatur, ne sua causa, tanta commoda negligat:

Lescus Albus oblatum sibi principatum.

Nolens Gouoricium Palatinum Sendomiriensem.

malè sibi suisq; consulturum esse, si propter se vnum seniculum, & pauculos atq; eos incertos vitæ suæ dies in aliam familiam transferri principatum sinat: libenter se pro eius commodis atq; honore, in exilium abiturum, pro quo vitam quoq; ponere deberet atque cuperet: felix, ac sempiterna posteritatis memoria gloriosum, illud suum exilium fore, susceptum pro dignitate & amplitudine optimi principis. Commouit Lescum ea Gouoricii oratio, & insignis beneuolentiâ cum animi magnitudine coniunctâ, in eam quidem partem, vt is ilico apud legatos negaret, tanti se facere principatum, vt eius adipiscendi gratia tam fidum consiliarium proderet, immerentemque magistratu simul & patriâ eiiceret. Principatum quidem duplici nomine ad se pertinere, quòd & hæres Cazimiri esset, & à Conuentu pridem electus atq; expetitus, nunquam se eo abdicasset: verùm tyrannicam illam vocem, Si ius violandum sit regnandi causa violandum esse: non placere sibi, qui iusto & legitimo imperio suos regere, à patre & à Maioribus suis didicisset. proinde alium sibi Cracouienses proceres, istis legibus, quærerent: se in paterna suâ ditione acquieturum esse potius, quàm per scelus principatu potiturum. Cognitâ autem Lesci sententiâ, denuò consultatur de principatu in Conuentu Cracouiensi: tandemq; Vuladislaus Lasconogus, Miecislai Senis filius,

Fidum suũ consiliariũ prodere, respuit.

lius, quasi iustus hæres, absens princeps renunciatur. Missi verò ad eum legati, vix, vt oblatum principatum susciperet, ei persuaserunt: nec aliter tamen, quàm si Lescus eum omninò refutasset. Itaq; ad Lescum mittit, postulata Cracouiensis Conuentus, & quid ipse responderit, exponit: negat, se prorsus quidquam aduersus Lesci sententiam facturum: nec se tam cupidum esse, vt principatus causa Ius sanguinis violaret. Respondit Lescus, ea lege quæ sibi à Cracouiensibus proceribus diceretur, principatum se accipere noluisse nolleq;, nec aduersus animi sui sententiam facturum esse Vuladislaum, si eum delatum accipiat. Hoc vbi responsum à Lesco Vuladislaus accepit, tum demum postulatis Cracouiensium legatorum annuit: & Cracouiam profectus, principatum iniit; magnaq; facilitate, humanitate & iustitiâ, atq; liberalitate studia & voluntates hominum adiungere sibi cœpit.

Eumque delatũ sibi Vuladislaus.

Sed annuẽte Lesco.

Suscipit, magnis commendatus virtutibus.

DE ROMANO RVSSO CVM SVIS, cælo, Lescoque Albo tertiũ principe.

Caput V.

INterea porrò temporis Romanus Vuladimiriensium & Halicienfium Dux, post inauditam crudelitatem, qua Nobilitatem ferè omnem Haliciensem nullo non supplicii genere vsus, extirpauerat; melle nemi-

Romanus Dux Russorũ crudelis

Contemnēs Lesci Albi modestiam. nem, nisi interfectis apibus securè vesci posse asserens) vbi Lescum principatu excidisse accepit, animi eius angustiam, vt ipse interpretabatur, & ætatem contempsit. Primùm igitur clandestinis excursionibus in Lesci ditionem, suæ finitimam, deinde negociatorum Polonorum direptione, patientiam Lesci tentauit: ad extremum cum valido exercitu Poloniæ fines ingreditur, & toti Poloniæ atque adeò Religioni Latinæ exitium superbè minitans, ad interiora Poloniæ contendit: cui Lescus cum suorum manu occurrens, ad Zauichostum oppidum in ripâ Vistulæ, crudeliter eum profligauit, Cristini Gosdouii, Palatini Plocensis, viri acris & rei militaris periti, operâ: ipse verò Romanus, immixtus multitudini suorum fugientium, à Polonis instantibus in turba interfectus: exercitus autem eius partim in pugna, partim in fuga ad internecionem ferè deletus est. Cadauer Romani repertum nostri Sendomiriæ iusto honore tumularunt; verùm id postea effossum Lescus, Rußis flagitantibus, & captiuos omnes dimittentibus, ac mille pondo argenti appendentibus, reddidit, vt Vuladimiriæ in sepulchro Maiorum suorum sepeliretur. Fuit autem annus hic, quo apud Zauichostum prælium commissum est, post Christum natum 1205. Et quoniam dies ille Geruasio & Protasio, Christi martyribus, dicatus fuit: aram postea Lescus, eorum nomine,

Et Polonis atque Latinæ fidei exitium minitans. Ad Zauichostum.

Perit cum suis.

Cadauer autem eius sepultum

Redimitur.

Ann. 1205.

Lesci in Deū gratitudo, ara S. Geruasii & Protasii constructa.

mine, in Basilica Cracouiensi dicauit. Per hoc tempus Lituani, gens fera, syluestris & obscura, Russorum agros prædis agendis infestare cœperunt: à quibus cruento prælio victi, subera, restes, & fasces frondeos, quibus gens Russorum in balneo sudorem prouocare solet, tributi nomine deinceps pendere iussi sunt. Magnam verò è Russica victoria virtutis & felicitatis opinionem Lescus, apud suos pariter atque exteros, consecutus est: eòque maius sui desiderium in animis Cracouiensis Conuentus accendit. Summis eum laudibus passim omnes efferebant, Vuladislaum autem præ eo contemnebant; ideoque summo consensu in eam sententiam eunt, vt excluso Vuladislao, Lescum principem accersant. Mittuntur itaque ad eum cum decreto Legati; nec ille, quum vniuersi Conuentus consensum videret, cunctatus est, quin postulatis eorum annueret. Cracouiam ergo veniens principatum, nemine repugnante, recepit. Nam Vuladislaus, vir modestus & quietis amans, cognito consensu Conuentus, cessit, & Posnaniam se recepit. Annus quo hæc acta sunt, fuit post CHRIstum natum 1206. insequenti verò anno, Fulco siue Pelca Episcopus Cracouiensis vitâ excessit: cui Magister Vincentius Cadlubcus, vir pius & eo tempore doctus, qui primus Polonorum Historiam conscripsit, successit.

Mirum tributum pendunt Lituani Russis.

Lescus Albus, post illam ex Russis victoriã,

Polonorum fit princeps.

Vuladislao annuente.

Ann 1205: Pelca Episcopus Cracouiensis & Vincentius Cadlubcus.

DE BELLIS RVSSICIS, COMETE MALA à Tartaris portendente, Lesci rebus in pace gestis,&c. Caput VI.

Bella cum Russis.

PОrrò Lescus princeps, Russorum excursionibus in Poloniam prouocatus, res quasdam per legatos vario Marte gessit. Anno autem à Christo nato 1211.

An. 1211. Cometes portendens futura mala à

Cometes decem & octo diebus mensis Maii, coma in Orientem conuersa apparuit futurorum malorum, quæ statim Sarmatiam vtramq; afflixerunt, prodigium; cuius & illa non minima causa fuit, quòd Russi anno sequenti nouum dirumq; hostem nacti sunt, qui vires eorum deinceps penitus attriuit, & multas alias Christiani orbis gentes magnis & acerbis calamitatibus atq; cladibus inuoluit, ac penè funditùs euertit. Tattari enim, siue (ut usus obtinuit) Tartari, Scythica gens, siue à fluuio, siue à multitudine nomen habens, quum antè vltra Caspium mare & intra Jmaum montem ad orientem Solem obscuri ignotiq; Græcis iuxtà ac Latinis habitassent, circa annum Christi 1202. *(vel ut alii volunt,* 1188*) finib. suis egressi, deuicto & interfecto Iudæorum, cui seruierant, rege, Asiā propè omnem victores longè lateq; propagati, & Rha siue Volga flumine trans misso ad Occidentem progressi, vicinis Russorum Polouuciis (quos nonnulli recentiores Gottos, nonnulli Chunos, siue Cumanos, esse volunt) campestria ad Tanaim & Mæotim paludem*

Tartaris.

ludem loca habitantibus, bellum intulerunt: ac commisso prælio, victores Tartari magnâ strage Polouucios & Russos, qui in communi periculo Polouuciis opem tulerant, fudêre & fugauêre. Munitiones dein Polouuciorum expugnatæ, ipsi deleti: & omnis illa circa Tanaim & Mæotim ora, cum Taurica Cherso-nesso à Tartaris habitari cœpta. Lescus nullum deinceps, quoad vixit, bellũ gessit, pace & ocio impensius delectatus: in pace verò, iustè, clementer & moderatè principatũ administrauit: ædificia partim collapsa instaurauit, partim noua excitauit. Obibat autẽ cũctas regiones ditioni suæ subiectas, causasq; & controuersias hominum, omnib. in locis, ipse per se cognoscebat et iudicabat. insontes, & maximè calumniatores, animaduertebat: oppressos potentiorũ iniuriis vindicabat: Pomeraniæ, quæ longius nõ sine incõmodo à principe Ius petebat, Suentopelcum præfecit, & amplissimã potestatem & iurisdictionem, etiam in Palatinos (qui tum duo erant, Gdanensis & Suecensis) & in cæteros Magistratus ipsi concessit. De reditibus autem Pomeraniæ mille pondo siue marcas argenti quotannis fisco principis Polonorum vt penderet, constituit: & iureiurando in sua, posterorumq; suorum principum Poloniæ, verba eum adegit. Masouiam insuper & Cuiauiam, de Consilii Conuentusq; sententia, Conrado fratri minori in sortem patrimonii conces-

Lesci piæ res gestæ in pace.

Suentopelcus præfectus Pomeraniæ.

Masouia & Cuiauia Conrado data. Vxor Lesci, &c.

sit: rogatuque Procerum uxorem duxit Grimislauam, Iaroslai Russorum Ducis filiam: ex qua anno sequenti Boleslaum filium, qui postea Pudicus appellatus est, suscepit: deinde filiam Salomeam.

Filius Boleslaus Pudicus, & Filia Salomea.

DE STVDIO AMPLIFICANDÆ RELIgionis, Vincentio & Iuone Episcopis Cracouiensibus, Henrico Archiepiscopo, & fame ac peste trienni. Caput VIII.

Religionis amplificādæ studium.

PAcatis autem rebus omnibus, tantum sub hoc principe in Polonis vigebat Religionis amplificandæ studium, vt eo potissimum inter se certarent. Nam Vincentius Cracouiensis Episcopus quum multa Cracouiensi basilicæ contulisset, vltro Episcopatu se abdicauit, nequidquam aduersante principe, ac dissuadente Collegio sacerdotum: & in Andreouiensi monasterio reliquos quinq; vitæ annos religiose exegit, quum decē annis Episcopus fuisset. Huic successit Iuo, Sauli filius: qui Romam profectus, Dominici (qui tunc nouæ Sodalitatis, quam à studio concionandi Prædicatorum vocant, auctor florebat) doctrinam vitamque admiratus, Iacicum siue Iacinctum gentilem suum de territorio Opoliensi, Canonicum Cracouiensem, (qui post mortem multis annis, propter sanctimoniam vitæ actæ & miracula, in numerum Diuorum relatus est) & tres alios, a Dominico vitæ illius institutum edoctos atq; professos, Cracouiam secum

Vincentius Episcopus Cracouiensis.

Andreouiensis cœnobita.

Iuo successor eius, Dominicanis Roma cum

S. Iacincto

Adductis, dat S. Trinitatis templum.

secum reduxit: nouæq; sodalitati primarium in vrbe templum (quod S. Trinitatis nomine appellatur) attribuit, & copiosam supellectilem templo dicauit: Parochiam verò inde ad templum Virgini Matri Dei Mariæ dicatum, ob idq; tunc à se constructum, trãstulit. Idem Iuo Cacicense etiam monasterium Cistercienfibus monachis condidit: nec multò post Mogilam, supra Vistulam vno à Cracouia milliario, locum à Vendæ principis tumulo dictum, id transtulit & magnificè locupletauit. Ptochodochium quoq; siue vt vulgò Hospitale vocant, egenis, & morbo debilitatis & senio, Cracouiæ extruxit & dotauit illudque templo Spiritus sancti, à se erecto, adiecit. Henricus etiam Archiepiscopus Gnesnensis: Theodorici Ducis Bernensis ex Eudoxia Polona filius, bonam & ipse in hoc pietatis studio nauauit operam. Perfecit enim diligentiâ & auctoritate suâ, vt principis atque omnium Ducum Procerumq; Polonorum consensu, & vniuersi Conuentus constitutione, sacer & Ecclesiasticus ordo cum ascripticiis etiam & subditis suis, ab omnium prophanorum Iudicum, etiam Ducum, atque etiam ipsius summi principis iurisdictione prorsus liber esset, ita vt ne per exceptionem vllam quidem, aut reconuentionem, pertrahi ad vllum prophanum siue laicum (vt vocant) forum posset: eamque constitutionem Pontificis Maximi & sedis Apo-

Templum S. Mariæ cõstruit &

Monasteriũ Mogilnense, &

Procho lochium S. Spiritus.

Henricus Archiepiscopus Gnesnẽsis.

Clericos cũ subditis à iurisdictione seculari liberat.

Apostolicæ auctoritate confirmauit. Sacerdotes verò omnes ex Decreto Synodi à se conuocatæ, vxores & concubinas, quas retinebant adhuc pleriq; post Edictum legati Pontificii, abdicare coegit, iureiurando ab eis exacto. Hic etiam obtinuit Archiepiscopis Gnesnensibus perpetuæ legationis munus. Biennio post eius mortem (mortuus est autẽ anno Christi 1219. quum decem & nouem annis Ecclesiæ præfuisset) densi atq; continentes per totam æstatem imbres ingenti aquarum inundatione vehementer Poloniam afflixêre, plurimos pagos atq; vicos euertêre, segetes hybernas vastauêre, vernam sementem fieri passi non sunt. Consecuta est mox hyems acris & aspera: inde fames & pestis, postea totum triennium sæuientes, maximam vim iumentorum atq; hominum absumpsêre. In his autem tantis malis Iuonis Episcopi beneficentia, egentibus passim exposita, permultis saluti fuit. Et sanè mirum est, tunc longè minores, quàm nunc sunt reditus Episcopæ, suffecisse tamen pio & benefico Episcopo, in tot tantosque sumptus, in cultum Diuinum & subleuationem egentium, vt par fuit, collocatos. verùm diuinæ benignitatis fuit, vt liberaliter seminanti vber messis proueniret: moderati verò ac temperantis Episcopi, vt paruo contentus, Dispensatorem se, non Dominum, esse meminisset. Per idẽ etiam ferè tempus Henricus Barbatus Vuratislaviensium

Vxores & concubinas à Sacerdotibus abigit: Ius legati nati impetrat.

Ann. 1219. post aquarũ inundationẽ &

Hyemem asperam. Fames & pestis triennis, eoq; tempore Iuonis Episcopi mira beneficẽtia.

Henricus Barbatus Vu

ensium Dux, Heduigis uxoris suæ, religiosæ & piæ fœminæ, & sanctimonia vitæ præstanti, rogatu, Trebnicense monasterium, tertio à Vuratislauia milliario maximis sumptibus exædificauit, & puellis Cisterciensis sectæ attribuit: addixitq; & ipsa Heduigis, indulgente viro, illi monasterio oppidum ipsum Trebniciam, & complures pagos suos dotales, ita ut in mille hominum alimenta reditus eius suffecturi esse viderentur. Quod exemplum secutus Nicolaus Henrichouius, vir nobilis & locuples, qui Henrico Barbato à secretis fuit, & ipse patrimonium suum omne Cistercensibus monachis, assentiente Henrico Barbato, donauit, extructoque eis monasterio in pago suo Henrichouo, ipse quoq; ibi, religionem professus, vitam peregit.

ratislaui ensium Dux, Heduigi vxore sua sancta rogante, Trebnicense monasterium erigit. Ipsaq; Heduigis Trebniciam & pagos eidem monasterio attribuit.

Quorum exẽplo Nicolaus Henrichouius Henrichouiense monasterium extruit, & patrimonio suo illi tributo, monachus fit.

DE SVENTOPELCI AMBITIOSA perfidia, & Lesco ab ipso interempto.

Caput VIII.

SVentopelcus Pomeranorum præfectus, quum opibus magnis & facultatibus, terra marique partis, & gratia populari tumeret, insolentiorq; factus, à Lesco principe magnopere contendit, vt se Ducis Pomeraniæ nomine dignaretur, & sempiternũ id sibi posterisq; suis esse iuberet, vt ii tamen summo Polonorum principi obtemperarent. Refutauit postulata Suentopelci

Suentopelcus, Dum nomẽ Ducis Pomeraniæ non impetrat,

topelci Lescus: qua repulsa ille accensus, ad defectionem spectare cœpit, neque pensionem annuam, de more, Lesco misit. Indicuntur ergo propterea vniuersæ Poloniæ comitia Gausauam (quæ villa Tremesnensis monasterii, prope Znenam in maiore Polonia sita) conueneréque ad præstitutum diem Proceres: Suentopelcus solus nectebat moras: missisque subinde per speciem excusandæ suæ moræ hominibus, statum omnem comitiorum cognoscebat. Quarta dies comitiorum curandis corporibus data erat: ad balneum se & Lescus & Henricus Barbatus Vuratislauiensium Dux contulère. Ecce ergo Suentopelcus, cum expedita suorum manu, ibi adest (propè enim delituerat, & opportunitatem rei peragendæ didicerat) & in diuersoria ac tentoria proxima irrumpens, obuios quosque, rei nouitate attonitos, facilè aut remouet, aut obtruncat. Certior autem factus Lescus de hostili aduentu Suentopelci, exilit, & equũ nactus, cum paucis fugere cœpit: persequitur fugientem Suentopelcus. Vbi verò effugere Lescus insequentium & prementium se manus non potuit, conuerso equo & reuocatis fugæ comitibus, quum aliquandiu multis & benè armatis nudus penè cum paucis restitisset, fortiter dimicans apud Marcincouum pagum occubuit. Henricus quoque ætate grauis, vulneribus debilitatus ac prostratus in balneo, quum esset à Peregrino Veisembergio,

In Lescum in balneo irruit, &

Fugientem atque

Pugnantem occidit;

Henricũ verò, Ducẽ Vuratislauiensẽ semianimẽ relinquit,

burgio, vno de aulico ipsius comitatu, corporis sui obiectu contectus, semianimis relictus est: percursores verò rati vtrumque exanimem, discessêre, & recolligendi sui spatium Henrico concessêre. qui quidem raptim furtimque lectica Vuratislauiam delatus à suis, haud multò pòst sanitati pristinæ restitutus est. Ex eo igitur tempore Suentopelcus pro Duce ac Domino Pomeraniæ gerere se cœpit. Lesci vero corpus, Cracouiam delatum, in basilica magna omnium comploratione sepultum est. Annus quo hæc acta sunt, fuit à Christo nato 1227.

Lesci sepultura.

Ann. 1227.

DE CRVCIGERIS CONTRA PRVSsorum vim aduocatis.

Caput IX.

PER hoc tempus Prussis Masouiam vehementer vexantibus & vastantibus, inops consilii Conradus Dux, habito conuentu suorum, tandem Christiano Episcopo suggerente & suadente, Fratres siue Sodales Theutonicos, & ipsos piam contra Barbaros militiam sub titulo sanctæ Mariæ professos, (qui paulò antè à Saracenis è Syria eiecti fuerant) Roma acciuit: Culmensemque tractum, & quicquid terræ est inter Vistulam & Mocram, atque Deruanciam flumina, eis tradidit, his legibus: vt contra Prussos sedulò & summis viribus bellum gererent: vbi veró eos domuissent, Chelmensem quidem ditionem redderent, cætera ve-

Contra vim Prussorum Conradus Dux Masouiæ, Fratres Crucigeros

Euocat Roma certis conditionibus:

ra verò, quæcunque de Barbaris cepissent, arbitrio bonorum virorum ex æquo secum seu cum posteris suis partirentur: Polonis ne quam vim aut iniuriam facerent, néue hostes eorum receptarent, aut vllo fauore prosequerentur: contra Barbaros autem & à Religione Christiana alienos vt ipsis, quum opus fuerit, præstò essent. Hæc ita inter Conradum & fratres Crucigeros conuenêre, & à Gregorio nono Pontifice Maximo approbata & confirmata sunt. Atque hæc ferè anno Christi 1228. acciderunt. Sic ergò Crucigeri Masouiorum & Polonorum defendendorum, ac Prussiæ Barbaris eripiendæ, prouinciam suscepêre: breuique tempore, Masouiis adiuuantibus, & voluntariis multis vndique pietatis ergò accurrentibus, Barbarorum excursiones represſêre: & paruo tempore magna in illis oris, incrementa fecêre: arcesque & vrbes non ignobiles paucis annis muniêre.

Ann. 1228. Benèque ea res procedit.

LIBER

LIBER VII.

DE PRINCIPATV BOLESLAI PVDICI, Henrico Barbato, S. Heduigi vxore eius, atque Miecislao Cosisco.

Caput I.

OLEslaus Pudicus, Lesci filius, post patris mortẽ & multas de Principatu turbas excitatas à Conrado, qui principatum ambibat, Duce Masouiorũ patruo suo cum Grimislaua matre puer captus, ac in Sececbouiensi monasterio (quod in tractu Sendomiriensi supra Vistulam situm est) asseruari iussus, Abbatis Nicolai Franci operâ, partim corruptis, partim inebriatis & sopitis custodibus, intempestæ noctis silentio, dispositis clàm equis effugit: Zauichostoq; & Sendomiria potitus, non ausus est tamen in sua ditione usquam consistere (propterea quòd præcipuis arcibus Masouios suos Conradus præfecerat). sed in Silesiam, ad Henricum Barbatum Vuratislauiensium Ducem profectus est. Venientem ergo Boleslaum humanißimè (vt par erat) Henricus accepit, ac consolatus est: comparabatque exercitum,

Boleslaꝰ Pudicus à Cõrado patruo in monasteriũ cum matre sua detrusus.

Ad Henricũ Barbatum confugit.

Eiusque opera ad principatum reducitur.

quo eum reduceret, Conradum verò eiiceret. Postquam autem cum valido exercitu, Boleslaum secum ducens, Henricus venit, decedentibus metu Masouiis, magno omnium ordinum consensu atq; alacritate susceptus est, & Cracouiensem, Sendomiriensem atque Lublinensem oram omnem facilè in suam redegit potestatem. & quoniam permagnos sumptus fecerat: Cracouiensem ditionem omnem vnà cum principatu summo, permittente Boleslao, Henricus sibi retinuit: Sendomiriensem verò atque Lublinensem ei concessit. Hunc ipsum etiam Henricum Boleslaus Pudicus curatorem sibi, præterito patruo Conrado, delegit: multaq; is vtiliter, de consilii sententiâ, constituit: leges quasdam improbas & pestilentes sustulit: meliores nonnullas sanxit: Ecclesiarum immunitates firmauit: Magistratus bonis & industriis viris mandauit: in maleficos & calumniatores seuerè animaduertit: Opatouiam oppidum cum sexdecim pagis, amotis inde Templariis, in quorum ditione fuerat, Lubussensi Episcopo iure sempiterno adiunxit & addixit, Boleslao assentiente. Hoc eodem tempore Miecislaus seu Miesco, Conradi Ducis filius (cui, propter capitis intemperiem, Cossisco cognomen fuit) cui pater Cuiauiam concesserat, quum inopum & pupillorum atque viduarum bona iniustè diriperet, indeque quodam tempore conuiuium mul-

Concessa eius administratione eidem Henrico.

Henrici cōstitutiones.

Ecclesiarum immunitates.

Opatouia donatur Lubussensi Episcopo.

Miecislaus Cossisco raptor bonorum alienorum.

tis inuitatis præberet, ab ingenti multitudine muri-um inuasus, & frustra naui fugiens, muribus fugientem etiam per aquas persequentibus, miserabiliter periisse dicitur: exemplo futurus posteris, ne se rapinis, iniuriis, & sanguine miserorum hominum saginent. In conuiuio à muribus inuaditur & deuoratur.

Post id verò tempus Henricus Barbatus, ritè sacris mysteriis procuratus, extremum clausit diem: & in Trebnicensi monasterio ab Henrico filio, cui Pio cognomen datum est, honorificè est sepultus. Nam Heduigis vxor in illo ipso monasterio degens, neque ægrotum visere, neque mortui funus deducere, aut obuiam ei prodire voluit, ne quo rerum humanarum commertio animus eius a Diuinis auocaretur; Hẽricus Barbatus mortuus, à cuius sepultura Abstinet vxor S. Heduigis.

quin etiam cæteris, viris iuxtà ac mulieribus plangentibus & lamentantibus, sola moderatè coniunctissimi mariti mortem tulit: impium esse, Diuinæ voluntati aduersari, dictitans. ac ne viuentem quidem illum sæpè adiit; nisi fortè, vt egenis & iniuriâ affectis opitularetur. Fortique animo mortẽ mariti fert. Rarò ad eũ adiens, &

Communi enim consensu totos ferè triginta annos disiuncti in continentiâ vixêre; ex quo tempore Henricus barbam promisit, atque inde Barbatus vocitatus est. 30. annos continenter cum eo viuens.

DE BOLESLAI PVDICI CONTINENTIA, Conradique in Canonicum scelere & satisfactione.

Caput II.

Boleslaus cum Kinga uxore Ann. 1239.

POrrò Boleslaus Princeps Kingam, quæ & Cunegundis dicta est, Belæ quarti Vngarorum Regis filiam vxorem duxit, anno Christi 1239. puellam moribus & sanctimoniâ vitæ nobilem: dosq; illi quadraginta millia marcarum fuit. Tali autem coniuge beatus Boleslaus, tamen primis nuptiarum diebus eam non attigit. inde confirmata postea mutuo consensu religione, ambo perpetuò vouêre continentiam: atque hinc Boleslao, Pudico cognomen inditum. Conradus interea Dux Masouiorum Ioannem Ciaplam Iurisperitum Vuladislauiensem & Plocensem Canonicum, filii sui Cazimiri custodem & moderatorem, comprehendit: & quasi coniurationis cuiusdam filio auctorem, causâ non cognitâ, in carcerem coniecit: ac mox quæstionibus subiectum, eodem furore in patibulum egit. cuius cadauer quum Dominicani deposuissent, & Christiano ritu funus deducerent: Agathia Conradi vxor, mariti furori suffragata, ereptum & in plaustro duobus bobus contumeliæ causa vectum, noua furca ad id ex tempore ad monasterium Dominicanorum ex aduerso basilicæ erecta, iterum appendi iussit; nec tamen deterriti sunt Dominicani, quin iterum id deponerent, atque honorificè sepelirent. Hac autem re Petrus Archiepiscopus Gnesnensis cognitâ, vniuersæ Plocensi diœcesi Sacris interdixit. quamobrem excanduit quidem

Perpetuò cōtinens.

Pudicus cognominatur.

Conradus Dux, propter Canonicum in patibulum actum,

Ab Archiepiscopo interdictus

quidem primùm Conradus: verùm pòst ad se reuersus, agnouit culpam: & Lenciciam ad Archiepiscopum, vt ille iusserat, venit, de admisso scelere, Archiepiscopi arbitratu, satisfecit: Louiciamq; villam, cum circumiacentibus syluis, Archiepiscopo Gnesnensi sempiterno iure donauit: atque ita Archiepiscopus interdictum suum relaxauit. Id adeò 1240. Christi anno actum est: circa quæ etiam tempora Boleslaus Pudicus, matris precibus adductus, cœnobium Cracouiæ Fratribus D. Francisci, Praga accitis, condidit.

Pro scelere admisso satisfacit, & Louicium donat.

Ann. 1240. Cœnobium Franciscanorum Cracouiæ.

DE INGENTI CLADE A TARTARIS EDITA, DUPLICIQUE STRAGE NOSTRORUM.

Caput III.

HOc eodem anno Tartari, Rußiâ peruastatâ & maxima ex parte subiugatâ, Lublinensem oram in Polonia, Rußiæ finitimam, magno impetu inuaserunt; exustaque arce Lublinensi, omnem illam regionem usque ad Vistulam longè latèque depopulati, Zauichostum etiam arcem incenderunt: indeque in Rußiam reuersi, depositâ tuto loco prædâ, quam ingentem abegerant, curriculo in Poloniam hyberno tempore reuersi sunt: &, transmisso Vistula flumine glacie concreto, Sendomiriam expugnauêre: progreßique longius, nemine prohibente, per Vi-

Tartari vastant Russiam, Lublinensem oram.

Zauichostū.

Sendomiriā.

sliciam,

Vislician. Scarbimiriã: cum quibus

sliciam, Scarbimiriam usque (quod oppidum septem milliariis abest à Cracouia) peruenêre: inde verò prædâ onusti, ingentem etiam hominum vtriusq; sexus formâ & ætate florentium, multitudinem loris astrictam in morem pecudum præ se agentes reuertebantur. Continebat se Boleslaus princeps Cracouiæ, nunquam ausus tantæ hostium multitudini sese opponere; cæterùm Vulodimirus Palatinus Cracouiensis, coacta aliquanta manu, abeuntes insecutus, & ad Turscum pagum vno à Polanecia oppido milliario statiua habentes ex improuiso adortus, magnam in perturbatis initio stragem edidit: verùm postea Tartari, animaduersa nostrorum paucitate, in fugam nostros verterunt: pòst raptim & tumultuariè sese recipientes, & saucios ac ægrotos abiicientes, prope Secechouum in magna sylua (quæ Strenech dicitur) aliquot diebus delituêre: inde postea in Russiam rediêre. nec multò pòst, auctis maiorem in modum copiis, irarum pleni in Poloniam reuertêre: & quum apud Sendomiriam biduo statiua habuissent, quò plura populationibus complecterentur, bifariam diuisi sunt: ac pars quidem Lencicienſem & Cuiauienſem oram, duce Kaidano, vastarunt: cum reliquo verò exercitu Battus, summus eorum Dux & Imperator, Sendomirienſem tractum versus Camionam fluuium, & Ilzam arcem cum oppido Episcopi Cracouiensis,

Congressus Vulodimiri apud Turscum.

Vincitur.

Iterum Tartari.

Bifariam diuisi.

Vastant omnia.

sis,

ſis, infeſtauit. *At Proceres & Equites Cracouienſes & Sendomirienſes, non ferentes, clariſsimam patriam, ſe inſpectantibus, tam crudeliter vaſtari: parentes, vxores & liberos ſuos dulciſsimos, omni genere contumeliæ afflictos, vel miſerabiliter trucidari, vel in ſeruitutem abduci: Religiones ſanctiſsimas atque templa Dei Opt. Max. cædibus & libidinibus, & ſanguine ſacerdotum, pollui: Chriſti Ieſu Dei & hominis corpus, cœlitibus venerandum, impiis Barbarorum pedibus conculcari: hæc inquam, non ferentes, ſimul autem conflictu Turcenſi animati, factâ manu, apud Chmelicum pagum non longè à Sidlouo oppido Tartaris occurrunt.* *Pugnatum eſt horis aliquot acriter: ad extremum Tartari multis fortibus viris amiſsis cedentes, ad ſubſidiariam aciem ſeſe recepêre, noſtris alacriter inſtantibus & debellatum eſſe credentibus. Ibi verò denuò inſtauratur prælium. Tartari integri & recentes feſsis noſtris & ſauciis ſuccedunt: noſtri, primo proceſſu freti, extremum conatum faciunt, vt aut plenâ victoriâ potiantur, aut honeſtè pro patria mortem oppetant: tandem verò amiſsis ducibus & fortiſsimis quibusque militibus, ad paucos redacti, terga dedêre.* *Ceciderunt eo prælio, inter cæteros, maximè nobiles & præſtantes, Criſtinus Sulcouicius, Albertus Stempotius, Nicolaus Vitouius, Zementa Grambina, & Sulislaus.* *Factum*

Cum quibus Proceres ac Equites Poloni congreſsi

Apud Chmelicum.

Fortiterque pugnantes,

Et ipſi pauci à multis vincuntur.

ctum est autem hoc prælium decima octaua die Martii. Continebat quidem se per id tempus Boleslaus, cum Grimislaua matre & Kinga vxore, in arce Cracouiensi: sed accepto nuncio de clade suorum, in Vngariam cum familia & supellectili, raptim collectis sarcinis, ad socerum profugit: Principis rursus exemplo plurimi mortales ditiores, partim in Vngariam, partim in Germaniam diffugerunt.

Boleslai in Vngariam fuga.

Et cæterorū.

DE INCENSA AB IISDEM TARTARIS Cracouia, vastata Silesia & Morauia, Henrico Pio & numeroso exercitu eius ad internecionem cæso, & S. Heduigis virili fortitudine.

Caput IV.

Tartari.

PORRÒ Tartari post Chmelnicensem victoriam ad Cracouiam contendunt, & quum vacuam defensoribus reperissent, flammis in tecta sæuierunt: templum tamen diui Andreæ, quod tum extra oppidum erat, defensum est. Pòst in Silesiam ingressi, quum disiectos Odræ pontes reperissent, compactis ex tempore ratibus, apud Ratiboriam flumen traiecerunt: mox continuato cursu ad Vuratislauiam festinarunt, quā incensam repererunt. Oppidani namque cognito aduentu Barbarorum, munitioni oppidi diffisi, supellectili sua & commeatu comportato, id reliquerant: milites verò qui in præsidio arcis erant, ne ciuitas hostibus prædæ vel receptaculo esset, hanc incenderant. Inde

Incensa Cracouia.

Silesiam ingrediuntur: &

Vuratislauiense oppidum atque

Arcem

Indignati ergò Tartari, arcem obsederunt; sed diuino portento perterriti, fugientibus similes abierunt. Nam Cieslaus vnus de comitib. Iuonis Episcopi Cracouiensis Dominicanus, præerat Conuentui Vuratislauiensi. qui ad primum Barbarorum tumultum, cũ sodalibus in arcem confugerat. Eo igitur iugibus precibus & lachrymis Dei misericordiam & præsentis periculi depulsionem implorante, ecce columna ignea cœlitùs apparens, Barbarosque perterrefaciens, obsidionem eos soluere coegit. Ab arce ergo Vuratislauiensi Tartari Legniciam, vbi Henricum Ducem cum magnis copiis & auxiliis esse cognouerant, contendunt: Henricus autem procurato sacris mysteriis exercitu, eo quidem erat animo, vt aut vinceret, aut fortiter pro aris atq; focis, & pro populo suo dimicans, occumberet, non modò non deterrente, sed etiam hortante matre Heduigi: quæ futuri præscia, tamen Diuinæ voluntati repugnare, nefas esse ducebat. Sub Legnicia igitur, ad Nissam amem, in planicie spatiosa, quæ Bonus Campus dicitur, concurrerunt acies: certabaturq; vtrinq; totis virib. pro victoria: sed barbari Magicæ artis præsidio vsi, victoria potiti sunt. Erat enim in extremo illo agmine, inter alia signa, vexillũ insigne, cuius pictura X. literæ figurã præ se ferebat: in cuspide v. erat imago tetra nigraq; capitis humani barbati. id ergo vexillũ quum signifer vehemen-

Coacti abire. Propter preces Cieslai Dominicani.

Apud Legniciã Henrici Pii numerosas copias

Magicæ artis præsidio vincunt.

mentius quateret, fumum atque nebulam densissimam & fœdissimam exhalabat: ea verò nebula non modò aspectum Barbarorum adimebat, verùm etiam odore teterrimo nostros enecabat. quæ quidem res totum exercitum nostrorum, nouitate & miraculo rei stupefactum, perturbauit. Henricus itaq; Dux, fortiter pugnans, hoc in prælio occubuit: exercitusque omnis ad internecionem cæsus. Tantus verò in eo prælio interfectorum Christianorum numerus fuit, vt singulis singulæ auriculæ a Tartaris præcisæ, nouem ingentes saccos explerent. inter quos inprimis clari Poloni fuêre, Stephanus Virbenius cum Andrea filio, Clemens Pelcinicius, Thomas Piotricouicius, & Petrus Kuza. Post hanc deinde pugnam Tartari Ratiborensem oram repetitâ excursione vastarunt: ibique octo dies commorati, in Morauiam inuadunt. quam quum, nemine prohibente, & Venceslao Rege in Boemia delitescente, amplius vno mense usque ad Austriæ & Boemiæ fines crudeliter diuexauissent, pòst in Vngariam, superatis montibus atque syluis, peruenerunt. Cæterùm Heduigis, Henrici mater (quæ monasterii Trebnicensis munitioni diffisa, Crosnam vnà cum grege monacharum & Anna nuru Henrici vxore, sub aduentum Barbarorum se receperat) nihil nuncio cladis & interfecti filii commota est: quin monachas & nurum lamentantes

Henricus cum suis ad internecionem ita cæsus.

Vt auriculæ à singulis singulæ nouem saccos explerent.

Tartati rursus vastant Ratiborensem oram, & Morauiam, &c.

Vngariam.

S. Heduigis

Crosnæ cōmorata.

tantes comiter consolata, minimè deiecto vultu gratias Deo egit, quòd eius munere talem filium peperisset, cuius ipsa viuentis pietatem summam in se semper experta esset, quique ad extremum pro Religione & populo suo vitam alacer proiecisset.

DE BOLESLAO CALVO ET CONRADO & Boleslao Pudico Principibus, & Cracouia à Tartaris direpta.

Caput V.

HEnrico itaq; Pio cæso, Boleslao Pudico nusquam comparente, oppidis, pagis, vicis ad vastitatem redactis, nobilitas Cracouiensis & Sendomiriensis deteriora etiam timens, quòd sine Principe & Magistratibus esset, inito consilio, Boleslao Caluo, Henrici Pii filio natu maximo, principatum detulit: atque is princeps factus, statim Magistratus creauit: Clementem de Ruscia Sulislai filium gente Gryphium Palatinum Cracouiensem fecit. quod quum accepisset Conradus, Dux Masouiæ, permolestè tulit, alienum sibi, Cazimiri principis filio, Lesci Albi fratri, in principatum prælatum esse. Itaque colloquium à Suentopelco Duce petiit: fœdus cum eo percußit: auxiliaque ab eo contra Boleslaum Caluum impetrauit. Interim autem, dum Conradus in apparatu belli occupatus est, Tartari ex Vngaria per Scepusiēsem tractum

Boleslao Caluo principe facto.

Conradus contra eum.

A Suentopelco auxilia impetrat. Interim verò Tartari

Cracouiã diripiunt, &c. tractum excursione facta in Poloniam, Cracouiam inexpectati aduolarunt: direptâq; vrbe, & maiore quàm prius cæde hominum factâ, cum ingenti præda in Vngariam per Osuecimense territoriũ citi reuersi, atq; ibi tres annos commorati sunt. Conradus vero Dux, omnibus ritè ad bellum comparatis, in Sendomiriensem & in Cracouiensem tractum duxit exercitum: & facilè munitiones omnes, operâ Zegotæ gente Toporii eiusq; familiæ & clientum, dedentibus sese vltrò omnibus, in suam redegit potestatem. Cæterùm quum princeps factus acerbè exactionibus laboribusque non solùm oppidanos & agrestes, verùm etiam Sacerdotalem & Equestrem ordinem vexaret; à Clemente Palatino Cracouiensi, Cracouia in suam potestatem redacta, eiectoq; Conradi præsidio, Boleslaus Pudicus reuocatus cum vxore venit. cui venienti ingens multitudo hominum omnis ordinis, ætatis atque sexus, exultans & gratulabunda sese offudit: & mox nouum iusiurandum principi proceres dicunt. Factus autem certior Conradus de reditu Boleslai, conscripto exercitu, accitis etiam in auxilium Præmislo Posnaniensi & Miecislao Opoliensi Ducibus, Lituanisque item & Jazygibus siue Iazuingis Barbaris (qui, eiusdem cum Lituanis linguæ, Podlassanie: eorumque regio Polesse siue Podlesse, quasi tu dicas Subsyluana, vocatur) tractum Sendomiriensem popu-

In Vngariã ledeunt.

Conradus,

Per vim princeps factus,

Statim rursum sua iniusticia principatũ perdit: &

Contra Boleslaum Pudicum reuocatum

Pugnans cũ magno exercitu,

populabundus ingreditur: nec Boleslaus committendum sibi existimauit, quin sua defenderet: & ad Sucholdum pagum Conrado occurrens, quamuis esset viribus longè inferior, tamen pugnandi copiam fecit. Et fauit sanè iustiori causæ Deus, hominumque preces pro Boleslao paßim supplicantium exaudiuit. Commisso enim prælio, numerosus ille Conradi exercitus cum Ducibus suis à Boleslao fusus, & in fugam actus est: victorq; moderatè victoriâ vsus, neq; fugientes longius prosequutus est: & saucios benignè recreauit, & captiuos dimisit. cuius quidem moderationis fructus hic mox consequutus est. Nam reliqui de nobilitate Sendomiriensi statim in potestatem Boleslai venêre. Boleslaus itaq; recuperatis omnibus quæ absens amiserat, Cracouiam reuertens ingenti omnium gratulatione excipitur.

A paucis vincitur.

Boleslai moderata victoria.

Fructus.

DE BOLESLAO CALVO MAIORIS Poloniæ Duce, ac S. Heduigis morte ac sanctitate.

Caput VI.

NEc in maiore Polonia, post Tartaricum bellum, quietæ res fuêre. Henrico enim Pio à Tartaris interfecto, Boleslaus Caluus filius eius natu maximus (de quo dudum diximus) Dominatum suscepit: qui dum grauis nobilitati & cæteræ multitudini esset, Theu-

Principatus Maioris Poloniæ Boleslaus Caluus.

Dum grauis fit Polonis.

Theutonasq; Polonis, & quidem infimos optimatibus præferret, malè hæc res Polonorum proceres habebat. Itaque questi inter se de fastu Ducis & contemptione sui, celeriter contra eum, autore Bogumilo Palatino Posnaniensi & aliis, conspirarunt: & Conuentu apud Posnaniam acto, Præmislaum & Boleslaum Vuladislai Sputatoris filios, bonæ indolis iuuenes, accient: abdicatoque Boleslao Caluo, Duces eos sibi constituunt, ac venientibus arces & munitiones tradunt. Tulit eam iniuriam non iniquißimo animo Boleslaus Caluus, suadente auiâ Heduigi, quæ tunc nepoti, ne iniustè iustis hæredibus olim ereptum retineret aut repeteret principatum, persuasit: quin is etiam posteriori tempore affinitatem cum Præmislao contraxit. Porrò Heduigis, anno qui fuit à Christo nato 1243. mortua est, & sepulta Trebniciæ: cuius corpus, quod croceum, dum vixit (propter rationem victus duram atque tenuem, aßiduaq; ieiunia) fuerat, post mortem insolito splendore corruscasse fertur, Deo perhibente testimonium sanctimoniæ & pietati eius: quanquam tertio demum & vicesimo anno pòst à Clemente Pontifice Maximo in numerum Sanctorum, examinato benè ac diligenter negocio, relata est.

Exuitur, daturq; is Premislao & Boleslao.

Boleslaus Caluus æquo id fert animo, à S. Heduigi persuasus.

Ann. 1243. S. Heduigis sanctitas.

Inter Diuos relata.

DE CONRADI IRRITIS CONATIBVS, ac morte, & filiis, Boleslai Pudici imperio laudabili, & relaxato Polonis XL. ieiunio.

Caput VII.

COnradus autem Dux Masouiorum, renouatâ aduersus Boleslaum Pudicum expeditione, dum illum Cracouiæ obsidet: vno à Cracouia milliario supra Vistulam, nouam arcem munit in illo colle in quo monasterium Tinecense situm est: aliam item apud Lelouiam oppidum, decimo à Cracouia milliario: sed quum nihil obsidione proficeret, Lelouiensi arce Mieczislao genero commendata, Tinecensi suo præsidio benè munita, in Masouiam reuertit. quæ omnia iterum in Boleslai Pudici venêre potestatem, ita vt paruo negotio omnes Conradi conatus, labores atque sumptus in irritum ceciderint. Nec ita multò pòst is extremum vitæ clausit diem, relictis tribus filiis superstitibus, Boleslao, Cazimiro & Zemouito: anno Christi nati 1247. Quum autem Boleslaus filius paucis diebus patrem secutus esset, Cazimirus non acquiescens in Lencicienſi & Cuiauiensi Dominatu (quẽ ipsi viuens pater attribuerat) Siradiam, Spicimirum & Rospram arces inuasit, & fratrem Zemouitum, cum vxore Gertrudi captum, in vincula coniecit: Boleslaus verò Pudicus, à morte Conradi pacem

Conradus iterum contra Boleslaũ belligerat, Et arces nouas munit.

Frustra.

Paulòque pòst moritur.

Ann. 1247.

Ex tribus filiis eius Boleslao mortuo, Cazimirus fratrẽ

Zemouitũ in vincula conicit:

Boleslaus verò Pudic. magna cum laude pacẽ.

cem nactus, collapsa & vastata bello restaurare, depravataq; corrigere instituit: magnamq; mansuetudinis & probitatis laudem, etiam apud exteros adeptus est. qui status rerum eius oræ hoc fuit admirabilior, quòd non modò cætera Polonia, verùm etiam tota penè Europa, bellis ardebat. Venerat his temporibus Jacobus Leodiensis Archidiaconus, legatus ab Innocentio Pontifice maximo, cùm ad res Polonicas componendas, tum vt Pontifici à Friderico Imperatore vehementer exagitato & afflicto, aliquid subsidii corrogaret: itaq; conuocatâ Vuratislauiam Episcoporum Synodo, impetrauit, vt quinta pars redituum Ecclesiasticorum ex tota Polonia in triennium ei decerneretur. Relaxauit autem tunc Polonis partem ieiunii eius, quod est solenne cunctis Christianis, ante Pascha. Nam, quum id totis nouem hebdomadis veteri Pontificum instituto vulgò seruarent, indulsit, vt esset deinceps hebdomadarum sex & dimidiæ.

Bella Europæ. Legato à Pontif. misso contra vim Friderici datur subsidium, Synodo Vuratislauiæ coacta.

Legatus verò relaxat nobis XL. ieiunium.

DE SALINIS BOCHNENSIBVS INVENTIS, & Stanislao in Diuos relato. Caput VIII.

Ann. 1252. Sal Bochnēsis repertū.

ANno Christi Domini 1252 salis metalla apud Bochnam pagum (quod iam oppidum est) quinto à Craconia milliario, inuenta sunt: unde vberes Boleslao Pudico reditus accessêre. Kingæ verò vxoris eius pieta-

pietati & sanctimoniæ beneficium id, non modò Polonis, verũ etiam finitimis populis perutile, acceptum refertur. quo etiam tempore alius simul thesaurus ingens & incomparabilis extitit Cracouiæ. Nam diuus Stanislaus martyr Christi, & Episcopus quõdam Cracouiensis, verum sanè sal mundi, satagente Boleslao & Episcopo Cracouiensi Prendota, ab Innocentio quarto Pontifice, de Amplißimi Collegii sententia, re diligentißimè iterum atque iterum examinatâ, in numerum Sanctorum relatus est, centesimo demum & quinto ac septuagesimo anno post mortem, qui fuit post Christi Natalem 1253. In qua re perficienda quum non minima difficultas esset, propter tantam temporum intercapedinem & vetustatem, vno atq; altero miraculo diuinitùs edito sublata est omnis dubitatio. Primùm enim Reginaldus Hostiensis Episcopus, vir grauißimus, qui maximè huic negotio aduersabatur, subito grauißimoq; morbo correptus & aliquot dies afflictus, diuo Stanislao in ægrotatione illa sibi apparente, & se clementer ab eo quód vnus maximè ipsi aduersaretur obiurgante, curatus est. eoque tam euidenti miraculo permotus Pontifex Innocentius, rem tam diu comperendinatam tandem ad sextum Idus Septembris, Asisii in basilica D. Francisci memoriæ dicata, solenni cerimoniâ peragere statuit, qua die illucescente, quum ipsemet Sacris operaretur

S. Stanisl.

In numerũ Sanctorum refertur, post Ann. 1253.

Miraculum I. &

retur, ecce in basilicam infertur adolescens nuper mortuus. Ibi Pontifex humi prostratus, Deum orat, vt iuuene illo ad vitam reuocando, sanctitatem sui
ii, eiusque *Martyris Stanislai luculentius declararet. Vix pauca elocutus erat, quum viuus atque sanus exsurrexit, qui erat mortuus. Sacris autem atque cerimoniis ritè peractis, ipse Pontifex è superiore loco pro concione grauem & luculentum sermonem habuit de vita*
nies fest⁹, & *ac meritis S. Stanislai: eiusque memoriæ diem anniuersarium ad octauum Idus Maii, quo die cæsus est, dicauit. Anno deinde sequenti, Prendota Episcopus Cracouiensis sacri corporis eius reliquias solenni pom-*
Reliquiæ leuatæ. *pa de sepulchro leuauit, & hominum venerationi ex-*
In hominũ frequentia *posuit. Adfuit huic celebritati, præter Episcopos & clerum, Boleslaum & alios principes ac equites, tanta multitudo, non modò ex Polonia, sed etiam ex Silesia, Morauia, Boemia & Vngaria, vt vrbs*
Incredibili, *non exigua eam non caperet, sed in campis ea sub diuo gregatim diuersari cogeretur.*

DE PRÆMISLI DVCIS POSNANIENSIS pietate insigni, & S. Iacincti morte.

Caput IX.

Ann. 1257. Præmislus Dux Posnaniensis moritur. ANno Christi 1257. *Præmislus triginta sex annos natus, pridie Nonas Iunii immaturâ morte extinctus, & Posnaniæ sepultus est. Mitissimus hic erat sui*

sui temporis princeps, & supra ætatem prudens: iustitia autem, & animi moderatione in iudicando tanta, vt eius iudicium victus atque victor ex æquo probarent. Ebrium, aut iratum, eum nemo vidit. usque adeo verò addictus fuit Religioni & cultui diuino, vt per tempus Quadragenarii ieiunii, cilicina veste super nudum corpus, & vino diluto admodum, aut insipidiore cereuisiâ vteretur. Nocturnis temporibus, quum dormire putabatur, prolixæ precationi vacabat. Porrò qua die Cœnam Christi vltimam anniuersario ritu recolimus & repræsentamus, duodecim pauperum pedes reuerenter abluere, extersosque deosculari, & pauperes ipsos vestire, quotannis solitus fuit. Ouenscense monasterium Cisterciensis ordinis puellis ad Vartam fluuium condidit: Srodecense verò Dominicanorum Posnaniam transtulit: Gnesnense etiam Ptochodochium Sepulchri Christi militibus contulit, & commendauit, & Præposito Mechouiensi subiecit. Præter multas autem pias largitiones, Gnesnensi quidem Ecclesiæ Cirnelinum pagum, Posnaniensi verò Bucum oppidum donauit, non sine inuidia & offensione procerum. Reliquit autem quatuor filias, ex Elizabetha vxore susceptas, & filium posthumum post quartum mensem natum, cui paternum nomen inditum est. Eodem tempore Iacicus siue Jacinctus, diui Dominici institutum vitæ profes-

Princeps summè pi9. XL. Ieiunium. Dies Cœnæ Christi. Monasterii Ouēscense, ac Dominicanorū Posnaniense & Ptochodochium Gnesnense. Cirnelinus pagus. Bocum oppidum. Præmislii liberi. S. Iacinthi mors.

professus, post exhaustos multos labores in Polonia & Rußia pro Religione Christiana, de exilio huius vitæ in cœlestem domum commigrauit, ad decimum octauum Calendas Septembris.

DE TERRÆMOTV, CIVILIBVS MOTIBVS, & Polonia iterum miserè à Rusßis atque Tartaris vastata.

Caput X.

Ann. 1258. Terræ motus ingens.

ANno sequenti terræmotus vehemens Poloniam cõcußit: & animos hominum, propter raritatem rei, nõ metu tantùm, verùm etiam religione impleuit, velut magnorum malorum, quæ mox consecuta sunt, prodigium. Nam & ciuiles motus, inter propinquos, cognatos, fratres, parentes, atq; liberos, extiterunt: & dum hi bellum inter se gerunt, Tartarorũ ingens vis, Nogaio & Celebuga Ducibus, in Poloniam sese per Rußiam mense Decemb. effudit, Rußis ipsis adiutoribus atq; ductorib. Flumina iam tunc glacie concreta erant: itaq; summâ celeritate usi, & Lublinensem oram (quam à Lituanis vastatam superiori tempore Daniel Russorum rex, arce Lublinensi intercepta, ac turri rotunda præsidioq; firmata, vsurparat) prætergreßi, in Sendomiriensem impetum faciunt, & plurimos mortales incautos opprimunt: monasterium Zauichostense (quod Boleslaus Pudicus nuper condiderat, & viginti quinq; pagis dotatũ, Deo dicatis virginibus

In ciuilibus motib' Tartari.

Mense Decembri Rusßis ductorib.

Sendomiriẽsem oram &

Monasteria vastant ac diripiunt:

ginibus attribuerat) diripiunt, itemque id quod in Lysi secio siue Caluo monte situm est: Sendomiriense oppidum incendunt: arcem die nocteque oppugnant, verum nullo operæ pretio. Nam à multis ea gnauiter defendebatur. Ibi Russorum Duces Leo & Romanus Danielis filii, & Basiliscus frater, qui in castris Tartarorum erant, primùm per internuncios, deinde per se ipsi cum Petro de Crempa præfecto arcis agunt, ut, si se arcemque seruatum iri velit, ad Tartarorum Duces in castra veniat; paruo se, arcemque & multitudinem redimat. fidem dant, nihil in ea re fore periculi. Credidit præfectus, Russos Christiani sanguinis misericordiâ commotos (quemadmodum præ se ferebant) illa suadere & recipere: itaque cum Sbigneo fratre & primoribus ex Nobilitate ad castra hostium, quemadmodum conuenerat, proficiscitur: Duces barbarorum, vt erat edoctus à Rußis, adorat: de salute sua & arcis, supplex agit. Barbari autem, ut sunt fallacißimi fideique expertes, in supplices impetum faciunt, spoliatos & verberatos immaniter obtruncant, et confestim sublato clamore, effuso cursu in arcem, nihil tunc expectantibus defensoribus, inuehuntur, in cædeque hominum grassantur: defeßi autem cædendo, reliquum vulgus hominum gregatim in Vistulam impellunt. Tanta verò cædes in arce tunc facta esse dicitur, vt sanguis cæsorum ad Vistulam usque deflueret.

Incensaque Sendomiria. Arcem dolosa perfidia Russorum.

Miserè necatis primoribus Nobilium.

Capiunt.

Cædunt.

Incen-

Incendunt. | Cracouia quoque | Incensa & Opoliensi tractu vastato in Russiā redeunt cū præda. | Ann. 1260. | Stragis illius Sendomiriæ anniuersaria celebritas.

Incensa arce Barbari nulla mora interiecta versus Cracouiam, Rußis Ducibus itineris, contendunt: & vrbem, defensoribus vacuam (nam Boleslaus cum vxore in Vngariam profectus erat) incendunt: pòst cædibus & incendiis usq; ad Bythoniam in Opoliensem tractum impunè prouecti, post alterum siue adeò tertium mensem prædâ onusti in Rußiam reuerterunt. Annus autem quo hæc gesta sunt, fuit post Christum natum 1260. Huius stragis memoria in hodiernum usque diem, quasi martyrum Christi, anniuersaria celebritate postridie Calendas Iunii Sendomiriæ magno populi concursu recolitur, magna Alexandri quarti Pontificis maximi indulgentia cumulata ac dedicata.

DE DANIELE RVSSORVM DVCE, LItuanis Iazygis Christianis factis, Comete, & Crucigeris afflictus.

Caput XI.

Daniel potentissimus apud Russos quasi Monarcha. | Ementita à Legato Pontificis

PEr hæc tempora Daniel Romani Ducis filius, aduersæ factionis Ducibus vel domitis vel in suam sententiam adductis, magnam sibi potentiam & ferè Monarchiam in Rußis Australibus vsurpabat: & quò maiorem sibi auctoritatem compararet, Legatione ad Opissonem Legatum Apostolicum in Poloniam missa (quum promitteret se cum vniuersa gente sua

ad

ad Catholicæ Ecclesiæ societatem accessurũ: ac Christianas regiones aduersus Tartaros, qui iam ingentem formidinem omnibus Christianis principibus incusserant, defensurum) nomen ac diadema regium sibi ac posteris suis impetrauit. verùm consecutus id quod concupierat, fidem & iurisiurandi religionem violauit: & in pristinũ errorem relapsus, non modò non defendit à barbaris Christianos, verum etiã cum barbaris infestauit. Nam eodem ferè anno totam penè Masouiam Rußi vastarunt, & Cuiauiæ magnam partem depopulati sunt. Æstate etiã sequenti Lituani in Masouiam excurrunt: & non respondente eorum cupiditati prædâ, longius progreßi Louicense territorium ferro & incendiis vastarunt. Non putauit autem Boleslaus Pudicus, prætermittendam sibi esse illam occasionem, quin Iazygas finitimos & infestos regionibus suis vlcisceretur: itaq; duxit in eos exercitũ. qui fortiter dimicantes, & Conatho etiam Duce amisso pedẽ non referentes, ad internecionem vsq; cæsi sunt, adeò vt ex eo tempore nomen quoq; Iazygum penè deletum sit. Regione autem eorum Boleslaus potitus, exiguas gentis reliquias Christianam religionem suscipere, capitali pœnâ in contumaces sancitâ, coegit: &, ne regio vasta maneret, colonias eò deduxit: ab Vrbano autem quarto Pont. Max. impetrauit mandatum ad Archiepiscopum Gnesnensem, vt nouum genti præfi-

Dignitas Regia.

Masouiam vastat & Cuiauiam.

Lituanos Iazygas vastantes Masouiam.

Boleslaus princeps vlciscitur: &

Religionem christianam suscipere cogit,

Impetrato eis Episcopo

Lucensi. præficeret Episcopum. Atq; is, ni fallor, Lucensis siue Luceoriensis est Episcopus, cuius est ea etiam nunc diœcesis, tunc vel aliquanto pòst à Pontifice creatus.
Ann. 1264. Annus hic fuit post Christum natum 1264. quo post
Cometes. Pestis. cometæ apparitionem, pestis acerba in pecora & pecudes in Polonia grassata est: in Prußia verò Crucige-
Crucigeri afflicti. ri, aduersâ fortunâ vsi, penè deleti sunt à barbaris.

DE RVSSIS DIVINO PRÆSIDIO VICTIS, & Salomeæ sanctitate.

Caput XII.

Russi inuadentes Sendomir. tractum repressi: & INsequenti anno Rußi Duce Suarnone, magnâ vi in Sendomiriensem oram populabundi inuasêre: sed à proceribus Sendomiriensibus præter opinionem occurrentibus insigni clade profligati in turpem fugam acti sunt. Irritatus autem vehementius quam solebat Boleslaus excursionibus Russorum, expeditionem in Rußiam suis indicit: ad Ropciciam oppidum conueni-
A Petro Palatino, Boleslao cũ Kinga precationi instante, re omnes iußi: summa rerum & administratio belli Petro, Palatino Cracouiensi, commissa. Nam Boleslaus ipse ad eam expeditionem profectus non est: verũ precationibus & supplicationibus cum Kinga vxore vacans, exercitus sui curam & protectionem DEO commendabat. Petrus itaq; suscepto exercitu hostilem regionem ingressus, prudenter & accuratè omnia agere cœpit: non multumq; in hosticum progreßis Po-

lonis, ad Pietam (hoc loco nomē eſt) Suarno Dux Ruſſorum cum Tartarorum copiis occurrit. Sequenti die, qui erat decimus nonus Iunii, quòd eo proſperè contra eosdem Ruſſos apud Zauichoſtum ante complures annos dimicatum erat, educit ſuos in aciem Petrus: nec detrectauit pugnam Suarno. Eminus quidem primùm, Poloni baliſtis, hoſtes arcubus pugnabant: ſed quoniam eo pugnandi genere meliore loco erat res hoſtium, magno mox impetu Poloni in hoſtiles acies inuehuntur, & cominus haſtis atque gladiis rem gerunt. Nec mora, ſuperiore loco rurſum noſtrorum res eſſe cœpit: referunt pedem hoſtes, inſtant noſtri: vniuerſa acies hoſtium conuertitur, & mutuò ſeſe impellit & impedit: cædunt noſtri terga fugientium, & plurimos abiectis armis capiunt, & plenâ potiuntur victoriâ. Ea verò clade animi Ruſſorum ita fracti, vt permultis deinceps annis nihil hoſtile contra Polonos molirentur. Porrò Boleslaus abundè contentus repreſſiſſe eâ victoriâ hoſtes, ipſe quoque quieuit, benignus & mitis princeps: cuius cum vxore precib. à Deo impetrata illa victoria exiſtimata eſt magis, quàm humanis viribus parta, de tāta ſcilicet multitudine, ut quadruplo ea noſtros excederet, quin & illud memoratur, oranti Kingæ adſtitiſſe duos candidatos, & futurum belli euentū prædixiſſe: atq; ii Geruaſius et Protaſius, quorū memoriæ dicata

[lib. 6. cap. …]

[Victiae cauſſ.]

[Nihil hoſtile poſtea molientes. Victoria autem hæc]

[Precibus piorū principum & oratorum tribuenda.]

[Confirmata id viſione.]

Salomeæ viduæ, & in monasterio sanctè viuentis, cata erat dies illa qua pugnatum est, crediti sunt. Sub id tempus Solomea Haliciensis Regina, Boleslai Pudici soror, quum post mortem Colomanni viri integra in Zauichostensi monasterio, deinde in Scalensi,
Pia mors, & sanctè pieq; vitam exegisset: natu iam grandior defuncta est, & funus Cracouiam ad D. Francisci ædem illatum.
Confirmata miraculis sanctitas. Fertur autem, corpus eius multis diebus post mortem seruatum suauem odorem spirasse, & oleum sudasse, quo inuncti ægroti conualuerunt.

DE 36. PVERIS VNO PARTV, VITVLO mirabili, & historia horribili.

Caput XIII.

Anno 1269. Porrò anno, qui fuit à Christo nato 1269. multa portenta & prodigia in Polonia extiterunt. In Cracouiensi quidem regione honesta quædam matrona Mar-
36. pueri uno partu editi. garita, Virboslai Comitis uxor, triginta sex pueros viuos vno partu edidit, vicesima die mensis Ianuarii: Calissii verò intra octauam Natalis Christi, na-
Vitulus duo capita & 7. pedes habens. tus est vitulus cum duobus caninis capitib. atq; dentibus, & septem pedibus vitulinis. Capitum autē, maius quidem in suo loco: minus verò ad caudam situm erat. ab eius cadauere canes atq; volucres abhorruere. Non libet autē etiā hoc miraculum silentio præter-
Horribilis historia de violento & rapace Equite. ire, quod illo tempore, multis testibus, accidit. Homo quidam splendidus Equestris ordinis, sed violentus &

tus & rapax, & suis iuxtà ac alienis grauis, quum grauiter ægrotaret, admonitus crebrò à religiosis quibusdam viris, vt ad Dei clementiam confugiens, animæ suæ saluti consuleret: negauit sibi veniæ locum relictum esse. Iam enim Diuino iudicio traditum se esse Dæmonum potestati, aiebat. Nec mora, audiuntur à circumstantibus vehementium verberum & percußionum strepitus: apparent in corpore ægroti fœdi liuores atque vibices, ita ut omnes obstupescerent. Inter hæc ille infelix ter infelicem animam exhalauit, hic orsus supplicia, quæ deinde apud Inferos æternùm expenderet: vt esset exemplo iis, qui ex aliorum incommodis student sua commoda parare.

DE CONIVRATIONE A BOLESLAO extincta, & Lituanorum excursione. Caput XIIII.

ANno Christi 1253. coniuratio à subditis in Boleslaum Pudicum oritur, prætexentibus causam offensionis, quòd is, se insciis nec de conuentus sententia, Lescum Nigrum, Ducem Siradiensem, propin- An. 1273. Coniurationis in Boleslaum causa. I.
quum suum, hæredem nuncupasset. Erant & aliæ quædam causæ, quæ bonos etiam viros non paucos infensiores Boleslao reddiderant: nimirum quòd is, II.
indulgentia aut negligentia quadam, calumnias in Iudiciis regnare patiebatur: quibus implicati sim-

 pliciores,

III. *pliciores, multi patrimoniis exuebantur. Adhæc onerosus erat nobilitati, propter crebras venationes: eò quòd & canes Principis alere, & equos atq; subuectiones ipsi præbere, omnibus passim, quacunq; iter faciebat, necesse erat. His igitur de causis plures infensi erant Boleslao: sperabantq; mutatione Principis defunctum se iri illis malis. Itaq; conuenticulo habito, ad Vuladislaum Ducem Oppoliensem mittunt, Principatumq; ei deferunt. Non refutat ille oblatum Principatum: sed tamen Conuentum illum omnem Oppoliam ad se venire iubet, vt ibi ea res iureiurando & literarum monumentis confirmaretur: faciuntq; illi iussa, Oppoliam frequentes proficiscuntur. Nihil autem horum Boleslaum latebat; itaq; festinus ad sedanda mala domestica, Oppauia reuertitur, & proficiscentes Oppoliam aduersarios incompositos & inopinantes, cum aulico suo Procerumq; comitatu, apud Bogucinum pagum, altera die mensis Iunii, adoritur. Nec illis animus, ad defendendum sese, defuit: sed Boleslao ad extremum cessit victoria. Oppressa autem coniuratione, siue adeò bello ciuili, paucis diebus Lituani in Lublinensem oram excursionem fecêre, magnamq; prædam auexêre, nemine prohibente: Boleslaus verò Pudicus, iratus Vuladislao Oppoliensi Duci (quòd suis, nouas res molientibus fauisset) exercitu conscripto, Oppoliensem & Ratiborienfem*

Vuladislao Duci Oppoliensi dum Principatus defertur.

Boleslaus factam conui*ra*tionem [illegible]

Coniurationem opprimit.

Lituani excurrunt in Lublinensem oram, & Boleslaus Ducem Oppoliens. vltus,

ensem oram omnem infesto exercitu depopulatus est, ita vt suburbana quoque primorum oppidorum exuereret: verùm posthac, Boleslai Calißiensis Ducis opera, in gratiam rediere. Redit cum eo in gratiā.

DE PVERIS DVOBVS MIRACVLOSIS, Lituanorum cùm Prußis excursione, Boleslai morte & moribus, & pietate Kingæ.

Caput XV.

NIhil autem, illo & proximo deinde anno, memorabile usquam in Polonia gestum est, præterquam quod duo portenta in Cracouiensi territorio extitisse memorantur. Nam puer quispiam dentatus, eodem quo natus est die, distinctè & articulate locutus est, donec Religioni Christianæ initiatus, & dentes & sermonis usum amisit: alius vero semestris in urbe Cracouiensi, prolocutus Tartaros aduenturos & Polonorum capita præcisuros, prædixit: quod post duodecimum annum euenit. Eodem anno, qui fuit 1276. Lituani cum Prußis peruastata Masouia Culmensiq; & Cuiauiensi tractu, Lencicïensem quoque crudeliter depopulati, ingentem prædam abegerunt: in qua quadraginta millia hominum fuisse memorantur. Tunc quoque prodigium circa Cracouiam apparuit. Etenim nocte media, in qua initium noui anni est, cœlum clara & non iniucunda luce ad bre-

Puer dentatus statim locutus baptisatur. Alter semestris prædicit Tartarorum aduentum. An. 1276. Lituani cū Prußis crudeliter multa vastans. Prodigium.

Mortem Boleslai portendens.

ad breue tempus resplenduit, Principis mortem (quod re postea comprobatum est) portendens. Nam sub finem eiusdem anni, qui fuit à Christo nato 1279. ad quartum Idus Decembris Boleslaus Pudicus mortuus, & Cracouiæ apud D. Francisci (quod monasterium ipse condiderat) sepultus est: benignus & religiosus Princeps, & in egentes cultumq; Dei ac ministros eius munificus.

An. 1279. Boleslai mors, & Sepultura, & Pietas.

Immunitas Ecclesiasticorum, &

Cunctos enim sacri Ordinis homines, eorumq; adscriptitios, omni prorsus onere seruitutis atq; pensionis Duci debitæ, etiam telonii, liberauit, & ab omni suorum iudicum & magistratuum, suaq; ipsius iurisdictione exemit: Episcopum autem Cracouiensem, omnino Ducali Iure in bonis suis esse iußit.

Iurisdictio, Episcopus Cracouiensis Ducalis Iuris.

Monasteriū Crisanouicense, & S. Marci Cracouiæ.

Condidit etiam ac dotauit Crisanouicense monasterium, supra Nidam amnem, Præmonstratensibus virginibus: Cracouiæ item apud S. Marci, Ordinis Mendicantium: qui vocatur, de Pœnitentia beatorum Martyrum. Regnauit Boleslaus hic, seu vixit potius post mortem patris, quinquaginta duos annos.

Kingæ virilis animus, &

Mortem verò eius Kinga uxor, virgo etiam tum, moderatè tulit: quin gratias egit Deo, quòd se coniugii vinculo tandem liberasset: ac mox cum sorore Iolenta (quæ, post mortem mariti Boleslai Calißiensis Ducis, ad eam se contulerat) difractis & in usus egenorum distributis facultatibus suis, diui Francisci religioni & instituto vitæ

Vita cum sorore Iolenta.

sese

vitæ sese addixit: & veterem Sandeciam, nequicquam refragantibus & renitentibus proceribus, commigrauit: ibiq; reliquum tempus vitæ in monasterio, a se & viro suo condito, peregit. Monastica.

LIBER VIII.

DE LESCO NIGRO, BELLO CVM LEONE Duce Russorum, & Henrico Duce Vuratislauiensi.

Caput I.

OLESLAO *Pudico in principatu Cracouiensi & Sendomiriensi Lescus Niger, ex fratre ipsius patruele ortus, successit: nec tum sanè quispiam ipsi aduersatus est, bello à Rußis ingruente, cuius metus locum atq; spatium nouādis rebus non dabat. Nam Leo princeps in Russorum Ducibus, Danielis filius, post Boleslai mortem media hyeme in Lublinensem oram cum ingenti Russorum, Tartarorum, & Lituanorum exercitu inuaserat: eâque peruastatâ, Sendomiriensem quoque tractum ferro & igne infestabat, sed eum Varsius Cracouiensis Castellanus, & Palatini duo, nēpe Petrus Cracouiensis, & Ioannes Sendomiri-*

Lesc.' Niger princeps.

Leo princeps Russorum vastat Lublinēsem oram:

Sed reprimitur ac

mirienſis, apud Goſlice pagum, cum parua manu, temerè quidem, ſed tamen euentu proſpero, repreſſerunt ac in fugam egerunt. Cæſa feruntur eo prælio hoſtium ad octo millia, capta duo. Nec contentus ea victoria Leſcus, in Rußiam duxit exercitum, Leonē vlturus, qui nondum reſumpto è ſuperiori clade animo, in penitiora Rußiæ ſeſe receperat; quocirca impunè Leſcus regionem hoſtilem ad Leopolim usq; (quæ arx cum oppido ab iſto ipſo Leone condita eſſe, & nomen ſumpſiſſe videtur) peruagatus, ingentem prædam abegit. Sequenti deinde anno, qui fuit 1281 Vuratiſlauienſem Ducem Henricum quartum (quod Præmiſlum Maioris Poloniæ, & Henricum Legnicenſem Boleſlai Calui, & Henricum Glogouienſem Conradi filium, Duces ad conuentum & colloquium euocatos, ac nihil hoſtile timentes, ceperat) bello vltus eſt.

Vincitur. Ipſo Leſcone Rußia m. Ad Leopolim vsque vaſtante. Ann. 1281. Henrici Vuratiſlauien. Ducis à Leſco principe. Perfidia vindicata.

DE BELLIS LITVANICIS, ET EXTINctis reliquiis Iazygum.

Caput II.

IN ſequenti anno Lituani cum Iazygum reliquiis ſubitâ excurſione Lublinenſem regionem tripartito agmine crudeliter depopulati ſunt. Iura tunc, de more, Leſcus reddebat Cracouiæ, quum de Barbarorum excurſione certior factus eſt; quos mox inſecutus, quū abiiſſe prædâ onuſtos accepit, angebatur animo: tan-

Lituani cū Iazygibus Lublinēſem oram depopulati à Leſco principe.

tandem labore itineris fatigatum sopor inuasit: ex- pergefactusq; postero die lætus, ab Archangelo Dei Michaele in somnis confirmatum se, & sponsione certæ victoriæ persequi Barbaros iussum esse, pro concione exposuit. quo sermone animatis militibus, recentibus abeuntium vestigiis insistens, inter Naruam & Nemenem flumina eos consequitur vna & simplici acie: quòd & locus syluis cinctus, angustus, & exiguæ copiæ, diducere manum in plures acies non sinebant. Nec segniter & Barbari primos nostrorum impetus excepêre: sed in pugnam intentis Barbaris, captiui signa suorum conspicati, fortuitò oblatis telis à tergo adoriuntur: inermes quoque & fœminæ clamore sublato suos animabant, & hostibus terrorem incutiebant. Itaq; hoc ancipiti malo perturbati Barbari, effusa fuga proximas syluas petunt: instat fugientibus Lescus: instant & captiui, mutuò sese cohortantes. nox tandem persequendi finem fecit. In eo prælio reliquiæ Iazygum, qui pertinacius nostris restiterant, & à susceptâ religione defecerant, penitus extinctæ sunt: de Lituanis quoque, qui quatuordecim millia bellatorum expleuisse dicebantur, non multi sanè euaserunt: de nostris (quod mirum cuique, ac diuini numinis opus videri debet) ne vnus quidem desideratus est. Lescus, recuperatâ omni prædâ, & cumulata etiam hostium cæsorum spoliis,

Pòst visionem.

Captiuis adiuuantibus.

Vincuntur.

Iazygibus deletis.

Lituanis paucis elapsis.

Nostrorum occubuit ne vnus quidē. ideoque

Lublini templum S. Michaelis constructum.

Ann. 1283.

Lituani rursus excurrentes in Sendomiriensem tractum, à Lesco.

Post sumptam Eucharistiam.

Victi.

victor in Poloniam reuersus, Lublini templum monimentum victoriæ suæ condidit, ac diui Michaelis, quem in somnis victoriam sibi pollicentem viderat, memoriæ dedicauit. Anno rursus 1283. mense Octob. Lituani per Lucouiense territorium in Sendomiriensem tractum improuisi excurrerunt, & magnis incommodis illum affecerunt. Exercebat & tunc Lescus Iudicia Cracouiæ. quàmprimùm verò de barbarorum excursione cognouit, correptis celeriter armis concurrente ad se nobilitate hos insequitur: vbi verò haud longè se ab hostibus abesse sensit, suos, quò meliore spe & fiduciâ diuini auxilii, Dei contemptorem hostem adorirentur, Confeßione peccata expiare, & sacrosanctâ Eucharistiâ se communire iubet. atque ipse princeps sanè perquàm religiosè hoc fecit. Persensere aduentum Polonorum Barbari; & anni superioris fortunam reformidantes, in proximas syluas se subducunt, ibiq; de salute sua consultant: pòst, magno impetu, & incondito clamore in nostros feruntur. Perturbauit nonnihil nostros primus eorum aspectus, propterea quòd præter omnem exspectationem ad se contendere eos videbant, quos fugere crediderant: sed tamen, cohortante Duce, citò animos resumpsêre. Nec diu Barbarorum impetus viguit: sed virtute nostrorum, quasi firmo muro obiecto, fractus, & in fugam actus est.

DE

DE HENRICO DVCE VVRATISLAuiensi, & Episcopo mirabiliter victore.

Caput III.

INsequenti anno Dux Vuratislauiensium Henricus, vir ita ad dolos factus, ut ne à sacris quidem rebus & sacerdotibus manus abstineret, Thomam Episcopum Vuratislauiensem Episcopatu expulit, omniaq; & ipsius Episcopi & sacri Ordinis bona inuasit, nec reddere ea ullo pacto voluit: quin & ab Archiepiscopo Gnesnensi anathemate perculsus, & Episcopum & sacerdotes omnes ditione sua eiecit. Episcopus mœrens Ratiboriam se contulit, ubi à Cazimiro Duce, Vuladislai filio, perbenignè & honorificè acceptus atq; habitus est: Henricus verò cum Cazimiro literis & legationibus expostulauit, quòd inimico suo receptum præberet: minasq; ei adiecit, ni eum pelleret. quæ quum ab eo contemnerentur: coegit exercitum, & Ratiboriam obsidione cinxit. Quum autem aliquot dies duraret obsidio: murmurare contra Episcopum, & cæteros sacerdotes exules, plebs à victu imparata cœpit. qua re cognita Episcopus, collocutus cum suis, Indignum esse ait, ut sua & paucorum exulum causa, bene merita de se ciuitas periculum subeat, aut ullo afficiatur incommodo induit deinde sacras & Pontificales vestes: nonnullosq; de sacerdoti-

Henricus Dux Vuratislauien. Episcopum pulsum.

Neglecta excommunicatione.

Persequitur exulem hostiliter.

Sed eum Episcopus.

Vestes Pontificias indutus.

cerdotibus, quemadmodum ad Sacra peragenda solent, indui iubet. Ita ille spectabilis cum venerando illo cœtu urbe egressus, ad hostilia castra profectus est. Venientes igitur à longè conspicatus Henricus, attonitus & quasi numine afflatus de papilione exiliit, ad pedes Episcopi sese abiecit, & culpam supplex deprecatus est, augustius quiddam humana specie in vultu Episcopi contemplatus: Episcopus verò benignè eum humo attollit, amplexatur & exosculatur, non sine lachrymis: & veniam, si eum factorum pœniteat, pollicetur. In proximam deinde ædiculam, diuo Nicolao dedicatam, ingrediuntur: ibi semotis arbitris inter se in gratiam redeunt, quum Henricus redderet, quæcunque Episcopo, Ecclesiis, & vniuerso Ordini sacro ademerat.

Mirabiliter vincit.

DE OPPRESSIS A LESCO CONTRA se Procerum motibus. Caput IIII.

Porrò in minori Polonia contra Lescum rursus Proceres insurgunt: turbante maximè Paulo Episcopo Cracouiensi, & omnium odia in Lescum Ducem inflammante, propterea quòd sub Boleslai Pudici Principatu à quibusdam Equestris ordinis iuuenibus captus, Siradiæ à Lesco (in honesta tamen custodia) mensem vnum seruatus esset. Accersitur itaque Conradus Cirnensium Masouiorum Dux, ad suscipiendum

Coniuratione contra Lescum facta, &c.

Conrado accersito.

piendum Principatum, cui cum exercitu uenienti Varsius Castellanus & Zegota Palatinus, & Cristinus Castellanus cum Paulo Episcopo, & maxima Nobilitatis multitudo ad Sendomiriam obuiam progreßi, in uerba eius iurarunt. Itaq; nullo negotio Cracouiensi & Sendomiriensi Dominatu omni tunc potitus est: sola restabat Craconia, in qua se Lescus cum uxore continebat. Desertus autem ab omnibus, ad Cracouiensis ciuitatis misericordiam confugit: cuius fidei atque tutelæ Cracouiensem arcem commendauit: ipse in Ungariam ad Ladislaum Regem profugit. Suscipiunt arcis defensionem Cracouienses ciues: & quia ciuitas non bene instructa propugnaculis erat, & multitudo distracta imbecillior futura erat ad sustinendam uim aduersariorum, urbe cōmigrant in arcem, cum uxoribus, liberis, & facultatibus suis.

Lescus in Vngariam profugit: Et dum ciues Cracouienses fidem ei seruant.

Cognita Cracouiensium ciuium uoluntate, Proceres mittunt ad eos, ut cœpto desistant, & Conrado sese & arcem dedant: sin recusent, minas adiiciunt. Respondent Legationi Procerum: Non licere sibi fidem & iusiurandum, Lesco semel datum, uiolare: scirent, omnia charißima & uitam ipsam prius amittere, quā fidem frangere, decreuisse. Hoc responso irritati, & multum frementes, cum Conrado ad Cracouiam castra admouent: quūq; perdifficilem sibi eius expugnationem scirent, urbem uacuam incendunt, ut sic ciuiū pertina-

pertinaciam priuatorum malorum aspectu frangerent. Impetrauerat Lescus à Ladislao Rege non contemnenda Vngarorum & Cumanorum auxilia, & cum iis aduentabat, ut arci Cracouiensi subueniret: occurrit ergo ei cum exercitu Conradus, & collatis signis, apud Bogucice pagum ad Rabam flumen vincitur, ac in Masouiam usq; profugit. Sic euentus tūc ostendit, uter iustius arma sumpsisset. Lescus autem moderata usus victoria, captiuos omnes dimisit; Proceribus deprecantibus veniam dedit: Cracouiensibus ciuibus gratias egit: urbem fortius muniuit, eiusq; regimen proprium Theutonibus solis, qui fidem ipsi præclarè seruassent, deinceps attribuit. Hæc anno post Christum natum 1285. gesta sunt.

Ipseque cū impetratis Vngarorum auxiliis,

Conradum vincit.

Moderataque usus victoria.

Urbem Cracouiensem munitam Theutonibus commendat.

DE VERMIBVS PRVSSICIS, LESCI fortuna mutata & morte, atque miserabili Tartarorum & Russorum clade.

Caput V.

PRußiam hoc anno, nouo vermium genere per æstatem infestatam ferunt: qui caudis cancrorum præditi, quoscunque aculeo pupugissent, intra tertium diem extinguebant. Sequenti anno Masouiam longè lateq; depopulatus est Lescus, astu usus, quum se iniurias fratris ulcisci velle super Lituanis, qui Dobrinensem tractum (qui in ditione Zemouiti erat) vasta-

Prussia venenosis vermib. infestata.

Lescus Masouiam astu depopulatus

vastarunt, simulasset. Atq; ex eo tempore prior illa fortuna ab eo recessit, & secundæ res aduersis commutatæ sunt: ne impunè ferret, Deum & homines fefellisse, & prætextu pietatis iræ suæ impensius indulsisse. Itaq; & tunc complures, in traiectu fluminum, de suis amisit: & Tartaricũ Rußis & per Russos in Lublinensem oram & Masouiam atq; omnes Lesci ditiones delati, locustarum in modum eas regiones, cædibus & incendiis nusquam abstinentes, depopulati sunt: & Lescus ipse in Vngariam fugâ sibi consulere, coactus est. Tantam autem hominum prædam tunc abegisse dicuntur è Polonia, vt, quum eam ad Vuladimiriam recognoscerent & partirentur inter se, vnum & viginti millia innuptarum puellar. censa esse dicantur: prouectiores autem tum viros tum mulieres, & pueros immaniter trucidant. Ne Rußi quidem, quamuis socii ac tributarii, expertes malorum à barbaris fuêre. Nam excessuri è Rußia aquas omnes infecerunt, exsectis captiuor. cæsor. cordibus, & præsentißimo veneno imbutis, & verubus subter aquas defixis: unde plurimi mortales miserabiliter extincti sunt. Lescus autem, aduersis rebus & sugillationibus hominum afflictus, ex mœrore & angore animi in morbum incidit: quo sensim tabescens, vltima demum die mensis Septembris anni sequentis, qui fuit post Christum natum 1289. vitam cum morte commuta-

Ex fortunato fit infelix.

Tartari crudeliter Poloniam vastantes cum Russis coniuncti.

Ingentē hominum prædam abigũt.

Et aquas omnes Russorum, tametsi sociorum & tributariorum, inficiunt.

Lesci mors.

mutauit, & in templo S. Trinitatis apud Fratres Dominicanos honorificè sepultus est, bonus & modestus princeps, & felix, si extrema cum primis contexuisset.

DE BOLESLAO PRIMVM, HENRICO DEinde, Vuladislao Loctico postea, & Henrico rursus post Lescum mortuum principibus, Caput VI.

LEsco nigro sine liberis defuncto, Cracouiensis & Sendomiriensis atque Siradiensis Dominatus in medio erant; quos alius iure agnationis, alius gratia populari, alius vi & potentia vsurpabat. Primùm omnium Vuladislaus Locticus, Lesci mortui frater, eodem patre, sed alia matre prognatus, Siradiensem dominatum vltrò se ipsi subdentem occupauit: verùm Cracouiensis & Sendomiriensis Conuentus Boleslaum Ducem *Plocensem, Conradi fratrem, principem creauêre, posthabito Conrado, cui se bis antea, viuente Lesco, subiecerant. Accitus igitur Boleslaus possessionem principatus adit, Cracouiamque solenni pompa deducitur. Nec multò pòst Henricus Dux Vuratislauiensis, à Cracouiensibus ciuibus clàm accersitus, cum iusto exercitu aduenit: venienti ciues portas vrbis aperuêre. Ibi Boleslaus, noua & inopinata re perculsus, ex arce Cracouiensi se proripuit: & nequicquam renitentibus proceribus (qui copias ad eiiciens*

Vuladislaũ Locticum Siradienses,

Cracouien. verò & Sendomirienses Boleslaum Ducem Plocensem principem creant.

Henricus Dux Vuratislauiensis Boleslaum principatu exuit:

iiciendum Henricum cogebant) iratus in Masouiam rediit, dictitans, Se non ad bellum, sed ad pacatum principatum suscipiendum, accersitum venisse. pòst cuius discessum arx quoq; Henrico dedita est: nec tamen diuturna ei ea principatus possessio fuit. Vuladislaus enim Locticus, iam Siradiensis Dux (indignum ducens alienum fratri suo Lesco successorem in principatu quæsitum esse) exercitum cogit: Cracouiam primo Vere contendit, ad deiiciendum Henrici præsidium. Nam redierat Henricus in Silesiam, relicto Cracouiæ præsidio. Factus autem certior de consilio & apparatu bellico Vuladislai, quum ipse ægrotaret, Henricum Legnicensem Ducem cum expeditis copiis Cracouiam mittit. Occurrit his Vuladislaus ad Seueriam oppidum: & commisso prælio, multis vtrinq; cadentibus, ad extremum Vuladislao cessit victoria. Cracouiam itaq; victor profectus, apertis portis receptus, omnium consensu & acclamatione princeps renunciatus est. Sed hic item non diu possessionem principatus obtinuit. Henricus enim non deiectus clade priori, rursus nouum exercitum Cracouiam mittit. qui quũ nocte intempestâ Cracouiã accessisset, in vrbẽ ab iis qui Henrico fauebant, recipitur. Clamore igitur sublato à Silesiis, tumultuatur tota ciuitas: Locticus, proditionem metuens, ad Fratres Franciscanos se recepit: vbi verò, suos passim per vicos &

Henricũ verò Vuladislaus Locticus.

Et contrà

cos & plateas cædi, & se quæri, didicit, sumpto monachi habitu, de muro à Franciscanis dimissus euasit: pòst verò, cæsorum malis adacti cæteri, certatim omnes in potestatem Henrici redierunt. qui consequuto Henrici mors. *principatu, paulo pòst mortuus est, anno* Domini *1290.* Ann. 1290.

DE MORTE S. KINGÆ, ET A PAVCIS Lituanis magno damno.

Caput VII.

Ann. 1292. *POrrò annus 1292. insignis fuit morte Kingæ siue* Kingæ mors. *Kunegundis vxoris Boleslai Pudici, sanctæ & religiosæ fœminæ: quæ quum in perpetua virginitate, etiam viuo marito, vixisset: post mortem mariti in Sandecensi monasterio, plus duodecim annis, duram* Sanctitas diuinitùs comprobata. *exegit vitam. Sanctimonia verò eius multis stupendis miraculis, cùm ab ea viuente, tum post mortem ad sepulchrum eius editis,* Diuinitùs *comprobata fuisse memoratur.* Ann. 1293. Lituani pauci quàm multā prædam abducunt. *Anno sequenti, qui fuit 1293. Lituani impetum in Cracouiam fecêre: tantamque hominum prædam abduxêre, vt viginti capita singulis cederent. Numerus verò Barbarorum exercitus mille & octingenti fuisse perhibetur.*

LIBER

LIBER IX.

DE PRÆMISLO REGE.

Caput I.

NTERMISSO *apud Polonos 215. annis Regno, anno Christi 1295. indictis Gnesnam comitiis, Præmislus totius maioris Poloniæ Princeps, vir acer & ad res magnas gerendas factus, tricesimum octauum annum agens, Rex creatur: ac mox solenni ritu inunctus, diadema Regiũ à Iacobo Suinca Archiepiscopo Gnesnensi accipit. Suscepto autẽ Regno, mox cogitationes suas omnes eò cœpit intendere, vt Poloniam vniuersam pacaret, & in concordiam vnumq; corpus redigeret: verũ tam præclaros conatus eius mors immatura præcidit, dum septimo vel octauo Regni suscepti mense, à Marchionibus Brandeburgensibus per insidias interfectus est. Corpus porrò eius Posnaniam relatum, in basilica cum maioribus eius conditum est. Condidit ipse ptochodochium in suburbano Calißiensi: Posnaniæ verò, cœnobium puellis instituti S. Dominici.*

An. 1295. Præmislus Maioris Poloniæ Princeps.

Rex creatur.

Dum de Regno vniendo cogitat.

Interficitur.

Ptochodochium Calisiense.

Cœnobium Virginum Posn.

DE VVLADISLAO LOCTICO, REGE electo & repudiato. Cap. II.

AD nonum Calendas Maii, qui dies diui Adalberti memoriæ apud Polonos dicatus est, Proceres cum Nobilitate & Pomeranis de nouo Rege creando frequentes Posnaniam conuenerunt. Iniecta quidem fuit à nonnullis Rixæ, filiæ Præmisli, mentio: sed metus belli, quod à Marchionibus atq; etiam à Crucigeris impendebat, viro forti potius & potenti, quàm puellæ, Regnum mandare suadebat. Vuladislaus ergo Locticus inter Duces Polonos potißimùm idoneus ad eam rem visus est: quare magno consensu eum Regem creant: & in verba noui Regis omnes iurant. distulit tamen is coronationis ritum: nec Regis, sed Hæredis Regni Poloniæ nomen usurpauit. In Maiorem Poloniam primùm ac Pomeraniam, deinde anno sequenti in Minorem profectus, Boemorum præsidia fautoresq; vexauit: Silesiam longè lateq; depopulatus, luculentam prædam, nemine prohibente, auexit. Post hanc verò Silesitanam expeditionem, in Maiorem Poloniam cum copiis venit: quieti se & otio voluptatibusq; dedit. quæ res ei perniciosa fuit non immeritò. Milites enim in bello rapto viuere assueti, ne in pace quidem à vexationibus tenuiorum, & Ecclesiasticorum bonorum direptionibus, ingenuarumq; matronarum & virginum stupris, sibi tempe-

Rixa Præmisli filia.

Vuladislaus Rex electus.

A Regis tamen nomine abstinens

Boemos vexat, & Silesiam vastat:

Sed postquam dedit se otio ac voluptatibus, & Militum licentiam nō cohiberet.

temperabant: eam licentiam ille non modò non coercebat, sed indulgentia magis etiam alebat. quibus de rebus quum frustra admonitus & reprehensus esset aliquoties ab Andrea Posnaniensi Episcopo, toti diœcesi suæ Sacris interdixit Episcopus: deinde Conuentu apud Posnaniam habito, consensu omnium Regnũ ipsi, in minorem Poloniam tunc fortè profecto, abrogatum est, ad Venceslaumq; Boemorum Regem delatum. Id autem anno Christi nati 1300. factum est. quo etiam anno Ottomanus quispiam, obscuro loco natus, apud Turcas Dominatum arripuit, & rebus magnis gestis, posteris suis Regnum atque nomen reliquit.

Negligeresque Posnaniensis Episcopi admonitionem & interdictũ, Regno exuitur.

An. 1300.

DE VENCESLAO POLONORVM ATQVE Boemorum Rege, & Russis ex arce Lublinensi depulsis.

Caput III.

ACcitus splendida Legatione Venceslaus, adfuit sine mora: Gnesnæq; à Jacobo Archiepiscopo de more inunctus, ac Regio diademate cinctus est. Duxit verò uxorem, Procerum suasu, Rixam (quæ & Elizabetha dicta est) Præmisli Regis defuncti filiam: quò magis eius coniugio Regnum suum apud Polonos stabiliret. Dum autem omnia alienata à Regno in ditionem suam redigit, Rußi magnis copiis Sendomiriensem tractum infestarunt, raptimque cum ingenti

Venceslaus Rex factus.

Rixa vxore ducta.

Post subitã à Russis eius Sendomiriensis infestationem.

genti præda se receperunt, prius ferè quàm ad Venceslaum Regem de eorum excursione nuncius perferretur. Constitutis verò rebus suis in Polonia, relictisq; præfectis Boemis, penes quos rerum summa esset (in Minore quidem Polonia Nicolao Duce *Opauiense, in Maiore verò Fricio Silesio) in Boemiam rediit, nec post id tempus Poloniam unquam aspexit.*

Boemos præficit utrique Poloniæ.

Poloni minores contra Russos bellum gerentes.

Fuerunt autem, Venceslao regnante, quietæ res in tota Polonia: præter, quòd minores Poloni, cùm vetusta Lublini ereptione, tum noua in Sendomiriensem oram excursione irritati, expeditionem aduersus Russos susceperunt. cuius non ignari Rußi, magnum & ipsi exercitum coegerunt, Lituanorum ac Tartarorum auxilia sibi adiunxerunt, & apud Lublinum nostris aduenientibus occurrentes, pugnandi copiam fecerunt, freti multitudine sua: nec nostri, quamuis longe impares, pugnam detrectarunt, & summa ope adnixi, victos hostes in fugam egerunt præcipites. Magna tunc ea strages Russorum atq; Barbarorum fuit: fuissetq; maior, ni propinqua arx Lublinensis receptum eis præbuisset. tametsi ne munitio quidem satis eos tutata est. Nam obseßi à nostris, fame inualescente, deditionem fecêre. Ita Lublinensis arx, post septimum & quinquagesimum fortaßis annum, posteaquam à Rußis capta erat, à nostris recuperata est.

Apud Lublinum.

Pauci multos vincunt.

Et arcem Lublinensem

Recuperant.

DE

DE VVLADISLAO LOCTICO ITERVM Rege, Venceslai Regis morte, & Basilica Cracouiensi. Caput IV.

Arrepta occasione Vuladislaus Locticus,

COepit deinde noua spes recuperandi Regni Vuladislao Locłico affulgere, quum Polonis iam esse odiosa inciperet Boemorum superbia & auaritia, & Venceslaus Vngarico bello implicatus esset. quare in Poloniam cum aliquanta Vngarorum manu contendit; adueniensque arcem Pelciscam, Visliciæ imminentem, occupat; ac Boemorum præsidium Vislicia, fauentibus ciuibus, deturbat; tandem verò & Lelouiam arcem in suam potestatem redigit: vnde vicinia omnis, vi & metu adacta, ad eum deficiebat. Adiuuit autem & fortuna hunc conatum eius. Nam Venceslaus morbo correptus, Pragæ lentâ tabe absumptus est, nono Calend. Iunii, anno CHRisti Iesu 1305. Res igitur Vuladislai aliquanto meliore loco esse cœperunt: cui etiam venienti cum exercitu Cracouienses ciues, Alberto Aduocato auctore, portas vrbis aperuêre. Nec mora, arcem quoq; Boemi dedidêre; hinc etiam primores cum Nobilitate ei se coniunxerunt. Itaque comitiis Cracouiæ indictis, magno omnium conuentuum consensu Vuladislaus Locticus Rex iterum creatur; Posnanienses modò & Calissienses aberant (quod abhorrerent ab Imperio Vuladislai, pristinorum flagitiorum & iniuria-

Dum arces quasdã occupat, &

Venceslaus Rex moritur,

Ann. 1305.

A Cracouiensibus &

Proceribus atque Nobilitate

In comitiis Rex iterum creatur:

Posnanienses verò & Calissienses

rum memores: & veriti, ne is grauius in se animaduerteret, quod eum prius eiecissent:) Posnanienses igitur atque Calissienses a cætera Polonia sese segregarunt, & Henrico Duci Glogouiensi, Conradi filio, quod è sorore Præmisli natus erat, se subdiderunt. Fecit autem bellum Henrico Vuladislaus: verùm illo nusquam in dimicationem prodeunte, vastatis per æstatem aduersariorum agris, in Pomeraniam descendit, & Gdani ab vniuerso Pomeranorum conuentu iusiurandum accepit, quòd in potestate eius semper futuri essent. Eodem anno, qui fuit 1306. octaua die Maii, basilica Cracouiensis & arx tota, quæ lignea erat, conflagrauit: quæ, dirutis veteribus muris, in eam quam nunc obtinet formam & amplitudinem, post quartumdecimum annum reædificata est à Nauclero Episcopo, nobili Silesio, gente Oxio, conferente in eam rem pecuniam non modò Collegio & Episcopo, verùm etiam vniuerso Ordine Ecclesiastico in diœcesi Cracouiensi: ad hæc semestribus fructibus omnium Sacerdotiorum, quæcunque per illud tempus vacare contigit, in eum vsum conuersis.

Henrico Duci Glogouiensi adhærent.

Et Pomerani Vuladislaum suscipiunt. Ann. 1306.

Ecclesia Cathedralis Cracouiẽsis cum arce conflagrat, & reædificatur.

DE GDANO A MARCHIONIBVS ACCEcepto, & Crucigeris male in auxilium accitis.

Caput V.

NOn diu verò pacatam Pomeraniam tenuit Vuladislaus. auctor enim nouorum motuum fuit Petrus Cancellarius Pomeraniæ, Palatini Gdanensis filius: sed proditis re nondum matura consiliis, aduolat Vuladislaus, captumq; Petrum Cracouiam secũ abduxit. quem tamen non multò pòst, à fratribus eius exoratus, dimisit, quum ii se obsides pro fratre fore obtulissent: atq; ii quoq;, quum negligentius obseruarentur, breui euaserunt.

Petro Cancellario Pomeraniæ authore.

Acciti itaq; ab iis Joannes & Voldemarus Marchiones, cum exercitu Pomeraniam ingressi sunt; nec mora, munitiones plerasq; accepêre. Ad Gdanum deinde castra admota sunt: & oppidani, quum magna iam ex parte Theutones essent, Saxonibus portas vrbis aperuerunt.

Ioannes & Voldemar⁹ Marchiones cùm alia tũ Gdanum accipiunt: sed

Arcem tenebat Bogussa Iudex cum Nobilitate Pomeranica, quæ se perfidia Petri non contaminârat; is veritus, ne obsessi extrema pati cogerentur, cum Nemira honestissimo Equite maximis itineribus ad Vuladislaum, commendatâ aliis arce, excurrit: repertumq; Sendomiriæ, de statu rerum Pomeraniæ, ac de periculo Gdanensis arcis, edocet, opemq; eius implorat. Pollicetur Vuladislaus; sed quia tardius id fore iudicabat Bogussa, suggerit Vuladislao, vt Crucigerorum Prussiensium opera ad defendendam arcem vteretur. Itaq; approbat consilium Bogussæ Vuladislaus; extemplòque ipse cum Regiis mandatis ad Magistrum Crucigerorum

Arx quam tenebat Bogussa.

Per Crucigeros Prussienses.

rorum proficiscitur. Prolixè illi omnia polliciti, constituerunt cum Bogussa, vt dimidiam arcem ipsi tenerent, ac annum vnum suis sumptibus defenderent: deinceps verò post exactū annum, quæcunq; impendia facerent, vt ea Vuladislao expensa referrent: nec prius arce decederent, quàm exsoluta illa sibi essent. His igitur conditionibus in arcem recepti, magnam vim commeatus secum importarunt: ac munera cum Pomeranis (quemadmodum conuenerant) partiti, nō habebant satis defendere munitionem, verùm crebris etiam eruptionibus hostem lacessebant, ita vt is in oppidum se recipere cogeretur, & ad extremum instante hyeme obsidionem solueret, relictoq; in oppidulo aliquanto præsidio discederet. Etiam non opus erat defensione Crucigerorum: sed tamen, quum se superiores Pomeranis animaduerterent: ferocius se gerere, ac cum illis rixari cœperunt: ad extremum arcem sibi totam vendicarunt, & primores Nobilitatis Pomeraniæ, ipsumq; præfectum arcis Bogussam, in carcerem compegerunt. qua necesßitate adactus Bogussa, hæc pacta cum ipsis iniuit: nimirum totam arcem ipsis concesßit: ita tamen, vt eam Vuladislao ad primam eius postulationem, redderent, quum is impensas belli ipsis exsoluisset. Hac autem re ad Vuladislaū Cracouiam perlatā, cœpit eum pœnitere consilii de acciendis contra Saxonas Crucigeris (videbat enim

Certis conditionibus in auxilium aduocatos.

Et defensa.

Pulso autē hoste.

Cruciger se socius gerūt omnia, & suam rem agunt:

Vuladislaus quæ pænitens cōsilii.

lupis

lupis se, quod dicitur, oues commendasse: & non sublatum, sed duplicatum sibi esse bellum: duosq; se, pro vno, hostes cepisse) existimabat tamen, si ipse in colloquium cum illis veniret, facilè auctoritate sua ad æquas conditiones rem perduci posse. itaque constituto loco & tempore conueniunt Rex & Magister Crucigerorum Henricus, ad pagum Craiouice in tractu Cuiauiensi, cum primoribus vterq; suis: Ibi Vladislaus exorsus, longa oratione cum Magistro de iniuria occupatæ arcis expostulabat: qui paratum se esse eam reddere, si impendia illi persoluerentur, respondit. Aequum eum postulare Vuladislaus affirmat, & edere impendiorum summam iubet: tum ille conceptum animo dolum detegens, centies mille marcas latorum grossorum (genus est Boemici numismatis, quarta parte nostratem grossum excedens) poscit. Negare Vuladislaus, iustam esse eam æstimationem, bonorumq; virorum arbitrio in ea stare velle: recusare autem id Magister, & quantum edidisset, poscere. Ingens tunc ea summa fuit, in magna annonæ vilitate: itaque re infecta & irritatis magis animis disceditur.

Cum eorũ Magistro expostulat

Frustra.

DE CRVCIGERORVM PRVSSIENSIVM & Liuoniensium iniquitate, Poloniaque Maiori recuperata, & Templariis deletis.

Caput VI.

Ann. 1310, Crucigeri Prussienses, facto fœdere cum Marchionibus Brandeburgensibus.

CRucigeri omnem iam Pomeraniam animo complexi, anno Christi 1310, magnas è Germanis suis copias conducunt: cum Marchionibus Brandemburgensibus fœdus iciunt, ea lege, vt ii retinerent, quidquid superiore bello in Polonia occupassent: Gdanum verò, Dersauiam & Suece, munitiones in ripa Vistulæ sitas, sibi bello quærendas concederent. Et sanè facile est de alieno esse munificum. Deinde verò Crucigeri ad Gdanense oppidum castra admouent, eo potissimùm tempore, quo plurima hominum multitudo vndiq; ad anniuersarias nundinas confluxerat. Defendebatur quidem ciuitas strenuè, plurimumq; negotii in expugnanda ea habituri videbantur Crucigeri, ni proditio interuenisset. Etenim nocte quadam, à ciuibus quibusdam Theutonici generis aperta porta, hostes intromissi oppidum ceperunt, ingentemq; cædem hominum omnis generis ediderunt, ita ut, nulla expugnatione plus Polonici sanguinis effusum esse, dicatur. Gdano autem potiti, Dersavia quoque dolo potiuntur: Suece verò arcem, diu obsessam, per deditionem capiunt. Hoc eodem anno Polonia Maior in fidem Vuladislai venit: ex qua præsidia Silesiorũ, opera Dobrogosti Samotuli, Thomislai Posnaniensis Palatini filii, strenuè eiecta sunt. Suscepit eodem anno Vuladislaus Cazimirum filium ex Heduigi vxore: Magister verò Crucigerorum (quum à Rege Polonos

In Gdanum.

Proditione captum

Sæuiunt.

Dersavia quoque & Suece capta.

Polonia Maior recuperata.

Cazimirus natus.

Magister Crucigerorum

Polonorum, certis conditionibus, Pomeraniæ domi- natum iure sempiterno obtinere non posset: vt aliquẽ tamen, duntaxat in speciem, iustum titulum sceleri suo prætexeret) à Marchionibus Brandemburgen- sibus Joanne, & patruo tutoreq; eius Voldemaro, decies mille Marcis latorum grossorum eandem Pomeraniam, de cuius inuasione eos depulerat, emit: eamq; emptionem ab Henrico Cæsare sibi & Ordini suo confirmari, curauit. Nec dissimili scelere Liuo- nienses quoque Crucigeri, eodem ferè tempore, Rigã vrbem atque territorium Rigensi Archiepiscopo per summam iniuriam eripuêre. qua de re quum Romæ lis plus octoginta annis ducta esset, tandem Bonifaci- us nonus Rigam Ordini Crucigerorum, quindecim millibus aureorum acceptis, addixit. Per idem ferè tempus Templariorum Ordo, potens & ipse ac locu- ples, ob nefanda quædam scelera & opiniones prauas de Religione, per vniuersum orbem Christianum, qua- si dato à Pontifice signo è Viennensi Concilio, deletus est.

Dolo malo Pomerani- am emit.

Liuonien- sium quo que Cruci- gerorum scelus.

Templarii deleti.

DE CRACOVIA PRODITA DVCI OPO- liensi, & acerba fame diraque peste. Cap. VII.

Qvò minus autem Prussienses Crucigeros Vula- dislaus vlcisceretur, suaq; ab eis erepta recupe- raret, motibus quibusdam ciuilibus, & Cracouiensis ciuita-

Albertus Aduocatus prodit Cracouiam Boleslao Duci Opoliensi, arce ex domo sua facta.

ciuitatis defectione, impeditus est. Hæc enim, Alberto Aduocato auctore, Boleslao Opoliensium Duci se subiecerat, accitumq; in urbem receperat: arx verò quum defenderetur, nec expugnari posset, Aduocati domum, in ipsis mœnibus urbis (prope portam, quæ à Diuo Nicolao nomen habet) eminentem, pro arce Boleslaus cum suis occupauerat. qua de re certior factus Vuladislaus, Legatos ad Boleslaum præmisit, qui eum monerent, vt sua sponte excedere, quã arma sua experiri, mallet. Paruit monitis Vuladislai Boleslaus, deductoq; domo Aduocati præsidio, vrbe excessit: quem auctores defectionis secuti, in Silesia & in Boemia exulauerunt. Profugorum itaq; bona Vuladislaus in fiscum suum redegit: Aduocatiæ reditus peramplos ademit: primarios quosdam ciues diris suppliciis affecit, partim equis discerptos, partim rotis implicatos: ciuitati Ius omne creandi Senatus abstulit, & in Palatinum transtulit. Insimulatus est etiam Joannes Muscata Episcopus Cracouiensis, conscius fuisse illius defectionis: quod eò facilius creditum est, quòd esset Silesius: ac propterea Biecense territorium ademit illi Vuladislaus, ex eoq; tempore id in Regum potestaté mansit. Anno Christi 1315, fames tam acerba Poloniam omnem annis aliquot afflixit, ut nullo quamuis fœdo edulii genere, ac ne cadaueribus quidem humanis, vulgò abstineretur:

Vuladislaus verò Boleslao repulso.

In noxios animaduertit, &

Episcopo Cracouien. Biecensia bona adimit.

An. 1315. Fames granissima, &

retur: & vt Dlugossus prodidit, parentes in liberos, & hi vicißim in illos sæuirent. quam famem, vt par erat, dira pestis consecuta est. Post enim dira pestis.

DE VVLADISLAI ET VXORIS EIVS coronatione, paceque cum Lituanis per affinitatem facta.

Caput VIII.

M*Issus est autem postea ad Pontificem maximum Legatus, qui Vuladislao diadema & nomen Regium impetraret. Existimabant enim inauspicatò id sibi Præmislum iniussu Pontificis assumpsisse: quòd non ignorarent, interdictum esse ea re nomini Polono post cædem diui Stanislai. Concedente verò Pontifice comitiis Cracouiam indictis, Vuladislaus cum vxore Heduigi in basilica Cracouiensi ab Archiepiscopo & cæteris Episcopis solenni ritu coronatur, anno Christi 1320. atque ex eo tempore Jus coronandi Reges atque ipsa Insignia Regni Gnesna Cracouiam propter amplitudinem splendoremq; vrbis, & maximas commoditates, translata sunt. Nec multò post Vuladislaus Elizabetham filiam Carolo Vngarorum Regi, bis viduo, in matrimonium collocauit, & Budam ad sponsum cum splendido comitatu misit. Quum verò aßiduis excursionibus Lituani oras Poloniæ vexarent, per illud etiam tempus Pultuscum, Episco-*

Vuladislaus impetrato à Pontifice diademate Regio.

Cum Heduigi coronatur Cracouiæ.

Ann. 1320.

Elizabeth Vuladislai nubit Carolo Regi Vngariæ.

Lituanis assiduè Poloniam deuexantibus, & Pultusco direpto.

piſcopi Plocenſis oppidum, ac centum triginta pagos in Maſouia diripuerunt & incenderunt. non facilè autem tum illi domari poterant, quum neq́ foris dimicandi copiam facerent, ſed raptâ prædâ fugerent: & domi, fluminum obiectu, ſyluarumq́ & paludum latebris, ita tuti eſſent, ut ſi quis eis bellum inferret, ei non magis cum hoſte fugaci & inſidioſo, quàm cū viarum difficultatibus, confligendum eſſet. Itaq́ quod erat reliquum, placuit tētare, ſi fortè eos mitigare ullâ ratione, & in ſocietatem pertrahere poſſet Vuladiſlaus. quam ſententiam quum frequens Senatus comprobaſſet, mittuntur ad Gediminum, principem gentis ſiue Magnum Ducem, Legati, qui fœdus cum illo feriant, & filiam eius Cazimiro Regis filio vxorē petant: nec dotem aliam ab egeno principe, quàm captiuorum omnium Polonici generis miſſionem poſtulent. Non grauatè Gediminus Legatorum poſtulatis annuit: initaq́ cum Polonis ſocietate, ſine longa procraſtinatione ſponſam cum eis miſit, quæ ingentib. omnis conditionis ſexusq́ & ætatis captiuorum cateruis comitata, aduecta Cracouiam, religionem Chriſtianam à Nauclero Epiſcopo edocta, & ſacro Lauacro initiata, Annæ nomen accepit, & ritu ſolenni Cazimiro ſextumdecimum annum agenti nupſit, anno Chriſti 1325. Atq́ ex eo tempore Polonia, magnâ ex parte vaſtata & inculta ſuperioribus bellis, populoſior & cul-

Filiam eorū Ducis Gedimini Cazimirus vxorem accipit:

Captiuorū multitudine comitante eam,

Annam vocatam & baptizatam, vnde Ann. 1325. Polonia facta eſt populoſior.

& cultior esse cœpit, dimißis ac deductis quoquoversus agricolis, qui ex captiuitate redierant.

DE MASOVIA ET MARCHIA BRANDEburgensi & Culmensi tractu vastatis, Crucigerisque cum Masouiis victis, & forti facinore monachæ.

Caput IX.

PAce & societate cum Lituanis constitutâ, maiore iam fiduciâ studioq; in Cruciferícum bellum Vuladislaus Rex cœpit incumbere: primùmq; Masouios & Saxonas Brandeburgenses, qui vtriq; fœderati erant Crucigeris aggreditur: Masouiam ferro & igni longè latèque vastauit; sequenti autem anno, per se ipse in Marchiam Brandeburgensem expeditionem fecit, magna Lituanorum ac Russorum auxilia secum habens: & ad Francofurdiam usque cum infesto exercitu progressus, magnum captiuorum numerum & cæteram prædam ingentem abegit. Crudelius se in eo bello gessêre Barbari, & magnam hostium cædem fecerunt. Memoratur autem forte & præclarum monachæ cuiusdam facinus: quæ capta à Lituano quopiam, quum ad stuprum traheretur, rogauit eum, ne sibi vim faceret; mercedis autem loco promisit, se eum edocturam esse, quî corpus eius vulnerari nullo vnquam ferro posset. quod quum discere ille percuperet, iugulum ei fortis puella præbuit (vt in se eius rei periculum

Vuladislaus vastat Masouiam &

Marchiam Brãdeburgã habens Lituanorum & Russorum auxilia.

Barbarorũ crudelitas: &

Monachæ singularis astus.

culum faceret) ille verò credulus stricto gladio caput eius amputauit. Sic itaq; illa barbari libidinem stuprumq; turpe honestâ morte euasit. Crucigeri verò sequenti anno, cum Venceslao Masouiorum Duce facto impetu in Cuiauiam, Couale arcem ceperunt & incenderunt: non putauitq; sibi diutius differendum esse bellum in Crucigeros Vuladislaus: verùm & à Carolo Rege Vngarorum genero suo, & à Lituanis item atque Rußis finitimis non contemnenda auxilia impetrat; cum quibus omnibus copiis hostium fines ingressus, Culmensem tractum omnem, usque ad Ossam amnem, flammis, cædibus, & populationibus peruastauit. Excurrerunt vicißim non multò post Crucigeri cum Masouiis in Cuiauiam: quo cum properè nostri accurrissent, collatis signis, funduntur hostes. & Masouii quidem, cum Duce suo Venceslao diffugerunt: Crucigeri verò fortiter dimicantes, ad internecionem vnà cum Commendatore Torunensi cæsi sunt.

Crucigeri cũ Masouiis facto impetu in Cuiauiã, Couale capiunt.

Cõtra quos cum Vngaris & Lituanis & Rußis Boleslaus progressus, Et Culmensem tractum depopulat.

In Cuiauia eos vincit.

Fugientes & cæsos.

DE IOANNE REGE BOEMORVM CVM Crucigeris coniuncto, Crucigerorumq; crudelitate & repulsione, Prussia vastata & induciis.

Caput X.

INsequenti anno Ioannes Rex Boemorum, à Crucigeris in auxilium vocatus cum grandi exercitu vere ine-

Ioannes Rex Boemorum Crucigeros adiuuans.

ineunte in Prußiam aduenit: arcem Dobrinensem per deditionem cepit, ac Cechocinense territorium, quod in ditione Episcopi erat, abstulit. Erat autem tunc Episcopus Vuladislauiensis Mathias Golanceuius, gente Toporus: de cuius prodigioso ortu illud memoratur, matrem eius duodecim filios vno partu edidisse, verùm hunc unum ex iis vixisse, reliquis mox, vt nati erant, mortuis. Masouiam deinde Crucigeri ac Boemi ingreßi, eò adegêre gentis Ducem Venceslaum, vt se Joanni, quasi iusto Polonorum Regi, subiiceret: ac deinde Crucigeri, ne iniustè Pomeraniam usurpasse dicerentur, perfecerunt apud eundem Joannem Boemorũ Regem, vt sibi Pomeraniam iure sempiterno donaret. Aestate sequenti conuenit rursus magnus Germanorum & Boemorum militum mercenariorum numerus ad Crucigeros: cum quibus copiis facto impetu in oras finitimas Poloniæ, Vissegradum Cuiauiense & Naclum arces vi, sed non sine magna strage suorum, cepêre & exußêre: apud Racianzum, Episcopi Vuladislauiensis arcem, diutius morati sunt (quòd ea nauiter à multis defendebatur:) ad extremum tamen ea quoq; potiti sunt, puteo adempto, qui solus aquam suppeditabat: magnamq; ibi in omne genus hominum exercuêre crudelitatem. Tandem ubi aduentare Vuladislaum Regem, cum magnis copiis, & Ungarorum Austriorum atq; Lituanorum

Episcopo tunc Vuladisl. Golanceuio miraculosè nato

Venceslaũ Ducem Masou. sibi subiicit: &

Crucigeris Pomeraniã, quam non habet, donat.

Crucigeri, aucto eis exercitus ex Germanis & Boemis numero, in Vissegradũ & Naclum & Racianzum.

Sæuiunt.

Sed à Vuladislao repulsi.

auxiliis, Crucigeri accepêre: omissa oppugnatione alienorum, ad sua defendenda redierunt: nec pugnandi tamen copiam nostris fecerunt. Ibi nostri effuse agros pagosq; hostiles vastarunt: nec vllum crudelitatis genus ab iratis omissum est. Prussia vltra Ossam, quæ iam Crucigeris parebat, erat reliqua: quam quũ nostri intactam dimissuri non esse videbantur, tum demum Magister cum Primoribus Crucigerorum, qui Grudenti siue GruzanZi erant, de pace vel induciis cum Vuladislao Rege agere cœperunt. Induciæ igitur in annum factæ, ea conditione, vt Dobrinensem arcem atq; tractum, & Bydgostiam, Crucigeri Vuladislao mox redderent.

Post vastatã ab ipso Prussiam

Inducias anni vnius impetrant, Dobrinensi arce & Bydgostia redditis.

DE POLONIA A CRVCIGERIS AVCTORE Vincentio Samotulio grauissimè vexata, iisque rursus opera eiusdem proditis & cæsis, atque de Vincino malo. Cap. XI.

Reduxit ergo Vuladislaus exercitum: Crucigeri verò minus pacem iam cupere, & paruo deinde momento (ut fit) ad renouandum bellum in sequentem annum, qui fuit 1331, impulsi sunt. Comitia Vuladislaus Rex, æstatis initio, apud Chencinos habuit: atq; ibi, ex consilii amplissimi sententia, ætatem suam ingrauescentem & vires magnis laboribus & aduersis rebus attritas considerans, CaZimirum filium,

Crucigeris pacem negligentibus,

Ann. 1331. Dum Vuladislaus

um, unum & viginti annos natum, Maiorum Poloniæ toti præfecit, remoto ab ea Vincentio Samotulio, ut fama eius nominis non tam facilè se Boemi & Saxones commouerent: adhæc, ut in tuto is esset, si quid aduersi in Prußico bello accideret. Grauiter tulit Vincentius Samotulius Palatinus Posnaniensis, gente Nalencius, præfecturam illam sibi adeptam esse, ignominiæ loco id ducens: itaque ira & metu pessimis consultoribus usus, clàm ad Magistrum Crucigerorum Margeburgum profectus est. Expositis autem aduentus sui causis, facilè persuasit molienti sua sponte bellum aduersus Polonos, ut in Maiorem Poloniam expeditas copias mitteret. Pysdros itaque statim contendunt, in quo oppido Cazimirum esse didicerant: magnoq; impetu adorti oppidum non munitum, facilè eo potiuntur. sed euentus eorum spei non respondit. Cazimirus enim, paulo antè de aduentu hostium certior factus, cum paucis comitibus oppido se eiecerat, & in proximam syluam receperat: quamobrem irati Crucigeri, ac dolore amissæ prædæ, omni crudelitate in oppidanos desæuierunt, & viciniam omnem cis & trans Vartam ferro & igni depopulati sunt, atque inde cum ingenti præda retrò abiere. Quum autem maior militum numerus ex Inferiori Germania, & è Liuonia, ad eos confluxißet: per Cuiauiam in Lencicienſem tractum insultum faciunt, arcem vi capiunt

Cazimirum filium Maiori Poloniæ præficit.

Vincentius Samotulius

Crucigeris fit auctor

Vastandæ Poloniæ Maioris

Confluente autem maiore ex Germanis exercitu, & tractu Lenciciensi atque Calisiensi &

capiunt & incendunt. Deinde in Calißiensem oram iter flectunt: eaq; omni peruastata, oppido tamen potiti non sunt, non sine cæde inde reiecti. ubi quinq; dies commorati, progreßi longius populãdo, Gnesnam, Znenam, Naclum, Srodam, Pobediscos, Cleccum, Costrinum oppida diripuerunt, & pagos exußerunt: ne templis quidem & monasteriis, sacrisq; rebus, sacrilegas manus abstinentes. Reliquias tamen diui Adalberti cupidè quæsitas, sed occultatas à ministris templi, non inuenêre. Siradiensi etiam tractu vastato, ad Calißium deinde expugnandum reuertêre: sed amißis nonnullis militibus, post paucos dies re infecta discessêre. Est enim permunitum id oppidum situ & natura loci: nempe à Prosna flumine latius, vt in magna planicie, restagnante ambitum. Porrò Vuladislaus cum non contemnendis suorum copiis aderat: sed nusquam certo loco pedem figebat, nec audebat rem prælio committere. quum autem animum in omnes partes versaßet, neque opem vllam rebus suis tàm calamitosis afferre potuißet: vna tandem via rei expediendæ ipsi se ostendit, nimirum, vt vincentium sibi reconciliaret. Itaque per internuncios eum hortatur, vt afflictæ ac penè perditæ patriæ misereatur, impunitatem admisi sceleris pollicens. nec malè ipsi hoc consilium cecidit. Subiit enim animum Vincentii patrati sceleris pœnitentia, quum reputaret secum

Siradiensis vastatis, Calisio tamen intacto

Vuladislaus inops consilii,

Per illum ipsum Vincentium Samotulium.

secum diligentius, quantam infamiæ sempiternæ notam nomini suo familiæque ad posteros esset transmissurus. Quamobrem defectionis memoriam obliterare, & recenti beneficio priorem iniuriam obscurare cupiens, nocte quadam per speciem exploratoris castris egressus, ad Regem venit: veniam supplex petiit, & impetrauit: deinde Regem, ad conferendas cum hoste manus, animat: docet, in tanta multitudine plurimam esse fæcem hominum inermium & imbellium: sibi verò eas partes sumit, vt hostem, ab omni suspicione prælii auersum, fallat: ac deinde intentum in pugnam, à tergo cum suis adortus, nouâ re perturbet. His ita constitutis, in castra Crucigerorum reuertitur: nihil periculi a Polonis, ipsis renunciat: Regem pauidum non diutius exercitum tenere statuisse, quod ubi accepêre Crucigeri, sublatâ spe prælii, reuerti in Prussiam incipiunt. Iam extremum agmen ad Blerum siue Plouuce pagum, prope Radeouiam peruenerat: vbi latè patens est planicies, ita ut opportunior is locus ad prælium esset nostris, equitatu maximè valentibus, quàm hosti: ibique subitò illucescente die ii, qui extremas seruabant excubias, renunciãt in castra, Polonorum exercitum adesse. Non creditũ est narrantibus, Vincentio maximè omnia sibi exploratiora affirmante: donec strepitus aduentantium & hinnitus equorum exaudiri cœptus est. Non credebant

Crucigeros

Reuertentes ac securos

Subitò inuadit, &c.

debant etiam hostes, nostros rem vniuersæ dimicationi commissuros, sed tantùm abeuntium iter impedituros: vbi verò aciem ad dimicandum instructam sensere, tum demum tumultuari, & ad arma cõclamare cœperunt. Perturbata autem re noua multitudo, nec spatium armandi habebat: instructis tamen vtcunque primis ordinibus, in aciem prodeunt: catenisque per balteos primorum militum immißis, ordinem & phalangem colligant, ne perrumpi & perturbari ab equitibus nostris poßit. Rex etiam graui oratione milites ad pugnam excitauit. Prima igitur de quinque Anlicorum acies, quæ erat firmißima, magno impetu & infestis animis in hostem inuehitur: pugnatur vtrinque summâ contentione: neque quisquam pedem referebat, sed magis quisque ferire hostem, quàm ictum declinare, studebat. Adest omnibus locis Vladislaus, suos animans, & feßis integros submittens, ipse indefessus, quamuis effœto & senili corpore. Ibi Vincentius à tergo hostium, sublato clamore, cum suis impetum in extremos auersos (quemadmodum conuenerat) fecit. turbari illi, nouâ re perculsi, primi quoque exaudito post se clamore ac tumultu, respicere, ac sciscitari inter se, quidnam esset: instant nostri acrius inspectantibus, & remißius pugnantibus. Nec mora, cæsis Ducibus, acies ancipiti prælio perterrefactas conuertunt: fit longè maior fugientium strages

Strenuè vincit, &

Acriter cædit.

strages, quàm quæ dudum pugnantium fuerat: nec multi euadere potuêre, graui armaturâ equis pariter & militibus defatigatis, alioqui etiam laboris impatientibus. Cæsa feruntur hostium supra viginti millia (tametsi Dlugossus quadraginta millia refert;) de nostris quingenti, vel (vt alii volunt) triginta tantùm de promiscua multitudine, ac duodecim de Nobilioribus, cecidêre. Tam paruo tam insignis victoria nostris constitit. Castra hostium opulenta capta ac direpta sunt: cæsorũ numerus recognitus, & spolia lecta sunt. Ibi Rex obequitans fortè conspicatus est vnum de suis hominem Equestris Ordinis, multis vulneribus debilitatum, resupinato corpore iacentẽ, & ilia per vulnus effluentia manib. cohibentem: conuersusq; ad comites, Quàm magnus hic est, inquit, huius viri cruciatus. Respondit ille, Maiorem esse eius, qui in eodem pago malum vicinum habeat: qualem ipse expertus sit. Rex contrà: Bono, inquit animo es: isthoc ego te malo liberabo, si vixeris. Et sublatus curatusque, totum pagum, amoto malo Vicino, Regia munificentia adeptus est: insuper præclarum virtutis testimonium consecutus, ad posteros transmisit: vt stemma eius familiæ, quæ tres Hastæ transuersæ sunt, Jelitorum, hoc est, Ilium nomine appelletur; quum prius Kozlerogi, ab Hirci cornibus diceretur. Fuit autem is Florianus, cognomento Sa-

Vicinus malus.

Vincentius.

to Sari. *Vincentius quoq; Palatinus, ob nauatam bene operam, non modò impunitate donatus, verùm etiam abrogatâ infamiâ, pristino honori restitutus est; hic tamen insequenti anno, conspiratione nonnullorum Equitum, quos ira & dolor amissarum rerum charissimarum in eum stimulabat, interfectus est.*

Pristino honori restitutus.

Interficitur.

DE BELLO ITERVM CVM CRVCIGERIS ac Silesiis, Cazimiri fortitudine, & Vuladislai morte.

Caput XII.

Pace frustra tentata.

Crucigeri Cuiauiam populatur.

Pacossum Coscelecio defendente.

Vuladislaus quoque vastat illos, &c.

Datis annuis induciis.

Tentata est deinde pax inter Vuladislaum & Crucigeros, Carolo Vngarorum, & Joanne Boemorum Regibus arbitris: quæ tamen non conuenit, Crucigeris Pomeraniam non reddentibus. Et paulò post ii, quum è Germania nouis copiis aucti essent, Cuiauiam populabundi infestarunt, & ignobiliora oppida facilè in potestatem suam redegerunt; Pacossum autem arcem Albertus Coscelecius (quæ clara familia est) Palatinus Brestensis, egregiè tutatus est, & non paruis incommodis hostes affecit. Postea & Vuladislaus per Masouiam in Culmensem tractum infestum duxit exercitum, & vastare eorum regionem longè latèque cœpit. quo exciti Crucigeri, annuas inducias à Rege impetrarunt: quibus constitutis, Rex, vt Silesios (qui superiore anno Poloniæ arma in-

tentam

tentarant) vlcisceretur, in Silesiam copias duxit: ac nemine pugnandi copiam faciente, quinquaginta & amplius munitiones hostium cepit & incendit: Costenum quoq; oppidum cum arce, inter stagna & paludes situm, quod valido hostium præsidio tenebatur, obsidione cinxit. Irridebant nostrorum obsidionem ii qui erant in præsidio, fisi viribus suis & situ arcis: motusq; hac indignitate Cazimirus Regis filius, audacius cum ea manu, quam circum se habebat, ad mœnia progressus, vi expugnare munitionem adortus est: quod conspicatus reliquus exercitus, Ducem sequutus, non prius oppugnare arcem destitit, quàm ea per vim potitus est. quo facto, mox oppidani se dediderе. Extremum id operum Vuladislai fuit. Nam reuersus ab eo bello Cracouiã, ad sextum Idus Martias, sacris Christi mysteriis ritu Christiano perceptis, mortuus est, & in basilica Crocouiensi ad leuam aræ maximæ sepultus, anno Christi 1333. Fertur corpus eius, pluribus post mortem diebus, dum solennes exequiæ parantur, insepultum, nihil putredinis ac tetri odoris contraxisse. Regnauit autem ab eo tempore, quo diademate cinctus est, annis tredecim & paulo amplius: Princeps singulari patientia & mansuetudine animi præstans, & adeuntibus perfacilis: statura perbreui: cæterùm manu promptus, virtute verò tanta & animi magnitudine usq; ad decrepitam æta-

Silesiorum

Munitiones capti vna cũ Costeno.

Cazimiri fortitudo.

Vuladislai mors & sepultura.

Ann. 1333. Sanctitatis eius signũ. Quandiu regnârit, & Qualis fuerit.

tem varia fortuna exercita, vt cum maximis Regibus rectè comparari poßit: ac eò quidem magis, quò turbulentius & mutilatius Regnum accepit.

LIBER X.

DE CAZIMIRO SECVNDO Magno, & niue ac locustis.

Caput I.

Cazimirus vná cum vxore sua.

AZIMIRUS *omnium Procerum & Equitum voluntate, patri in Regnum sufficitur: de vxore verò noui Regis scrupulus iniectus est. Negabat enim Heduigis Cazimiri mater, se Regina superstite eam coronari debere: tamen exorata à filio, ceßit: atque, vt iniectum scrupulum prorsus demeret, Sandeciam antiquam secedens, diui Francisci institutum vitæ professa est. Itaque Cazimirus vnà cum vxore Anna in basilica Cracouiensi ab Janislao Archiepiscopo solenni ritu inunctus, diadema accepit. Datus est autem illi iuuenilium consiliorum moderator Jascus siue Ioannes Melstinius, Castellanus Cracouiensis, vir grauis & prudens, & amans Reipub.*

Heduigi matre cedente & in monasterium secedente.

Coronatur:

Additurque ei Magister.

Reipub. neque quidquam memorabile, eo & sequenti anno, in Polonia gestum est. nisi quòd vicesima tertia die Aprilis, intra annum à coronatione Regis, ingẽs nix decidit: quæ quum quinq; dies durasset, præter omnium exspectationem singularem fertilitatem agris attulit. Insequenti verò anno, qui fuit 1335, tanta vis locustarum peruagata est, vt volantes Solis aspectum hominibus adimerent: humi verò stratæ, equorum vngulas craßitudine superarent. quæ depastæ maturescentes segetes, angustiorem annonã fecêre.

Nix ingens agros reddidit fertiles

An. 1335 Locustarũ vis magna.

DE PACE CVM CRVCIGERIS FACTA, & eius conditionibus ab ipsis non seruatis.

Caput II.

NOuembri verò mense eiusdem anni pax inter Cazimirum & Crucigeros, arbitrio Caroli & Ioannis Regum Vissegradi in Vngaria facta est, iniquior Cazimiro quàm Crucigeris: accepit tamen eam pacẽ Cazimirus, plus quàm dignum erat, quietis & otii cupidus. Fuit autem in conditionibus, vt Crucigeri Pomeraniam, concedente Rege retinerent, atq; etiam Nessouiensem arcem in Cuiauia supra Vistulam: Regi verò Dobrinensem, & Cuiauiam relinquerent (nec ea quidem portione exclusa, quæ ad Cazimirum Ducem Zemouiti filium, pertinebat) ac decem millia florenorum pro damnis datis annumerarent: non steterunt tamen his pactis Crucigeri.

Pace per arbitros inter Cazimirum & Crucigeros facta.

Non

Eius conditionibus nō satisfaciunt Crucigeri.

Non enim reddebant, ex Decreto, Cuiauiam & Dobrinum Cazimiro. quod quum ille ad Senatum & Comitia retulisset, omnibus indigna res visa, post tã iniquum arbitrium nouas res durioresq; eos moliri: itaque bellum malle, quàm tam iniquam & ignominiosam pacem. Placuit tamen, non inferre bellum: sed, si inferatur, propulsare: ad Pontificẽ verò Max. Benedictum, eius nominis duodecimum, de vi & iniuriis Crucigerorum, propter Religionem ad eius iurisdictionem pertinentium, missus est Legatus Joannes Grotus Slupecius Episcopus Cracouiensis: qui diligentia sua perfecit, vt is Galardum Titulensem Præpositum, & Petrum Geruasium Aniciensem Canonicum, Legatos & Judices ea de re in Poloniam & Prußiam mitteret: qui, Polono Regi Cuiauiam & Dobrinum reddi, & decem millia florenorum adiudicata numerari à Crucigeris, curarent. Crucigeri verò (vt prætextum aliquem iniuriæ, & neque arbitrorum decreto neque Pontificis mandatis parendi, haberent) perfecerunt apud Ludouicum Cæsarem, vt is Magistro Theodorico Aldemburgio et vniuerso Ordini, grauißima pœna adiecta, interdiceret, ne cuiusquam præcepto quidquam de iis terris cuiquam concedant, præter assensum suum. Quum autem Judices, à Pontifice delegati, Varsauiæ cognoscendæ causæ aliquamdiu operam dedissent; refutata

Etiam ipsum Pontificem

Ac Legatos eius.

Cæsarem causæ iniquæ patronum quærentes.

tata friuola detrectatione & prouocatione, anno Christi nati 1339. adiudicarunt Cazimiro & Polonis Pomeraniam, Cuiauiam, Dobrinensem & Culmensem, & Michalouiensem ditionem: Crucigeros autem ad centum nonaginta quatuor millia, & quingentas marcas Polonicas, pro damnis datis, itemq; ad mille sexcentas marcas impensarum nomine, condemnarunt: ad hac, vt templa & monasteria, superiori bello in Polonia diruta & exusta, instaurarent. quumque iudicata non facerent, anathemate deuoti sunt. Ann. 1339. Obstinatè nolentes audire.

DE SVCCESSORE REGNI DESIGNATO, & Rusis in formam prouinciæ redactis.

Caput III.

QVum verò Cazimirus nullos ex Anna vxore mares liberos susciperet, ac de successore in comitiis Cracouiæ habitis consultaretur, omnium sententiæ in Carolum Regem Vngarorum, sororis Cazimiri virum, & filios eius inclinauerunt, qua re confecta ex animi sententia, Conuentuque dimisso, mox Vissegradum ad Carolum se contulit Cazimirus cum splendido comitatu: ibi fœdera inter vicinos populos duos renouata & confirmata sunt, & pacta cum Rege & Regiis filiis de sententia totius conuentus Polonici inita. Sequenti anno, quum in Russia Meridionali mascula progenies Danielis Regis liberorum, quorum summa e-

Cazimirus carens liberis, Successorē regni cōstituit.

Cum Vngaris fœdera & pacta cōfirmant.

Danielis Russi progenie deficiente,

ma erat in Rußis auctoritas & potentia, defecisset; Cazimirus Rex (ratus venisse tempus, quo Rußiam, Maiorum suorum negligentiâ amissam, facilè in potestatem suam posset redigere) subitario exercitu de aulico suo procerumq; comitatu coadunato stipatus, mense Aprili magnis itineribus in Rußiam contendit, Leopolimq;, caput gentis, circumsedit. Nec longum tempus intercesßit, quum sese, arcemq; superiorem & inferiorem, atq; oppidum, Rußi dedidêre, illud vnum pacti, vt retinere sibi veteris Religionis ritus liceret. Ingens vis auri & argenti, vetusta Russorum Ducum gaza, in iis arcibus reperta est: in qua insignes erant duæ cruces aureæ, plurimis & pretiosis gemmis distinctæ: quarũ altera portionem ligni, in quo Christus Iesus pependit, inclusam habuit, quæ extat etiamnum in basilicâ Cracouiensi. Nec multo interiecto tempore indictâ expeditione vniuersali Cazimirus, ad subigendam reliquam Rußiam reuertitur: nulloque negotio Præmislia, Sanoco, Halicia, Trebouula, Lubassouia, cæterisq; omnibus munitionibus potitus est, ita vt ad Cameneciam usq; arma circumferret. Atq; his ita gestis, Rex conuentu Russorum habito, in formam prouinciæ Rußiam à se subactam redegit: Palatinos, Castellanos, Præfectos, Judices, & alios Magistratus, Polonorum more, instituit, Russosq; eodem cum Polonis iure esse iußit.

Cazimirus Rußiam recuperat: Leopolim capit, cum Magnis thesauris & Duabus crucibus: Rußiamq; subactam In formam prouinciæ redigit.

DE

DE ALTERA VXORE AC LIBIDINIBVS Cazimiri, bello cum Tartaris ac Boemis. Caput IV.

REuersus à Rußico bello Cazimirus, Anna vxore amißâ, alteram duxit Adleidam siue Heduigim, Henrici Hessorum Landgrauii filiam, cum dote duûm millium sexagenarum Pragensium. quæ quum esset deformior, mox eam despicatui habere cœpit: & segregatam à se, in Zarnouecensem arcem relegauit, quò maiore licentiâ libidinibus indulgeret. Nam hæ sic animum eius emollierunt, atque dementarunt, ut iniquas pacis conditiones à Crucigeris acciperet potius, quàm erepta ab his bello repeteret: facilèque concessit petentibus, vt Iure omni quodcunque à Maioribus suis haberet, in Pomerania, Culmensi, & Michalouiensi ditione, sese posterosque suos, iureiurando interposito, & literarum monumentis consignatis, abdicaret. quod Diploma Rex & primariæ ciuitates consignarunt: Episcopi verò, neque vt signarent, neque vt approbarent, adduci vllâ ratione potuêre. Annus quo hæc acta sunt, fuit 1343. Quo quidem anno ingentes Tartarorum copiæ in Rußiam & Poloniam inundauêre: de quorum aduentu quum tempori Cazimirus à suis è Rußia certior factus esset, coacto celeriter exercitu, in Sendomiriensem tractum obuiam eis profectus, positis in ripa Vistulæ statiuis, transitu

Anna vxore mortua, Altera fit vxor Cazimiri Adleida.

EaqueCazimirus Zarnouum relegata, libidinib[us] indulget.

Cum magno Regni malo.

Episcopis repugnantibus.

Ann. 1343.

Tartaris Cazimirus obuiam profectus.

Vistulæ transitu eos arcet.

ſit i fluminis arcere eos ſatis habuit, non auſus cum longè maioribus copiis manus conſerere. Eminus modò hinc baliſtis, illinc arcubus, velitatum eſt: in eaq; velitatione Albertus Palatinus Sendomirienſis, gente Habdancus, ſagitta ictus cecidit: Tartari verò fruſtra tentato in multis locis tranſitu Viſtulæ, ferro atq; igni obuia quæque vaſtantes, per Lublinenſem tractum retrò abiêre. Anno deinde, qui fuit poſt Chriſtum natum 1345. Ioannes Boemor. Rex Polonis bellum intulit: & tanto quidem ardore animi, ut (quamuis ſenio laboribusq; confectus eſſet, ac alterum quoq; oculum iam amiſiſſet) tum deniq; ſe moriturum aſfirmaret, quum Cracouiæ muros manu victrice palpaſſet: ſed fortunâ votis ſuis non reſpondente, turpiter à noſtris fuſus, & in fugam actus eſt. Palma rei tunc benè geſtæ Prendotæ Galeæ, gente Odrouanzo, data: itaq; magnis præmiis & militari baltheo à Cazimiro is ornatus eſt.

Cæſoque Palatino Sendomirienſi.

Tartari domū redeūt.

Ann. 1345. Ioannes Boemorū Rex, magna minatus.

Cracouiæ.

Turpiter fugit.

Galea Odrouanzo, propter rē benè geſtam honorato.

DE LEGIBVS VISLICENSIBVS, TEMPLO corporis Chriſti & Cazimiria, Ioanneque Epiſcopo Cracouienſi.

Caput V.

Leges in comitiis Viſlicenſibus.

LEges, in comitiis Viſlicenſibus, hoc eodem anno ſcriptæ ſunt: quibus Palatinorum & Iudicum infinita poteſtas certis cancellis coercita eſt, vt ne ex moribus

aut

aut libidine sua, sed è scripto Iure deinceps iudicaret. Nec hoc silentio prætereundum est, quod apud Cracouiam per eadem tempora accidit. Nam quum scelerati quidam homines, sacrilega cupiditate adducti, sanctißimum Corpus Christi cum ferculo, è templo omnium Sanctorum memoriæ dicato, suffurati essent: atq; id ferculum, non aureum (vt crediderunt) sed æreum inauratum esse comperissent, apud Bubulum siue Bauolum pagum suburbanum, qui erat in ditione Collegii basilicæ Cracouiensis, in cœnosam paludem id impiè & irreuerenter abiecerunt: moxq; locus crebris ignibus atq; faculis, dies noctesq; aliquot perpetes, collustratus est. Id miraculum posteaquam ad Episcopum perlatum esset, neque causa tamen eius pateret, post indictum triduanum ieiunium Episcopus eò cum solenni pompa sacerdotum & supplicationibus profectus est: repertumq; sanctißimum Corpus, ingenti cum veneratione illò, vnde sublatum erat, retulit: in eo verò loco, vbi id repertum est, Cazimirus insequenti anno augustum templum titulo Corporis Christi decoctis lateribus ædificauit: successuque temporis peramplum spatium muro complexus, nouum oppidum condidit, & Cazimiriam de suo nomine appellauit. in quo oppido monasterium etiam aliud excitauit Ordini monachorū, siue eremitarū, Augustinensiū. Porrò anno post Christum natū 1347, Ioannes

Corpus Christi ex omnium S templo ablatum.

Et in paludē proiectum mirabiliter.

Repertum refertur reuerenter. Conditq; ibi Cazimirus templum Corporis Christi, &

Cazimiriam cum monasterio.

Ann. 1347. Mors Ioannis Grothi Episcopi Cracouiensis magnanimi.

Joannes Grothus Episcopus Cracouiensis mortuus est. Fuit autem hic excelsi & constantis animi, ita ut Cazimirum Regem, nouum oppidum Socolnicos prope Scarbimiriam condentem, auctoritate Ecclesiastica (quemadmodum Dlugossus memorat) desistere à cœpto cogeret: propterea quòd futurum erat, vt eo oppido condito, Scarbimiria (quæ est in ditione Præpositi Scarbimiriensis) desereretur.

DE RVSSIA RELIQVA SVBACTA, REGNI successore designato, libidinibus Cazimiri incorrigibilibus; & graui pestilentia. Cap. VI.

Ann. 1349. Cazimirus reliquam Russiam sibi subiicit.

ANno deinde 1349. fecit Cazimirus Rex expeditionem in Russiam: ac magna felicitate vsus, vna æstate expugnatis arcibus, Lusco, Uladimiria, Breste & Chelmo, ac cæteris in deditionem acceptis, Voliniam omnem, Belsensemq; & Brestensem tractum, in potestatem suam redegit: Russos Duces, deditionem facientes, retinere sua iussit: primariis modò munitionibus Polonos *præfecit. Ungarorum quoq; Regem Ludouicum, Successorem in Regno designauit, si ipse sine masculis liberis decederet. Misit autem tunc* Ludouicus *matrem suam in Poloniam, vt suo nomine iusiurandum à* Polonis *exigeret. Reuersus à Russica expeditione* Cazimirus, *secundis rebus laudibusq; hominum insolescens, de libidinibus nihil omnino remisit: sed palàm concubinas, Opocini & Cressouiæ, alebat:*

Polonos munitionibus præficiens, & Ludouicum Vngarorum Regem successorem sibi designat. Cazimirus libidinis seruus, Bozentam Episcopum se admonentem persequitur:

lebat: & quum à Bozenta Episcopo Cracouiensi officii admoneretur, nō modò non resipuit, sed etiam subiectos illi homines in territorio Sēdomiriensi, per Otonem Pileciam, gente Toporum, Palatinum & Præfectum eius loci, indebitis tributis & laboribus vexauit. Porrò quū his de rebus Episcopi Polonici Pontifici Maximo indicassent, isq; moneri eum suo nomine vellet: Martinus cognomēto Barisca, vnus de Vicariis basilicæ Cracouiensis, qui solus id facere ausus est, in profluentem Vistulæ demergi ab eo iussus est: verū id scelus non diu Diuina Maiestas inultum esse siuit. Nam & Rex diris deuotus est â Bozenta Episcopo: & pestis acerba duobus illis annis Poloniam omnem peruasit, tanta vi grassata, vt pagos atq; oppida hominibus vacua redderet. Increbruêre tūc per vniuersum ferè Christianum orbem greges virorū pariter & mulierum, nudis vmbilico tenus corporibus obambulantium & flagellantium sese, Diuinam clementiam miserabilibus vocibus implorantium, vexillis præeuntibus: itaq; in Poloniam quoque ii tunc venêre ex Vngaria; sed quum ea religio, siue superstitio, â flagitiis & prauis dogmatibus non penitus immunis esse deprehenderetur, pœnis coercita & extincta est.

Monitus autem à Pontifice, Vicarium Cracouiensem necat.

Excommunicatus, & Peste afflictus.

Greges virorum ac mulierum,

Sub pietatis prætextu

Impii,

Pœnis coercentur.

DE LITVANORVM PER PRODITORES Polonos excursionibus, Podolia à Tartaris vastata, & Cazimiri Pœnitentia, Caput VII.

Lituani Sendomiriensem tractū vastant, Polonis ducibus:

INfestarunt deinde & vastarunt Lituani crebris excursionibus Sendomiriensem tractum penè omnē: nec deerant de nostris, qui Barbaris duces se ad vastandam patriam præberent: qui locorum & rerum periti, clàm excursiones Lituanorum dirigebant. Fortè autem accidit, vt Petrus quidam gente Janinus à Barbaris, in interiorem Poloniam excurrere destinantibus, ad exploranda Vistulæ vada præmitteretur; inuentumq; vadum, infixis in alueo fluuii prælongis stipitibus, notauit, & quum renunciasset Lituanis, rediit: paulò verò pòst quum piscatores, ad eum locum nauiculis aduecti, animaduertissent, id quod erat suspicati, euulsos stipites non longè in profundiori & verticoso flumine infixerunt. Nocte ergo intempesta Lituani, quò facilius nostros fallerent, monstrante Petro transire incipiunt: & non pauci, qui in flumen primi se præcipitarant, eius altitudine absorpti, vna cum equis perierunt. quod vbi duces animaduerterunt, dolum subesse rati, Petrum proditorem in ripa capite plexerunt: maioresq; insidias veriti, interdiu latitantes, nocturnis itineribus recesserunt. Fertur autem postea Iagello, quum esset Rex factus, Petri bona propter proditionem illam cōfiscasse. Tartari quoq; per idē tempus Russiam inferiorē, quæ Podolia dicitur, quæ & ipsa tā in C[illegible]miri Regis ditione erat, depopulati sunt. Hi itaqu[illegible] tantisq;

Petrusque Ianinus,

Dum imprudens

Lituanos in periculum præcipitat,

Capite plexus,

Bonis insuper priuatur.

Podoliam vastant.

calas

calamitatibus admonitus Cazimirus, tandem admissum in sacerdote necando scelus lachrymis & austeriore vitâ expiare instituit: missoq; Albrico siue Alberto Cancellario Dobrinensi, absolutus à Clemente sexto Pontifice Maximo, Societati Ecclesiasticæ reconciliatus est: condiditque complura templa, Sendomiriense, Vislicense, Sidlouiense, Stobnicense, Sagoscense, & Gargouiense: ac multa præterea ad placandam Diuini Numinis iram, pia & præclara opera tunc edidit. Cazimirus agit pœnitentiam, &c. Absolutus à Pont. Max. templa construit.

DE NIVE FERTILI, MASOVIA REGNO adiuncta, Theutonibus & Iure Saxonico.

Caput VIII.

ANno Christi 1353. quum Martius, Aprilis & Maius, vltra medium, verno ac penè æstiuo calore ad calamos & aristas segetes perduxissent; coorto derepente acri frigore & gelu, nix duos cubitos alta terram operuit, & in sextum usq; diem durauit: qua soluta postea, quum corruptas esse segetes omnes existimarent, tanta præter spem ubertas frugum, quanta uix unquã aliàs, fuit. Accessit eodem anno Masouia ad societatem cæteræ Poloniæ, Zemouito Duce iis pactis in Regni Regisque potestatem se submittente: vt totius quidem Masouiæ Dominatum ipse obtineret; verùm non hæreditario iure, sed Regiâ munificentiâ, & in Ann. 1353. Post calores æstiuos nix delapsa. Frugum vbertatem attulit. Masouia Zemouito Duce ad Regni societatem accedit.

in Feudum (vt vocant) se eum habere, Regisq́ maiestatem se cum posteris suis comiter conseruaturum, & contra quosuis hostes, Barbaros iuxtà atq́ Christianos, auxilio semper Polonis affuturum, neq́ cum quodam fœdus vllum inconsulto Rege sanciturum, solenni ritu & iureiurando profiteretur. Acta sunt hæc Calißii, ad VI. Calendas Januarii, anno Christi 1355. His tamen peractis, Cazimirus, quum Poloniam atq́ Rußiam, partim bellis superioribus & excursionibus Barbarorum, partim pestilentia exinanitam, minus cultam minusque populosam esse cerneret; Teutonici generis hominibus siue accitis, siue vltrò venientibus, agros attribuit (quorum non exiguæ reliquiæ in Submontanâ & Vngaris finitimâ regione, & Rußia, in hodiernum usq́ restant diem) eorumque curâ & operâ, frequentior Polonia & cultior esse pagis & oppidis cœpit. Sunt enim frugales & diligentiores in re paranda ac tuenda, quàm Poloni, & lautius habitant. Fuit in eos Teutonas, in cæterosq́ oppidanos & agrestes, propensior & indulgentior Cazimirus, ita vt vulgò Rusticorum siue Plebeiorum Rex vocaretur. Non solùm autem eos Teutonas Jure suo Saxonico seu Magdeburgensi vti permisit, sed suis quoq́ Polonis id indulsit. Quoniam verò ab iis Iudiciis ad Magdeburgense tribunal prouocabatur, non sine infamia Polonorum ac sumptu; in arce Cracouiens

Ann. 1355. In Poloniā & Russiam exinanitam

Teutones adducti: &

A Cazimiro ipso Rege plebeio,

Iure Saxonico vti permissi,

In arce Cracouiensi su

couiensi supremum & prouinciale Iudicium Teutonicum constituit, ad quod prouocationes omnes ab inferioribus Iudicibus ex tota Polonia fierent: eiq; Iudicio præsidet eius Iuris Aduocatus cum septem Scabinis, quos magnus Procurator arcis legit. premo Iudicio constituto.

DE TERTIIS CAZIMIRI NVPTIIS, VALachica expeditione infelici, peste graui, & Leopoliensi Ecclesia Metropolitana.

Caput IX.

HEduigis secunda (vt dictum est) Cazimiri vxor, quum quindecim annis in Zarnouecio castello quasi relegata, honestè tamen & lautè habita, vixisset, ad extremum à patre, nemine prohibente, domum reducta est, & pauló post è viuis excessit. Nec diu cunctatus Cazimirus, tertiam duxit uxorem Heduigim Henrici Glogouiensium Ducis filiam: post cuius nuptias, anno 1359. ignominiosam fecit expeditionem in Valachiam, huiusmodi de causa. Mortuo Stephano Voieuoda Valachorum, duo filii eius, Stephanus & Petrus de principatu contendebant: Petroque, quamuis natu minori, tamen propter liberalem indolem & morum suauitatem plures fauebant. & acceperat is etiam ab Vngaris auxilia: itaq; nullo negotio Dominatum occupavit. Exclusus itaq; Dominatu Stephanus, in Poloniam cum nonnullis suæ factio-

Heduigis altera vxor Regis à patre reducta

Moritur: Et tertiam, Heduigim quoque, Cazimirus ducit.

Ann. 1359. In Valachica expeditione

Propter Stephanum Stephani Voieuodæ filium facta.

factionis Valachis ad Cazimirum Regem profugit: & quum se in potestate & clientela eius fore polliceretur, facilè ab eo impetrauit, vt se ad paternum dominatum vi & armis reduceret. Igitur Cazimirus conscriptum è minore Polonia & Russia exercitum initio mensis Iulii in Valachiam cum Legatis & Stephano misit: Petrus autem vbi se imparem esse animo aduertit Polonis, ad dolum se conuertit, & quò faciliùs incautos falleret, cum exulibus redit in gratiam.

Per dolum.

Superanda erat Polonis, interiorem Valachiam ingressuris, sylua densa & impedita, quæ Ploniny à soli sterilitate vocatur: eam Petrus cum suis insedit, & quà nostri iter facturi erant, arbores succidit, ita vt truncis tamen vtcunque hærerent. Vbi ergo nostri indaginem illam ingressi sunt, ibi coorti ex insidiis Valachi arbores succisas vi impellunt, ab extremis ita orsi, vt cæteræ mutuò sese impellerent. qua quidem ruina nostri sic obruti sunt, vt qui obtriti & extincti non sunt, viui tamen, ferè debilitatis & collisis membris, in hostium potestatem venerunt. Cazimirus autem clade hac ad se perlata mœstus, at de proditione exulum questus, de redimendis captiuis ad hostem misit, & facilè impetrauit. Hanc cladem Valachicam alia non minor domestica, post vnum annum consecuta est è pestilentia: quæ quum latè per Poloniam sex mensibus serperet, in oppidis atque

In sylua Ploniny.

Omnes Poloni absumpti.

Cazimirus autem captiuos redimit.

Ann. 1360. Pestilentia sex mensiū grauissima.

que pagis dimidiam fermè partem hominum absumpsit. Cracouiæ quidem viginti millia mortuorum censa sunt: magis tamen ea in locupletes & nobiles, quàm in vulgus grassata est. Anno sequenti, qui fuit 1361. Cazimirus Rex, missis ad Vrbanum quintũ Pontificem Max. Oratoribus, impetrauit, vt in Russia Cathedra Metropolitica Leopoli institueretur: primusq; Christianus, homo Equestris Ordinis, à Gnesnensi Archiepiscopo, præsente Rege, consecratus est. An. 1361. Leopoliensis Ecclesia Metropolitana.

DE FAME GRAVI, NVPTIIS SPLENDIDÈ À CAZIMIRO CELEBRATIS, IURE SUCCEDENDI REMISSO, & METALLIS BYTHOMIENSIBUS.

Caput X.

INsequens annus annonæ penuria & fame insignis fuit: quæ tamen Regis beneficentia mitigata est. Nam in eius prædiis erat ingens vis frumenti, è superiorum annorum vbertate reliqua: idq; frumentum ditioribus quidem iusto pretio vendi iussit: plebs verò egena partim commutatione rerum frumentum accipiebat, partim opus faciendo merebat. quo quidẽ tempore complures arces & oppida muris, vallis atque fossis munita sunt: piscinæ, aggeres, & aquæductus, multis in locis facti. Redegit autem & pecuniã non modicam Cazimirus è frumento vendito: quæ An. 1362. Fames grauis, Regis beneficentia mitigata: indeque Opera multa facta. Et pecunia magna collecta.

 splen-

Ann. 1363. Caroli Imperat. nuptiæ.

splendori eius, sequenti anno, non minimum suffragata est. Carolus etenim Imperator Elizabetham neptim Cazimiri Regis, Boguslai Ducis Scecinensium filiam, vxorē ducere instituit, Joanne quodam Franciscano id procurante: qui ab Vrbano Pont. Max. ad componendas inter Carolum Imperatorem & Ludouicum Vngariæ Regem inimicitias, atq; adeò maximum iam utrinq; oriens bellum sopiendum, missus fuerat. Et iam Ludouicus cum Russorum ac Tartarorum auxiliis Cazimirum, & per eum Sigismundum Danorum Regem, Boguslai propinquum, in societatem belli pertraxerat: Carolus verò Boemiam, Morauiam & Germaniam omnem ad arma concitabat: sed Joannis Franciscani prudentia (qui impigrè iam ad Carolum, iam ad Ludouicum & Cazimirū recurrebat) non modò pacem inter inimicos Reges, verùm etiam affinitatem confecit. Nuptiis igitur di-

Cracouia magno cum splendore á Cazimiro

ctus locus Cracouiæ, ad Liberalia, quod Carnisprivium vulgò vocant: quó conuenêre inuitati à Cazimiro Reges, Ludouicus Vngarorum, Sigismundus Gottorum siue Danorum, & Petrus Cypriorum, Ponto & aduerso Istro in Valachiam, & inde terrestri itinere per Russiam, Cracouiam aduectus: Duces præterea Otto Bauarorum, Zemouitus Masouiorum, Boleslaus Suidnicensium Bernardi defuncti frater, Vuladislaus Oppoliensium, & Boguslaus cum sponsa filia

sa filia: ad extremum autem venit Carolus cum splendido comitatu: eique venienti omnes Principes atque Reges cum Cazimiro Cracouia ad vnum milliarium obuiam profecti, & non modicum spatium pedibus progressi (quòd idem facere Imperatorem cognouerant) amicè inter se consultarunt. Quum autem vrbi appropinquaret Carolus, sponsam cum patre & magna puellarum ac matronarum caterua obuiam habuit: deductusq; cum ingenti pompa Cracouiam, in arcem, Cazimiro rogante, diuertit. Omnes liberaliter ac magnificentissimè habiti sunt, durantibus usq; in vicesimum diem nuptiis & conuiuiis. Et quum omnia ad nutum abundè suppeditarentur hospitibus, Regiorum Procuratorum atq; Dispensatorum prouidentia: tamen ne quid magnificentiæ desideraretur, magna dolia in foro seu circo vrbis collocata sunt, alia vini, alia auenæ plena, vnde sumerent, quantum quisq; vellet. Præerat autem Procuratoribus Verincus Germanus, Consul Cracouiensis, qui quum esset ditissimus, non habuit satis, nuptias illas Regio nomine quàm splendidissimè administrare: sed vt sua quoq; magnificentia Poloniæ splendorem adderet, Imperatori, Regibus, Ducibus, & Procerib. eorum domi suæ conuiuiũ magnifico apparatu dedit, et ampla munera omnib. largitus est, inprimis au-

Celebratæ.

Verinco Consule Cracouiensi multum quoque splendoris addente.

mis autem Regi suo Cazimiro, ita ut, quæ ei donauit, plus centum millibus florenorum æstimata esse dicantur. Nuptiis ritè peractis, & fœdere sempiterno inter Reges icto, Cazimirus sororis filiæ centum millia florenorum dedit. Quoniam verò habebat is vxorem, & ex ea iam filiam vnam atq; alteram susceperat: remisit ei Ludouicus Ius succedendi, ea conditione, si quem is filium post se relinqueret. Per hoc tempus metalla Bythomiensia, plumbi cum argento intermixti feracia, euanuerunt, post interfectos ab oppidanis publico consilio duos sacerdotes, Petrum, Parœcum oppidi: & Nicolaum, qui ipsi erat à sacris concionibus.

Cazimiri munus spõsæ datum. Cazimiri filiæ, & Ius succedendi remissum. Metalla Bythomiensia euanescunt, propter interfectos sacerdotes.

DE CAZIMIRI MORTE ET REGNO ac vita, & Iudæorum prærogatiuis.

Caput XI.

An. 1370. Cazimirus die Natiuitatis Mariæ Venatum profectus,

POrrò anno 1370. Cazimirum in Siradiensi tractu grauis casus afflixit. Fortè enim ad VI. Idus Septemb. (qui dies, Mariæ matris Dei natalis, anniuersario & solenni ritu à Christianis celebratur) venatum in proximas syluas, frustra dissuadentibus nonnullis piis hominibus, profectus erat: vbi quum cupidius ceruum fugientem, impedito loco & inter vepres, persequitur, labente magno cum impetu equo, quo vehebatur, vehementer homo senex & carnosus conquassatus est, ita vt febre exagitaretur. Cracouiam

Cum equo concidit: &

uiam deinde aduectus, & magis ac magis languens Medicos rogat, vt verè ac liberè sibi dicerent, an de vita sua desperarent: sed iis (vt fit) bonam spem ostentantibus, nihilominus (quum destitui se viribus animaduerteret) accito Episcopo Cracouiensi Floriano, ac nonnullis aliis de cœtu sacro basilicæ Cracouiensis, ad hæc & aulicis ministris suis, in Christiana Religione, vti Christianum decet, se mori professus, quædam Gnesnensi & Posnaniensi basilicis, Cracouiensi verò Crucem illam insignem, quam Leopoli deportarat, cum inclusa portione ligni Crucis Christi, donauit; tandemque sacris mysteriis de more procuratus, Nonis Nouembris vitam cum morte commutauit: ac tertiâ die pòst, in basilicâ Cracouiensi ad dexteram aræ maximæ honorificè sepultus est: vbi extat eius adhuc monumentum, cum imagine sculptâ in marmore.

Moritur, sepultus Cracouiæ.

Regnauit autem Casimirus annos triginta septem, vixit sexaginta, pacis quàm belli artibus & operibus clarior: inde etiam Magni cognomentum solus hic inter Polonorum principes, non tam virtute bellicâ & victoriis meruisse videtur, quàm operibus magnificis, et plurimarum arcium ac oppidorum munitione: & quod omnium, summorum pariter & infimorum hominum erga se beneuolentiam, iisdem quibus collegerat virtutibus (hoc est, iustitiâ, facilitate, humanitate, elegantiâ, & clementiâ) ad extre-

Regnum ei' quale: &

Cur Magnus dictus.

» mum retinuit. Etenim, ad gloriam quidem plus valet
» bellicæ virtutes, præsens verò hominum beneuolen-
» tia lenioribus his virtutib. facilius comparatur: ma-
» gis illas ferè homines admirātur, sed has gratiore me-
» moriâ prosequuntur. tametsi bellicæ quoq; gloriæ non expers fuit, cùm alibi, tum in Rußia maximè; quam à Maioribus suis amissam, maiore facilitate, quàm sudore, recuperauit. Arcium & oppidorum in Polonia plerorumque omnium munitiones, ac templa latericia, eius sunt opera: & monasteria itidem aliqua: quibus omnibus amplam & luculentam supellectilem, ad Cultum Divinum accommodatam, attribuit. Cæterùm domestica vita impurior fuit, in cibo potuque intemperans, in libidines proiectus, ita vt etiam Iudææ cuiusdam Hester consuetudine vteretur, cuius operâ gens Iudaica magnas prærogativas in Polonia à Rege adepta est, cùm nouas, tum quas ipsis olim Boleslaus, Dux Calißiensis, in sua ditione concesserat. Cazimiro etiam regnante (vt ne pios homines suis laudibus defraudemus) Mathias Golanceuius, gente Toporus, Episcopus Vuladislauiensis, basilicam Vuladislauiensem nouam condidit in oppido, quum prius sub arce fuisset: aliud item templum, sancti Vitalis martyris memoriæ dicatum, in eodem oppido extruxit: arces Vuladislauiensem & Racianzum cocto latere muniuit.

Opera ab ipso facta.

Vita eius qualis, &c

Iudæorum prærogatiuæ,

Ecclesia Vuladisl. condita, &c

S Vitalis templum, & Vuladisl. atq; Racianzum arces,

Iaro-

Jaroslaus quoque Scotnicius, gente Bogorius, Archiepiscopus Gnesnensis, permulta præclara monumenta reliquit. Iaroslaus Scotnicius.

LIBER XI

PROOEMIVM.

Per nongentos aliquanto plures annos semper Polonia, ad Cazimirum usq; Regem, sui generis Reges atq; principes habuit, Venceslao Boemo, de quo Libro IX. & Cap. III. egimus, excepto: deinceps verò à Cazimiro exteri apud Polonos regnarunt, quorum posteritas ad hunc usque diem durat atque feliciter regnat.

DE PORTIONE LIGNI CRVCIS A LItuanis restituta, & Ludouico Vngarorum atque Polonorum Rege. Caput I.

POst vulgatam Regis Cazimiri mortem, Lituani in Lublinẽsem ac Sendomiriensem tractum excursionem fecêre, atq; inter cætera Calui Montis monasterium diripuêre: vnde quum, inter aliam prædam, portionem crucis Christi auro inclusam asportarẽt, & ad fines Poloniæ pervenissent, memorabilis res accidit.

Lituani post res multas direptas. Crucis Christi portione

Miraculo coacti.

cidit. Plaustrum enim, quo Crux cum cætera præda vehebatur, nullâ vi, neq; iumentorum neq; hominum, loco moueri potuit, quin subitò conciderent exanimati homines, equi & boues, quicunque plaustrum attigerant. Cognita autem ex Russo quodam miraculi & cladis suæ causa Barbari, mox crucem, cum Chorabala quodam Nobili captiuo libertate donato, ad locum suum remiserunt. Cæterùm Ludouicus Rex Vngarorum, quem Cazimirus multo antè successorem sibi designarat, licet mox de morte auunculi certior factus esset: tamen continuit se domi, & quorsum Polonorum consilia vergerent, exspectabat. nec ita multo pòst venerunt ad eum Vissegradum è comitiis Polonorum Oratores, Florianus Episcopus Cracouiensis, & Joannes Strelcius Cancellarius Poloniæ, rogantes, vt primo quoque tempore in Poloniam veniret, Regnumque destinatum susciperet. Audita illa Legatione, aliquandiu, quid faceret, deliberauit: cunctanti verò quum & nostri orando, & Vngari proceres suadendo instarent, tandem respondit: Non satis intelligere, neque hos, quid suadeant: neque illos quid petant. E neutrorum enim id re fore: sicuti ne duobus quidem gregibus expediat, vnum habere pastorem. Sed tamen victus precibus Oratorum, annuit. Venientem Proceres Poloni, cum frequenti Nobilitate ad Sandeciam obuiam progres-

Per Chorabalam remittunt.

Ludouicus Rex Vngarorũ, à Cazimiro successor designatus.

Post longã deliberationem.

Rex fit Poloniæ: Et coronatur

progreßi, excepêre, & Cracouiam deduxere. De coronatione dein noui Regis, ab Archiepiscopo & Maioribus Polonis scrupulus iniectus: quòd ii contendebant, ut ea Gnesnæ more veteri fieret: sed Ludouicus, proximorum Regum, Vuladislai aui, & Cazimiri auunculi, exemplum in ea re sequuturum se esse, dixit. quo responso sedatis Maioribus Polonis, ab Iaroslao Archiepiscopo Gnesnensi in basilica Cracouiensi Diadema solenni ritu accepit. Cracouiæ.

DE CAZIMIRI DESIDERIO AC EXEquiis, & modo gubernati à Ludouico Regni.

Caput II.

Nec tamen desiderium Cazimiri, defuncti Regis, ex animis hominum Rex nouus euulsit, imò plus etiam accendit: quum non modò dissimilis esset Cazimiri, sed ne adiri quidem à nostris sine interprete posset. quin res quoq; Polonicas negligere ac parui facere videbatur: ac non modò non intenderet animum ad recuperanda ea quæ auulsa à Polonia erant, verùm etiam enormem donationem adiiceret: qua Vuladislao Duci Oppoliensium, Vngariæ Palatino, Ostresouiensem & Velunensem tractum omnem, itemq; Olstinense, Crepicense, & Bobolicense territoria in tractu Cracouiensi, ad hæc Bresnicense in Siradiensi ditione, donauit. Exequias deinde magnificentißimas

Cazimiri desiderium.

Ludouicus Rex qualis: &

Quas ditiones Vuladislao Duci Opolien. donauit.

Exequiæ Cazimiri

& sumptuosissimas auunculo mortuo apparauit: vbi permultum argenti facti basilicæ Cracouiensi oblatum atq; donatum est, & infinita penè hominum multitudo lachrymis, planctu & eiulatu desiderium defuncti Regis testata est: præsertim quòd cum eo successionem Regum vetustissimam, à Piasto usq; propagatam, extinctam esse cerneret: Regnumq; ad externum Regem peruenisse, qui longè absuturus esset. quòd quum Ludouicus animaduertisset, veritus, ne quam filiæ Cazimiri nouandarum rerum occasionem Polonis darent, ablegauit eas in Vngariam. Vt verò postulatis Maiorum Polonorum satisfaceret, in Maiorem Poloniam post paucos dies profectus est: & biduum Gnesnæ commoratus, paratum sibi in Gnesnensi basilica solium ascendere noluit. Affirmabat enim, neq; sibi neq; Polonis id decorum fore, vt coronationem, Cracouiæ peractam, quasi in dubium reuocaret. Deinde Cracouiam reuersus, mox in Vngariam rediit, omni gubernatione Poloniæ matri Elizabetæ commissa.

Lachrymabiles: &

Filiæ in Vngariam ablegatæ.

Ludouicus respuit coronari sà Maioribus Polonis.

Gubernatrix Poloniæ.

DE ELIZABETÆ MVLIEBRI DOMInatu, Ioraslao Archiepiscopo, & filiæ Ludouici promisso Regno. Caput III.

Elizabet, muliebri vsa consilio, iuuenes & imperitos homines in Senatum allegit: compluresque graues & bonos viros Magistratibus mouit, & nihili homines assentatores eis suffecit. Jaroslaus autem, Gnes-

Senatus & Magistratus qualis.

Iaroslai Archiepiscopi mors, &

Gnesnensis Archiepiscopus, quum Archiepiscopatu vltro cessisset, vita Calissii excessit. Permultum hic Archiepiscopatum amplificauit & ornauit.

Opera, &

Nam Louicium, Opatouicium, Vneouiam, & Camenum arces, condidit: aulas quoque Archiepiscopales, Gnesnæ, Calissii, Curelouiæ, Opatouici, & Vneiouiæ (vbi & collegium sacerdotum instituit) templa etiam Gnesnæ, Calissii, Curelouiæ, Opatouici, Vneouiæ, & ibidem monasterium Benedictinis, ædificauit. Fuerat is quoque Bononiensis Academiæ Rector, vbi de eo, adhuc iuuene, hoc excelsi animi facinus memoratur: quòd auctoritate sua Bononia transtulerat Academiam, propter Anglum quendam scholasticum, à Magistratu vrbis capite plexum: nec prius eam restituit, donec pro cæde Angli satisfactum est.

Sepultura non per ostium.

Fertur autem mandasse moriens idem Jaroslaus, vt cadauer suum non ostio, sed pertuso pariete, in basilicam sepeliendum inferretur: quòd non ritè neque ordine Archiepiscopum se factum esse, diceret.

Ludouicus habens duas filias,

Porrò Ludouicus Rex quũ duas filias, duoq; Regna haberet, vtriq; viuens cupiebat prospicere, ita vt altera apud Vngaros regnaret, apud Polonos altera. cui rei fortuna talem occasionem obtulit.

Dum vectigal Regium duodenorũ grossorum

Poscebat is Polonos vectigal, quod Regiũ & Poradlne dicitur, duodenos grossos latos, & singulos modios siliginis & auenæ in iugera siue laneos, quẽadmodũ antiquitùs pẽdi solitũ erat:

erat: negabant Proceres, quòd ab eo Poloniam immunem factam eſſe liberalitate Cazimiri, dicerent: ille verò promiſſam modò, non etiam datam eſſe à Cazimiro immunitatem illam, oſtendebat, quum quoad vixerit, id vectigal ſolutum ſit. tandem eò rem deduxit per internuncios, vt, ſi alterutram de filiabus ſuis regnare deinceps apud ſe Poloni permiſſuros ſe eſſe reciperent, binos tantùm groſſos quotannis deinceps in iugera penderent, quibus Regem agnoſcerent. Accepêre conditionem Poloni: atque inde in hodiernum uſque tempus manet vectigal hoc Regi.

In binos groſſos cõmutat, alteri ex filiabus conciliat Regnum.

DE VVLADISLAO MONACHO, LITVANORUM EXCURſIONE, ELIZABETHÆ VOLUPTATIBUS, & VNGARORUM VIOLENTIA. Cap. IIII.

Vuladislaus agnatus Cazimiri poſt excitatos motus

MOtus deinde quidam in Polonia extiterunt. Nã Vuladislaus Cazimiri & Vuladislai Regum agnatus, à Maioribus quibusdam Polonis ſeditioſis accitus, quum iam monachus & Diaconus fuiſſet, vt erat homo leuis, reiecto habitu, arces quaſdam in Cuiauia cepit, plurimumq́; negocii Sendiuoio Maioris Poloniæ præfecto, dum eius turbulentos conatus reprimit, faceſſit: verùm is poſtea, pœnitentia fortaſſe ductus, in ſuum rediit monaſterium: ibiq́;, reſumpto monachi habitu, vitã finiuit. Hæc circa annũ 1374. facta ſunt. Lituani per eadem tempora cum valida

In monaſterium redit.

manu, ducibus Keistuto, Jagellone, Vitoudo, Lubarto, & Georgio, quidquid loci in Sendomiriensi tractu est inter Sanum & Vistulam flumina, populabundi magnâ celeritate peruagati sunt: Elizabetha verò Regina, quamuis à proceribus de Lituanorum excursione admonita, de lusibus & choreis atq; symphonia, quibus mulier octogenaria indulgebat, nihil vtiq; remittebat, donec eam præsentius aliud malum perculit. Vngari namq;, qui cum Regina erant, domesticâ consuetudine fœnum atq; auenam (quum Cracouiam, siue ad mercatum, siue ad priuatum cuiusq; usum importaretur) passim diripiebant: id autem Prædborius Brezius, nobilis adolescens, ne ipse quoq; pateretur, familiam suam armatam ante domum, quæ ad portam vrbis Cazimiriensis sita erat, obseruare iussit: ibiq;, quũ Vngari in fœnum quod aduehebatur, impetum facerent, Prædborii verò ministri prohiberent, iurgium atque prælium inter Vngaros & Polonos ortum est. quod quum concursu, vtrinq; suis opem ferentibus, atrocius fieret: missus à Regina ad sedandum tumultum Iascus Kmita Præfectus Cracouiensis, sagittâ Vngaricâ in turba in collum percussus, ex equo defluxit & expirauit. Hîc iam necessarii & familiares eius dolore propè furentes, facto vndiq; concursu in Vngaros coorti, magnam cædem fecêre, non eorum tantùm, qui se in tumultu illo obtulerant, sed eorum

Ann. 1574. Lituanis Sēdomiriam populātib'.

Elizabetha à suis choreis non abstinet:

Vngarique dum fœnum & auenam diripere pergunt,

Iasco Kmita in tumultu cæso.

160. trucidati.

quoq;, qui in hospitiis & diuersoriis inuenti sunt Centum sexaginta Vngari eo die trucidati feruntur: atque ii modò salui fuerunt, qui in arcem effugere potuêre. Triduo deinde arx clausa, & ab armatis obsessa fuit. Annus autem quo hæc acta sunt, fuit post Christum natum 1376. Elizabetha igitur mœsta in Vngariam reuersa est, Petro Kmita, Iasci filio, in solatium necis paternæ, Præfecto Lenciciensibus dato.

Ann. 1376. Elizabet in Vngariam.

DE LITVANIS CVM DVCE BELZENSIum repreßis, & Episcopis in Rußia auctis.

Caput V.

Noui in Polonia Præfecti.

SEquenti anno Ludouicus nouos Præfectos in Polonia de sententia matris, instituit: & excursionibus Lituanorum in Poloniam & Belzensium Ducis defectione motus, bellum contra eos parabat, indictâ toti Poloniæ expeditione. Omnibus itaq; ad Sendomiriam conuenire iußis, ipse cum non contemnenda Vngarorum manu transmißis Sarmaticis montibus, per Sanocum rectà Sendomiriam profectus est: ubi conuentu habito recensitisq; copiis, quum abundaret viribus & multitudine: partem exercitus cum Sendiuoio ad recipiendam Chelmam misit, ipse verò cum reliquo ad Belzum castra mouit. Sendiuoius intra octauum diem Chelmâ potitus, alias etiam munitiones cepit. Rex verò fame præsidiarios ad deditionem compelle-

Bello contra Lituanos & Ducem Belzensium instituto.

Chelmaq; capta.

pellere decreuerat, nisi Keistutus Dux Lituanorum, ad castra Regis veniens, pacem certis legibus impetrasset. Quibus expletis, Ludouicus, Georgii Ducis blandiciis & pollicitationibus delinitus, non modò Belzum ei reddidit, sed etiam Lubassouiam, accepto ab eo iureiurando, quòd in fide atq; clientela Polonorum semper futurus esset. Quum autem Regi vber & fertile solum Russiæ *placuisset, & frequentari eam à Catholicæ fidei cultoribus animaduertisset: apud Gregorium eius nominis vndecimum Pont.* Max. *Legatione effecit, vt duæ ibi cathedræ Episcopales, nimirum Præmisliæ & Vuladimiriæ, Haliciæ verò Archiepiscopalis institueretur. Ita quidem Dlugossus scribit: sed si prius Metropolis Leopoli constituta fuit (quemadmodum nos superius, ex eiusdem* Dlugossi *sententia, prodidimus) Episcopalem Haliciæ constitutam esse oportet. Vna enim Archiepiscopalis est in Russia, & ea quidem Leopoli. Ego initiò Leopoli* Epi*scopalem Cathedram, regnante Cazimiro, institutam fuisse dixerim: sed quum Ludouici operâ plures Episcopi fierent, Metropolim Haliciæ constitutam esse, quæ postea Leopolim translata sit,* Epi*scopatu Cameniciam translato.*

Pax Lituanis datur, &

Belzum redditur.

In Russia Episcopales Cathedræ duæ, & Archiepiscopalis.

DE LICENTIA PER REGIS ABSENtiam crescente, Bombarda inuenta, & Elizabet morte. Caput VI.

Licentia crescente in Polonia per absentiam Regis.

REge autem in Vngariam abeunte, latrocinia increbuerant: creuerat audacia perditorum hominũ: vis, non ius, valebat: iudicia vel silebant penitus, vel potentiorum iniuriæ contra tenuiores suffragabantur. Crebris itaq; nunciis & querimoniis multorum cum Rege de his malis publicis actum est: commotusque his malis fuit quidem Ludouicus, verùm quòd auram Polonam se ferre posse negaret, Vuladislaum Oppoliensem Ducem pro se gubernatorem misit. Et erat quidem id non ingratum plebi ac tenuioribus: cæterum Nobilitas cum proceribus, duob. conuentibus, altero Visliciæ, altero verò Gnesnæ actis, negarunt se homini externo, quem ipsi sibi principem non constituissent, parituros esse, propterea quòd id contra leges & instituta Maiorum suorum esset: atq; cum his mãdatis Legati de primoribus è comitiis ad Regem missi, effecerunt, vt is Vuladislaum reuocaret. Per hoc tempus (quod certè silentio prætereundum non est) circa annum 1380 machinam æneam, quam à sono terribili Bombardam vocant, certißimo vitæ & virtutis humanæ exitio Germanus homo apud Venetos excogitauit: insequens autem annus Elizabethæ senioris Reginæ, matris Ludouici, morte insignis fuit.

Qui auram Polonam aduersam habebat, Vuladislaus Gubernator datus repudiatur.

Bombarda inuenta.

Elizabethæ mors.

DE COMITIIS BVDENSIBVS & Triumuiratu, Caput VII.

Ludo-

LVdouicus Rex, matre defuncta, quum aßiduis Polonorum querelis fatigaretur, vt Reipub. Polonæ constituendæ, Iudiciorumq; aliquam rationem iniret: Budam eis comitia induxit, ad medium Quadragesimæ. Erat res noua, multaq; secum ferebat incommoda: frequentes tamen eò Proceres profecti sunt, frequentiores multo, quos priuatæ iniuriæ factaq; spes Iudicii Regii excitarat. Multa ibi variaq; de administratione Reipub. iactata: ad extremũ, de sententia Regis, summa rerum Polonicarum Iudiciorumq; tribus (nempe Zauissæ Curosuantio, gente Roseo, Episcopo Cracouiensi: & Dobeslao Castellano Cracouiensi, Zauissæ fratri germano: & Sendiuoio Subinio Palatino Calißiensi, & Præfecto Cracouiensi) mandata. Iudicia ibi nulla exercuit Ludouicus, sed ad Vicarios illos tres reiecit: ad hæc fecit potestatem Zauissæ Episcopo omnium magistratuum & honorum, quicunq; vacaturi essent (exceptis Castellania & Palatinatu Cracouiensi) in Polonia conferendorum. Ita Conuentus ille solutus est: & calamitosi homines, spe Iuris sui obtinendi frustrati, mœsti domũ reuertêre. Triumuiri verò illi, in Poloniam reuersi, audierunt quidem compluribus in locis magno hominum concursu querimonias, sed nusquam Ius dixerunt. quare omnis illa querentium multitudo, maledictis incessens Regem atque Triumuiros, dilapsa est.

Budam indictis comitiis,

Et Triumuiris electis,

Calamitosi homines frustrati sunt sua spe.

DE SVCCESSORE REGNI FILIA Ludouici, & morte huius.

Caput VIII.

Ann. 1382. Ludouicus languens

IN sequenti anno, qui fuit 1382. Ludouicus Rex, quum languere se, ac sensim viribus destitui sentiret, vt viuens adhuc res filiarum stabiliret, indixit Polonis comitia Zuolenum, siue Zolium (quod oppidum est in Scepusio.) quò quum frequens Senatus conuenisset, successores sibi designat in Regno Polonorum, Mariam filiam natu maiorem, cum Sigismundo sponso eius, Marchione Brandeburgensi, Caroli Imperatoris & Regis Boemorum, ex Elizabeta nepte Cazimiri Regis, filio, quartumdecimum annum tunc agente: in quorum verba Proceres Poloni, iussu Regis, statim iurarunt. Soluto conuentu Zoliensi, profectus est Sigismundus in Poloniam cum Primoribus & non contemnenda Vngarorum manu, ad sedandos intestinos motus, & adeundam viuente adhuc socero possessionem: interim verò Ludouicus Rex, tertiadecima die Septembris, Tarnauiæ seu Tirnauiæ, quò Conuentum Vngaris edixerat, vitam finiuit. quo nuncio accepto, Sigismundus Posnaniam se recepit: Ludouici verò funus Albam Regiam, vbi Regum Vngarorum ferè sepultura est, solenni

Successorem Polonis designat Mariam filiam cum Sigismundo, &

Moritur.

pompa

pompa elatum est. Regnauit autem Ludouicus apud Polonos duodecim annis, apud Vngaros vno & quadraginta, vixit sex & quinquaginta: pietatis autem atque religionis ita fuit obseruans, vt non in postremis duceret, Iudæos & Cunos, falsorum deorum cultores, ad Christianam religionem adducere. quod in Cunis quidem assecutus est: Iudæos autem, quum neque minis neque præmiis propositis illis persuadere posset, omnes proscripsit. Plebis non minorem, quàm Nobilitatis, curam gessit: itaque nonnunquam, dissimulato habitu, vicos & oppida perlustrauit, vt cognosceret, quid de publicanis & exactoribus, iudicibus & magistratibus suis, ac de se denique, vulgus hominum assentandi nescium sentiret, multaq́ue ex huiusmodi sermonibus, in se suisq́ue castigauit. Qualis Rex fuerit.

LIBER

LIBER XII.

DE VOLINIA AB VNGARIS PROdita, & Sigismundo Rege repulso.

Caput I.

Per Vngarorum perfidiam auro corruptorũ,

IVULGATA morte Ludouici Regis, Vngari, qui Russiæ plerasque præfecturas obtinebant, Cremeneciam, Olescum, Grodlum, Lopatinum, & Suatinum arces cum territoriis suis, Lubarto Lucensium Duci, magna vi auri & argenti ab eo accepta, prodidêre, atque ex eo tempore Lituani Volinensem orã sibi vsurpare cœperunt.

Lituani Volinia potiti.

In Polonia quum Sigismundus Marchio Rex iam esset designatus, non magna re facta est voluntatum mutatio. Noluit is, Proceribus & Nobilitate postulante, Domaratum à præfectura Maioris Poloniæ amouere: quare Conuentu apud Miloslauiam habito, Maiores Poloni mittunt Legationem ad Minores, vt ii Conuentum secum pariter, de statu Reipub. ac de nouo Rege apud Radomscum agere vellent.

Polonorum animis à Sigismundo alienatis,

Post comitia Maioris Poloniæ Radomscia, &

Obsecundatum est; decretumq; in comitiis, vt memores pactorum cum Ludouico initorum & iurisiurandi sui essent, neque proge-

niem

niem Ludouici à Regno Poloniæ excluderent: cæterùm eum de genere Ludouici Regem crearent, qui in Polonia præsens per se ipsum Regnum administraturus esset. Altera deinde comitia Visliciæ habita: quò vicissim Legati Maiorum Polonorum venerunt: venit & Sigismundus Marchio cum Bozenta Archiepiscopo & Domarato Præfecto. aduenerunt autem & à Regina Elizabetha Oratores, qui facta dicendi potestate, gratias egerunt Polonis, quòd fidem datam Ludouico, de filiabus eius, seruarent: idemq; deinceps ut facerent, hortati sunt. Cupidè hæc oratio à conuentu audita est: placuitq;, alia comitia Siradiam indici, nequicquā deprecante Sigismundo, qui offenderat iam Polonorum animos, tum propter Domaratū, tum quod eiici Polonos, cùm cibū sumpturus esset, patiebatur, & quod sacerdotiū quoddā in Polonia, repudiatis procerum precibus, Boemo contulerat. Quocirca repulsam passus, Vislicia discedens, Cracouiam diuertere voluit: sed eū Dobeslaus Curosuancius, Castellanus Cracouiensis, non intromisit. Ita acceptus ille à Polonis in Vngariam rediit: sumptus tamen illi de publico suppeditati sunt, quoad per Poloniam iter fecit.

Minoris Vislici. nsia, &

Post auditos Oratores Reginæ Elizabethæ.

Indictis ite-rum Siradiā comitiis, Sigismundus

Cogitur in Vngariam redire. Sumptu tamē publico.

DE HEDVIGI NATV MINORE LVDOvici filia, in Reginam electa.

Caput II.

In comitiis Siradiensib.

INstabat verò tempus præstitutum comitiis: quapropter Elizabetha Regina Vesprimiensem Episcopum, cum aliis duobus proceribus Vngaris, misit Siradiã, qui Polonos de sua voluntate certiores facerent. Reginæ igitur mandato, Proceres atq; Nobilitatem iurisiurandi religione, quo se Mariæ natu maiori Ludouici filiæ & Sigismundo sponso obstrinxerant, primùm soluerunt: deinde ut regnum ad Heduigim natu minorem decreto comitiorum deferretur, postularunt: sed quũ non contemnenda pars Senatus atq; Nobilitatis ex maiore Polonia, bello ciuili distenta abesset, rursus Siradiam comitia indicuntur. quò posteaquã frequentes proceres atq; Equites conuenissent, omnium penè sententiæ in Zemouitum Masouiorum Ducem inclinarunt, vt ei cum Heduigis Ludouici regis filiæ coniugio regnũ mandaretur: cui fauebat & Bozenta Archiepiscopus: atq; ei roganti, placerétne regnum Zemouito mandari, magnâ acclamatione uniuersus Conuentus assentiebatur: sed vnus homo oratione suâ mox omnium voluntates conuertit. Iascus is fuit siue Ioannes Tencinius, (Castellanus Voinicensis, Andreæ (qui fuit Palatinus Cracouiensis) filius: qui, negotium Regis eligendi differendum, graui oratione persuasit (periculosam enim esse, in re qualibet, inconsultam festinationem: & præceps consilium ferè pœnitentiam sequi: tum & religionem iurisiurandi,

Iurisiurandi Religione Poloni soluuntur, &

Regnum Heduigi postulatur.

Eodem iterũ indictis comitiis,

In Zemouitum animos inclinatos

Ioannes Tẽcinius auertit oratione prudentissima.

san-

sanctissimum societatis humanæ vinculum maximi faciendum esse) ac Elizabethæ Oratoribus in eam sententiam respondendum censuit: Polonos libenter in Heduigi minore filia Ludouici, fidem seruaturos esse: sed quód Polonia tam diu orba Rege in maximo versetur discrimine, etiam atque etiam à Regina seniore petere, vt Heduigim filiam primo quoque tempore, ad Pentecostes festum scilicet, mittat, diadema ritu solenni suscepturam, & nupturam viro sibi nobisque grato: quód ni illa desiderio nostro satisfaciat, tum demum testari, non per nos stare, quo minus pacta conuenta cum Ludouico seruentur. Cunctis sententia Ioannis placuit, igitur in eam itum, & decretum factū est: in quo illud adiectum, vt Heduigis aduenienś (si Regina esse vellet) reciperet se de consilio procerum nupturam, & in Polonia cum viro mansuram. Et cum hoc responso Oratores dimißi sunt, solutusque conuentus. Regina Oratoribus assensa. instante tamen Pentecoste Heduigim ad constitutum tempus non sistit. cuius moram Palatinus Calißiensis, cum mandatis veniens, excusauit: quód diceret, eam cupientem votis ipsorum satisfacere, Cassouiam usque peruenisse: inde porro commodè progredi non potuisse, imbrium vi & inundatione prohibitam: orare autem, quod sine incommodo eorum fiat, vt ipsi Cassouiam ad se veniant, & melius atque certius præsentes cū

Heduigis ad Pentecosten mittenda.

Et secundū arbitrium Polonorum nuptura.

Non mittitur: sed

Cassouiam euocantur proceres, &c

præsente omnibus de rebus constituant. Efficax fuit oratio Palatini: quocirca cæterâ multitudine domos reuersâ, primores de Senatu (nempe Dobeslaus Curofsuancius Castellanus, Spitco Melstinius Palatinus Cracouiensis, Iascus Tarnouius Sendomiriensis, Vincentius Kempius Posnaniensis, Sendiuoius Subinius Calissiensis Palatini, ac Domaratus Castellanus Posnaniensis, & Præfectus Maioris Poloniæ) Cassouiam profecti sunt. Ibi antiquato quadantenus decreto comitiorum Siradiensium, noua pacta cum Regina inita sunt: nimirum ut ad tertium Idus Nouembris (quæ dies diui Martini Episcopi memoriæ sacra est) Heduigis in Poloniam veniret, ac de sententia amplissimi Consilii matrimonium iniret; quòd si ea deinde, nullis liberis relictis, decederet, vt Maria soror, cum sua posteritate, ipsi in Regno Polonorum hæres esset; vicissimque idem ius esset Heduigi, secundum Mariæ mortem, in Vngaria.

Pacta noua ineunt.

DE LITVANORVM IN MASOVIAM EXcursione, ac Heduigis aduentu rursus dilato.

Caput III.

Lituanorũ in Masouiã excursio.

D*Vm hæc ita geruntur, Lituani, Iagellone Olgerdi filio Duce, Masouiam inuasêre; Drohicinum arcem, Melnicum, Cameneciam, Surassum, obsidione vallauêre. Annus autem quo hæc acta sunt, fuit à Christo*

Christo nato 1384. Turbauerat verò Polonorum mentes Elizabeta Regina, quòd Heduigim filiam ad constitutum tempus non mittebat. itaque Sendiuoius Subinius Palatinus Calissiensis & Præfectus Cracouiensis, de sententia Episcopi ac aliorum Procerum Cracouiensis Conuentus ad Elizabetam Jaderam usque Dalmatiæ profectus, statum rerum Polonicarum & postulata Procerum diligenter exposuit: petebat ab ea, vt quamprimum Heduigim, ad breue tempus, in Poloniam mitteret: coronatam mox ipsi remissum iri, pollicebatur, vt cum ipsa esset, donec adolesceret. Quum uerò moras Elizabeta necteret, & aliam ex alia excusationem quæreret: exacerbatus ille, irã non obscurè præse ferre, velleq; discedere, cœpit. quod vbi Regina animaduertit (verita, ne is, in cuius potestate erat Cracouia, reuersus turbas cieret) Jascum siue Ioannem Tarnouium, Castellanum Sendomiriensem, ad occupandam arcem Cracouiensem misit: Sendiuoium autem discedere vetuit. Non latebat Sendiuoium Reginæ consilium: itaq; vnum de comitibus fidelem curriculo mittit Cracouiam, qui Tarnouii aduentum anteuerteret, curaretq;, ne arx ipsi dederetur: ipse verò clàm sese Jadera euoluens, ferè intra viginti quatuor horas sexaginta milliaria bene longa (vt sunt Vngarica) crebrò mutando equos emẽsus, Cracouiam lassus peruenit, & Proceres de omnib.

Ann. 1384. Heduigi ad tempus cõstitutum nõ missa.

Et Sendiuoii Legati postulationib. neglectis,

Comitia indicuntur Radomscũ: rebus certiores fecit. Indixerant Lelouiã comitia minores Poloni: sed adueniente Sendiuoio, Radomscum ea transtulêre, vt Maiores quoq; Poloni ad ea venirent, & in commune de Repub. consulerent: quum autem sententiis variaretur, ad extremũ tandẽ placuit, vt Reginæ animum adhuc leniore Legatione pertentarent. Missus est itaq; cũ mandatis Prædislaus Vauelius, Equestri familia non illustri: qui commouit Reginam ita, vt Sigismundum generũ suũ, viris, equis armisq; instructum, ad gubernandam Poloniam tantisper, dum adolescat Heduigis, mitteret. quod ubi apud Polonos Proceres percrebuit, indignati se ludibrio esse fœminæ, eiusq; & Vngarorum arbitratu sibi Præfectos atq; adeò Dominos imponi, & Sigismundũ peculiariter perosi, exercitum contrahunt: ad Sandeciam contendunt: inde Lubouuliam siue Liblium, quæ tunc Vngaricæ ditionis erat, Legationem ad Sigismundum mittunt: monent, ne se inuitis in Poloniam veniat: si aliter faciat, pro hoste se eum habituros esse. Itaq; repreßit gradum Sigismundus: sed tamẽ id precibus effecit, vt Heduigis aduentus usque ad Pentecosten exspectaretur.

Indeque iterum ad Reginam

Prædislao misso, Sigismund9

Correptis armis

Repulsus,

Heduigis aduentum ad Penteco ſten differt

DE HEDVIGIS CORONATIONE, ET mariti eligendi deliberatione. Caput IIII.

Heduigi adhuc non veniente, QVum verò Heduigis iterum pro tempore illo nõ veniret, placuit in commune Proceribus, vt neque Le-

que Legationem ad Reginam mitterent, & à creando Rege ad tempus supersederent: Sendiuoius verò Subinius, priuatim in Vngariam profectus, perfecit tandem, vt Heduigis in Poloniam veniret. Comitati sunt eam, Demetrius tituli sanctorum quatuor Coronatorũ Presbyter Cardinalis & Archiepiscopus Strigoniensis, & Joannes Canadiensis Episcopus, & plures alii Proceres Vngari: ad cuius aduẽtus famam exciti Polonorum Proceres, cum frequenti nobilitate Cracouiam accurrêre: & qui tempori aduenêre, venienti vsq; ad fines Vngariæ obuiam profecti sunt. Deducta igitur Cracouiam honorificè cum perampla ac splendida aurea atque argentea, & stragulæ vestis supellectili, Idibus Octobris (qui dies memoria diuæ Heduigis Legniciensis, apud Polonos festus est) Regina Poloniæ renunciata, & à Bozenta Archiepiscopo solenni ritu inuncta & coronata est, magna omnium lætitia & fausta acclamatione: Regniq; amplißimi administratio teneræ puellæ commissa. Lenitum erat in animis Polonorum Regis desiderium, propter suaues & liberales mores Heduigis Reginæ, cum verecundia, modestia, prudentia, decentiq; suauitate coniunctos: quarum virtutum non vulgare condimentum erat, forma corporis eximia: neque grauatim viri muliebri imperio parituri esse videbantur, nisi ad domesticas Procerum

dißen

Sendiuoius priuatim profectus bene rem conficit: & deducta honorificè.

Susceptaq; hilare ac reuerenter.

Die S. Heduigis

Coronatur magna cum omnium lætitia.

Heduigis mores &

Forma.

dissensiones sedandas, & externorum bellorum impendentium motus, parum auctoritatis & præsidii fore in puella iudicassent. Itaque noua cura Procerũ animos incessit, de adiungendo nouæ Reginæ marito, qui Regiam dignitatem, molemq; rerum maximarũ, rectè sustinere posset. Destinarat quidem Ludouicus Rex adhuc viuens generum sibi & successorem in Vngaria, siue in Polonia, Vilelmum Austriorum Ducẽ, promisso ei Heduigis filiæ matrimonio: sed non magnopere Polonis placebat eum habere Regem, qui propter paternum Principatum longo & interiecto terrarum spatio à Polonia distantem, longius aliquanto à Regno absuturus esset: nec multum opis Princeps tenui fortuna, & potentia domestica, Poloniæ in rebus dubiis afferre posset. Dum autem diutius de re tanta consultatur; commodùm aduenerunt Oratores ab Iagellone, Magno Duce Lituanorum: perampla munera Heduigi Reginæ attulerunt: coniugium eius Regnumq; dotale Principi suo petiuerunt; multa magnaque pollicentes, quæ ad amplitudinem Reipub. Polonæ, & ad incrementum Religionis Christianæ pertinere videbantur. Non surdis auribus oratio illa à Proceribus Polonis audita fuit: cæterùm Heduigis abhorrebat à Barbari matrimonio. Propositæ erant Oratotoribus causæ, quamobrem non impetrarent, quibus de rebus venissent; nimirum quòd Christianæ cum Barbaro

De Vilelmo Duce Austriorum

Deliberantibus Polonis,

Iagello Magnus Dux Lituanorũ in coniugiũ Heduigim expoicit:

baro nuptæ esse non liceret: & quòd pacta iam quædã Dumque
cum Vilelmo Austriorum Duce de matrimonio pri- conditiones
us intercessissent, adiecta ducentorum millium flore- sibi propo-
norum pactione, ni pactis conuentis statum esset. ad sitas
quas Oratores ita responderunt: Quod ad Religio- Suscipit.
nem Christianam attineret, Jagellonem cum cæteris
fratribus Christiana matre natum, iam inde ab ine-
unte ætate Christianâ Religione imbutum, non alie-
num ab ea gerere animum, quamuis eius mysteriis de
more initiatus non sit: illa verò ducenta millia ipsum
præstaturum ac exsoluturum esse, thesauros suos o-
mnes & Maiorum suorum in Poloniam comportatu-
rum, & Lituaniæ Poloniam adiuncturum, vt eodem
deinceps cum ea Imperio censeatur. Permouebant
hæc magnopere Polonorum animos: magna videba-
tur fore ad amplitudinem Regni accessio: perutile,
non modò pacem, verùm etiam auxilium sibi eius gẽ-
tis adiungere, cuius hostiles excursiones perdifficul-
ter cohiberentur: præclarum & gloriosum nomini Po-
lono, si eius operâ Lituani Religionem Christianam
susciperent: veruntamen nihil præter senioris Reginæ
sententiam iis de rebus statuendum esse, visum est.
Itaq; missi ad Elizabetham Oratores in Vngariam, Assentiente
optatum responsum retulêre. Respondit enim eis Elizabetha
Elizabetha, Si id Poloni ex re sua publica fore existi- Regina.
marent, non remoraturam se esse eorum commoda,

neq; religionis Christianæ incrementa præcisuram. Hoc responsum Elizabethæ quum in Poloniam relatum esset, de vniuersi conuentus sententia, Lituani Oratores dimissi, & Vulodicus atq; Cristinus, itemque Petrus *Safranecius, & Hincia Rostouicius, Legati ad Iagellonem cum eis missi sunt, ut eum ad coniugium Heduigis & regnum* Polonorum *vocarent, si suprà memoratas conditiones iureiurando suo stabilisset, vna insuper adiecta, de recuperandis iis, quæ in eum diem à iurisdictione Polonorum Regum quomodocunq; exciderant.*

Voti cōpos effectus.

DE VILELMI CRACOVIAM ADuentu, & Iagellonis Vuladislai baptizati atque coronati nuptiis.

Caput V.

Vilelmus Austri' nutu Reginæ à Gneuoßio admonitus,

D*Vm hæc ita fiunt, interim* Vilelmus *Austrius certior factus de statu rerum* Polonicarum, *ac de propensa Reginæ erga se voluntate, eius ipsius nutu (vt creditum est) à Gneuoßio Daleuicio gente Stregomio Succamerario Cracouiensi (cui se illa concredebat) admonitus, ne ipse sibi deesset, cum splendido comitatu & apparatu, magnisque diuitiis,* Cracouiam *inopinatus aduenit: sed arcis ingressu Dobeslai Curosuancii* Castellani Cracouiensis *auctoritate prohibitus, in vrbe diuertit: conuenitque cum eo identidem*

Cracouiam aduenit:

Hedui-

Heduigis Regina in cœnobio diui Francisci luce clarâ, aulico suo virorum ac puellarum comitatu stipata, & choreis indulsit: & in vrbe optatis nuptiis cum eo defungi tentasset, nisi Demetrius Goraius, Thesaurarius regni ei dissuasisset. Intelligens autem Vilelmus, apertè sibi proceres Polonos aduersari, clàm sese euoluit Cracouia, depositis apud Gneuoßium thesauris, quos secum apportarat: vnde Gneuoßius post multas amplasque possesßiones sibi comparasse existimatus est, sed quæ tamen à liberis eius deinde turpiter distractæ & dilapidatæ sunt. Aduentabat iam cum fratribus Iagello, & cum magno comitatu Lituanorum: obuiam ei pauci proceres profecti sunt, in quibus principem locum Spitco Melstinius obtinebat (quâ re magnam is apud Iagellonem gratiam iniit) plures eum Cracouiæ exspectabant. Aduenit autem Cracouiam duodecima die Februarii, anno Christi 1386. habens in comitatu Duces & proceres Lituanos atq; Russos, tum Borissum & Suitrigellonem, fratres germanos, & Vitoudum patruelē: aduenieus in thalamo Heduigim Reginam magnâ cum admiratione eximiæ formæ eius, salutauit: postridie verò perampla ei dona, cum Vitoudo, Borisso, & Suitrigellone misit. Priusquam autem cum Heduigi matrimonium iniret, vnà cum fratribus & proceribus atque vniuerso comitatu suo (exceptis iis, qui iam

Et cum Regina choreis indulgens.

Dum Polonos à se auersos videt.

Thesauros relinquit Gneuoßio.

Iagello cum suis susceptus.

Ann. 1386.

Reginam salutat: &c.

Baptizatus cum suis.

iam apud Russos initiati erant) quarta decima die mensis Februarii à Bozenta Archiepiscopo & Ioanne Episcopo Cracouiensi sacro fonte ablutus, & Christianâ Religione initiatus, Vuladislai nomen accepit: atq; ita matrimonium mox cum Regina solenni ritu contraxit, Lituaniamq; omnem, cum Samagitia, & ea parte Russiæ quæ in ditione eius erat, Poloniæ iure sempiterno adiunxit, & in vnum corpus redegit, iureiurando interposito. Ad hæc Vitoudus cum Michaele Duce Zaslauiensi, & Lubarto Duce Lucensi, pro ipso his ipsis de rebus Reginæ & Proceribus Polonis fidem suam obstrinxêre, & obsidum loco fuêre: quarto autem die post inunctus ab Archiepiscopo, Diadema Regium nouum accepit. Nam vetus in Vngariam à Ludouico asportatum, nondum ad eam diem reportatum erat. Sequenti die in vrbem solenni pompâ deductus, & in foro posito solio collocatus, iusiurandum à Cracouiensibus & cæteris oppidanis de more accepit: Lituani quoque Duces atque Proceres, qui tunc aderant, in verba Regis & Reginæ iurarunt, indultumq; est conuiuiis & lusibus complures dies.

Contractoque matrimonio & facto iureiurando.

Datis insuper obsidibus.

Coronatus corona noua.

A Cracouiēsib. &c. iusiurandum accepit.

Et nuptias celebrat.

DE CRVCIGERORVM IN LITVANIAM inuasione, & Iagellonis in maiore Polonia gestis.

Caput. VI.

Crucigeri neglectis Regiis nuptiis, Lituaniam populantur & occupant,

PEr hos autem dies Magister Crucigerorum Prussiensium Conradus Celner, spreta inuitatione Regis & Reginæ, qua ad nuptias per Demetrium Goraium inuitatus erat, hostiliter in Lituaniam, vacuam tunc Ducibus & militibus, duplici agmine inuasit: & longè lateq; eam depopulatus, Lucomliam arcem vi cepit, & Andream Jagellonis fratrem, quo concitatore expeditionem illam susceperat, ei præfecit: cui se Polocenses quoque dediderunt. Hæc vbi accepit Iagello, mox Skirgellonem & Vitoudum cum Lituanis & cum Polonis voluntariis in Lituaniam misit: qui Lucomliam, partim trucidato, partim eiecto Andreæ præsidio, receperunt: Mescislauiam quoque, Smolenscum, & Poloscum, recuperarunt: ac de auctoribus defectionis pœnas sumpserunt. Cæterùm Rex ipse Iagello, perfectis ritè solennibus Regni mandati cerimoniis, ad pacandam Maiorem Poloniam animum intendit: Grimaliorum atq; Nalenciorum familias, capitalibus odiis dissidentes, cum Ducibus suis Domarato & Vincentio Palatino, in concordiam redegit: bona Ecclesiastica, à quibuscunque per vim siue dolum occupata erant, iustis dominis restituit: Bartholomæum Cosminium, prædonicam exercentem, proscripsit: Odalanouiam verò eius arcem in suam potestatem redegit. Quum autem Gnesnam venisset Vladislaus, & commeatum siue statione à Collegio eius

Andreæ Iagellonis fratre auctore: sed

Repelluntur & deturbantur statim.

Iagellonis gesta in Maiore Polonia, &c.

Ob denegatam stationem.

 basilicæ

Vuladislaio. basilicæ petisset, nec impetrasset: fertur, more Barbarico pignorasse facultates adscriptitiorũ Ecclesiæ: verùm ob id à Nicolao Strosbergo Præposito et Vicario Archiepiscopi, atq; à Regina reprehensus, pignora capta reddi iußit. Ibi Regina suspirans: Pignora quidẽ „ reddemus, inquit, agrestibus, cæterùm lachrymas quis „ eis reddet? Pium Reginæ dictum, & sempiterna memoria dignum. Sic itaq; tunc res Maioris Poloniæ perturbatas admodũ placidè Vuladislaus composuit.

DE RELIGIONE CHRISTIANA IN LItuania propagata, & reliquis ibi Vuladislai actis.

Caput VII.

Iagello profectus in Lituaniam, &

HYeme subsequentis anni Vuladislaus, nouus Rex, ingenti Procerum atq; Equitum Polonorũ caterua stipatus, unâ cum Regina in Lituaniam se contulit: Archiepiscopum Gnesnensem, & multos sacerdotes & pios homines secum duxit. Conuentu

De Fide Christiana populariter suscipienda solicitus.

Vilnæ, ad initium quadragenarii ieiunii, habito, de Religione Christiana populariter suscipienda, ac de exterminando cultu falsorum deorum & omni superstitione, diligenter actum, ipso Rege maximam ei rei nauante operam, non solùm hortando & orando & præmiis inuitando, sed etiam docendo: quum nostri sacerdotes linguæ imperiti essent, ipse autẽ Rußicã callens, Polonos loquẽtes intelligeret. Ægrè gẽs Barbara

maiorum

maiorum suorum Religiones relinquebat: sed quum iussu Regis sacer ignis extinctus, templum araq; eius diruta, & adytum (vnde oracula à sacerdote edebãtur) euersum Vilnæ esset, necatiq; serpentes & succisi luci, quos pro diis colebant, nulla cuiusq; læsione (quod præter opinionem Barbarorũ acciderat:) tum verò Barbari, vanitate sua agnita, alacriores ad Principum suorum Religionem facti, & aliquot diebus capita Religionis (pro Rege nullum laborem subterfugiente) edocti, Christianis mysteriis de more initiati sunt. Quoniam verò immensi laboris erat, singulos sacro Fonte tingere: Nobilioribus tantùm hic honor habitus; reliquum verò vulgus turmatim distributum, aqua lustrali siue sacra à sacerdotibus conspersum est, vnumq; nomen cuique turmæ, tam virorum quàm mulierum, inditum. Basilica deinde Vilnæ condita est, & reditibus amplis atq; sacerdotiis locupletata, ac diui Stanislai memoriæ à Bozenta Archiepiscopo consecrata est: septem præterea Parœciæ à Rege constitutæ & dotatæ sunt, quarum templis Regina plurimam supellectilem, ad cultum Diuinum accommodam, largita est. Totum illum annũ Vuladislaus in Lituania Religioni propagãdæ, vacauit: Dobrogostum, Posnaniensem Episcopum, ad Vrbanum Pontificem ablegauit, eiq; se dicto audientẽ fore solenni Regum Christianorum more promisit.

Extirpata Vilnæ omnis idololatria.

Turmatim plebem baptizat: &

Basilicam Vilnensem locupletat.

Septemque Parochias constituit, Regina adiuuante:

Obedientiã insuper Pontifici promittit.

Skirgelo

Skirgellonẽ Lituanis præficit: Russos cum Catholicis coniungi vetat, & Ecclesiis libertatem donat.

Skirgellonem, Trocensium Ducem, fratrem suum, pro se, summæ rerum apud Lituanos præfecit: legem condidit, ne Rußis & Catholicis matrimonium inter se contrahere liceret, nisi Russus vel Russa à suis ad nostros transiret: aliam item, qua bona Ecclesiastica omni onere, labore, pensione, & iurisdictione Principis, & profanorum quorumuis, liberauit.

DE PETRO PALATINO VALACHIÆ, Skirgellonis & Vitoudi æmulatione, & delatore Reginæ.

Caput VIII.

Petrus Palatinus Valachiæ in clientelam Regis Leopoli receptus. Skirgellonis & Vitoudi æmulatio.

Reuertens autem in Poloniam, per Rußiam iter fecit: & Leopoli Petrum Palatinum Moldauiæ siue Valachiæ cum Proceribus ipsius, solenni iureiurando adactos, in fidem & clientelam accepit: quum ii ab Vngaris, *sub interregno, defecissent.* Nec *diu post discessum Regis quietæ res fuerunt in* Lituania, *propter æmulationem inter Skirgellonem & Vitoudum. Interea quoque lites & simultates inter Regem & Reginam, suspitionibus quibusdam ac susurronum delationibus excitatæ, eousq; increuerant, ut non longè essent à dißidio, ni se* Primores *interposuissent. Conuenit autem, vt delatores vtrinq; ederentur. Editus itaque est Gneuoßius Daleuicius Succamerarius Cracouiensis: qui sanctißimam fœminam, Heduigim Reginam*

Regina ad Regem delata.

Et delatore Gneuosio edito.

Reginam, clàm apud maritum Regem probri insimu-larat, quòd diceret, absente illo Guilelmum Austri-um Cracouiam secretò venisse, & aliquot diebus cũ Regina consueuisse. qua de re satisfecit Regina Regi iureiurando: cæterùm in Gneuoßium iudicium de in-famiâ, Vislicia in conuentu procerum, institutum est: ibiq; accusatus & damnatus Gneuoßius (quum non probasset, quæ dixerat: nec, dixisse se, negare posset) ex decreto iudicii mentitum se esse, clarâ voce & latra-tu subter scamnum edito professus est. Ita sublatâ omni suspitione, amor coniugalis est inter Regem & Reginam redintegratus.

Regina se purgat, &c.

Delator damnatus

Falsò dicta reuocat.

DE BELLO CONTRA VITOVDVM ET contra Silesios atq; Vngaros, & Regis atque Reginæ actis. Caput IX.

FEcit deinde Vuladislaus Rex, anno Christi 1390. expeditionem in Lituaniam: ac Grodnum à Vitou-do interceptum recuperauit, huncq; cum Crucigeris Lituaniã exercitu infestantem sæpius fudit. Fertur & Regina Heduigis alterum de Polonis exercitum com-parasse, & Jaroslauiam, Præmisliam, Grodecum, Haliciam & alias quasdam arces in Rußia Meridio-nali in potestatem suam redegisse, eiectis Silesiis & Vngaris, quorum fidei arces illæ à Ludouico Rege o-lim commendatæ erant. Vitoudum autem Henri-

Ann. 1390. Contra Vitoudum rẽ Vuladisla' prospe:ê, Regina itidem contra Silesios & Vngaros in Rusia: &c.

Vitoudus Regi reconciliatus summæ rerum præficitur. Regis & Reginæ acta: Muri arcis, Burgrabii.

cus, Zemouiti Masouii Ducis filius, Plocensis tum Episcopus, Vuladislao postea reconciliauit: summa rerum apud Lituanos atq; Russos illi à Vuladislao concessa. Post hæc Rex & Regina studiis pacis occupati, muros arcis Cracouiensis, qui humiles ad eam diem fuerant, altius excitarunt: Præfectis vigilum, quos Burgrabios vocant, stipendia auxerunt, & vt singulos equites sagittarios in promptu semper haberent, iniunxerunt: Monasterium in suburbano occiduo, titulo sanctæ Mariæ in arena, Carmelitis mendicantibus condiderunt: Psaltarum quoq; siue Psalteristarum collegium, in basilica Cracouiensi, iidem instituêre, attributo eis de Salinis Salario.

Monasteriũ in arena.

Psalteristæ.

DE BELLO CVM DVCE OPOLIENSI, Vitoudi contra Tartaros expeditionibus, atque Reginæ Heduigis morte. Caput X.

Contra Vuladislaũ Ducem Opol. bellum:

CVm Vuladislao deinde Duce Opoliensium, quòd is regias ditiones latrocinantis in modum infestaret, bellum Rex gessit: hunc omnibus ferè munitionibus in Polonia exuit: in ditionem eius paternam cum exercitu impetum fecit: castella quædam & oppida cepit: agros pagosq; depopulatus est. Circa annum verò 1396. Vitoudus in Tartaros expeditionem fecit: tribum vnam Tartarorum, quam illi Ordam vocant, cum pueris & mulieribus abegit: partem captiuorum

Ann 1396. Vitoud' cõtra Tartaros primùm feliciter pugnat.

Regi

Regi & proceribus Polonis dono misit: reliquos au- tem in media Lituania supra Vacam amnem, pro- pe Vilnam agris attributis, collocauit: qui manent i- bi usque in hodiernum diem. *Non paucis in Lituaniã deductis.* Anno posteà 1399. Vitoudus, necquidquam dissuadentibus Rege & Regina, alteram expeditionem fecit in Tartaros: ad quam permulti de Polonica & Germanica Nobi- litate, gloriæ cupidi, nomina dederunt. *Ann. 1399. Deinde verò, dum non audit Regem cum Regina dissuadentē.* Recensi- tis itaque apud Kiiouiam copiis, bonæ spei plenus, Scythiam cum infesto exercitu ingreditur. Impera- bat tunc apud Barbaros Tamerlanes, humili qui- dem loco natus, verùm scientia rei militaris, & felici- tate eò potentiæ prouectus, vt duodecies catena mil- lia hominum haberet in exercitu: ac Turcis profliga- tis, Imperatoreque eorum Baiazete capto, & in fer- rea cauea feræ in modum secum circumuectante, & Iberia, Albania, Armenia, Persia, Mesopotamia, A- sia & Ægypto incredibili celeritate vastatis, orbem terrarum terrore nominis sui impleret: *A Tamerlane Imperatore Scytharum potentissimo* cum hoc Vi- toudus congressus, multitudine Barbarorum obru- tus fusus est. *Vincitur, &* Cecidére de nostris plurimi, nec inulti tamen: in his fratres Regis Andreas & Demetrius Coributus, & alii nouem Duces Lituani & Russi. Vi- toudus cum Suitrigellone patruele pernici fugâ eua- sit: *Fugit.* Melstinius, quum (seu fuga, seu Ducis hostium in- dulgentia: cui virtutē & prudentiam suam inter col- loquen-

loquendum de pace, probarat) saluus esse posset, inter confertißimos hostes honestè occumbere maluit: quemadmodum ipse optarat, & prædixerat Paulo Sciucouio, timorem ipsi exprobranti. Sub idem ferè tempus, Heduigis filia Elizabet: eiusque mors, & *Heduigis Regina filiam Elizabetham Bonifaciam primo partu enixa est: eique post tertium diem extinctæ, nec ipsa diu superstes fuit, & in læua parte basilicæ Cracouiensis ante aram maximam sepulta est, elata magnificentißimo funere.* Mores, & *Fuit autem Heduigis singulari pietate & sanctimoniâ vitæ prædita,* Pietas, & *ab omni fastu, levitate & iracundiâ aliena: facultates suas, quas amplißimas è paternâ domo secum aduexerat, liberaliter in vsus egentium, in Cultum Diuinum, & in publicas vtilitates expendebat: moriens verò, quicquid habuit in supellectili, partim egenis dilargiendum, partim ad excitandam Cracouiæ & consummandam Academiam, quam Cazimirus Magnus Cazimiriæ incboauerat, legauit. Quadragesimam & Aduentum Domini religiosâ abstinentiâ & ieiunio semper coluit: delicias, pompas, & ostentationem diuitiarũ ita contempsit, vt quum propinqua partui, Regali cultu & magnificentiâ exornare cubiculum Regis absentis literis iuberetur, respondiße feratur: Se pompam omnem & inanem splendorem pridem abdicaße, nec inſciam eße, sæpè mortem partui comitem eße. Feruntur autem ob*

sancti-

sanctitatem eius, miracula quædam ad tumulum eius postea fuisse edita. Sanctitas comprobata.

LIBER XIII.

DE SECVNDIS VVLADISLAI nuptiis. Cap. I.

IUstis Reginæ peractis, Vuladislaus Rex mœstissimus, ac de retinendo Regno addubitans, in Rußiam secessit: cogitabatq; vltrò se Regno abdicare, & ad paternum Principatum reuerti potiùs, quàm vt vi & ignominia pelleretur: sed hæc eũ cogitantem Primores Poloni placidè consolati confirmauerunt, quum ei sua studia, in posterum quoq;, detulissent: suadebantq;, vt Annam Vilelmi Ciliæ Comitis filiam, cuius sororem iam Sigismundus Rex Vngarorum post Mariam in matrimonio habebat, secundam vxorem duceret. Eam enim iustam Regni hæredem esse, propterea quòd Cazimiri Regis neptis esset. Placuit consilium Vuladislao: quocirca missi Oratores ad Hermannum patruum puellæ, Ioannes Obychouius Castellanus Sremensis, Hincia Rogouius, &

Vuladislaus de Regno solicitus.

Fauentibus sibi Polonis.

Annam Vilelmi filiã,

Iustam Regni hæredẽ.

Per legatos impetrat.

us, & Joannes Ostrouicius, optata omnia retulêre: simulq; sponsam ad 16. diem Julii mensis anni sequentis, Cracouiam adduxere: et quum ea nullius linguæ, præter Germanicam, gnara esset, octo menses cōdiscēdæ linguæ Polonicæ operam dedit, priusquam nuptiæ celebrarentur. Quum autem Rex à nuptiis, propter deformitatem sponsæ, abhorreret: Proceribus Polonis interuenientibus, mense Februario apud Biecium oppidum cum Ciliensibus Proceribus Conuentū habuit: nouisq; pactis initis, Liberalibus diebus nuptias peregit.

Sponsam & Vxorem,

DE ACADEMIA CRACOVIENSI, TEMplo Corporis Christi Posnaniensi, Palatinatu Valachiæ, & Regno Vngariæ contempto.

Caput II.

Ann. 1401. Academiæ Cracouiensis

PEr hæc fermè tempora, hoc est circa annum Christi 1401. Academia Cracouiensis ex testamento Heduigis Reginæ & cumulatione liberalitate Regis condita est: duæ domus, siue Collegia excitata: alterum Philosophis & Theologis, in platea, quæ Judæorum tunc fuit, nunc Diuæ Annæ nomine nuncupatur: alterum Jureconsultis & Medicis, quà ex vrbe ad arcem itur: acciti Magistri & Doctores omnis generis è Pragensi Academia census q; iis in perpetuum attributi à Rege è salinis & telonio, & adiuncta sacerdotia apud ædem D. Floriano sacram. Quietæ tunc

Collegia duo, & Professores,

tunc res erant in Polonia: neque memorabile quidquam gestum, per hæc tempora, memoratur: præter quòd perduellium quorundam, vias publicas infestantium latrocinia, tunc Rex Vuladislaus coercuit. Per idem tempus (quod ab aliis ad annum Domini 1399. refertur, apud Posnaniam Corpus Christi in speciem panis, ab infelici quadam muliercula sumptum, Iudæis primò venditum, deinde verò in pratis suburbanis eius oppidi abiectum, miraculis quibusdam proditum, est repertum: itaq; templum in eo loco Vuladislaus Rex condidit, & sanctißimi Corporis Christi titulo dedicauit. Anno sequenti, qui fuit à Christo nato 1403. Valachiæ Palatinus Alexander, & mox Romanus Petri filius, vnà cum Consiliariis se in potestate Regis atque Regni fore, iuramento profeßi sunt. Regnum etiam tunc Vuladislaus, ab Vngaris vltrò oblatum, contempsit: quum Sigismundus Rex Vngarorum, in vinculis ab eisdem detentus, opera Sciborii Equitis Poloni liberatus esset.

Latrocinia repressa.

Templum Corporis Christi Posnaniæ Ann. 1401.

Palatinus Valachiæ subditur Vuladislao. Vuladislaus contemnit Regnum Vngariæ.

DE LITVANIA A CRVCIGERIS PERVAstata, Suitrigellonis improbitate, Pace cum Crucigeris, & cum Rege Boemorum congressu. Cap. III.

NEc multo pòst Lituania, hinc à Prußiensibus, illinc à Liuoniensibus Crucigeris vehementer peruastata est. multiq; mortales in seruitutem abacti quos

Lituaniæ à Crucigeris afflictæ

Rex miseratus. Suitrigellonem sua liberalitate sibi deuincire studet:

quos Vitoudus, permutatione captiuorum, liberauit: Vuladislaus verò Rex, afflictæ patriæ vicem miseratus, Suitrigellonem fratrem exulem, qui Crucigeros concitabat, è Prußia reuocauit, magno ære alieno, quod ibi contraxerat, exsoluto: ac (ne quod ei cum Vitoudo noui dißidii seminarium relinqueret) Podoliã ei, quinque millibus marcarum Pragensium à filiis Spitconis Melßinii redemptam, conceßit: itemq́ue Strium & Zidacouiam, in Rußia; Sidlouiam, Stobniciam, atque Drugniam, in Polonia; adhæc mille quadringentas marcas annuas è Salinis adiecit. nec tamen ea Regis liberalitas Suitrigellonis animum sanauit.

Sed frustra.

Cũ Crucigeris Conuentus, & pax.

Conuentum postea Rex cum Prußicis Crucigeris, apud Racianzum Episcopi Vuladislauiensis oppidum, ad Pentecosten anni sequentis habuit: pacemque fecit. Vuratislauiam deinde, splendido plus quàm quinque millium equitatu comitatus, profectus est: cum Venceslao Rege Boemorum, illo postulante, congressurus. Itaque aduenientem perhumanè lauteque accepit, non sine admiratione opum eius: vt etiam Sbigneo Brezio cum sexcentis equitibus antecedenti, Regem in eo comitatu adesse ratus, extra vrbem prodiisse dicatur. Octo dies de fœdere inter Consiliarios, tractatum est; & eò res propemodum perducta erat, vt Boemus Polono Silesiam omnem redderet, Polonus illi vicißim cum quadringentis hastatis equitibus,

Vuratislauiam Rex profectus splendidè, cum Venceslao Rege Boemorum

bus, quoties opus fuerit, præstò esset: sed vel indigna res visa est Polonis proceribus, Boemis esse obnoxios: vel certè Joannes Smiritius, consilio & auctoritate præstans inter Boemos, superueniens rem infecit.

Nihil confecit.

DE SVITRIGELLONIS PERFIDIA, ALExandro iterum Valachiæ Palatino, & Vitoudi contra Moschos expeditione.

Caput IV.

PRofugerat iterum in Prußiam Suitrigello, spe totius Lituaniæ per Crucigeros potiundæ: sed Podoliam nihilominus suis præsidiis tenebat: itaque Rex eò profectus, omnem eam cum arcibus in deditionem recepit, orto à Camenecia ciuitate initio: Præfecturamque eius oræ Petro Suffranecio Polono mandauit: & ab Alexandro Valachorum Palatino, iam inde à duobus annis sibi addicto, ab eiusque Consiliariis, solenne iusiurandum (quòd in fide & clientela sua, Reginæ ac filiorum, & Regni Polonici, permansuri essent) ibidem accepit. Vitoudus verò pacem nactus à Crucigeris, eodem anno, qui fuit 1406. transmisso Ugrâ flumine, primam fecit in Moschos expeditionem: quum verò illi ad pugnam elici non potuerunt, peruastatâ eorum longè latèque regione, prædâ onustus in Lituaniam rediit. Maiore vi postea in id bellum anno uno intermissum, incubuit, fretus maioribus Polono-

Suitrigello perfid. profugit rursus ad Crucigeros: Rex verô subiicit sibi Podoliã, & Ab Alexandro Valacho iterum iusiurandum accepit.

Ann. 1406. Vitoudi bellum cum Moschis.

Polonis eũ adiuuantib.

lonorum, quibus Sbigneus Brezius Marsalcus præfuit, viribus: quare usq; ad Occam, fluuium permagnum populabundus peruenit. quò minus autem fluuium transmitteret, Suitrigellonis, patruelis fratris, armis prohibitus est. Nam is seu leuitate quadam ingenii siue inuidentiâ stimulatus, Bransco & Starodubo arcibus (quæ in Seueria, Vuladislai Regis beneficio, obtinebat) incensis, ad Basilium, hostem Vitoudi trans fugerat, bonamque illi nauabat operam: sed tamen pacem nihilominus à Vitoudo Basilius petiit, & æquis conditionibus impetrauit.

Et Suitrigellonis improbitas,

Post arces incensas.

Basilio nauãs operam.

DE INSIGNI BELLO CVM CRVCIGERIS gesto. Caput V.

MVltis verò pòst iniuriis Vuladislaus Rex à Magistro Crucigerorum Vlrico Iuningo exagitatus, ad pacem tamen, quamuis iniquam, pronior, quàm ad iustum bellum, erat: quare comitia Lenciciæ ad XVII. diem Iulii habuit: indeq; (quum omnia prius experiri, quàm ad arma venire, in commune placuisset) tres Legati ad Magistrum missi, Nicolaus Curouius Archiepiscopus Gnesnensis, Nicolaus Michalouius Sendomiriensis, Ianussius Tuliscouius Calissiensis Castellani. Postulabant hi à Magistro, vt conuentu constituto, amicè cum Rege de omnibus iniuriis transigeret: sed excandescere Magister, & moram pati nollo

Vuladislaus Rex magnis iniuriis Crucigeros exagitatus, ad pacem tamẽ pronior,

Dum tres Legatos ad Magistrum mittit,

nolle, confestimque arma se Lituaniæ illaturum esse, minari. Ibi Archiepiscopus non ferens Magistri *superbiam: Desinas, inquit, nos bello terere, si arma contra Lituanos ceperis, vicißim arma nostra domi tuæ senties. quibus dictis* Magister *statim subiecit: Benè se rem habere, quum sententiam* Regis *teneat: caput se potius petiturum, quàm pedes, & culta magis, quàm inculta. Ita tunc Legati impatientiâ bellum approperatum est. Nec mora, dictis facta adiecit* Magister. *Dimißis enim Legatis ad medium Augusti mensis cum exercitu Dobrinum magnâ vi oppugnatum cepit & incendit: Polonos qui arcem defendebant, vnà cum* Præfecto *arcis Jacobo* Plominio, *capitali pœnâ affecit: inde* Ripinum *& Lipnum oppida, primo impetu capta, vastauit: magnâque in oppidanos & agrestes crudelitate debacchatus, ne teneræ quidem ætati & muliebri sexui pepercit. Zlotoria deinde acriter oppugnata, post octauum diem in deditionem Crucigerorum venit: sed in Bydgostia oppugnanda quum plusculum laboris sentiret (propterea quòd arx ea munitißima erat) per proditionem, corrupto Præfecti vicario, quem Burgrabium vocant, eâ potiti sunt. Rex vbi hæc crebris certisque nunciis accepit, minime cessandum sibi ratus, expeditionem & ipse toti Poloniæ, Rußiæ & Lituaniæ, contra Crucigeros indixit:* Minores *Poloni cum Rus-*

Superbè legēs omnia, & Archiep. unus ex Legatis respōdens impatienter.

Mox adest hostis cum exercitu apud Dobrinum.

Ripinum. Lipnum.

Zlotoriā, &

Bydgostiā

Rex etiam generalem omnib' expeditionem indixit.

ſis ad Volboriam, Maiores ad Lenciciam conuenire iuſsi. quod vbi factum eſt, recenſito apud Radeouum exercitu, ad Bydgoſtiam ſub finem Septembris caſtra admouit, arcemq́ obſedit: quæ poſt octauum diem à Polonis expugnata, & mox refecta præſidioq́ munita eſt. Magiſter verò ad Suece ſuos conuenire iuſſerat. quod vbi Rex cognouit, partem copiarum ſtatim eò miſit: pulſi diſsipatique qui primi de hoſtibus venerant, & caſtris exuti. Interea interuenêre Oratores Regis Boemorum Venceslai, bellumque inducijs conſtitutis (vtriusq́ partis conſenſu) usq́ ad vigeſimam quartam diem Iunii ſequentis anni diremêre: vt interim Venceslaus de tota controuerſia inter diſsidentes arbitraretur. Venceslaus verò, quum arbitrium inter diſsidentes, ex compromiſſo ad ſe delatum, recepiſſet: vt erat homo nihili & voluptatibus atque ebrietati totus immerſus, nec cognitâ quidem cauſâ, de ſententia Iodoci Marchionis *Morauiæ ita pronunciauit, vt nullam prorſus neq́ iuſtitiæ, neque æquitatis, rationē duceret. ad hæc ineptiſsimè, quæ extra controuerſiam erant, adiunxit: ut* Poloni *non, niſi ex occidentalibus oris,* Regem *ſibi deinceps peterent: Dobrinenſem autem tractum vt ipſe vno anno obtineret, atq́ interim deliberaret, vtri parti eum adiudicaret. quæ ſententia quum Germanicâ linguâ à ſcriba recitari inciperet, noſtri diſceſsêre, negantes, ſe Ger*

Bydgoſtiãque recuperat, &

Apud Suece Crucigeros caſtris exuit.

Induciæ factæ ad 24. diem Iunii: ſed

Arbitrio ſuo Venceslaus Rex, homo nihili, &

Iniquus atque ineptus,

Nihil effecit.

se Germanicæ concioni, propter linguæ imperitiam, interesse velle. Desperata igitur æqua pace, Vuladislaus dimißis in omnes partes literis, restibus alligatis, expeditionem cunctæ Poloniæ edixit: militē mercenarium, cum Ductoribus ordinum atq; Centurionibus, metandorum castrorum & instruendarum acierum peritis, è Boemis atq; Morauis Silesiisq; (inter quos præcipui Niclasius & Fridrosius de Fulstin Herbortones fuisse perhibentur) de sententia Sbignei Brezii Marsalci, acciuit. Erant in aula & ministerio Sigismundi Regis Vngarorum complures Poloni Equestris Ordinis: qui, propter præclara merita sua, non contemnendas facultates & possesßiones in Vngaria, beneficentia eius Regis adepti erant: qui omnes, vbi Regem suum Vuladislaum ad Prußicum bellum proficisci senserunt, relictis possesßionibus, & ingentibus Sigismundi pollicitationibus repudiatis, memorabili exemplo in Poloniam venerunt. Nec malè eis postea respondit Vuladislai gratitudo & liberalitas. Proficiscens itaque Rex ad bellum Prußicum, Nicolaum Curouium Archiepiscopum Gnesnensem Cracouiæ cum Imperio reliquit: & quacunque iter faciebat, profusa in egenos largitione vtebatur. Quum autem Slupia oppidum, sub Lyssecensi monasterio situm, peruenisset: biduo ibi commoratus, diluculo ad ædem sacram in excelso monte positam, & ligno Crucis Christicce

Post desperatam igitur pacem. Expeditio cunctæ Poloniæ indicta: Miles mercenarius accitus:

Poloni ex aula Sigismundi Regis,

Relictis possessionibus suis & commodis,

Cū Rege suo coniuncti:

Archiepiscopus cum Imperio Cracouiæ relictus: Eleemosynæ fusæ: Pietati in Monte Caluo singulariter seruit.

sti celebrem, pedes ascendebat: quum totum diem precationi, flexis genibus, in templo vacasset. Quum primùm verò cum exercitu hostium fines attigit, expandit acies in longè patenti planicie: acceptumq; manu sua vexillum maximum, suspirans & lachrymabundus ita fatur: Deus optime maxime, non modò factorum atq; dictorum, sed & cogitationum omnium cognitor, tu mihi testis es locupletißimus, me inuitum cum Christianis qualibus qualibus, Christianis tamē, ad hoc bellum descendere, maximis & intolerabilibus Crucigerorum iniuriis prouocatum, & officio meo adductum, vt populos, abs te curæ & fidei meæ concreditos, de rapacibus & cruentis eorum manibus & infandis contumeliis vindicem. tu nosti, consilia pacis me nunquam defugisse, & vel iniqua pace bellum iustum redimere cupiuisse: sed quando apud homines, suæ cupiditati insatiabili & irreligiosæ superbiæ modum nullum statuentes, mansuetudine & patientia nihil proficio, tuæ iustitiæ fiducia, iusta piaque arma sumpsi, tuisq; auspiciis vexillum hoc nunc explico. tu, quæso, iustiori causæ faueto: & sanguinem Christianorum hominum, qui immaniter à Crucigeris trucidati sunt, quosq; hoc bellum vtrinque absumet, ab illis qui causam dederunt expetito. Hæc Rex, collachrymante omni exercitu. Idem fecêre deinde Vitoudus & Masouii Duces, atq; Proceres Poloni & Lituani: Poloni

Deus cum lachrymis inuocatus testis.

Et rogatus adiutor.

Post omniū lachrymas

Poloni verò abstersis lachrymis, Carmen patrium siue Pæana, Virgini matri Dei dicatum, Bogarodzica (quod diuus Adalbertus Archiepiscopus & martyr Polonis tradidit) cecinêre. Quæsitum deinde cui summa administratio totius belli, secundum Regem, committeretur: detrectantibus autem tantum onus, maximo cum periculo coniunctum, cæteris, ad Zindramum Moscouicium, Ensiferum (vt vulgò vocant) Cracouiensem, ortum ex ea familia cuius insigne est Sol, munus id defertur. Erat is quidem statura parua sed ingenti spiritu, & ingenio solertiaque non vulgari. Huic adiuncti consiliarii, Vitoudus, Christinus Ostrouius Castellanus Cracouiensis, Sendiuoius Ostrorogus Posnaniensis, Nicolaus Michalouius Sendomiriensis Palatini, Nicolaus Tramba Præpositus S. Floriani & Procancellarius, Sbigneus Brezius Marsalcus, & Petrus Saffranecius Magister cubiculi siue Succamerarius (vt vocant) Cracouiensis. His ergo constitutis, ad Luterbergam hostile oppidum, quod iam nostri incenderant, castra mota: quo in loco detestanda atque horrenda res accidit. Nam duo Lituani sanctissimum Christi Jesu Corpus, quod in templo de more apud Christianos asseruatur, profanè in terram de argenteo ferculo abiecerant: qua re commotus Rex auctores sceleris perquiri iussit: qui, iussu Vitoudi, ipsi sibi furcum excitarunt.

Bogarodzica cantatum.

Summa belli administratio secundum Regem.

Zindramo Mascouicio commissa.

Eique adiuncti consiliarii.

Atque ita ad Luterbergam castris admotis, &

Profanatoribus Eucharistiæ.

Seuere puniti. tarunt, & suis vterq; manibus, Barbaro quidem, sed patrio more, sese suspenderũt: obiurgantes sese mutuò, ne sua cunctatione iram Principis in se accenderent, quasi is atrocius etiam aliquid in eos posset statuere. Nec ferè tale quippiam postea designatum est, territis cunctis duorum supplicio. Rex autem quum, non facta re Diuina, præter morem castra mouisset (propter noctem præcedentem tempestatibus inquietam, & ventos flantes, qui Crucigerorum etiam tentoria disiecerant) apud Gruneualdum pagum erecto tentorio, rei Diuinæ vacauit: interim verò ei nunciatur ab exploratoribus, alio super alium accurrentibus, hostes adesse: ad extremum veniens & ipse Vitoudus nunciat, hostes in conspectu esse: ni maturetur, in imparatos impetum daturos: nec tamen auelli Rex ab altaribus, donec Sacra peragerentur, potuit. Postea à Zindramo & Vitoudo acies instructæ: læuum cornu Poloni, dextrum Lituani tenuêre: quinquaginta fuêre signa Polonica, Lituanica quadraginta. Jamq; Rex, peractis Sacris, armatus in aciem prodibat, quũ ex hostili acie duo caduceatores progressi, quòd mandata ad Regem à Magistro se ferre significabant, intacti ad Regem deducti sunt. Hortabantur autem Regem ii Magistri nomine, ne tam cunctanter & meticulosè pugnam iniret: & quò incunctantius id faceret, duos gladios strictos & cruentos Regi & Vitoudo ob-

Post factam Missam

Instructæ sunt acies:

A duobus Magistri superbi caduceatoribus

Duo stricti gladii

do obtulêre, vt vel iis aduerſus Crucigeros vteretur. Rex placidè & modeſtè caduceatoribus reſpondit: Quamuis armorum ſatis habeat in exercitu, accipere ſe tamen in Dei nomine gladios, ab hoſte contumeliæ cauſâ miſſos: atque ita accipere, vt omen victoriæ, quam ſibi armorum traditio portendebat. Accepti gladii in ærario Regio, in hanc vſq; diem, aſſeruantur. Mox Vuladiſlaus, paucis pro tempore milites cohortatus, canere ſigna iuſſit, ſimulq; exercitus omnis patrium Pæana cecinit. Editiore loco Crucigeri conſtiterant: quumq; noſtros, emiſſis duabus bombardis, nullo incommodo affeciſſent, per decliue cum infeſtis ſignis decurrerunt. Commiſſum vtrinque ſummâ vi prælium, ita vt fragor ſonitusq; armorum procul exaudiretur. iamque ad vnius ferè horæ ſpatium pugna durauerat, & neutro tamẽ inclinabat victoria. Ibi Crucigeri, animaduertentes debilius eſſe cornu dextrum noſtrorum (in quo Lituani, Ruſſi, Tartari inſtructi erant) cum aliquot alarum ſubſidiis maiorem in id impetum dedêre: nec vanus omninò conatus is fuit, Lituanis, Ruſſis atque Tartaris ſenſim (dum cataphracti acrius urgent) pedem referentibus, & ad extremum, quum ad vnius tamen iugeri ſpatium vtcunque hoſtium impetum ſuſtinuiſſent, in fugam (necquicquam reuocante Vitoudo) effuſis: ſoli tamen Smolenſcii Ruſſi, qui ſub tribus ſignis in eodem

Humiliter accepti.

Poſt adhortationem & Bogarodzica noſtrorũ.

Bombardæ verò Crucigerorum.

Pugnarum ſumma vis.

Debilius cornu dextrum noſtrorum.

Diſſipati.

Ruſſis Smolenſciis exceptis.

eodem cornu constiterant, fœditatem fugæ detestati, eximiæ virtutis & fortitudinis laudem meruêre: & vna turma penitus deleta, duæ reliquæ cum Polonis in læuo cornu sese coniunxêre. Alia iam ibi erat rerum facies. Nostri enim acerrime dimicantes, vexillum Regium (cuius signifer fuit Martinus Vurocimouicius, vexillifer Cracouiensis) ab hostibus deiectum, summâ vi connixi, recuperarunt: ibiq; primùm inclinari cœpit hostilis acies. Interim verò Lusacius quidam Dipoldus Kikericius, miles strenuus, totum corpus armis tectus, ex hostili acie procurrens, Regem, & ipsum armis insignem, infestâ hastâ petere videbatur: in eum & Rex vicissim hastam direxerat: sed Sbigneus Olesnicius inermis, cum semifracta hasta præcurrens, vt vel suo periculo Regium auerteret, à latere vibratâ hastâ Dipoldum de equo deiecit: quem Regii satellites interfecêre. Præclarum & memorabile Nobilis adolescentis facinus: quod Rex postea magnis donis & Episcopâ Cracouiensi remuneratus est, quum ille, Sacris initiari cogitans, balteum militarem abnuisset. Iam nostri totam hostium aciem, ingenti strage fractam, profligârant: fugientiumq; terga prementes, eodem impetu castra, iunctis carris atque curribus munita, ceperunt, & plures ibi mortales contrucidarunt. Cæsa feruntur hostium ea die, quinquaginta millia (in quibus Magister & Commen-

Vexillo à nostris recuperato.

Dipoldo in Regem incurrente.

A Sbigneo Olisnicio occiso.

Hostes fracti.

Castra capta.

Plurimi cęsi atque.

mendatores, paucis exceptis, fuêre:) capta ad quadraginta millia: signa militaria relata vnum & quinquaginta. nec id mirum cuiquam fieri debet. Nam ad centum quadraginta millia hostium fuisse, auctores sunt. & sanè omnis ferè Germania tunc, auctoribus Crucigeris, in exitium Polonorum conspirauerat: Conradus insuper Albus Olesnicensium, & Cazimirus Scecinensium Duces, qui soli ipsi per se affuerant, viui capti: in castris verò magna vis tædarum ad incendia Poloniæ, magna catenarum ad vinciendos nostros comparatarum, malo dominorum suorum, reperta. Fertur autem, à multis, ex vtroq; exercitu, per omne tempus prælii, conspectus esse in aëre venerandus Pontificiali habitu vir, dimicantes nostros confirmans, hostibus verò terrorem incutiens: atq; is D. Stanislaus Episcopus Cracouiensis fuisse, creditur. Et affuit sanè Polonis non obscurè Diuinum auxilium, in eo prælio. Nam de Nobilioribus Polonis pauci cecidêre.

Capti.

Signa mili-taria relata

Germania tunc ferê omnis conspirauerat in Polonos.

Et tędę cum catenis comparatæ.

Diuinitus hanc datam Polonis victoriam.

S. Stanislaus testatus.

DE ACTIS POST VICTORIAM.
Caput VI.

IN sequenti die, Sacris inprimis Deo solenni pompâ peragendis hymnisq;, iussu Regis, vacatum est: hinc cæsorum funeribus cura impensa. Exhibiti deinde omnes captiui: ac cæteri quidem omnes, sponsione

Gratiarum actio Deo facta: Mortui sepulti.

militari à Sbigneo Marsalco obligati, vt se ad diem S. Martini Cracouiæ sisterent, iussu Regis dimissi: dato etiam, pro cuiusque conditione, viatico: Cazimirus verò Scecinensium & Conradus Olesnicensium Duces, ac cæteri in Poloniam missi, per arces asseruandi distributi sunt: de duobus modò, Marquardo Salisbachio Commendatore Brandeburgensi, & Sumbergio, necquicquam deprecante Rege, à Vitouldo sumptum propterea supplicium: quòd ii in Colloquio quodam prope Caunnum, matri eius probrum obiecissent, & tunc captiui nihil de fastu suo diminuissent. Dimissus deinde in Poloniam Veredarius cum nuncio victoriæ, ad Archiepiscopum, Episcopos, ac Præsides Academiæ, celeriter cunctam Poloniam immensâ lætitiâ affecit: quamobrem solemnes supplicationes, apud omnia templa, habitæ: diesq; tam insigni victoriâ memorabilis, quo Diuisio Apostolorum Christi repræsentatur, inter festos relatus.

Captiui alii dimissi.

Alii asseruati:

De duobus tantummodò sumptũ supplicium.

Victoria nũciata in Poloniam.

Supplicationes sunt habitæ, &c.

Diuisio Apostol. inter dies festos relata.

DE MARIÆBVRGI OBSIDIONE, ET Prussia Regi se subiiciente.

Caput VII.

MOuit deinde castra Rex: & quum oppida quædam cum arcibus in deditionem accepisset, septimis demum castris ad Marieburgum peruenit, & postridie oppidum expugnauit, parumq; abfuit, quin eo-

Marieburgo oppido expugnato.

dem impetu arcem quoq; caperet. quæ deinde, distributo interna castra exercitu, obsideri à nostris cœpta: bombardisq; in omnia distributis, vndiq; quassata sunt mœnia. Dum hæc ita apud Marieburgum geruntur, pleraq; omnis Nobilitas Prußica, Culmensis, & Pomeranica, cum Episcopis quatuor, Culmensi, Varmiensi, Pomesaniensi, & Sambiensi, vltrò in potestatem Regis venit: arces quoque & oppida in deditionem accepta: inprimis Gedanum, Elbinga, Torunum, Chelmum siue Culma, Kynixberga, Suece, Gneua, Tyscionum siue Dersauia, ac cætera reliqua. Sed Elbingensium maximè studium in Polonos enituit, qui Vernerum Tetingerum Commendatorē suum ex arce, quò se ex prælio Grunealdensi turpi fuga receperat, eiecerūt, arcemq; Regi dediderunt: eam verò Rex Ioannis Tarnouii, Palatini Cracouiensis, fidei commendauit. Cæterùm Nobilitatem omnē & oppidanos, quum in verba sua iurassent, suo sibi Iure Rex vtrumque Ordinem viuere permisit: arcesq; inter Proceres & Equites, ne Boemis quidem præteritis, pro meritis cuiusque distribuit. Obsidebatur à nostris Marieburgum: iamq; difficilis atque molesta Boemis mercenariis, propter frumenti inopiā dysenteria vulgò afflictis, illa obsidio esse cœperat: verùm Vuladislaus Rex, salutaribus consiliis repudiatis, (quorum auctor præcipuus erat Nicolaus Tramba

Arce verò obsessa.

Nobilitas cum Episcopis

Et arces cū oppidis.

Elbinga insigniter, In potestatē Regis veniunt.

Suoque Iure vtuntur: Arcibusque pro meritis cuiusque distributis. Dum molesta esse cœpit Marieburgensibus obsidio. Rex neglectis salutaribus consiliis

Procancellarius, non modo verbis, sed etiam lachrymis suadens, nequaquam ab expugnatione Marieburgi desistendum esse) ad tertium decimum Calendas Octobris incensis statiuis, & mediocri aulicorum comitum præsidio, cum Andrea Brochocio Stumæ, ad infestandam oram Marieburgensem relicto, ab obsidione discessit. Jucundum id fuit spectaculum obsessis: qui eò inopiæ iam redacti fuerant, vt vix pauculos dies Henricus Plauenius arcis Commendator ab eis impetrauerit, ne sese arcemq; Regi dederent. Quò minus autem lætus discessus ille discedentibus esset, non maxima res effecit: nempe quòd equus Regius, qui dudum alacriter hinniens adstiterat, dum Rex eum abiturus conscendit, subitò ex animatus concidit. quæ res mali ominis vulgò est habita. Discedens autem Rex, Radinum arcem permunitam (in qua oppugnanda pars exercitus à prælio Grunenaldensi frustra tempus triuerat) in deditionem accepit: quũ iam eam milites facto impetu, portaq; effracta, ferè cepissent. Quindecim ibi Crucigeri insignes reperti, in Poloniam captiui abducti sunt: reliqua multitudo nihil aduersi passa.

Soluit eam.

Malum omẽ veritus.

Radinum arx capta.

DE CRVCIGERIS ITERVM AC TERtiò fusis, Caput VIII.

NOn cessabat interim Henricus Plauenius, qui iam Magister Crucigerorum factus erat: sed vndique

Henricus Plauenius, ascitus à

*dique contrahebat exercitum, acceptis mutuis in sti-
pendium centum millibus florenorum à ciuitate Gda-
nensi, quæ iam rursus in fidem eius inclinârat. Nes-
souiæ tunc Rex erat, quum hæc ad eum perlata sunt:*

Gdanensibus, exercitum contrahit: sed

*neque expediebat, quomodo suis succurreret, vastati-
onemq; ditionis suæ prohiberet: centum modò vel plu-
res hastatos de aulico suo comitatu precibus promis-
sisq; adduxit, vt cum suis quisque ministris Tucholi-
am, præsidii causa, proficiscerentur: quibus Petrus
Mezirocius, gente Stariconius, præfectus est. Op-
portunè autem Sendiuoius Ostrouicius Palatinus
Posnaniensis, & Dobrogostus Samotulus Castella-
nus, & Martinus Labisinius Palatinus Brestensis,
cum suis cohortibus sese coniunxere. Erant tunc in*

A non multis nostris.

*propinquo satis magnæ vires hostium cum Michaele
Cochmeistro: atque ii quidem, vt de aduentu & pau-
citate nostrorum cognouerant, raptim tanquam ad
certam prædam contenderunt, vt nostros nec opinan-
tes opprimerent. nec Poloni quidem pugnandi mo-
ram fecere. Prius verò quàm signa canerent, Conra-
dus Nemcius Silesius in medium procurrit, aliquem
de Polonis ad singulare certamen prouocans: incun-
ctanterq; sese ipsi Ioannes Scicius, gente Doliuius, ob-
tulit: victus atq; captus à Polono Silesius: cõfestimq;,
sublato vtrinq; clamore, signa collata. Cõmittitur a-
trox præliũ: bis quasi ex cõposito, defatigatis vtrinq;
militibus,*

Cum Duce exercitus Michaele Cochmeistro.

Victo prius singulari certamine Nemcio Silesio, à Ioanne Scicio,

Post acre vtrinque certamen

militibus, pugna intermissa & redintegrata fuit; tertio verò, refocillatis viribus, adeò acriter concursum est, vt obstinatis vtrinque vel ad vincendum, vel ad moriendum animis, pugnarent. Ibi Ioannes Ostrouicius, cognomento Naßianus, gente Toporus, adacto equo vexilliferum hostilem obtruncat: vexillumq́; quo uno totus exercitus vtebatur, abripit. qua re tandem hostium acies perturbari, ac deteriori loco esse cœpit: tum verò auersi fugam capessunt, premunt terga fugientium nostri. Cæsa feruntur eo prælio hostium ad octo millia: atque ea victoria ita vires atq; animi Crucigerorum fracti sunt, vt per multos annos postea nunquam auderent rem vniuersæ dimicationi committere. Porrò nostri motis castris, Inouuladislauiam ad Regem cum longo captiuorum ordine peruenêre: ibiq; omnibus à Rege gratiæ actæ, ac perampla munera data sunt. Captiuos autem recreatos, & benignè consolatos, ac militari sponsione obligatos, vt se ad diem certum sisterent, dimisit: excepto Michaele Cochmeistero Duce exercitus, quem aliquandiu in arce Chencinensi in vinculis habuit. Fusus quoque deinde Crucigerorum exercitus fuit, Maioribus Polonis iussu Regis expeditionem facientibus. quibus cladibus permotus Plauenius Magister Crucigerorum, non ausus denuò fortunam aduersus Regem tentare reliquias profligati exercitus ad Stumam arcem duxit, at-

Ioanne Ostrouicio

Vexillum auferente,

Vincitur,

Animi Crucigerorum fracti.

Rex, erga suos gratus,

Captiuos dimittit,

Duce excepto.

Iterum Crucigeri fusi:

xit, atque hanc in deditionem accepit. post Turonenses quoque atque Gdanenses ad Crucigeros defecêre: quibus Magister acceptis, arcem Turonensem nequidquam oppugnauit. Nam ea strenuè à præsidio Regio defensa est.

Stumamq; et Torunum recipiunt, sed non arcē Turonēsem.

DE VOTIS A VVLADISLAO PERSOLVTIS, Pomerania vastata, exercitu Vngarorum profligato, Liuonibus Crucigeris cæsis, pace cum Crucigeris facta, obedientia Pontifici delata, & vexillis suspensis.

Cap. IX.

REx postea Gnesnam ad sepulchrum D. Adalberti, & Posnaniam ad ædem Corporis Christi, votorum (quæ ante prælium Gruneualdense nuncuparat) exsoluendorum causa profectus: Equestrem Ordinem totius illius tractus denuò exciuit, Pomeraniamque omnem, omissâ arcium & oppidorum oppugnatione, longè latèq; ferro & igni vastauit. Dum autem hæc in Prußia aguntur, intereà Sigismundus Rex Vngarorum, quò auxilium Crucigeris ferret, promißisq; (ob quæ quadraginta millia florenorum à Crucigeris acceperat, satisfaceret, Sciborium Transyluaniensem Palatinum cum duodecim Boemorum, Morauorum & Austriorum vexillis, ad vastandam Poloniam misit: sed celeriter nostri ad primum nuncium Regis concurrentes, hostem præda ex agro Sandecen-*

Gnesnæ & Posnaniæ facta vota Rex persoluit. &

Pomeraniā vastat.

Sigismund⁹ Vngr. Rex conductus à Crucigeris

Poloniam vastans.

A nostris

decensi capta grauem, abeuntem persequuti sunt, &
Profligatus. *non procul à Bartesa siue Bardeouia adepti, magnoq;*
impetu adorti, profligarunt. Hoc eodem tempore,
memorabili rursus victoriâ de Liuonibus potiti sunt
Hermani Liuoniensium Magist. r exercitum validum, Golube relictũ, *nostri. Hermannus enim Liuoniensium Crucigero-*
rum Magister, validum ex Germania & Boemia
in Prußiam adduxerat exercitum: eoq; apud Golu-
bum relicto, ipse cum paucis equitibus Marieburgum
ad Brußienses Crucigeros profectus erat. id quum
Pauci nostri audacter nimis, Puchala Duce, *comperissent nostri, qui Ripini & Bobrouunicis in*
præsidiis erant, ausi facinus audax, ductore Dobe-
slao Puchala, gente Vienauio. Ad hostem enim viris
armisq; longe superiorem contendêre: & insidiis apto
loco dispositis, pauci per agros palantes sub Goluba
sese ostendêre. Eos igitur hostes auidius persecuti, lo-
cum insidiarum incautè præteruecti sunt: quos Pu-
chala à tergo adortus, perterritos usq; ad oppidum
Persequuntur: & *persecutus est. Oppidani verò id animaduertentes*
(veriti, ne patentibus portis nostri, permixti suis, in
Cæsos capiunt, *oppidum irrumperent) portas clauserunt. Ita exclusi*
oppido hostes, quum cæderentur passim in medio, pro-
iectis armis, supplices nostris sese dediderunt: &
Se quadruplo plures, *quadruplo maior numerus captiuorum, quàm eo-*
Pace cum Crucigeris facta, *rum, qui eos ceperant, fuisse proditur. Pace demum*
cum Crucigeris (instante maximè Vitoudo) certis
conditionibus constituta: dimissoq; exercitu, Vuladi-
slaus

ſlaus Rex ad Ioannem Pontificem Max. qui Alexandro quinto ſucceßit, Oratores ſuos cum peramplis donis miſit, eiq; tanquam Chriſti vicario, & diui Petri ſuceceſſori, obedientiam ſuam detulit. Venit deinde Rex Cracouiam, pedibus (Religionis cauſâ) incedens, vexillaq; & ſigna militaria vnum & quinquaginta de Crucigeris capta, in ſempiternam tam inſignis victoriæ memoriam, in baſilica ſuſpendit; quæ in hunc usq; diem extant.

Rex Pontifici nouo Cum donis miſsis obedientiam defert. & Vexilla in Eccleſia Cracouienſi ſuſpendit.

DE VENETORVM ET TARTARORVM ad Regem Legatione, Sigismundi cum Rege reconciliatione. & Scepuſienſi tractu oppignerato.

Gaput X.

SEquentis anni (qui fuit 1412.) initio, aduenit Venetorum Legatio, quingentorum haſtatorum ſtipendium Regi pollicens, ſi Sigismundo, Vngarorum Regi, bellum facere pergeret (iam enim creatus erat Cæſar Sigismundus, & faceſſebant ei negotium Veneti in Dalmatia:) quod quum ſenſiſſet agi à Venetis Sigismundus, miſit & ipſe Legatos ad Vuladislaum de renouando fœdere, aut certè de Conuentu & Colloquio. Ægrè Conuentu Lubouuliam impetrato, prior Anna Regina Poloniæ eô profecta eſt, Barbaram ſororem, quæ cum Sigismundo nupta erat, viſum: venienti autem Vuladislao Sigismundus obuiam pro-

Ann. 1412. Veneti Regē vrgent ad faciendū bellum Sigismundo, Cęſari iam creato: ſed Sigismundus, Habito cum Rege colloquio, prę ſente Anna Regina,

Redit cum eo in gratiã. Budæ Legatio Tartarorum ad Regem honorifica.

am prodiit vnà cum vxore, usq; ad iugum montis: tandemq; in gratiam Reges, pactis iureiurando mutuo firmatis, redierunt. Budam verò (Sigismundo petente) Vuladislaus profectus, splendidam Legationem Tartarorum cum muneribus, maxima sibi auxilia (sicubi opus esset) pollicentium, habuit. Honorificentissima hæc ei fuit Legatio, apud exteros. Amplißimis dein muneribus à Sigismundo donatus, per Morauiam in Poloniam reuertit, quinto demum mense, posteaquam in Vngariam ingressus fuerat. Erant autem præcipua dona, quæ à Sigismundo acceperat: Corona, sceptrum, & pomum, aurea, Boleslai Chrobri gladius, & insignia Regni, quæ Elizabetha Ludouici Regis mater in Vngariam asportauerat: Ea Rex, Cracouiam ingrediens, publicè sibi præferri iußit. Venerant posteà ad eum Legati à Sigismundo Rege, qui octoginta millia florenorum Pragensium ab eo mutua acceperunt, dato ei in pignus Scepusiensi tractu omni, arce modò exceptâ. atq; ex eo tempore Scepusium in ditione Polonorum est, usq; in hanc diem.

Rex redit in Poloniam cũ amplissimis Muneribus.

Regi oppignoratus à Sigismundo Scepusiensis tractus.

DE LITVANORVM ET POLONORVM
fœderibus renouatis, Samagitiaque ad
Religionem conuersa.

Capur XI.

Reuer-

REuertens ex Vngaria Vuladislaus, ſuas omnes peragrauit ditiones: & apud Grodlum ſupra Bugum amnem, Polonorum & Lituanorum Conuẽtum habuit. ibi fœdera inter has duas nationes renouata: conceſſumque ius Nobilitatis Lituanis, iis duntaxat, qui ritus Eccleſiæ Romanæ & Catholicæ ſeruarent: iiſdem vt inſignibus, iiſdem prærogatiuis, quibus Polona Nobilitas, vterentur, honores verò & magiſtratus ne alienis ab Eccleſiæ Romanæ inſtitutis mandarentur. Inde porrò in Samagitiam profectus, gentem eam, quæ nondum falſorum Deorum cultum penitus abdicarat, magno ſtudio magnaq; cura, extinctis ſacris ignibus, ſucciſis lucis, necatisq; ſerpentibus & aliis ſacris animalibus, ad Religionem Chriſtianam conuertit, non modò pii Regis, ſed etiam Apoſtoli fungens officio: ſuggerentibus ſacerdotibus noſtris, quæ diceret, quæue faceret: quum ipſi Barbaros loquentes non intelligerent, nec ab eis viciſſim intelligerentur. Epiſcopum etiam apud Mednicos, attributis agris & reditibus, & Parœcos duodecim inſtituit.

In Conuentu ſupra Bugũ, fœdera cum Lituanis renouata: & Nobilitati eorum, Romanam fidem profitentium, eadem quæ Polonis cõceſſa. Samagitiæ Rex.

Extirpata idololatria.

Chriſtianam facit: &

Epiſcopum Mednicenſem cum 12 Parochiis inſtituit.

DE NOVA IN CRVCIGEROS EXPEditione, & cauſa iudicio Concilii Conſtantienſis ſubmiſſa. Cap. XII.

INde porrò poſt anni ſequentis initium, qui fuit 1414, propter multas iniurias Regno illatas, expedi-

Ann. 1414. Expeditio iterum contra Crucigeros indicta.

tionem nouam in Crucigeros, Polonis, Rußis, Lituanis, cunctis indixit: quare conuenerunt copiæ ex omni Polonia, Rußia, Lituania, & Masouia: erat & mercenariorum militum, ex Boemis & Silesiis, non exiguus numerus: adhæc Silesiorum Duces. Itaque Rex non moratus diutius, in terram hostilem duxit exercitum: oppida & castella multa partim vi expugnata, partim in deditionem accepta. Venit interim Legatus Pontificis Ioannis 23, Ioannes Lausanensis Episcopus: qui impetrauit facilè à Rege, vt duorum annorum induciis constitutis, Constantiensis Consilii iudicio causam & controuersiam suam omnem cũ Crucigeris permitteret. Itaque Rex dimisso exercitu, de Consilii sententia Legatos ad Concilium misit: inter quos Andream Lascarem, qui decreto Collegii, cum voluntate Regia coniuncto, Episcopatum Posnaniensem ægrè admodum suscepit: vir bonus, & non ignarus, quantum onus in se susciperet. cuius quum perpaucos similes nostra ætas habeat, hoc libentius tam rarum integritatis & modestiæ exemplum commemorauimus.

Dum Rex iam subiicit sibi Prussiã.

Legatus Pontif. ab eo impetrat, vt Causam suam iudicio Conc. Cõst. subiiciat.

Andreas Lascar Aegrè admodum assentitur Episcopus fieri.

DE TVRCIS COHIBITIS, PALATINO Valachiæ, & Constantinopolitanis à Turcis oppressis. Cap. XIII.

Vuladislaus absente Sigismundo Turcas ab Vngaria

PEr hæc tempora, Vuladislaus Rex erga Sigismundum amici functus officio est. Nam Turcas, illo absente

absente Vngariam infestantes, Bosnamq́; (prius à Sigismundo recuperatam) ipsi iterum (fusis profligatisque Vngaris) eripientes, missa ad eos graui & minaci Legatione, cohibuit: & sex annorum inducias inter eas gentes, captiuis Vngaris Proceribus liberatis, confecit: pacem quoq́; perpetuam confecisset, ni Pipo Florentinus Themeßiensis temerè omnia turbasset. Interea etiam Vuladislaus Rex Lituaniam, Poloniam, Rußiam, continentibus ferè itineribus obiuit: & Sniatini quum esset in Rußia, ante Pentecosten anni sequentis 1415, venit ad eum Palatinus Valachorum, permagna Nobilitatis suæ caterua stipatus: adoratoque publicè Rege, & vexillo ad pedes eius proiecto, & dato conceptis verbis iureiurando, in fide atq́; clientela eius & Polonorum se fore semper, promisit. Venit & ab Imperatore & Patriarcha Constantinopolitano Legatio, frumentarium subsidium petens. Vehementer enim à Turcis infestabantur & premebantur. Vuladislaus itaque Rex inopia laborantibus Constantinopolitanis liberaliter opitulatus, & in Cacybeio portu maris Pontici, qui in ditione Polonorum tunc erat, frumentum admensus est.

Cohibet: & liberatis captiuis, pacē conficit.

Obeunte Rege Regnum suum.

Ann. 1415. Palatinus Valachorū in clientelā recipitur, & Constantinopolitani contra Turcas subsidiū frumentarium á Rege accipiunt.

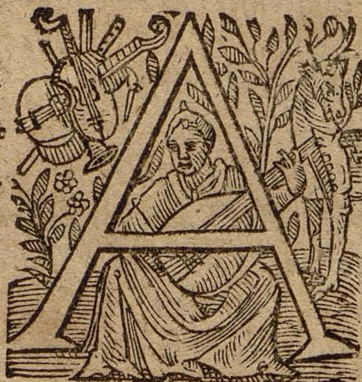
LIBER

LIBER XIIII.

DE TERTIIS VVLADISLAI NVPTIIS, & Reginæ Elizabetæ coronatione.

Caput I.

Ann. 1416. Anna Regina mortua, Tartarisque Kiouiam populantib.

Nno sequenti, Annam Reginam mortuam Cracouiæ Rex sepeliuit: nec multo pòst ingens vis Tartarorum, Duce Ediga in Kiouiensem tractum improuiso effusa, ferro igniq; omnia depopulata est: vrbemq; ipsã Kiouiam diripuit ac diruit, quæ ex eo tempore splendorem pristinum nunquam recuperauit:

Rex tertias nuptias celebrat se indignissimas

Rex verò pro eo quòd hostes bello persequi debuit, Sanoci nuptias celebrauit, indignas illa ætate, & nomine & dignitate sua: ducta in matrimonium Elizabeta Pilecia, Ottonis Palatini quondam Sendomiriensis filia, vidua prouecta iam ætatis & effœta.

Regina Elizabet coronata ab Archiepisc Leopoliensi

inde Cracouiã indicto Conuentu, Reginam quoque eam ritu solenni fecit, necquidquam aduersantibus nonnullis Proceribus, & inprimis Sendiuoio Ostrorogo Palatino Posnaniensi. Quoniam verò ab Archiepiscopo Leopoliensi, Joanne Ressouio, coronata

nata

nata erat: veritus Nicolaus Archiepiscopus Gnesnensis, qui tunc in Concilio Constantiensi erat, ne sibi posterisq́; suis ea prærogatiua Reges & Reginas coronandi surriperetur, obtinuit apud Concilium, vt Archiepiscopus Gnesnensis deinceps Primas Poloniæ haberetur. Post eas autem nuptias aliquanto tempore contigit Vuladislaum Posnania Srodam proficisci; ibiq́; subitò atris nubibus cœlum obductum, fulmen magno fragore emisit: & quadrigas carpento quo Rex vehebatur iunctas, duosq́; stipatores Regios, & equos complures alios, vno ictu interfecit. Rex quum aliquandiu exanimatus iacuisset, tandem respirauit, cætera sospes, præter quòd surdaster paucos dies, & modico manus dextræ dolore affectus fuit. Creditum est vulgò, propter incestum matrimonium diuinitùs eo terrore correptum fuisse. Nam Elizabeta mater Vuladislaum ipsum de sacro Fonte leuauerat, eiusq́; patrina fuit.

Archiepisc. Gnesnensis in Concilio Constant. Primas Regni constituitur.

Fulmen horrendum in Regem:

Propter incestas nuptias.

DE TVMVLTV PROPTER REGINAM & morte eius, Regnoque Boemorum repudiato.

Caput II.

COmitia Rex posteà Lencicia celebrauit: in quibus parum abfuit res à perniciosa seditione & cæde. Infensa erat Elizabeta Regina Alberto Episcopo Cracouiensi, quòd is matrimonium eius cum Rege inpri-

In comitiis Lenciciens.

Regina infensa Episcopo Cracouiensi.

inprimis improbabat: tum quòd Joanni filio eius, quem Vincentio Granouio pepererat, diploma, de Comitatu, quo is à Rege contra Leges publicas ornatus erat, non signabat. quare eo Regem perpulerat, vt Episcopo, indictâ causâ, Cancellarii munus abrogaret. Et mortua quidem est Regina ante diem comitiorum, publica omnium ordinum (præterquam Regis ipsius) lætitia: iudicium tamen nihilominus in Episcopum institutum est. Non tulerunt id Episcopi fratres, propinqui & clientes, quorum numerosa turba stipatus aduenerat: crescebat iniuriis & conuitiis mutuis tumultus. Rex cum primoribus in penitius cubiculum se subduxit: & ni mox porta arcis clausa, ponsꝗ; sublatus esset, multum ibi sanguinis effusum fuisset. Postea tamen repressa à primoribus gliscens seditio, Rexq; reconciliatus est eis. Consultatum deinde est de Rep. & inprimis de Boemis, an eos Rex, iterum atque iterum petentes, in fidem suam reciperet: & re diligentius in aliquot Conuentibus agitata, placuit, vt Rex regnum, à Boemis delatum, ne reciperet, propter hæreses, quæ variæ totam Boemiam infecerant. id tamen adiectum: Si illi in viam rectæ religionis, & ad societatem vniuersæ Ecclesiæ redire velint, Reip. Christianæ causâ, si ita Pontifici Max. videatur, non esse recusaturum, quin id regnum suscipiat.

Ante comitia tamen mortua.

Tumultus coortus.

Vix est sopitus.

Regnum Vuladislao à Boemis delatum.

Propter hæresim non est susceptũ, nisi ad Catholicam redirent.

DE HEDVIGIS FILIÆ SPONSALIBVS quartis Vuladislai nuptiis, pecunia Regi ab Ecclesiasticis denegata, & bello cum Crucigeris gesto. Caput III.

DVm hæc ita fiunt, Vuladislaus Rex cum Friderico Marchione Brandeburgensi affinitatem iunxit, desponsa filio natu eius maximo Friderico vnica filia sua Heduigi: atq; is, quum impubes etiam tum esset, in aula regia honeste & liberaliter educatus est. Inconsulto dein Senatu polonico Vuladislaus quartas nuptias cum Zonca Russa (cui postea Sophiæ nomen fuit) Andreæ Kiiouiensium Ducis & sororis Vitoudi filia, celebrauit: id veró matrimonium sine dote Vitoudus conciliauit. In Poloniam Rex reuersus, poposcerat Ordinem Ecclesiasticum quinq; millia florenorum, quæ ei Pont. Max. exigenda concesserat: verùm de Synodi sententia, negata sunt, ne quid eiusmodi in consuetudinem veniret, & quòd nullum tunc bellum Rex aduersus hæreticos Boemos gerebat. Nam in eum vsum eam exactionem Pontifex indulserat. Bellum deinde regi cum Crucigeris, præter omnem opinionem, exarsit, Sigismundo etiam Cæsare Crucigeros ad inferendum Polonis bellum, per homines habitu mendicorum ornatos, clàm incitante: sed literæ, inter vnius vestes mendici apud Coninum (quod Maioris Poloniæ oppidum est, fortè mortui inuen-

Heduigis Vuladislai Friderico desponsa.

Quarta vxor Vuladislai Sophia.

Præfecti Ecclesiarum pecuniam à Pontif concessam Regi denegant. Propter iustas causas.

Ad Crucigeros Sigismundi literis

Apud mendicum Deprehēsis.

uen-

Intra paucos dies. *uentæ, dolum detexerunt. Intra paucos igitur dies uniuersæ Regis copiæ, è Polonia, Rußia & Lituania,* Prussiam populatur rex: *quò iussæ sunt, conuenêre: ingressusq; Rex hostilem terram, composito agmine, perinde ac si hostes in conspectu essent, incedebat, & agros eorum longè latèq; populatus est: hostes etiam ipsos aliquot cladibus affecit: pagos & villas eorum vastauit, & arces aliquot* Paceq; Crucigeris donata, *cepit. tum illi inauspicati belli pertæsi, & Nobilitatis oppidanorumq; suorum clamoribus & querimoniis defatigati, pacem à Rege certis conditionibus impe-* Cum Sigismundo renouat eandem. *trarunt: & Sigismundus ipse Cæsar, interuenientibus Vngaris Proceribus cum Vuladislao congressus, pacem cum eo renouauit.*

DE CORONATIONE REGINÆ SOPHIÆ, Vuladislao filio nato, clauo Christi, & peste.

Caput IV.

Ann. 1424. Sophiæ Reginæ coronatio celeberrima, & ANno deinde 1424. *duodecima Februarii, Sophiæ Reginæ diadema solenni ritu impositum est. quam celebritatem, præter Polonos & Lituanos proceres, Sigismundus Cæsar cum Barbara vxore, Ericus* Rex *Danorum, qui tunc fortè Hierosolyma (Religionis ergò) iter habebat, ac multi Germaniæ Duces, cohonestarunt.* Vuladislai filii ortus. *Natus est demum Vuladislao filius, ingenti patris lætitia: & post quartum demum mensem Religioni Christianæ initiatus, Vu-*

ladislai nomen accepit. Adsuerunt autem ei ceremoniæ Pontificis Maximi, Cæsaris, Venetorum, & Mediolanensium Ducum, & nonnullorum aliorum Principum à Rege inuitatorum Legati, cum amplis donis, puerperæ allatis: Vitoudus verò argenteas cunas centum pondo puero misit: remisitq́; vicißim Vuladislaus omnibus munera. Aduenit postea Legatus Pontificis, Latinus Vrsinus Cardinalis Episcopus Hostiensis, afferens Regi dono vnum de clauis, quibus Christus Iesus, auctor salutis nostræ, cruci affixus est: acceptusq́; est summo cum honore, & clauus sacer, voluntate Regis, in basilicam Cracouiensem illatus. vbi in hanc vsque diem asseruatur. Biennio pòst pestis ingens Poloniam & Lituaniam peruagata est, ita vt Rex cum Regina & Vitoudo in syluis degere cogerentur. vbi quum vacaret venationi, casu equi crus fregit: in quo curando menses aliquot Crasnostaui absumpsit.

Clauus vn' crucis Christi donatus Regi.

Pestis grauissima, &c

Crus Regis fractum.

DE SVCCESSIONE INFANTIS VVLAdislai, & Regina adulterii insimulata.

Caput. V.

Ann. 1426.

ANno verò 1426, ad Pentecosten comitia Lenciciæ habita sunt: in quibus à Rege res magna tentata, sed non impetrata est, quum is promissa, eam ob rem in superioris anni comitiis Brestensibus facta, non

Rex, dum promissa nō præstat.

præstaret. Promiserat autem confirmaturum & au-
cturum se Nobilitatis libertatem & prærogatiuas,
stationes Ecclesiis & monasteriis remissurum, Cuia-
uienses autem auenæ pensione liberaturum, si filium
Filio infanti. suum, anno superiore natum, Regem post se designa-
rent: vt iis de rebus Rex, in proximis futuris comi-
tiis, diplomatis in singulos tractus seu Palatinatus
datis, diligenter caueret: verùm is mutato (suasu Cæ-
Successionē nō impetrat saris) consilio, quum negaret id se facturum esse, con-
surgens omnis senatus, diploma suum, quo Regi de fi-
lio promittebat, à Sbigneo Episcopo (cuius fidei con-
In comitiis: creditum fuerat) receptum, magno fremitu ac tumul-
tu, Rege inspectante, concerpsit. Sic, re infecta, Con-
uentus ille solutus est. alia tamen via Rex id quod cu-
Sed priuatim prensans singulos, voti fit compos. piebat, postea perfecit: quum singulos Senatores pri-
uatim (quemadmodū Cæsar monuerat) prensasset, &
à singulis chirographa exegisset, itemq; à ciuitatibus
& plerisque Conuentibus Nobilitatis, præsertim Rus-
siæ & Podoliæ. Perpauci de Primoribus reperti, qui
maiorem Reipublicæ, quàm priuatorum commodo-
Regina à Vitoudo insimulata adulterii. rum suorum & gratiæ Regiæ, rationem ducerent. In-
sequens annus nulla ferè memorabili re, quàm pro-
bro Reginæ, memorabilis est. eius verò auctor Vitou-
dus fuit, augente suspicionem, in decrepita Regis æta-
te, tertio (quod instabat) Reginæ puerperio. quare in
id facilè credulum hominem, vt in pudicitiam Regi-
næ in-

næ inquireret, induxit: captæq; duæ puellæ, pedissequæ Reginæ, Catarina & Elizabeta sorores Sciucouiæ, quæ omnium esse consciæ videbantur, terrore tormentorum adhibito confessæ sunt de libidinibus Reginæ, sed verène an falsò, incertum est: Regina verò non audita, plena mœroris ex tam insigni infamia, Cracouiam remissa est. Remittebatur deinde in Lituaniam, asseruanda in custodia: ni Poloni Proceres, & inprimis Joannes Tarnouius Palatinus Cracouiensis, cuius magna tunc erat auctoritas, dissuasisset. Is enim, quum id à Rege clàm agi, ex apparatu curruum & mox ipsius confeßione, cognouisset, percontatus est Regem, Quid pueris, ex ea natis, facturus esset? quumque Rex, secum eos fore, & in spem Regni educatum iri, respondisset: Apage, inquit Tarnouius: túne Reges nobis relinquere vis, quos ipse, dum matrem eorum probro afficis, pro tuis liberis non agnoscis? Cæterùm Senatus frequens eó rem perduxit, vt Regina se, suo ipsius & septem honestarum ac Nobilium fœminarum iureiurando, purgaret. Tunc autem non multo pòst Regina filium peperit, cui Andreæ Cazimiro nomen fuit: atq; ita Reginæ infamia conquieuit.

Facta pedissequarum confessione.

Ipsa verò non audita.

Ioannis Tarnouii prudentia &

Frequentis Senatus studio, purgat se iureiurando.

Paritque Andream Cazimirum

DE VITOVDI AMBITIONE, ET SBIgnei Episcopi atque Ioannis Tarnouii integritate.

Caput VI.

Sigis-

A Sigismundo Cæsare Vitoudus

Diadema Regium promissum habens,

Regem in suam facilè sententiam inducit:

Sed Senàtus Polonicus,

Sbigneo Episcopo auctore præcipuo &

Sigismundus Cæsar maleuolentia quadam ductus, vt Vuladislao Regi incommodaret, Vitoudum illi infensum reddere constituit: quare societatem cum Vitoudo iniit, ac diadema ipsi Regium pollicitus est, vt eum cum Vuladislao & Polonis committeret. Non recusabat quidem id Vitoudus, homo ambitiosus & ingentis spiritus: sed negabat sibi, inuito Vuladislao, accipere licere. Itaque ad Vuladislaum callidè & blandè affectata à Cæsare & vxore eius via, perfectum est, vt is, cohonestandæ patriæ gratia, non abnueret, si Senatus Polonicus assentiretur. Ad Senatum verò relatum, in comitiis, Lusci quum essent: princeps Albertus Jastrembecius Archiepiscopus Gnesnensis, longis verborum ambagibus vsus, nihil tamen certi statuebat. Post hunc Sbigneus Olesnicius, Cracouiensis Episcopus, grauissimis verbis, Vitoudi præsens consilium reprehendit: pactorum conuentorum, quæ Rex quæq; ipse cum Polonis sanctissimo iureiurando interposito olim firmassent, & quibus Lituaniam Poloniæ adiunxissent, admonuit: turpem esse prudenti seni, & saturo gloriæ Principi, intempestiuam illam ambitionem: cogitaret, venenatam esse illam offam & exitiale munus, quod sibi à communi hoste Cæsare offerretur: non hoc illum agere, vt honorem ipsi habeat, sed vt dissidium inter eum & Vuladislaum faciat: &, quos coniunctos nullo incommodo possit

do poßit afficere, disiunctis ac dißidentibus omne malorum genus inuehat. Hæc & multa alia elocutum Sbigneum excepit Joannes Tarnouius, Palatinus Cracouiensis, graui oratione & ipse rem illam & conatum Vitoudi exaggerauit: hos frequens Senatus magno consensu secutus est. Itaque repulsam passus Vitoudus, iratus fremensque è Senatu se proripuit. Nec mora, proceres Lusco frequentes discedunt: quos Rex proximâ nocte secutus est. Misit autem postea Vitoudus Gastoudum Palatinum Vilnensem, & Rombudum Marsalcum. Oratores ad Regem Corcinum conuenerant: fuitque hæc Oratorum extrema oratio, Vitoudum, siue volentibus, siue nolentibus Polonis, Regem fore. Decreta est itaque Legatio ad Vitoudum, cuius principes fuêre, Sbigneus Episcopus, & Ioannes Tarnouius Palatinus Cracouiensis: bisque datum in mandatis, vt si aliter animum Vitoudi à proposito deflectere nequeant, Polonorum Regnum, concedente Rege, ad eum deferrent; vt, quando tam appetens esset Regni, ab amicis id potius, quàm ab inimicis, accipiat. Vuladislaus quidem, non tam altos spiritus nactus, & pristinum ingenii vigorem magis ac magis indies hebescentem, viresque suas exhaustas sentiens, non grauatè Vitoudo, longè vegetiori, Regnum concedebat, cuius iam ipse satur

Ioanne Tarnouio.

Nullo modo assentiri vult.

Post alterã Vitoudi obstinatam petitionem.

Legati ad eum missi

Cum regno potius Poloniæ offerendo.

erat: & filios paruos habebat, Regno administrando inutiles: ad quos tamen id, Vitoudo nullos relinquente liberos, rediturum esse haud multò pòst, intelligebat. Iam enim & Vitoudus octogesimum annum excesserat. Respondit Vitoudus Legatis: Nolle se esse tam impudentem & impium, vt Vuladislaum Regno priuaret: cæterùm cœpto per omnium Gentium ac Principum ora vulgato desistere, turpe sibi & indecorum videri: nihil se aduersus Regem & Polonos moliri: sed, si quod bellum sibi ab eis inferatur, omni conatu propulsaturum. Liberius sanè tum cum Vitoudo egit Sbigneus: itaque expostulauit cum eo Vitoudus, quòd solus desiderio suo aduersaretur, Tarnouio collega non aduersante: at Sbigneus, perspectam habens fidem & integritatem Tarnouii, respondit incunctanter: Se quoque ipsi assensurum esse, si Tarnouius assentiretur. Ita Vitoudum refellit vir excelsi animi, & raræ integritatis: nec tamen ille cœpto destitit.

Vitoudo id aespuente.

Rem gerunt grauissimè & constantissimè.

DE SVCCESSORE REGNI ALTERO VVladislai filio, & Vitoudi Cæsarisque conatibus strenuè impeditis. Caput VII.

Rex scopū Cæsaris & Vitoudi cōsiliorum videns, Ann. 1430.

INtelligens autem Vuladislaus, quorsum Cæsaris & Vitoudi conatus ac molimina, & noua cum Crucigeris fœdera spectarent, anno sequēti (qui fuit 1430.)

comi-

comitiis Iedlnam (pagus hic est in tractu Radomensi) indictis (vt Polonorum voluntates beneficiis suis sibi liberisq; suis obstringeret, Regnique successionem alteri de filiis stabiliret) veteres priorum Regum ac Principum donationes & immunitates confirmavit, permultaque Equestri ordini, nonnulla Ecclesiastico, pauca oppidanæ rusticanæq; plebi, de pensionibus & oneribus remisit (quod priuilegium eius Iedlnæ datum, abunde testatur.) receptum Regi vicißim, de alterutro filio, vter aptior administrando Regno fore videretur, Rege creando: & quum adoleverit, & prærogativas atque beneficia superiorum Regum, cunctis Ordinibus publicè data, confirmaverit, coronando. Rex vbi nullâ ratione Vitoudum de sententia deduci posse animaduertit, simulque maturari coronationem ad XVI. Calendas Septembris didicit (nescit enim ambitio modum, si semel ei habenas laxaueris.) negotium dat Ioanni CZarncovio, Succamerario Posnaniensi, nobili & impigro homini, vt ad confinia Poloniæ & Saxoniæ obseruaret, atq; internuncios Cæsaris & Vitoudi, per Prussiam vltrò citròque commeantes interciperet. Nec malè successit CZarncovio negotium. Etenim Baptistam Cigallam Iureconsultum Genuensem, & Sigismundum Rothum silesium, à Cæsare ad Vitoudum proficiscentes cepit, scripturasque ad Regem, ab eo

In comitiis Iedlnensib.

Libertates multas dat Polonis, &c

Filio suo succefsionẽ impetrat.

Vitoudo in sentẽtia persistente,

Iamque die coronationi eius dicta, Ioannes Czarncou.

Internuncios Cæsaris & Vitoudi intercipit.

ab eis ablatas attulit. Missi autem ii erant, vt Vitoudo dubitationem omnem eximerent (qui dubitabat, an Rex Romanorum, qui Imperatorium diadema nondum adeptus est, potestatem habeat novi regni instituendi:) simulque vt diplomata Cæsarea, quibus in Lituania regnum constituebatur, & Vitoudus Rex creabatur, ipsi afferrent: ac diadema ad tempus allatum iri ab aliis Legatis, promitterent. Quum verò CZarncouius, splendidè pro meritis à Rege remuneratus, propter aduersam valetudinem ei custodiæ diutius vacare non posset: Nobilitas omnis Maioris Poloniæ, Sendiuoio Ostrorogo Palatino & Præfecto, Dobrogosto Samotulio Castellano Posnaniensi, & Iarando BruZeuio Palatino Vuladislauiensi ducibus, nemine iubente, quasi sublato signo, armata, vias & sylvas omnes insedit, dimissis quoquò versus exploratoribus: vt, quocunque opus esset, etiam ad extremum Oceanum Germanicum, cuncta accurreret, vel cum longè maioribus copiis pro patriæ tranquillitate & honore decertare parata. Iam Francofurdiam, quæ supra Odram est, Legati Cæsarei prætergressi erant, quum obsideri vias omnes à Polonis acceperunt; & quum duos menses frustra exspectassent, ad Cæsarem reuersi sunt. non omisere tamen Poloni longiorem custodiam.

Eoque fortè ægro.

Tota Maioris Poloniæ Nobilitas

Vltrò vias omnes insedit,

Ne Legatos à Cæsare euntes arceat.

De

DE VVLADISLAO IN LITVANIAM arte Vitoudi euocato, Sbignei integritate inuicta, & Vitoudi morte.

Caput VIII.

QVum ergo Vitoudus, inuitis Vuladislao & Polonis, voti se compotem fieri posse desperaret, arte sibi tentandum esse duxit, quod aperta vi peragere non poterat. Sciebat, Vuladislaum non malum hominẽ haud difficulter exorari à se posse, si eum in Lituaniam, cuius visendæ desiderio teneri eum nouerat extraxisset: itaq; misso ad Vuladislaum Legato, præterita excusat, iam se omnem de Regno cogitationem deposuisse ostentat, in Lituaniam Regem ad venationem inuitat. Cupiebat quidem Rex ire in Lituaniã: sed suspecta erat Proceribus Vitoudi inuitatio: quare mittuntur cum Rege, cùm alii Proceres quidam, tum Sbigneus Episcopus, cuius neq; prudentia facilè circumscribi, neq; integritas corrumpi poßit. Non ignorabat hæc Vitoudus: ideoq; quum Regem & cæteros omnes, qui cum eo veniebant, ab extremis finibus Lituaniæ comiter & liberaliter acciperet, vnum Sbigneum negligebat. vbi verò Vilnam peruentum est, instabat Regi Vitoudus orando, ne sibi Regium diadema inuideret. Negabat ille id sibi licere concedere, Polonis reclamantibus: Sbigneum prehensandum esse,

Vitoudus. Arte vsus.

Euocatoque in Lituania Rege.

Cui cum aliis adiunctus est Sbigneus

Regnum pergit petere

& quoquo modo expugnandum. Quare abegat Vitoudus ad Sbigneum, qui eum orent suo nomine, & ingentibus promissis onerent, ne solus honori suo aduersetur: quòd si pertinacior fieret, & manibus et pedibus admixurum Vitoudum, vt de Episcopatu deiiciatur. Immotus ad hæc Sbigneus, renunciari Vitoudo iussit: Dignissimum ipsum sibi videri Regio diademate, et summis quibusque honoribus: verùm saluis fœderibus et iurisiurandi religione, assequi id tũ non posse. ne erret: non honoris eius gratia id ei suadere Cæsarem et Crucigeros, deuotos et sempiternos non magis Polonorum quàm Lituanorum hostes: sed, vt duos coniunctissimos populos disiunctos commissosque inter se, intestinis atque ciuilibus propemodum bellis debilitent atque deleant. Poneret ergo Vitoudus senicul us, capulo iam proximus, nullos habens liberos, modum inconsideratæ & intempestiuæ ambitioni. se quidem neq; precibus emolliri, neq; largitione corrũpi, neq; minis deterreri posse, quò minus in hoc cupiditati eius aduersetur: pluris apud se esse fidem, virtutem, & amorem Patriæ, quàm fauorem, gratiam, & omnes thesauros Vitoudi: paratum se esse, non honoris modò, verùm etiam vitæ discrimen adire pro Patria, quæ tantam illam rem suæ fidei credidisset: neq; falsurum esse unquam eius exspectationem. Atque ita quidem Sbigneus, & multò p ura in eam senten-

Et Sbignei

Responsum prudentissimum, eiusque

Constantissimam

Integritatē,

ſententiam, non ſine magna ipſius Vitoudi admiratione. Inualeſcebat interim Vitoudi morbus, quem paulo antè (ſiue ex angore animi, ſiue alia ex cauſa) contraxerat, ita ut ipſe, deſperatione vitæ ſuæ, cogitationē omnē de Regno abiiceret. Rex vbi animaduertit, viuere eum diutius non poſſe, Sbigneum & cæteros Polonos in Poloniam amandauit: quòd intelligebat, iis præſentibus Suitrigellonem fratrem ſe Lituanis Ducem (quemadmodum deſtinabat) præficere non poſſe. Diſcedens autem Sbigneus, quum rogaretur ab Juliana Vitoudi vxore, vt ſupellectilem ſuam gazamq; inde aſportaret, & (ſi quid humanitùs accideret) ad Cultum Diuinum conuerteret, aſſenſus non eſt. Vitoudus verò, quum ſe viribus deſtitui ſentiret, ritu Chriſtiano Sacris procuratus, & verè Chriſtianum ſe mori teſtatus, veniam ſuperiorum admiſſorū à Vuladislao petiuit: nec multo pòſt apud Trocos ſpiritum exhalauit, quum aliquanto octogeſimum annum exceſſiſſet: Princeps impiger, & vegeto ingenio, abſtemius in omni vita, nihil præter aquam bibere ſolitus, in victu temperans, temporis ita perparcus, vt ſupra menſam iudicaret, & reſponſa legatis daret.

Admiratur, Vitoudo lethaliter ægrotante.

Sbigneum cum Proceribus Rex in Poloniā remittit:

Et Sbigneo vxoris Vitoudi gazā negligente,

Vitoudus ritu Chriſtiano moritur Sanè ſingularis Princeps.

DE ARROGANTI SVITRIGELLONIS in Lituania Principatu, Podolia callidè illi intercepta, & Rege ex Lituania magnanimiter liberato, Cap. IX.

Poſt mor-

Post mortem Vitoudi, Lituani & Russorum Proceres suspensi animis hærebant, quidnam secum fieret. Supererat Coributus, Vitoudi frater: sed aberat, Boemorum furori Ducem se præbens. Rex verò ad Suitrigellonem fratrem summam rei deferre volebat. quod dum præsenserunt Lituani, certatim ad eum omnes concurrêre, studiaq; ei sua probare velle offerebant. venit deinde Vilnam ad exequias Vitoudi Suitrigello, ingenti hominum turba stipatus: elatusq; fauore hominum, Vilnensem, Trocensem, & alias quasdam primarias arces, occupauit: & pro Duce se gerere, absq; auctoritate Regis, cœpit: Regem contumeliosius tractare; Polonos, qui cum Rege erant, asperius appellare: internuncios, qui à Rege in Poloniam, quiue ex Polonia ad Regem mittebantur, excutere, epistolasque refringere. Rex verò plus eius amentia atque temeritate, quàm suo periculo, commouebatur: &, quantum poterat, furorem eius lenitate & comitate sua mitigabat. Placatus is iam esse videbatur, quum res noua oblata denuò furorem eius accendit. Podolii namque Primores, nimirum Paulus Episcopus Camenecensis, vir humili quidem loco natus, verùm generosi spiritus, cum aliis quibusdam, cognita celeriter Vitoudi morte, Doigertum Palatinum Vilnensem, qui Podoliam Vitoudi nomine administrabat, rerum omnium adhuc ignarum, euocatum ad colloquium ceperant;

Coributo præterito, Suitrigello fit Dux Lituaniæ,

Superbus & elatus,

Regem & Polonos contemnēs asperiusque tractans,

Podolia verò sibi præcepta

perant: arcemq́; Cameneciam, Smotriciam, Scalam, & Ceruonigrodum occuparant, & omnem Podoliã facilè in poteſtatem ſuam redegerant, vt Regi eam & Polonis reſtituerent, ne deinceps in ditione Lituanorum ea eſſet. id vbi factum reſciuit Suitrigello, homo violentus & impotens, fremere, & maledictis Polonos Regemq́; inceſſere, & palàm vincula aut necem præſentibus intentare cœpit. Non deerat Polonis, quãuis paucis, animus, non ſolùm ad defendendum ſeſe atque Regem, verùm etiam ad inuadendum & trucidandum Suitrigellonem; ſed Rex, inconſultis omnibus, aſſenſus eſt de Podolia recuperanda Suitrigelloni, recipienti vnà cum Proceribus Lituanis, Regi ſe eam bonâ fide redditurum eſſe, ſi de ea inter Polonos & Lituanos non conuenerit. eaque de re Zaclicam Tarlonem in Podoliam cum literis & mandatis miſit, qui eam Michaeli Babæ Ruſſo, Suitrigellonis nomine recipiendam & obtinendam traderet. Ægerrimè id ferebat iuuentus Polona, in comitatu Regis exiſtens, & inprimis duo iuuenes nobiles, Andreas Tencinius, & Nicolaus Dreuicius Cuſtos Sendomirienſis, cui Rex annulum ſuum ſignatorium, Cancellario & Procancellario abſentibus, credebat. itaque hi duo, ducti amore patriæ, ſcripsêre Michaeli Bucacio, qui Cameneciam obtinebat; Regem extremâ neceſſitate adactum, Podolia Suitrigelloni cedere:

Furens ac fremens.

Donec Rex, Polonis ſuis magnanimis inconſultus.

Podoliam ei dari mandatet.

Id tamen Tencinius cum Dreuicio impediunt.

quare non modò non pareret mandatis Regiis, verùm Zaclicam pariter & Babam comprehenderet.

Literis prudenter cereo inuolutis.

Eas literas, quoniam palàm ferri nequibant, Suitrigellone omnes excutiente, conuolutas ceraque contectas (vt speciem cerei præ se ferrent) Zaclicæ puero, omnium inscio, ita dederunt, ut is, quum primùm Cameneciam venisset, cereum illum Bucacio Præfecto redderet, atq; hæc verba adderet: vt, si errare ille nollet, ex eo cereo vnà cum Magistratu vrbano lumen quæreret. Bucacius itaq; non de nihilo illa omnia esse suspicatus, refractâ cerâ literas inuenit: Zaclicamq; & Babam in custodia habuit.

Poloni causa tota ex Olesnicio cognita.

Dum hæc ita fiunt in Lituanis, cognouêre tandem Poloni, referente Ioanne Olesnicio Marsalco (qui mille ciclos argenti, & alia quædam munera, post reconciliationem à Suitrigellone Regi donata, in Thesaurum Polonicum inferre iussus erat) quo in statu Regis sui res essent: quare de illo liberando, seclusa omni mora, agendum sibi esse existimarunt.

De Rege liberando pestis tempore.

Grassabatur quidem tunc dira pestis in omnem ferè Poloniam: sed nihilo tamen segnius, comitiis ad sextam diem Decembris Vartam indictis, frequentes conuenerunt.

In comitiis Vartensibus consultant: & Expeditione decreta.

Re autem diligentius in Consilio agitata, expeditio in Lituaniam decreta fuit: edictumq; vt ad medium Ianuarii apud Kianos pagum supra Veprum amnem, armati omnes præstò essent, tentari tamen prius animum Suitrigel-

Ionis per Legationem placuit: ad quam obeundam designati, Sbigneus Cracouiensis, & Ioannes Vladislauiensis, Episcopi: Sendiuoius Posnaniensis, & Ioannes Lichinius Brestensis, Palatini. Suitrigello vt audiuit, quæ in Vartensibus comitiis acta ac decreta essent, liberum ac reconciliatum sibi Regem dimisit: quare & Legati domos reuertêre. Eiusdem autem Vartensis Conuentus decreto, cura Regiorum liberorum educandorum ac instituendorum Magistro Vincentio Cotho Dembenio Custodi Gnesnensi, & Petro Ritercio Equiti, mandata est.

Antequã Legati in Lituaniam venerunt.

Rex liber dimissus.

Regiorum liberorum curatores.

DE PODOLIA A SVITRIGELLONE VExata, Coributo cum Boemis hæreticis, & monasterio Cestochouiensi direpto.

Caput X.

POst insequentis anni principium, Rex è Lituania reuersus Sendomiriæ comitia habuit: ibi affertur, Suitrigellonem castella quædam in Podolia intercepisse, Smotricium circumsessum, Trebouuliensem & Leopoliensem oram excursionibus & populationibus diuexari. quare bellum aduersus Suitrigellonem efflagitabant Poloni: sed peruicit Rex, vt Legatio prius ad eum de repetendis rebus mitteretur. Missi itaque Stanislaus Posnaniensis, & Ioannes Chelmensis, Episcopi: Sendiuoius Posnaniensis, & Ioannes

Suitrigellone inuadente Podoliã.

Legati ad eum missi

nes Lichinius Brestensis, Palatini, cum his mandatis: vt Suitrigello castella, quæ in Podolia recepisset, redderet: Lusco & Volinia decederet: ad Regem ad certam diem veniret: ab eoq; principatum Lituaniæ certis legibus acciperet, quem contra fœdera perperàm inuasisset. Ferocius his responsum est à Suitrigellone. Nihil enim eorum quæ postulabantur, faciebat: & asseuerabat, se quidquid egisset, rectè egisse & agere: quin etiam reliquam Podoliam à Rege repetebat. Interea dum hæc fiunt, venit ad Regem Coributus frater Vitoudi, cum cæteris Boemorum hæreticorum ducibus, qui post mortem Ziscæ cæci Orphanos sese dixêre: qui, quum Lusaciam diuexassent, Silesiam quoq; longè latèq; hostiliter vastabant: in templa atq; monasteria, in sacerdotes atq; monachos Barbarico furore debacchabantur. Ziscæ autem Ducis sui immanitatē sequebantur: qui, quasi viuens parum insanisset, moriens cutem sibi detrahi, eamq; tympano induci iussit: fore pollicens, vt ad eius tympani sonum animis conciderent ipsorum aduersarii. Cum his itaq; se coniunxerat Coributus. Actum cum his de religione: adhibiti Doctores Cracouiensis Academiæ, qui errores ipsorum disputando refellerent. Rex ipse simpliciore oratione usus, quanta rerum perturbatio secuta apud eos ex mutata & perturbata Religione, commemorauit: vtque florentissimum quondam Boemorum Regnum

Nihil effecerunt.

Cum Coributo & cæteris hæreticorum post Ziscam ducibus.

De Religione actum.

gnum ad interitum properaret, sublatis Magistrati-bus sacris atque profanis, direptis ac dirutis templis, abrogatis sanctissimis cerimoniis, sacrosancta Religione contaminata, ac tam variis portentosisq; & abominandis opinionibus discerpta hæc & alia grauissimè præfatus: surdis tamē auribus Boemi hæc accepêre. Neque enim facilè est, cum impetu semel in præceps ruentes in viam reuocare. Quoad autem ii substitêre Cracouiæ, cessatum est à Sacris, interdicto Sbignei Episcopi: itaq; propter solennes Paschæ dies, Cazimiriam Boemi cum Coributo à Rege eiecti sunt, frementes in Episcopum. Hoc eodem tempore Cestochouiense monasterium (quod, propter peculiarem Virginis Matris cultum, & frequentissimas non modò Polonorum, sed etiam vicinorum peregrinationes, magnis diuitiis refertum esse credebatur) Poloni quidam, qui iam à Boemis latrocinari didicerant, diripuêre: atque, vt patrati sceleris suspicionem à se in hæreticos Boemos auerterent, imagini virginis Matris vulnus inflixêre: sed minorem opinione prædam reperêre, meritasq; sacrilegii pœnas intra illum ipsum annum expendêre.

Frustra. "Iique interdicto subiecti. In Sbigneũ fremunt.

Monasteriũ Cestochouiense

Direptum.

DE BELLO CVM SVITRIGELLONE gesto, Regisque donationibus à Sbigneo Episcopo reprehensis.

Capur XI.

Suitrigello, Legatum insuper Regiũ violans,

Victus

Fugit: &

Rathno capto, atque ora Chelmensi diuexata,

Ciolcus cũ paucis multos vincit.

DImißis Boemis cum Coributo, bellum Rex cum Suitrigellone geßit, necquidquam Rege eum ad meliorem mentem reuocante: quum is etiam Legatũ Regium, Ioannem Brezium, contra Ius Gentium violauit. Certatum est leuibus aliquot prælijs cum hoste: in quibus omnibus nostri, vel nullo, vel paruo incommodo accepto, superiores erant. Suitrigello itaque, vbi se imparem Regis exercitui vidisset, fugam init. Ducem suum secutæ copiæ, diuersè & ipsæ dilapsæ sunt: sed multi mortales ex his in fuga à Polonis cæsi captiq;. Rathnum interim arx Regia, prodentibus eam Rußis defensoribus, à Suitrigellone capta & exusta est, Chelmensisq; ora diuexata: sed eos Ciolcus, Præfecti Chelmensis Vicarius siue Burgrabius (vt vocant) cum centum triginta non amplius hominibus, facto in securos animosè impetu, vltus est, ita vt trecentos ex iis interficeret, quadraginta viuos caperet. Per hæc tempora quoq;, in gratiam Suitrigellonis, Valachi clientes Polonorum Podoliam & Rußiam finitimam infestarunt: quos, ingenti præda è Snatinensi, Haliciensi, & Camenecensi agro capta reuertentes, Rußi Regii, Buczaciis fratrib. ducibus, è castris Regiis curriculo profecti & consecuti, magna strage fuderunt, prædamq; excusserunt. Leopolim deinde Rex profectus est: quo quum ingens Cuiauiensium ac Dobrinensium Equitum multitudo conflueret, opem

Valachis Podoliam & Rußiam infestantib.,

Præda excutitur.

Leopoli Rex,

opem & subsidium Regis, afflictis & perditis Cruciferico bello rebus suis atq; suorum implorans, magna in cunctos ac profusa liberalitate vsus est: quumq; immensis donationibus sese & ærarium suum exhausisset, Ecclesiastica illis bona dilargiri cœpit, vt per hyemem duntaxat eorum vsufructu sustentarentur. Perniciosi exempli ea res visa Antistitibus. Et Archiepiscopus quidem submißius frustra orabat Regem: Sbigneus verò, maioris animi & constantiæ vir, grauius in eum inuectus est, cùm præterita eius peccata commemorans, tum iniustas illas alienorum bonorum donationes reprehendens, & ni cœpto desisteret, grauiore se in eum censura & animaduersione vsurum esse minitans: excusantiq; Regi necessitatem, & piã calamitosorum hominum commiserationem, adiecit: Nihil ea commiseratione & misericordia opus futurum fuisse, nisi ipse calamitatem illam tam multis inuexisset. Non enim esse ipsum culpæ expertem, propterea quòd iustum aduersus sceleratum fratrem bellum, quod paruo negotio debellari potuerat, per versã quadam sua indulgentia duxisset. Ita tunc Sbigneus (quanquam nihil cuiquam Rex in eius diœcesi donarat) non tam suam, quàm publicam Ecclesiastici ordinis causam agens.

Post profusam liberalitatem, ad Ecclesiastica bona se conuertit.

A Sbigneo reprehenditur.

Grauissime

Causam Ecclesiæ agente.

DE

DE VVLADISLAO FILIO REGE DESIgnato, & Sbigneo Regi se propter Boemos hæreticos opponente.

Caput XII.

In comitiis Siradiensib.

POrrò Rex, de statu Reip. ac de impendentibus vndique periculis anxius, ad 23, diem Aprilis Siradiæ Comitia habuit; ibi Vuladislaus, maior natu Regis filius, Regni successor à patre designatus, totiusq; Conuentus suffrgaiis approbatus est. Reuertentem in minorem Poloniam Legati Boemorum hæreticorum conuenerunt, auxilia contra Crucigeros pollicentes, & Coributo Regem reconciliantes. Grata fuit ea Legatio Regi & Proceribus, bellum in Crucigeros molientibus; quare comiter & lautè Legati habiti sunt; & assentientibus Archiepiscopo & Episcopis, qui tūc aderant, ad Sacrorum communionem admissi. Perfuncti Legatione, quum reuerterentur, & Cracouiam contra præceptum Regis diuertissent, cessatum est à Sacris, mandato Episcopi, licet absentis. Contumeliosum id visum Boemis, Regi verò & cæteris Episcopis permolestum fuit, quod Sbigneus vnus omnium acta & decreta irrita faceret. Accendebant etiam magis iram Regis, Joannes Mezicus, Dambrouius Palatinus Russiæ, & Petrus Corsbocus: qui Boemos, honoris causa, iussu Regis deduxerant. itaque excandu-

Vuladislaus successor Regni designatus, Boemorum hæreticorū Legatos, à Rege & Proceribus lautè habitos, &

Ad sacra admissos,

Sbigneus à sacris arcet, &

Indignanti cum plerisque Regi

duit

duit is in Episcopum, & venienti ad se visliciam dextram, beneuolentiæ symbolum non porrexit: quin asperioribus etiam eum verbis increpuit, & ne Episcopatu amoueatur comminatus est. At ille imperterritus respondit: Fauorem se, non offensam Regis meritum, arbitrari, quòd solus & salutis & existimationis eius curam haberet, prouideretq; omni ratione, ne Rex meritó pro fauore hæreticorum traducatur: & quum de Religione agitur, neque Regis, neque cuiusdam omninò vultum atque minas se formidare, quin id faciat, quod rectum esse intelligat; auctoritate Archiepiscopi ac cæterorum Episcoporum nihil se hac in parte moueri, habentem adstipulatores Diuini humaniq; Iuris professores: Episcopatus amißione se non terreri, paratum pro Religione exilium etiam atq; mortem subire. Quum autem Rex subiiceret, se quoque Diuini & humani Iuris peritos diuersæ sententiæ auctores habere; acciti Primores Academiæ Cracouiensis, & cum his commißi Ioannes Saffranecius Vuladislauiensis, Joannes Theologus Chelmensis Episcopi, & Vuladislaus Oporouius Pontificii Iuris peritus Procancellarius Regis (qui posteà Vuladislauiensis Episcopus fuit) haud difficulter refutati sunt; nec tamen ira Regis in Sbigneum resedit: admonitusq; is à Ioanne Tarnouio, Palatino Cracouiensi, vt sibi diligenter caueret: subornatos enim

Liberè & grauiter suo more respondit, atque

Refutat.

Contra morem incepi
dus, &

nim esse à Rege, qui eum de medio tolleret. Et egit quidem gratias Palatino Sbigneus: sed tamen nihil eâ nocte, in quam sibi periculum comparatum esse acceperat, de consuetudine sua remisit. in eodem cubiculo, eodem lecto cubuit: nullam sibi custodiam adhibuit: nocteq; intempestâ, cum vno sacerdote & puero lumen præferente, ad matutinas precationes templum adiit: neq; aduersi quidquam ei accidit: nec multò post sacerdotem hæreticum, qui ad Regem venerat, idem Sbigneus eiecit, vir excelsi animi, & sempiternâ posteritatis memoriâ dignißimus.

Sacerdotem hæreticum á Rege eiiciens.

DE CYPRIORVM REGIS LEGATIONE ad Vuladislaum, & Sigismundo Lituaniæ principe.

Caput XIII.

Legatus Cypriorum Regis.

VEnit autem eodem ad Regem illustris Legatio Iani, Cypriorum & Hierosolymorum & Armeniorum Regis: eius Legationis princeps Balduinus de Noris Marsalcus Cypri, donis Regi & Reginæ oblatis, connubium Heduigis Regiæ filiæ Regis sui filio, ac ducenta millia aureorum numûm ab ipso Rege mutua petebat, bassemque, hoc est, duas tertias partes, Cypriorum Regni, hypothecæ nomine offerebat: sed nihil impetratum, quod & Heduigis iam obierat, & pecuniam Rex se habere, aßiduis bellis exhaustus, negauit. Postea Sigismundus Vitoudi frater, Starodobens.

Quod petierat.

Non imperauit.

Sigismund⁹ Vitoudi frat. [illegible]

dobensium Dux, Rege consentiente, Suitrigellone eie-
cto, Lituaniam omnem in potestatem suam redegit:
& ad Regem Oratores misit, iuberet se principem esse
Lituaniæ. Missi ergò in Lituaniam septem de
primoribus Polonorum, conditiones Sigismundo tu-
lerunt: vt iureiurando interposito reciperet, se in fi-
de & clientelâ Regis & Polonorum semper futurum:
eosdem amicos hostesq́ habiturum: Olescum, Grod-
lum, Rathnum, Lopatinum, & omnem Podoliam,
in ditione Polonorum esse passurum, neminem, nisi
Regem & liberos eius, in Principatu successorem re-
licturum. Voliniam, quoad viueret sibi concessam
& adiunctam, quemadmodum & Vitoudo concessa
fuerat, se mortuo in ius ac ditionem Polonorum re-
uersuram esse. Hæc igitur Sigismundi & ipsius filii
Michaelis, Senatusq́ Lituanici & vniuersæ Nobilita-
tis consensu approbata, atque monumentis literarum
consignata sunt: iisque ritè peractis, Sbigneus Episco-
pus, princeps Legationis Regiæ, gladium, Principa-
tus insigne, Sigismundo Regis nomine publicè tradi-
dit. qui quidem principatu potitus, apud Osmianos
Suitrigellonis exercitum, è Russis, Tartaris & Li-
vonienfibus collectum, fudit de quo ad decem mil-
lia cæsa, quatuor capta sunt: Sigismundus autem mo-
nimentum victoriæ, templum & collegium sacerdo-
tum apud Osmianos instituit. Præcesserat autem

Susceptis conditionibus.

Princeps fit Lituaniæ &

Suitrigellone victo.

Ecclesiam collegiatam constituit.

hanc insignis etiam alia de Russis victoria. Nam
Et Fetco Dux Russorum, *Theodoretus siue Fetco Ostrorogius, Dux Russorum, partium Suitrigellonis, vir strenuus & bellicosus, longè maiorem nostris habens exercitum, nusquam aperto Marte cum nostris in Podoliæ munitionibus*
Arte nostros circumuenire volēs, *occupatis rem gerebat; sed rei benè gerendæ occasionem nactus, quum iam nostri ex Podolia reverterentur, & Moraquam limosum & latè restagnantem amnem angusto tramite transirent, subitò magno cum impetu, clamore, ac dissono tubarum tympanorumq; strepitu, nec opinantes nostros adoritur: quum*
Diuino vincitur auxilio: *tamen deploratæ penè rei nostrorum Diuinum adfuisset auxilium, cæsi sunt hostes, & ad mediam ferè noctem (quæ tunc sublustris erat) fugati. Magna in hoste strages edita, & duodecim signa capta sunt.*
Victoriaq; publicata mirabiliter, *Abest autem locus ille prælii à Leopoli, non minus quadraginta milliaribus benè longis: & tamen, quo*
Rex post orationem *die hæc gesta sunt (hoc est, vltimo Novembris) quum Rex in templo (vbi tunc totos dies transigebat) Divinam opem sedulus imploraret (non ignarus, cum quàm grauibus & insidiosis hostibus exercitui suo res esset) rumor de victoria sparsus totam vrbem impleuit; nec auctor eius rumoris inueniri potuit, ita vt vanâ exultasse lætitiâ homines viderentur. Sed quum postero die res omnis cognita esset, gra-*
Agit Deo gratias. *tiis Deo actis Rex lætus Cracouiam venit: & ouans*

pedi-

pedibus vrbem ingressus, apud complura templa festas supplicationes obiuit, priusquam arcem ascenderet.

DE CRVCIGERORVM DITIONE CVM auxilio Boemorum vastata, honoreque matronis & puellis habito.

Caput XIV.

COmitia demum ad diem S. Joannis Baptistæ indicta; & Boemorum auxiliis vtendum esse (quãuis refragantibus Episcopis) contra Crucigeros, decretum sancitumq; est, & vt Rex in Polonia subsisteret: exercitui verò vniuerso & summæ rerum præfectus est Nicolaus Michalouius, gente Roseus, Castellanus & Præfectus Cracouiensis. Huic itaq; Rex dedit in mandatis, vt hostiles regiones longè lateq; vastaret, munitionum verò oppugnationibus abstineret: sed non diu mandatorum Regiorum memor Michalouius, facilè sibi persuaderi ab Ostrorogo passus est, vt Choiniciam obsideret. Erat Oppidum bene munitum, commeatu præsidio, & omni apparatu belli instructissimum; tentatis tamen cuniculis atque vi, quum eis non procederet, serò Regiorum mandatorum recordatus, quum totos duos menses in obsidione Choiniciæ casso labore consumpsisset, ea soluta, castra mouerunt, & in interiora Poneraniæ populabundi progreßi

Boemorum auxiliis cõtra Crucigeros admissis Michalouio exercitus Præfecto.

Rex mandat, ab obsidionibus abstinere.

Frustraque is obsidens Choiniciã,

Et ad populandum omnia reuersus Matronis & puellis iustum honorem habet.

gressi sunt. Matronis & puellis iustus honor habitus est, adhibitaq; publicè custodia, ne quid contumeliosè in eas fieret, aut ne qua priuatim à quopiam occuleretur: omnes autem ad Vistulam deductæ, traiectæq; nauibus, liberæ dimissæ sunt. Perhonorificum id fuit nostris apud ipsos etiam hostes: omnes eis omnia bona precari: suis verò, qui longè fuissent in populanda Polonia dissimiles, mala imprecari. Peruastata autem satis etiam ad mare, Pomerania, mirum est, tum demum Crucigeros de pace & induciis quàm diligentissimè egisse, quum soli quatuordecim pagi inter lacus & paludes, intacti à nostris relinquerentur. Peractis igitur induciis, exercitus omnis accepta à Michalouio missione, suam quisque domum dilapsus est: sed Boemorum Primores Pysdros ad Regem (vt erat ab eo præceptum) profecti, honorificè ab eo accepti & remunerati sunt. Neq; verò labis quidquam nostri tunc ex eorum consuetudine contraxêre, quin odisse magis eorum fœditatem & impietatem cognitam cœpêre.

Datisque induciis,

Exercitum dimittit,

Boemis à Rege remuneratis, sine labe nostrorum.

DE MORTE REGIS AB ASTROLOGO per Boemum sacerdotem prædicta, & Stephano atque Helia Palatini Valachiæ filiis,

Caput XV.

Pestem Rex declinat,

BOemis dimissis, Rex in Sendomiriensem tractum se recepit, declinans pestem, quæ Maiorem Poloniam im

am inuaserat. qua quidem Joannes Safranecius Episcopus Vuladislauiensis absumptus, Vuladislaum Oporouium Procancellarium Regni successorem accepit. Tum autem Prisouiæ venit ad Regem quispiam Boemus sacerdos hæreticus, à Christiano Astrologo nuncians, vt mortem, sibi propè imminentem, caueret. Id quum ille semotis arbitris ageret, Sbigneus Episcopus Cracouiensis (veritus, ne quid de Religione hæreticus ille Regi suaderet) grauiter obiurgauit Regem, quòd neminem consiliarium ad audientiam Boemi adhibuisset. Et satisfecit quidem Rex Sbigneo: sed tamen coactus est eum Rex primo quoque tempore, instante Sbigneo, dimittere. Non multo autem pòst, Cometes non obscurus, plus quàm vnum mensem pernox, Regiæ mortis (vt tum creditum vulgò est, post ea euentus comprobauit) prænuncius apparuit. Nepolomiciæ iam Rex erat, quò Comitia, ad diem D. Martini Episcopi memoriæ dicatum, indixerat: eò venit Helias, Alexandri Palatini Valachiæ defuncti filius, à minore fratre Stephano Dominatu eiectus, Regis opem implorans, & in fide clientelaque Regis ac Polonorum se fore semper solenni iureiurando recipiens: consecuta est eum & Stephani fratris Legatio, Lenciciam vsque Regem sequens, & postulans, vt ipsi magis, quàm fratri omnibus inuiso, Rex faueret: fore & ipsum perpetuò

Qua Episcopus Vulad. absumptus est.

Sacerdos Boemus Regi

Mortem prænuncians, Sbigneo instante

Statim dimittitur: &

Cometes apparet.

Helia à fratre Stephano Palatinatu Valachiæ eiecto.

perpetuò in fide & clientela Polonorum. Habebat quidem Helias in matrimonio sororem germanam Sophiæ Reginæ: sed tamen, re in consultationem posita, placuit, vt Stephanus, in quem studia gentis inclinassent, dato iureiurando in verba Regis & Regni Polonici, retineret Valachiam: tractumq; Sepinensem, cum Chocimo, Cecuno, & Chmelouia, munitionibus, à Rege Iure sempiterno reciperet. Heliæ verò, quò magis Stephanus eius metu in officio contineretur, luculentæ possessiones à Rege in Polonia datæ sunt. Stephanus, sicut conuenerat, Socauiæ solenne iusiurandum Legatis dedit: & (vt gratiam referret Regi) non ita multo pòst Tartaros, ditiones Polonicas inuadentes, repressit: Bratislauiamq; quæ Suitrigellonis præsidio tenebatur, interceptam Regi restituit.

Stephanoq; in clientela suscepto.

Heliæ verò possessionibus in Polonia datis.

Stephanus de Rege bene meretur.

DE LEGATIS AD CONCILIVM BASIliense, & peccatis Regiis à Sbigneo reprehensis.

Caput XVI.

ANno demum 1434, in noua ciuitate Corcinum dicta, Rex tempore quadragenarii ieiunii Comitia habuit: in quibus Legati ad Concilium Basiliense designati sunt, ad obtrectationes Sigismundi Imperatoris & Crucigerorum refellendas. Fuerunt autē principes eius Legationis, Sbigneus Cracouiensis, Stanis

Ann. 1434. In Comitiis Corcinensibus ad Concilium Basil. designantur Legati:

Stanis

Stanislaus Posnaniensis, Episcopi: Ioannes Conespo- Vnusque ex eis Sbigne⁹.
lius Cancellarius Regni, & Nicolaus Lassocius De-
canus Cracouiensis. Non putauit autem Sbigneus
sibi prætermittendam occasionem castigandi Regis, Salutis Regis animæ studiosus.
priusquam peregrè proficisceretur. Verebatur e.
nim, vt eum reuertens è Concilio superstitem reperi-
at: quippe qui tam grandis natu esset, & profligatis
iam viribus. Itaque in illo ipso consessu grauissimis Peccata regi, arguit more suo.
id verbis egit: Multas in eo, dignas bono principe,
virtutes elucere: sed non carere eum vitiis, quibus
virtutes illæ obscurarentur: qualia sunt, quòd ipso
vel iubente vel permittente, multis per iniuriam, aut
summo Iure & nimis exacta & acerba interpretati-
one Iuris, bona adimantur: quòd calamitosorum
causæ non audiantur, neque decidantur: monetæ cu-
dendæ potestatem fœminis eum fecisse, eam verò perle-
uem cudi cum magno Reipub. detrimento: superstitio-
nes quasdam, ex prisco dæmonum cultu, retinuisse.
egisse se his de rebus plerisque omnibus, primùm semo-
tis arbitris, deinde paucos etiam arbitros adhibuis-
se: verùm, quando nihil profecisset, in amplissimi cōsilii
consessu id sibi facere necesse fuisse, vt quem Dei ti- "
mor in officio non contineret, pudor hominum dunta- "
xat emendaret, licere quidem sibi, non minus quàm "
aliis, dissimulando vel etiam assentando gratiam "
aucupari: sed memorem se esse officii sui, & nullo ne- "

„ que metu, neque gratiâ, deserturum esse stationem, „ in qua se Deus & Rex ipse & Senatorem & Episco„ pum constituisset. pluris se facere incolumitatem pa„ triæ, quàm omnia quæ vulgò concupiscantur: & pro „ magnis in se Regiis beneficiis antiquiorem sibi esse e„ ius salutem, quàm præsentem & assentando quæsitam „ gratiam: quæ tamen stabilis & certa esse non soleat.

Rege post grauem indignationẽ

Non poterat se diutius Rex tenere, quin sermonem eius irrumperet. itaque fremens atque lachrymans respondit: Intemperanter eum & arroganter facere, qui, cunctis aliis Senatoribus cum Archiepiscopo Primate tacentibus, vnus tam acerbè in se inuehatur. Ibi ergò assurgens cunctus Senatus, eandem omnium esse sententiam, & illam Cracouiensis Episcopi orationem suam esse, professus est. quo audito, Rex accensus magis è Consilio se proripuit, multa Sbigneo minitans: verùm citò ad se reuersus, impensius Sbigneum postea coluit, & corrigere ea quæ illa reprehenderat, studuit.

Citò ad se reuerso, &

Archiepiscopo agente gratias.

Albertus verò Archiepiscopus etiam gratias egit Sbigneo, quòd maiore fiduciâ, quemadmodum diui Stanislai successore dignum erat, Regis peccata corrigere aggressus esset.

DE

DE REGIS MORTE ET MOribus.
Caput XVII.

VBi autem Rex vitæ suæ finem adesse sensit, sacris mysteriis procurari se iußit, offensas omnes remisit, sibique vicißim ab omnibus remitti petiuit: testamentum condidit: si quid cuiquam per iniuriam abstulisset, reddi iußit: sbigneo Episcopo annulum nuptialem ab Heduigi Regina, quo nihil charius in omni vita sua habuerat, dono misit, veniam superiorum omnium admissorum ab eo petens, & animam suam liberosque superstites ei commendans. Deinde pridie Calendas Iunias animam exhalauit, quum regnaßet annos duodequinquaginta, & tres ferè menses. Tantâ autem fuit liberalitate, vt non modò fiscum exhauriret, sed interdum singulis hominibus territoria donaret. quam quidem ob causam Martinus quintus Pontifex Max. prodigalitatem eius inhibens, quodam tempore dederat ad Archiepiscopum Leopoliensem mandatum, vt donationes eius rescinderet. Basilicas Chelmensem atque Kiouiensem in Russia instituit, & Episcopis attribuit: in peregrinos hospitalis & munificus. Nullum, quamuis exiguum, munus aspernabatur: nec eos qui donarunt, irremuneratos dimittebat. Aliquid petentibus à se, ferè dimidium eius quod petebant largiebatur: offensarum immemor

Regis ad mortẽ præparatio.

Sbignei amor, &

Mors, &

Mores.

Episcopi Chelmensis & Kiouiensis.

Mores iterum, &

memor: ad supplicia de sontibus sumenda lentus: Cultui Diuino apprime deditus. Ieiuniorum diebus pane & aquâ ferè vtebatur: abstemius in omni vita sua, nec, nisi aquæ potu, vsus. Cæterùm cibi appetentissimus fuit, itemq; balnei, cultu corporis neglecto: neque aliis, quàm agnellinis pellibus & laneis ferè vestibus vsus. A malis ita abhorruit, vt ne odorem quidem eorum ferret. Corpus eius magnâ pompâ Cracouiam delatum, & intra mensem in basilica Cracouiensi, magno procerum atque Nobilitatis concursu funus celebratum est. Extat eius sepulchrum in media ferè basilica ad dextrum latus, à Sigismundo Rege nepote eius paulò ante nostram memoriam magnificè instauratum. Ac de Iagellone quidem hactenus: deinceps de Vuladislao eius filio prosequemur.

Funus, & Sepulchrũ.

LIBER

LIBER XV.

DE VVLADISLAO TERTIO Rege. Caput I.

Am Sbigneus cæteriq; Legati, ad Concilium missi, Posnaniam peruenerant, quum de morte Regis nunciatum esset: itaq; conueniũt frequentes Proceres Posnaniam, Nobilitasq; Maioris Poloniæ, atque ex Consilii sententia Vuladislao natu maiori defuncti Regis filio Regnum deferunt: & ad Sigismundum, Magnum Ducem Lituanorum, Oratores mittunt, vt ad inaugurandum solenni ritu Regem, ad tertium Calendas Iulii vel ipse adsit, vel Legatos mittat. Molestè hoc Maiorum Polonorum præiudicium Minores Poloni tulêre: sed tamen quia Sbigneus Episcopus Cracouiensis, homo suarum partium, auctor eius fuerat, & quòd ex Republica maximè esse videbatur, ne qua dissensio fieret, in eandem & ipsi sententiam Decretum fecerunt: dies modò, ad octauum Calendas Augusti, prorogata est. Erãt tunc in Equestri ordine duo Nobiles factiosi ac turbulenti,

Legatis ex Cõcilio reuersis, Posnaniæ ad Vuladislaum filiũ Regnum defertur.

Re significata Sigismundo Duci Lituaniæ.

Idemque Poloni minores, Propter Sbigneum ibi præsentem, approbant.

Spitco tamẽ Melstinius & Derslaus Rituanus,

Conuenticulo Opatouii instituto; Id infectũ esse student:

Sed repressus est conatus eorum á Sbigneo &

lenti, Spitco Melstinius *ac Derslaus* Rituanius*, quũ res nouare cuperent, & vterq; magnas post se iuuentutis cateruas traheret, Opatoui ad tertium Idus Iulias, communicato cum suis consilio, Conuenticulum instituêre: ibi vna erat omnium sententia*, Malè *tantum* Regnum *puero committi, cuius ætate & Regina mater superba mulier, & Primores, ad Dominatum abusuri essent. Confirmabat autem id in primis Gouorcus Chrobranius, homo senex, multa ex veteri memoria ad rem facientia commemorans. Quod quum percrebuisset, impetrauit à Sbigneo Cracouiensi Episcopo Sophia Regina, non ignara consiliorum Spitconis atq; Derslai, vt ipse Opatouiam proficisceretur, turbulentaq; iuuenum consilia dissiparet. Non fuit gratus aduentus eius illis, qui illuc conuenerant: sed tamen ipse, multa patientia vsus, graui & prudenti oratione plurimis persuasit, vt abiecto nouandarum rerum studio, decreto Brestensium Comitiorũ starent: quo cautum est, vt* Vuladislaus*, defuncti Regis filius, Rex post mortem patris designaretur. Ita* Conuentus *ille re infecta, necquicquam frementibus seditionis auctoribus, solutus est: nec tamen ii quieuerunt, nacti plures sententiæ suæ adstipulatores. Nam quum vndiq; frequentes Proceres ac Equites Cracouiã ad præstitutã diem conuenissent, iniectus est ab istis scrupulus; nouum & inusitatum esse impuberi Diadema*

imponi,

imponi, à quo non rectè iusiurandum dari potest: verùm hic quoque scrupulus à maioribus natu exemptus est, producto à Sbigneo codice basilica Cracouiensi, in quo effigies Cazimiri Magni Regis, dum coronaretur, impubes depicta erat. De iureiurando autem Regis, reiecta res ad pubertatem eius: interim autem placuit, vt Sophia mater, & Primores, sacri pariter & profani Ordinis, pro eo fideiuberent: nec eum prius ad gubernacula Regni admitterent, quàm iusiurandum ritè præstitisset. Conquieturi iam turbatores illi uidebantur, quum in ipso coronationis articulo nouas conciuerunt turbas, vociferantes, ne sibi inuitis, paucorum conspiratione, Rex imponeretur: eoque ipso tempus altercando extrahere volebant. quod vbi animaduersum est à Primoribus, Ioannes Olesnicius, cognomento Glouacius, Marsalcus, è Senatus consulto pronunciauit ad Nobilitatem; vt, quibus placeret Vuladislaum coronari, in dextram descenderent; qui aliter sentirent, in læuam. Id autem postquam factum est, vna voce omnes Vuladislaum Regem esse iusserunt. Nec mora, coronatio Regis in basilica ritu solenni peracta est, Sole ad vesperum declinante. Postridie in vrbem descensum ad recipiendum ab oppidanis & plebe iusiurandum. nec tamen ascendit tunc Rex in præparatum sibi in foro solium, contentione orta inter Episcopos & Duces Masouiorum, quòd proximum Regi locum sibi vterque vendicarent.

Ante coronationem, &c.

In Coronatione ipsa.

Coronatio Vuladislai, &c.

Contentio de loco.

DE

DE RATIONE ADMINISTRANDÆ REIpublicæ,& exæquata Nobilitate Russica ac Podolica cum Polonica. Cap. II.

Rege Vuladislao impubere,

SUbsequentibus deinde diebus consultatum est à Proceribus de ratione administrandæ Reipub tandem placuit,in singulis tractibus singulos constitui prouisores,in Cracouiensi verò,propter monetariam officinam, duo ex iis qui summis in Repub. honorib. fungerentur,qui Quæstores Regiorum redituum essent, & intra suos quisq; fines negotia publica Regio nomine administraret: sed ne quid tamen noui in Repub. nisi ex amplissimi Consilii Decreto, statuerent. his quinquagenæ marcæ annuæ in sumptus constitutæ. Ibi etiam Russica & Podolica Nobilitas cũ Polonica omni Iure exæquata est à nouo Rege,non sine multorum murmure: verùm illud maximè permouit Regẽ quòd à patre suo illam exæquationem promissam eis constabat. Incessit deinde cura Consiliariis constituendæ Reipub. atq; pacis: multæ vndique difficultates impendebant, cum Crucigeris, cum Sigismundo Imperatore,cum Suitrigellone: nec domi quietæ res erant, nouatoribus illis Nobilitatem aduersus Ecclesiasticum Ordinem, ob repressos conatus suos, concitantibus:sed pedetentim turba illa omnis conquieuit, compluribus ex iis,qui signiferi erant illarum turbarum,

Prouisores constituti cum

Salario. Nobilitas Rußica & Podolica cũ Polonica exæquata.

Difficultates Reipub.

rum, iusto Dei iudicio intra breue tempus extinctis, cæteris Religione & metu interdicti Ecclesiastici perculsis. Hæc autem circa annum 1435. acciderunt. Ann. 1435.

DE SVITRIGELLONE ET CRVCIGERIS Liuoniensibus profligatis, paceque cum Vngaris atque inter Heliam & Stephanum Valachos facta. Caput III.

PEr hoc tempus Helias Valachus è custodia euasit, & miscere Valachiam ciuili bello adortus est. In Autumno verò eiusdem anni, Suitrigellonis exercitus cum auxiliaribus Crucigeris Liuoniensibus insigni strage à Polonis, Duce Iacobo Cobilanio, in auxilium Sigismundo Duci à Rege misso, ad Vilcomiriam profligatus est: multi mortales capti, multi cæsi: ibique robur omne Liuoniensium, cum Magistro & Marsalco, concidit (quò minus posteà negotii fuit cum Crucigeris in conficienda pace perpetua, quum ii, fracti animis, duriores etiam conditiones acciperent.) Ex eo itaq; tempore, Smolenscum, Orsa, Poloscum, Vitepstum, & Russia ferè omnis, victoris fidem, secuta est. Insequenti anno ad Pentecosten, Proceres Polonorum & Vngarorum apud Kesmarcum conuenerunt: sublatisque dissidiorum causis, pacem inter Reges suos fecerunt: quâ confectâ, misit Vuladislaus Rex Legationem ad Imperatorem, coniugium neptium eius si-

Helias mouet in Valachia.

Suitrigello cum Crucigeris

Profligatus grauiter, &c.

Smolescum, &c. nostra fiunt.

Pax inter Polonos & Vngaros facta: &c.

Post neptes petitas

Sigismund' Cæsar mortuus.

Pax inter Heliam & Stephanum, partita inter eos Valachia.

bi fratriq; suo postulans. nec ille abnuit: sed in aliud tempus, quo esset bellicis curis solutior, eam rem reiecit: interim verò mortuus est. Inter dissidentes autē fratres Valachos Rex per Legatos tunc composuit pacem partitus inter eos Dominatum, ita vt inferior & maritima ora (quam Besserabiam vocant, in qua Bialogrodum arx est, & Kilia) Stephano, superior verò (hoc est, Occidentalis & Russis vicinior, cum Socauiâ Metropoli) Heliæ cederet. qui quidem Helias incunctanter Leopolim veniens, in verba Regis præsentis cum proceribus suæ partis iurauit; & in fide ac clientela eius, & omnium deinceps Regum Poloniæ semper se fore professus est. quo facto, Rex eum subleuatum exosculatus est: Proceribus verò Valachis dextram dedit: tributumque centum equorum, totidem siue (vt volunt alii) quadringentarum purpurarum, quadringentorum boum, ac ducentorum curruum Vsonis (piscis id prægrandis nomen est, cuius ferax est Danubius) in singulos annos imposuit. Post quartum autem annum, & ipse Stephanus & Helias iterum frater, cum vniuerso Senatu, in verba eiusdem Regis iurarunt.

Helias iurat Regi.

Tributo cōstituto.

Simulq; & Stephanus.

DE FOEDERE CVM CRVCIGERIS FACTO, domesticis iterum Spitconis Melstinii, & Derslai Rituanii turbis, Rulsisque ac Podoliis magna stragē à Tartaris profligatis. Cap. IV.

Sub

Sub finem anni huius, fœdus cum Crucigeris Prussiensibus & Liuoniensibus Breste Cuiauiensi ictum est à Rege: cuius capita extant in priuilegio eiusdem Vuladislai, abundè in statutis descripta. Anno verò 1438. non usque adeò res fuêre domi forisq; quietæ. Etenim Spitco Melstinius bona Sbignei Episcopi Vsseuensia, Melstino arci propinqua, armatâ manu inuasit atq; diripuit: partim inueterato in Episcopum odio (quòd conatibus suis, ad nouandas res intentis, obstitisset) partim etiam nouo (quòd de hæresi Boemica exagitaretur) inflammatus. Citatus à Rege velut publicæ pacis turbator, in gratiam cum Sbigneo rediit: eique, communium amicorum arbitrio, satisfecit. Vix dum hoc malum conquieuerat, quum subitò aliud exortum est. Derslaus namq; Rituanius, opibus & animo (ex direptis propatrui sui Alberti Archiepiscopi, superiori anno mortui, facultatibus) auctus, validam peditum equitumq; manum coegit: accitusq; ad Regem, negauit se quidquam contra Rempublicam moliri: dimissus autem, nocte quadam ad Zatoriam coactum illum exercitum duxit, & scalis admotis oppidum id cepit, oppidanis nil eiusmodi suspicantibus: deinde Osuencimensem tractum omnem in ditionem suam redigere adortus est. Molestum Regi Senatuique fuit, eam Oram, quæ promptuarium quoddam est Cracoviæ, à suis vexari:

Fœdus cum Crucigeris factum.

Ann. 1438.

Spitco Melstinius Sbignei bona inuadens.

Citatus

Cõquiescit.

Derslaus Rituanius.

Valida manu coactas

Zatoriam capit, &

Osuencimẽsem tractũ vexat.

Cum Regis & Senatus molestia.

xari: nec tamen reuocari se à cœpto Derslaus passus est, donec, dum incautius statiua habet, fusus fugatusque à Silesiis, Regi Zatoriam tradidit: Rex verò non prius eam Venceslao Osuencimensium Duci, Cazimiri filio reddidit, donec is in fide & clientela Regis Polonorum se deinceps fore, solenni iureiurando spospondit: & Berualdum castellum, infame latrocinijs, ipsi concessit. Russi & Podolii cladem domesticam insignem, eius æstatis initio, à Tartaris acceperunt. Excurrerant Tartari populabundi in Podoliam, ingentemque prædam abigebant: recedentes eos Podolii validâ manu persequebantur: limosoque loco impediti, magnâ strage à Tartaris profligati sunt, qui neminem viuum seruarunt. Ibi pleraque Nobilitas omnis & firmamentum Russiæ, cum Michaele Bucacio, præfecto Podoliæ, concidit, ita vt crebris deinceps excursionibus sine metu oram illam omnem Tartari peruastarent. qua in clade Ioannes Vulodicus, gente Sulcimeus, egregium fortis & tolerantis viri exemplum præbuit. Nam multis vulneribus confectus, quum inter cadauera iacens à victoribus despoliaretur, ita compressit vitalem spiritum, vt, quum Barbarus caligas de pedibus eius non sine vulnere rescinderet, digitumq; cum annulo præcideret, tamen nullam doloris neq; sensus significationem edidit, & incredibili patientiâ vitam seruauit.

Fugatus autē à Silesiis, Regi Zatoriam tradit, Duci Osuēcimensi redditam.

Russorum & Podoliorū à Tartaris

Clades insignis: &

Ioannis Vulodici mira patientia.

Vidis-

Vidisse eum se cum illis notis, Dlugossus commemorat.

DE PROVISORIBVS A REGNI ADMInistratione amotis, pace inter Regem & Cæsarem propter Turcæ violentiam tentata, hæreticorumq; Spitconis & Sbanscii motibus repressis.

Caput V.

Confirmatio Regni facta Vuladislao, amotis Prouisoribus.

PEr illud tempus confirmatum est Vuladislao Regnum in Comitiis Petricouiensibus, mense Decembri habitis: amotiq; ab administratione Curatores siue Prouisores, quum Rex iam quintumdecimum attigisset annum. Concilium tunc temporis Basiliense, et Eugenius Pontifex, per Oratores de pace inter Cæsarem Albertum & Regem Polonorum diligenter egerunt: quò commodius, sublato inter hos Principes bello, Græcis atque Vngaris subueniretur. Vtrisque enim grauis erat Turcarum Imperator Amurates, qui Transalpinensem Valachiam iam sibi vectigalem fecerat, ac Rasciam & Serbiam, vectigales Regum Vngarorum ditiones, affligebat. Non abhorrebat igitur à pace Cæsar, nec Poloni quidem: sed quum de pace, propter quorundam praua consilia & maleuolentiam, conuenire non potuit, quadrimestres induciæ, per quas commodius pax conficeretur, constitutæ. Atque id anni 1439, principio actum: quo quidem

Pax tentata inter Cæsarem & Regem.

Propter Amuratem Turcam.

Per maleuolos impeditur.

Ann. 1439.

In Comitia Corcinensia Spitco

anno, foris pax fuit, domi turbæ quædam excitatæ. Corcinum erant indicta Comitia: iamq; eò ipse etiam Rex venerat, quum Spitco Melstinius cum armatis suæ factionis hominibus summo mane, quiescentibus adhuc omnibus, in oppidum improuisus irrupit: & impetu facto in diuersoria Vuladislai Vuladislauiensis Episcopi, & Nicolai Lassocii Decani Cracouiensi, ea diripuit: idemq; de monasterio fecit: quum ibi Joannem Conespolium Cancellarium, & Ioannem Olesnicium Marsalcum, *qui illò diuerterant, nõ inuenisset. His autem perpetratis, e regione oppidi curribus & fossis castra munire cœpit: sed priusquam ea perficeret, coadunati omnes qui circa* Regem *erant, impetum in exercitum eius, Hincia Rogouio & Dobeslao Scecocinio ducibus, inermes ferè in armatum fecerunt: commissoq; prælio, quum Spitconem ipsum inter primos pugnam cientem interfecissent, facilè cæteros in fugam egerunt. In Spitconem itaque palpitantem adhuc, iudicium institutum: damnatusque perduellionis, triduo nudus & inhumatus in publico iacuit. In Sbigneum verò Episcopum conatus illo suos maximè intenderat, quòd ab eo diris deuotus, & Senatu propter hæresim abstinere iussus fuerat. Sed Sbigneus præmonitus, vim eius, ad Comitia non veniendo, declinauit. Non minores in* Polonia *Maiore, per idem tempus, motus erant: Abrahamo*

Improuisus irrumpens,

Et multa diripiens,

Dum castra munire incipit,

In prælio occiditur,

Et damnatur perduellionis, Sbigneo, in quem hoc hæreticus intenderat, absente.

Sbanſcio eos concitante. Fauebat & hic Boemorum ſectæ, Boemosq́; ſacerdotes hæreticos domi ſuæ alebat, per quos virus in populum ſpargeret: Orthodoxis verò ſacerdotibus, & Epiſcopo Poſnanienſi Ciolco, ita infeſtus erat, vt is Cracouiam commigrare cogeretur. eo verò defuncto, & Andrea Bninio ſucceſſore ei dato, magis inſaniebat Abrahamus. Et perculit quidem eum anathemate Epiſcopus: ſed quum ea via nihil proficeret, vi coercere nouatores adortus eſt. Coactos enim nongentos amplius equites, de propinquis & clientibus ſuis, ad Sbanſinum arcem duxit, dediq́; ſibi quinque Boemos ſacerdotes, coegit: quos deinde, inſtaurato Poſnaniæ iudicio, publicè cremauit.

Abrahamus Sbanſcius itidem hæreticus, Propter quē Epiſcopus Ciolcus trāſmigrat Cracouiam.

Ab Andrea Bninio excommunicatus

Vi coercetur, & Cogitur dedere quinq; Boemos ſacerdotes Poſnaniæ publice crematos.

DE REGNO VNGARIÆ A VVLAdiſlao ſuſcepto, & Sbigneo Cardinali facto. Caput VI.

Hoc anno Albertus Cæſar, diſſenteria ex immoderato eſu peponum contracta, vitam finiuit: poſt cuius mortem Vngari perpendentes, in quantis eſſent periculis Turcico bello implicati, communicato cum defuncti Cæſaris & Regis ſui vxore Elizabeta conſilio, ad Vuladislaum Regem Polonorum, unà cum ipſius Elizabetæ coniugio (tametſi prægnans tūc erat Elizabeta) Regnum detulerunt. Miſſi ergo publicè ad acciendum Vuladislaum è Polonia, Ioannes Signienſis Epiſcopus, Marco ſiue Matthias Taloncius Dalmatiæ &

Alberto Cæſare mortuo

Regnū Vngaricum & coniugium Elizabetæ ad Vuladisl. defertur: Miſsisque propterea Legatis,

tiæ & Croatiæ Præfectus, Emericus Marcellus Magister Curiæ, Ioannes Perenæus maior, & Ladislaus Palocius, cum splendido comitatu & Legatis ciuitatum Cracouiam venerunt, & postulata totius Vngariæ Vuladislao exposuerunt. Re in consultationem Senatus posita, variabant sententiæ Senatorum: dissuadentibus multis, difficultatemq; duorum amplissimorum Regnorum administrandorum, & Turcici belli magnitudinem exaggerantibus: aliis contrà, rem splendoris & gloriæ plenam nequaquam repudiandam esse, censentibus: neque prodendam Barbaris, cum florentißimo Regno, salutem & amplitudinem Reipub. Christianæ: quæ illo quasi firmißimo propugnaculo niteretur: tum quòd, illo Regno quasi intermedio pariete sublato, Polonos omnem maximi ac difficillimi belli cum Turcis molem sustinere oporteret. Pronior in eam partem erat Vuladislaus, vt Regno suo paterno contentus esset, cùm propter illas, quas modò commemorauimus, causas, tum quód adolescens prouectæ mulieris coniugium fastidiebat: ceßit tamē plurium diuersum suadentium sententiæ, & Vngarū precibus. Et aderat fortè Amuratis Turcarum Imperatoris Legatio: quæ, viuente adhuc Alberto Cæsare missa, fœdus & amicitiam Tyranni, pecuniamq; & centum millium armatorum auxilia Vuladislao contra Albertum deferebat. De conditionibus deinde

Et consultatione adhibita,

Contrarium tunc à Turca Legatis postulantib.

deinde cum Vngaris tractatum: quæ dum constituuntur, interim aduolat ex Vngaria Veredarius cum literis ad Legatos, quibus scriptum erat, ut re infectâ redirent, eò quod Regina filium peperißet. Abiecerat quidem eo nuncio Rex *omnem, de suscipiendo eo Regno, cogitationem: sed tamen victus est Legatorum perseuerantiâ, qui diserta mandata se habere aßeuerabant, vt, etiamsi* Regina *marem peperisset, nihilominus Vuladislao Regnum deferrent. Tum demum Turcarum Legationi, quæ aliquot menses exspectarat* Cracouiæ, *responsum à Rege datum est: regnum sibi ab Vngaris delatum esse, quod si Amurates amicitiam suam expeteret, Vngariam ne infestaret: sociis autem Vngarorum Rasciis redderet, quæ ademißet.*

Vngarorum vero Legatis perseuerantes instantibus.

Regnū suscipitur, & Turca repellitur.

DE VVLADISLAI IN VNGARIAM PROfectione, eoq; ab Vngaris in Regem suum coronato.

Caput VII.

HIs ita confectis Legati Vngarorum, duobus ad deducendum Regem relictis, cæteri in Vngariam reuerterunt: quos Regina è Polonia *redeuntes comprehensos, cum omni comitatu suo, in vincula coniecit. Scinduntur itaque in duas partes Vngari, dum alii Reginæ, alii Vuladislao student: nihil tamen hæc Vuladislaum movebant, vt mutaret sententiam.*

Legatis Vngarorum

A Regina in vincula coniectis.

quin aliud quoque maius impedimentum illi fortuna obiecit. Nam per eos dies nunciũ accepit è Lituania, Sigismundum Ducem Lituanorum, auarè & crudeliter dominantem, conspiratione Iuani Cartoriensis Ducis, & aliorum quorundam Russorum & Lituanorum procerum, apud Trocos interfectum esse: Suitrigellonem verò Luscum, Russorum proditione, rursus in potestatem suam redegisse. Sic autem is Iuanus Sigismundum ex insidiis adortus esse fertur. Vrsam habebat Sigismundus cicuram, quam ad mensam & cubiculum familiariter admittebat: eius itaque vnguium scalptura ad ostium cubiculi assimulata, coniurati intromissi Ducem nihil tale suspicantẽ, trucidarunt. Et propterea igitur nihil de profectione in Vngariam Vuladislaus mutabat, ne leuitate quadam, aut metu & angustiâ animi, à cœpto destitisse videretur: Cazimiro verò fratri, recipiendæ, pacãdæ & gubernandæ suo nomine Lituaniæ negotium dedit. Cæterùm institutum iter iam adornans, in minore Polonia & Russia Ioannem Cizoulum Castellanũ Cracouiensem, in maiore verò Albertum Malscium Palatinum Lenciciensem, vicarios pro se reliquit: Præfectos autem Cracouiensem, Posnaniensem, & Podoliensem, nescio qua de causa mutauit: Scepusium insuper Sbigneo Episcopo, vt inde debitum pro argento cælato, signatoque sibi deduceret, commendauit.

Sigismundo que Duce Lituano, ũ eodem tẽpore necato, &

A Suitrigellone occupato Lusco,

Vuladislaus Lituania Cazimiro commissa, Vicariis que pro se Regno constitutis,

dauit. quibus peractis, cum magnificentißimo apparatu, & comitatu Nobilitatis Polonæ splendidissimo, & iusti exercitus speciem præ se ferente, in Vngariam profectus est: præmissoque Simone Rosgonio Episcopo Agriensi, Vincentio Samotulio Castellano Medirecensi, Joanne Sennenio, & Andrea Tencinio, Budam in potestatem suam redegit. Regina vero certior facta de omnibus, filium suum Ladislaum nondum quadrimestrem, sublato de Alba Regali diademate Divi Stephani, coronari curauit. Posteaquam Budam venit Vuladislaus, magnaque Nobilitatis & procerum multitudo ad eum conuenit: per interpretem ad eos graui & modestâ oratione vsus, aliã se rerum faciem, quàm speraret, reperisse dixit: animos illorum diuisos, res domesticas à se omissas, precibus ipsorum se victum & publicum commodum maius esse secutum, commemorauit: ad extremum verò ciuilis belli se auctorem & causam esse nolle, testatus est publicè: quare nihil se obstare, quò minus commodis suis, & quieti salutique publicæ, prospiciant: sui verò, qui abundè paterno Regno contentus sit, nullam rationem ducant. Hæc elocuto Rege, secedunt in Consilium Vngari, admirantes Regis modestiam & excelsum animum: deinde Laurentius Hedreuarus Palatinus Vngariæ, ex omnium sententia gratias egit Regi, quòd patris charißimi & opti-

Proficiscitur nihilominus magnificè in Vngariã: &

Buda in potestatem suã redacta. Dum Regina filium quadrimestrem coronat.

Regno patrio volens esse contentus.

Sed ab Vngaris aliud exoratus.

optimi Regis vestigiis insistens, Religionem Christianam inprimis defendere studeret, plurisque publicam amplitudinem, quàm suam salutem faceret; orauitque eum, vt susceptum semel, summâ omnium cum lætitiâ & spe optimâ, Regnum ne repudiaret: paucorum verò illorum, qui (aut muliebri consilio seducti, aut dominandi alieno nomine, cupidi) cum Reginæ sententiam mutarunt, conatibus improbis nihil moueretur. Ne quam verò ei dubitationem relinquerent, statim cuncti in verba eius iurarunt, orsi à Dionysio Zecho Cardinali & Archiepiscopo Strigoniensi (nam eum, qui præsentibus aliis quibusdam proceribus puerum Ladislaum Albæ Regiæ coronauerat, pœnitebat iam facti) sublatumque de more gentis in humeros Vuladislaum, acclamante populo, Regem renunciarunt. Vissegradum deinde itum est, atque huius arcis Præfectura Samotulio, Medirecensi Castellano, mandata; Regi autem Vuladislao diadema, de Caluaria S. Stephani detractum (nam illud ipsum, quod diui Stephani fuisse ferebatur & Vissegradi asseruari solebat, Regina surripuerat) ad XVI. Calendas Augusti solenni ritu apud Albam Regiam ab Archiepiscopo Strigoniensi impositum. Accidit per eos dies facinus memorabile: Vngarus quispiam obscuræ sortis indicauit, magnam vim auri ab Elizabetha Regina sibi oblatam esse, ut Vuladislaum

Facto ei iusiurando.

Vissegrado Samotulio commisso, Albæ Regię coronatur.

Regem

Regem ferro vel veneno de medio tolleret. id siue verum fuit indicium, siue ementitum, spe maioris muneris; Vuladislaus irremuneratum prætermisit, atque dißimulauit (ne quam Elizabetæ infamiam suscepti sceleris inureret:) Vngari verò iudicem, ignitis forcipibus immaniter dilaniatum, dissecuerunt. Coronatione ritè peracta, Rex Polonos Proceres, qui se in Vngariam deduxerant, dimisit: ex his Sbigneus Episcopus, nouo Cardinalis Presbyteri honore auctus, Cracouiam reuertens magna omnium gratulatione exceptus fuit.

Regis clementia, & Vngarorum ira in proditorem.

Sbigneus Cardinalis factus.

DE PARTIBVS REGINÆ VNGARO-rum profligatis, & Joannis Huniadis celebritate nominis.

Caput VII.

Porrò Minores Poloni bis apud Corcinum Conuentum egerunt, & auxilia quinque millium equitum Regi in Vngariam decreuerunt. Fuit enim necessarium id subsidium, propterea quòd Vngari apertius iam factiones alere cœperant, & partim Regi, partim Reginæ, studebant. Nam & Archiepiscopus ipse Strigoniensis, vnà cum Ladislao Gara ærarii præfecto, iusiurandum temerauerant: multisq; in Reginæ partes potentia & auctoritate sua pertractis, vali-

Regi ex Poloni a auxilia missa.

Vngaris plerisque ad partes Reginæ deflexis.

validũ ipse Ladislaus contraxerat exercitũ: contra quẽ Rex Nicolaũ Fristaciũ siue Vilachiũ, & Joannẽ Huniadẽ, cum comitatu suo aulico misit, & certã sibi victoriam pollicentem profligauit: Ladislaus tamen ipse fuga euasit. Captiuos autem omnes Rex liberaliter dimisit. qua clementia permagnam apud Vngaros gratiam iniit: Slauoniamq; & Croatiam, misso illuc Nicolao Lasocio Decano Cracouiensi Legato, sine armis recepit. Fristaciam verò & Huniadem amplissimis muneribus affecit: & illum quidẽ Croatiæ Præfectum (quem illi Banum vocant,) hunc verò Transyluaniæ Voieuodam siue Palatinum fecit, deinde verò etiam Themeßiensi & Seueriensi Præfectura auxit. Jnde primùm Joannis Huniadis, quem & Coruinum (à vico, in quo natus est) appellauêre quidam, nomen celebre esse cœpit, quum is antè clarus non fuisset, matre Græca, patre autem Valacho natus: nonnulli tamen à Sigismundo Cæsare genitum esse, existimarunt. Ab eo quidem Huniadum arx, in extrema Transyluaniæ ora, condita est, & inde cognomen ipse accepit: deinde verò, quum is nauiter rem gereret, Turcasq; aliquoties magnis cladibus affecisset, etiam Magister Vngaricæ militiæ à Vuladislao factus est.

Victique sunt illi à Rege.

Slauoniam & Croatiam repetente, &

Huniades

Celebris esse cœpit.

DE

DE CAZIMIRO GVBERNATORE LItuaniæ, bello Regis cum Reginæ partibus, & Moschis à Lituanis repressis. Cap. IX.

Cazimirus Gubernator in Lituaniā profectus.

DVm hæc ita fiunt, Cazimirus Regis frater, cum plerisq; Primoribus minorum Polonorum, & Ducibus Masouiorum Cazimiro & Boleslao, splendido comitatu, accepta de ærario Regio pecunia, pro Gubernatore in Lituaniam profectus: Vilnæq; Dux Magnus à Lituanis renunciatus, necquidquam reclamantibus Polonis, & fœdera Regisq; aduersam voluntatem testantibus. Petiuit quidem à Rege Vuladislao postea diligenter Cazimirus, vt factum Lituanorum, quo se Magnum Ducem declararunt, approbaret: sed non modò non impetrauit, verùm etiam vehementius eum irritauit. Insequenti anno, Minorum & Maiorum etiam Polonorum atque Russorum auxilia, partim ex mercenariis militibus, partim ex voluntariis collecta, ad Regem venerunt: pugnatumq; est à Rege cum illis, qui partes Reginæ sequebantur, fortuna varia. quo quidem tempore quum grassaretur pestis, ita eam Rex contempsit, vt quamuis in intimum quoq; cubiculum eius contagio morbi peruaderet, nihilo tamen minus versaretur in publico, Regiaq; obiret munia. Apud Parsouiam verò Poloni Proceres cum Lituanis Conuentum egêre: frustraq; (Lituanis rem inficiantibus) concordiam inter Cazimirum Regis fratrem, & Boleslaum

Magnus Dux renunciatur, Contra voluntatem Regis.

Auxiliis Regi ex Polonia missis.

Pestem Rex contemnit.

Polonorum Conuentus cum Lituanis irritus.

Maso-

Moschus cū Tartaris excursionem faciens.

A Lituanis victus.

Masouiorum Ducem, & Michaelem Sigismundi Ducis filium, tentarunt. Per quod tempus Moschorum Dux, adiunctis sibi Tartaris Casanensibus, excursionem fecit in Lituaniam, Vesmensemq; tractum ferro & igni depopulatus est: quem Lituani insecuti, commisso prælio, fuderunt, & vicissim regionem eius longè lateq; vastarunt.

DE PACE CVM REGINA FACTA, & Turcis strenuè à Vuladislao & Huniade aliquoties victis.

Caput X.

Iulianus Legatus Pontificis

Pacem Regi & Reginæ,

Reginâ mox mortua, persuadet:

Idem & bellum contra Turcas.

AEstatis huius initio, Legatus Eugenii Pontificis Iulianus Cæsarinus Cardinalis, Episcopus Sabinensis, ad Regem venit: egitq; cum Rege & Vngaris, de pace facienda cum Regina Elizabeta, & de suscipiendo bello contra Turcas. Et pax quidem cum Regina secretis conditionibus composita est, quum ad eam Rex Iaurinum, rogatu Iuliani, venisset, moresq; & virtutem suam, ac dignitatem oris, ei probasset: verùm ea pax, Regina paucis diebus ex dysenteria ac dolore matricis mortua, rursus infecta est, turbantibus illis, qui cum Regina senserunt, Vngaris. Neque verò in persuadendo bello Turcico plus difficultatis sensit Julianus, quum non tam utilitas in-

ferre

ferre bellum Barbaris, quàm necessitas illatum ab iis depellere & amissa recuperare suaderet. Etenim A-murates non ignarus Ungaricorum dissidiorum ciuilisque belli, infestabat reliquum Rasciæ atque Transylvaniam, Bielogradumque obsederat, & summâ vi oppugnauerat: & quamuis Vuladislaus Rex, per Dobrogostum Ostrorogum & Lucam Gorcanum Polonos Oratores suos, postulasset ab eo, vt ab obsidione discederet, & pacem fœdusque dudum vltrò expetitum secum sanciret: ille tamen ferox, amandatis Smiderouiam Oratoribus, continuauit obsidionem in septimum mensem; nec, nisi maximâ suorum strage adactus ab eo recessit. Ac ne tunc quidem demisit spiritus; quin dimittens oratores Regios, iis demum legibus pacem se daturum respondit, si sibi reliquum Rasciæ & Bielogradum redderetur. Pollicebatur interim Regi & Ungaris Julianus ingentia, Pontificis & quorundam principum Christianorum ad id bellum auxilia. Ad hæc autem augebantur Ungarorum spes, per se ipsæ iam inde ab initio in Vuladislaum erectæ, rebus ad eum diem, aduersus eundem hostem, prosperè gestis (nam præter quòd Amurates à Bielogradi oppugnatione turpiter re infectâ discedere coactus est, Ioannes quoque Huniades, Regis huius auspiciis, eosdem Barbaros tribus insignibus prælijs per illud ipsum tempus vicerat, & magnis cladibus

Amurates post alia Bielogradum obsidens.

Etiam repulsus inde

Pacem facere recusat: Habens autem Rex à Legato Pōtif. promissa, &c.

Rem gerens prosperè.

Per Huniadē maximè.

bus affecerat: Mezitem Bassam, Ducem exercitus bellicosissimum, cum filio interfecerat: & Sciabadinum alterum Bassam, trepidè fugere coegerat) commouebat etiam & Regem & Vngaros Stephani, siue Georgii Despotæ Rasciæ & Albaniæ, misericordia: qui paucis illis annis, vtraq; ditione exutus, à Turcisque filiis duobus captis, exsectis & excæcatis orbatus, Regis beneficentiâ in Vngaria sese sustentabat: superba denique Amuratis Legatio, quæ tributum à Rege & Vngaris exigebat, aut traditionem Bielogradi contendebat, omnium animos vehementer accendebat: itaque Procerum animis ad bellum inclinatis, Comitia Budam ad Pentecosten anni sequentis, qui fuit à Christo nato 1443. à Rege indicuntur: ibiq; bellum, vno omnium consensu, decernitur. Mittuntur ergò Oratores ad Fridericum Cæsarem, atque alios Christianos principes, & ad Crucigeros Prussienses atq; Liuonienses, petitum axilia ad tam piam ac toti Christianæ Reipublicæ salutarem expeditionem: sed nihil usquam impetratum. Pontifex quidem Eugenius piam Crucis militiam aduersus Barbaros, per omnes nationes Christianas pronunciari iußit: indeq; aliquantulus voluntariorum militum numerus, quem Julianus Legatus (cruce pro vexillo vtens) duxit, confectus est: Poloni autem non contemnenda vtique auxilia Regi suo misêre eo quidem tempo-

Motusque misericordia Despotæ Rasciæ,

Atque superbam Amuratis legationem non ferens,

In comitiis Budensibus decernitur bellum, & Ann. 1443.

Tametsi nô magno cum exercitu,

tempore, quo magnus terræmotus Vngariam, Boemiam & Poloniam, Nonis Iunii afflixit. Vicesima igitur die mensis Iulii, Buda castra mota sunt: transmissoq; apud Salsum lapidem Danubio, ad hostiles terras peruentum. Mox ad Morauam fluuium ventum est, & quum didicisset Rex ab exploratorib. in propinquo esse hostium copias, Ioannem Huniadem cum decem millibus expeditorum militum, in quibus & Poloni erant, contra eos misit: qui quum intempestæ noctis silentio improuiso in statiua eorum impetum fecisset, magnâ strage ad internecionem hostes profligauit. Cæsa feruntur ad triginta millia Turcarum, capta quatuor: Bulgaria pleraque omnis, partim per vim, partim per deditionem, ob linguæ & stirpis cognationem, in potestatem Regis redacta. Ad fines post Macedoniæ peruentum est: vbi Carambeius propinquus Tyranni, montes ad prohibendum transitum nostris insederat: quumq; nostri ad montes appropinquarent, pridie Natalis Christi impetum fecit in Regis exercitum: nec Rex detrectauit pugnam, victosque & fusos Barbaros, Duce ipso Corambeio capto, in montes compulit: & rupem, in qua statiua habebant, usque ad vesperum summâ vi frustra oppugnauit, non sine suo incommodo, ita vt ipse quoq;, licet armatus, aliquot sagittas aduerso pectore exciperet: ibique aliquot diebus refecto exercitu, continuato itinere

Turcas tamen magna strage profligat: &

Bulgariam recipit, &

In finibus ipsis Macedoniæ

Iterum hostes cũ Duce Carambeio capto fudit.

Deo agens gratias.

nere Budam attigit: & nudis pedibus vrbem ingressus, signa hostium in æde virginis Matris nomine dicata affixit.

DE TOTIVS CHRISTIANI ORBIS GRATVlatione, & Turcis petentibus, post bellum decretum pace data.

Caput XI.

Gratulationibus Vuladislaus Rex plenus.

HIs *autem in vniuersum Christianum orbem celeri famâ vulgatis, frequentes à plerisq; omnibus principibus & Rebuspublicis Legationes, tam insignem victoriam Regi gratulabantur, & auxilia ad prosequendum incœptum bellum pollicebantur: nominatim autem Pontifex Eugenius, cum Venetis, Genuensibus, & Philippo Duce Burgundiorum, classem ad prohibendum Turcis ex Asia transitum deferebant. At verò Poloni* Proceres, *missis publicè & priuatim Legatis, verè & ipsi gratulabantur tam felices Regi suo successus; cæterùm obtestabantur eum, vt vno illo periculo defunctus, in Poloniam veniret, ac bene merentis patriæ saluti & tranquillitati consuleret. Nam & Tartari crebris excursionibus Podoliam & Rußiam infestabant: & Lituani cum suo Duce Cazimiro aduersus Boleslaum Masouium, ob occupatum (post interfectum Sigismundum* Ducem *Lituanorum) Drohicinensem tractum, quem ei Rex*

Ab omnib. ad excitandum bellũ excitatus.

A Polonis verò reuocatur domum.

in Vngariam proficiscens addixerat, bellum apparabant: & è Silesia deniq; ipsa magna belli moles, conspiratione Principum, existere videbatur. Hæc itaq; optimi Regis animum in diuersa distrahebant: hinc dulcedo degustatæ gloriæ, aut potius salutare ex profligato Christiani nominis hoste gaudium, & cohortationes maximorum Christiani orbis Principum: illinc Polonorum (quibus quantum deberet, intelligebat) preces & impendentia pericula, cogitationes eius differebant: uicit tamen causa totius Christiani orbis publica, instante maximè Legato. Cæterũ ne Polonos derelictui habere videretur, pollicetur, se in Polonia ad Pentecosten futurum: Vngaris verò Budam indixit Comitia. Venerat huc etiam euocatus Ioannes Iscra Boemus, aduersæ factionis Princeps & Dux belli strenuus, data sibi à Rege fide. Nam Vngari Proceres, post Reginæ mortem, omnes iam in fide & potestate Regis erant, sibiq; pactis cum Iscra & factione Ladislai pueri inducijs, bellum in Turcas summo omnium ordinum consensu decernitur; oppidanis atq; agrestibus pecunia, in sumptus belli (quia ærarium Regium nullum erat) imperatur: dantq; ultrò nomina piæ militiæ, & Ioannes Varadiensis, & Simon Agriensis, Episcopi. Peractis Comitijs, Regem, in Poloniam iter adornantem, Vngari Proceres summo studio & contentione retinuerunt: dumq; id

Amori patriæ causam totius Christianismi antefert: &

Pollicitus se in Poloniã venturum.

Sed propter bellum decretum.

Ad quod & Episcopi sua nomina dãt.

Ab Vngaris detentus.

Amurati postulanti bellum comparatur, de pace à Turcis agi cœptum est. quam cupiebat Amurates propterea, quòd nō ignorabat, quanto consensu & quanta mole Christiani Principes contra se bellum pararent: & satis iam, anno superiore, solius Vuladislai vires expertus fuerat: adhæc aliud ei pergraue bellum in Asia à Caramanorum Principe imminebat, in quod totis viribus incumbere, pace cum Vuladislao facta, cogitabat.

Cum sua magna gloria

Nec Vuladislaus neq; Vngari ab honesta pace & gloriæ plena abhorrebant, ex multo tempore non dare, sed petere à Turcis pacem soliti: & nihil dum de classibus, & naualibus sociis, afferebatur. Segedinum igitur profectus Rex, Oratores Amuratis ampla dona afferentes audiuit: pacemque petentibus, siue adeò inducias decem annorum dedit his legibus, vt certas arces, totamq; Rasciam, & eam partem Albaniæ, quæ in ditione Despotæ Rasciæ fuisset, ac duos filios Despotæ captiuos, redderet: ad eaq; implenda pauci dies constituti.

Dat inducias decennales.

DE BELLO ITERVM CONTRA TVRCAS suscepto, & Vuladislai in media ex Turcis victoria interitu. Caput XII.

Literis Præfecti classis Apostolicæ & Palæologi.

INterim allatæ sunt literæ à Francisco Cardinali Veneto, Præfecto classis Pontificiæ, & aliarum sociarum classium Præfectis, itemq; à Ioanne Palæologo, Imperatore Constantinopolitano: quibus inuitabatur

batur Rex, vt maturaret expeditionem: neq; occasio-ne commodissimã Græciæ liberandæ, & Europæ vin-dicandæ, elabi sibi è manib. fineret: pollicebantur aũt, se præstaturos, ne Turcæ ex Asia (quò Amurates o-mnes ferè copias suas, ad Carmanicum bellum, tradu-xerat) in Europam rursus traiicerent: Palæologus veró terrestres etiam copias, & societatem belli, pro-mittebat. His itaq; permotus Iulianus Cardinalis, qui pacẽ frustra dudũ dissuaserat, tunc verò ad omis-sum bellũ summa cura atq; diligentia Regẽ incitare: belli præmia longè ampliora quàm pacis, in immẽsum attollere: necessitate expressam pacem, quæ diuturna futura nõ esset, labefactare, ac temporis causa simula-tã dicere. Argumento esse, quòd lapso iam tempore, ta-men promissa à Barbaris nõ implerentur: quòd si ma-ximè nulla per eos mora in tradendo fieret, priora ta-men cum Pontifice, Duce Burgundiorũ, Venetis, & Genuensib. fœdera, & societatẽ pii belli initam, magis valere oportere. Quòd si qua Religione Rex tenere-tur, ne iusiurandũ, Barbaris datũ, violaret: illo se eũ metu, Pontificis Maximi auctoritate, prorsus libera-re. Hæc identidẽ agendo & inculando, tandẽ perpulit iuuenẽ, vt nouo sacramento se cũ Proceribus, ad pro-sequendum bellum Turcicum, obstringeret. Non placebat hoc Regis, de violandis pactis, consilium Polonis Proceribus: qui absque eo quoque, Re-gem illo bello tunc implicari, molestè ferebant,

Permotus Legatus Apostolicus.

Vuladislaũ ad bellum contra Turcas Impellit.

& pacis nuncio dudum exhilarati erant. itaq; quum primùm hæc acceperunt, Comitia Petricouiæ instituunt, ad 25. diem Iulii Legationem ad Regem decernunt: sed eos ille anteuertit, misso ad Conuentum Ioanne Crusnicio Custode Cracouiensi, qui indicaret, Regi omnino constitutum esse Turcicum bellum persequi: iuberetq; Polonos auxilio esse Boleslao Masouio aduersus Lituanos & Cazimirum, si bellum id æquis conditionibus dirimere non possent. Post medium autem Septembris, Segedino castra Rex mouit, non satis alacer. Iam enim Turcæ & filios Despotæ, & munitiones promissas reddiderant: & animaduertebat, quàm longè minores copias, quàm pro magnitudine belli, & quàm superiore expeditione duxisset, duceret. Multi enim cùm ex Vngaris, tum ex aliis Christiani orbis nationibus non occurrebant. Directo autem in Bulgariam itinere, tertia die Nouembris Rex cum omni exercitu apud Orsauam Danubium traiecit: ad Nicopolim verò, quæ Metropolis Bulgariæ est, vicesimo sexto die quum peruenisset: venit ad eum Vuladus (qui & Dracula) Palatinus Transalpinæ Moldauiæ, veniam petens, quòd necessarium cū Turcis fœdus superiori tempore icisset: visaq; paucitate Regii exercitus, in quo vix quindecim millia equitum, pedites verò pauciores erant, & ii ferè Crucesignati, quum reditum Regi persuadere nequaquā posset,

Profectusq; contra illos.

Cum non magnis copiis.

posset, quatuor millibus suorum hominum, duce filio, exercitum eius auxit: ipse verò domum reuertens, duos equos pernicißimos, duosq; iuuenes viarum peritos, in aduersum belli euentum ei dedit. Vbi ad fines Thraciæ peruentum est, proposuit Rex edictum, vt milites à Christianorũ templis manus abstinerent; itemq; ut Turcæ liberè & securè, saluis rebus suis, munitionum præsidiis decederent: eiusq; edicti exempla per Turcas captiuos quoquo versus dimisit. Hinc deditæ nonnullæ munitiones: Petressum verò & Sumenum, quæ PeZechium & Sunium vocat Bonfinius, quum nõ dederentur, vnâ die summâ vi expugnatæ sunt. ubi præclarum eximiæ virtutis specimen duo Poloni equites, Ioannes Tarnouius, & Lescus Bobricius (vel Vngaricorum Annaliũ testimonio) edidêre: dum alter Sumeni portas, duobus vulneribus acceptis, refregit: alter Petreßi murum primus ascendit. Interim Amuratem, cum quadraginta, vel (vt Bernardus Vapouius scribit) centum, siue (ut Paulus Iouius) octoginta millibus Turcarum infra Callipolim paruis nauib. ex Asia traiecisse, allatum est, siue conniuentibus Venetis & Genuensibus, mercede corruptis, siue quum commeatus comparandi causa è custodia decessissent: nec tamen hic nuncius Regem ab incœpto deterruit. Decimâ die Nouembris, quum nostri ad Varnam, quam Dionysiopolim dixêre veteres, oppidum,

Et à templis abstinere iubens.

Nonnullis iam munitionibus & arcibus viriliter acceptis.

Cum Amurate cõgressus.

dum, mox clade suâ nobile futurum, quod iam in dei ditionem suam receperant, castra habebant: post ortum Solis, hostes adesse, ab exploratoribus nunciatum est. Laborare ex apostemate pedis Rex cœperat: itaq; Huniades, militibus prælium poscentibus, exercitum instruxit: benèq; instructâ acie, ad duo millia passuum obuiam hostibus itum est: deinde signis defixis (quæ tamen subita tempestas, in tranquillo coorta, concerpsit) ad tres horas exspectatū. Apparuerunt ii pôst, in dextrum cornu nostrorum inuehentes: nec eorum impetum nostri ab ea parte, equis insuetum camelorum clamorem & odorem non ferentibus, Transalpinisque ilicò dißipatis, sustinuerunt: sed fusi fugatique, ad decem ferè millia passuum. Meliori verò fortunâ à Rege & Huniade, ab alia parte, collata signa, & ad quatuor millia paßuum submoti, non sine cæde, Barbari: inde ad opem ferendam suis, qui reliqui in dextro cornu cum Juliano & Fräcobano erant, Rex reuertens, inde quoq; hostes in fugam egit ita, vt ii dißipati Thraciam trepidatione implerent, quasi deletis iam omnibus suis copiis. Rex igitur fuso fugatoque iam omni equitatu Turcico, in Ianizerorum phalangem (in qua Amurates ipse erat, & in quam se Baßa Asiaticus ex fuga recipiebat) temerè cum paucis iisq; Polonis inuectus, quum ab Huniade, si.. e perse quente adhuc hostem fugatum (ut Vngari,

Vincens viriliter

gari, & Turcæ ipsi) siue fugiente cum media parte exercitus (vt nostri prodidêre) necquidquam reuocaretur, pedem referre turpe & se genereque suo indignum esse duxit (nec enim eius esse, qui bellum inferret, fugere;) itaque quum magnam, inter consertos hostes pugnans, stragem faceret, atque Asiaticum Bassam (quemadmodum Bonfinius memorat) interfecisset, ad extremum sub vesperum iam, equo ab Janizeris confosso, periit, Princeps longiore vitâ & immortali gloriâ dignissimus. Nec Barbari tunc, equitatu destituti, persequi fugientes Vngaros atque Transalpinos, ac ne currus quidem & castra usq; ad tertium diem oppugnare, ausi sunt (nox enim, pugnantes adhuc opprimens, incertam eis fecerat victoriam; & insidias autem timebant) tertio demum die castra, immaniter trucidatis ægrotis & sauciis, direpta. Et Iulianus autem Cardinalis, & Varadiensis atq; Agriensis Episcopi, fugientes periisse narrantur; de Polonis etiam duo tantum ex eo prælio euasêre, Ioannes Ressouius, & Gregorius Sanocius. De omni exercitu, qui viginti millia pugnatorum non excessisse existimatur, vix quintam partem eo prælio desideratam esse, & tamen vix tertiam euasisse, multò pluribus in cœno ac longa fuga absumptis: Turcarum autem ad octoginta millia, vt vult Dlugosius noster: secundum Bonfinium autem, supra trigin-

Fortiter occumbit.

Turcarum timor post victoriam.

Iuliani & Episcoporum interitus.

Exercitus utriusque magnitudo, ac desideratorum numerus.

Ann. 1444. triginta millia (quum fuissent sexaginta) periêre. Accidit autem clades hæc anno à Christo nato 1444.

Regnum Vuladislai, & Ætas, & Regni verò Vuladislai, in Polonia quidem vndecimo, in Vngaria verò quinto: quum is vicesimum ætatis suæ annum vix dum egressus esset.

Forma, & Fuit autem Vuladislaus hic staturâ procera, facie fuscâ, sed honesta ac dignitatis plena, capillis nigris, laboris & inediæ patientissimus, abstemius, Iustitiæ & Religionis cultor eximius: probitate, comitate & clementiâ, etiam in hostes, singulari: liberalitate propemodum nimiâ: animi verò magnitudine tantâ, vt nihil humile cogitaret, nullâ difficultate ab eo quod consultò constituerat, auelli se pateretur. demique summa in eo fuerunt omnia, quæ maximos & optimos principes decent: rectèque & sanctè occubuisse mihi videtur, dum pio animo & oculo simplici, pro salute vniversi Christiani orbis, Legatoque sedis Apostolicæ obediens, verum peccatis nostris eum nobis eripientibus, sæuissimum Tyrannum & implacabilem Christianorum hostem persequitur. Quemadmodum enim non studio laudis humanæ Regnum Vngariæ suscepit, quod statim, propter pacem & tranquillitatem publicam deponere paratus fuit: ita quoque, Dei gloriam spectasse magis & totius Christianismi commodum, quàm vanæ gloriæ cupiditate illectum, tantis se exposuisse periculis, credendus

Mores, &

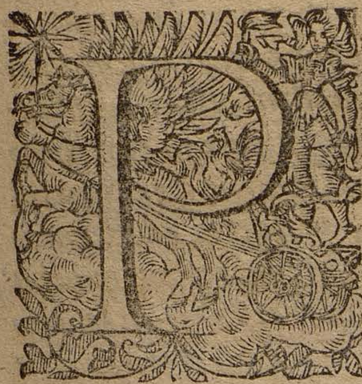
Sanctus interitus.

est:

eſt: præſertim quum tam virili animo, vitam ſuam pro ſalute Chriſtiani orbis cum Legato Apoſtolico & Epiſcopis negligens, ipſamque ad extremum profundens; cum Turcarum Imperatore Amurate, cum paucis contrà multos, magna confidentia certauerit.

LIBER XVI.

DE REGNO AD CAZIMIRVM DELATO, & poſt frequentes dilationes atque diſsimulationes ſuſcepto. Caput I.

OSTeaquam de clade Regia percrebuit, ingens mœror atque luctus mentes omnium peruaſit: de Rege ipſo, viuerêtne, an cæſus eſſet, certum ſciri non potuit: miſsi publicè in Thraciam, Joannes Reſſouius & Aegidius Suchodolius, perquiſitum Regem, nihil tamen explorati poterant referre. Cæterùm vbi cognitum eſt, Vngaros alium ſibi Regem Ladiſlaum, poſthumum Alberti Cæſaris filium nondum quinquennem, creaſſe: Poloni quoque Comitia frequentia, de Rege creando, habuêre: atque ibi in Sbignei Cardinalis ſententiam, decretum factum eſt, vt

Poſt diuulgatum Vuladislai interitum.

Cazimirus Rex electus & Ad comitia inuitatus, vt Cazimiro, Vuladislai Regis fratri, Regnum mandaretur. Missi ergo Legati ad Cazimirum in Lituaniam, qui eum, re tota suspensa ad comitia, Petricouiam euocarent, ad consultandum in commune & constituendum de Repub. Polona, Rege orba. Et Polonorum quidem Legatos sine certo responso Cazimirus dimisit, suos verò Petricouiam cum his mandatis misit: Debilitatum se ægritudine ex aduerso casu fratris, venire eò non potuisse: & immaturam sibi eam, de surrogando Rege, consultationem videri: se quidem, dum adhuc incerta essent omnia, neque Regnum neque administrationem vllam suscepturum esse: videri autem sibi, vt ii summæ rei præessent, quos Vuladislaus, in Vngariam discedens, vicarios & Gubernatores constituisset. Non acquieuit in eo responso Conuentus; itaque placuit, vt octo Principes Senatus ad Cazimirum mitterentur, ac disertè ad Regnum suscipiendum eum vocarent: si renueret, aut cunctaretur, alium sibi quæsituros esse. Perstabat in sententia Cazimirus, retinentibus eum Lituanis, qui lenis ac lenti Imperii dulcedinem sub Cazimiro degustarant: quare discedebant, re infecta, Legati, suo functi officio, quòd paternum fraternumque Regnum Cazimiro detulissent. Regina quoque Cazimirum filium, vt saniore consilio vteretur, necquidquam obsecrabat: à Legatis tamen impetrauit, vt referre illi de re tanta ad Li-

Dum semel

Atque iterū

ad Lituanorum & Ruſſorum conuentum liceret: ad octauum Idus Januarii ſequentis anni, qui fuit post Christum natum 1446, eum certum reſponſum Polonis daturum eſſe. Vbi veró tempus aduenit, frequens Senatus Nobilitasque Petricouiam venit: veneruntq́ ſex Legati à Cazimiro & Lituanis, differri adhuc rem poſtulantes: quod ni fieret, bellum comminantes. Irritati hoc reſponſo Poloni, alium Regem creare ſibi ſtatuunt: ſed quum in mentem eis veniret, Crucigeros, orto inter Polonos & Lituanos diſsidio, vexaturos & infeſtaturos eſſe Poloniam, placuit Cazimiri animum adhuc pertentare. Miſsi itaq́ ad id, Pradborius Coneſpolius Sendomirienſis, & Sciborius Sarleius Inouuladislauienſis Caſtellani, nihilo æquius reſponſum retulerunt: ideoq́ ad viceſimam octauam diem, quum frequens Senatus Petricouiam conueniſſet, cunctusq́ (vt ſic religioſius Reipub. conſuleret) ſacris Chriſti Ieſu myſteriis procuratus eſſet, inita ſunt de Rege creando ſuffragia: ea tamen conditione, vt Cazimiro, etiam tunc, acceptandi Regni locus relinqueretur. Et Epiſcoporum quidem ſententiæ ferè in Fridericum Marchionem Brandeburgenſem, qui iam antè gener & ſucceſſor Jagelloni Regi deſtinatus fuerat, inclinabant: præter Paulum Coiziecium, Plocenſem Epiſcopum, qui ad alterutrum de Ducibus Maſouiorum, Vuladislaum vel Boleslaum, Regnum deferebat. Hunc ſecuti Ioannes Cizouius

Ann. 1446.

Ac ſæpius rem differre non ceſſat.

Senatus, ſumpta quisque Euchariſtia.

Castellanus, Joannes Tencinius Palatinus Craconiensis, Lucas Gorcanus Palatinus Posnaniensis, & pleraq; Nobilitas, Boleslaum Regem edebant. Itaq; ex senatusconsulto Boleslaus à Vincentio Archiepiscopo Gnesnensi Rex renunciatus, si Cazimirus ante Pentecosten mutatæ voluntatis significationem nullam dedisset. Ibi iam Cazimirum (quum de iis quæ acta erant, celeriter certior factus esset) pœnitere vehementer consilii sui cœpit: ad matremq; secretò misit, vt erratum suum si quo modo posset corrigeret. Nec segniter ea Proceres atq; Nobilitatem pro filio prehensauit; effecitq;, vt Minores Poloni Regem eum renunciarent, missa etiam ad Maiores Polonos Legatione: qui etiam, abrogata Boleslai electione, Legationem nouam ad Cazimirum decernunt, vt Parsouiæ secum, ad penultimam diem Septembris, Conuentum ageret. Conueniunt ergo Proceres ad constitutam diem: Cazimirus autem frustra exspectatus, & admonitus vt veniret, negauit, vllam se significationem suæ voluntatis de suscipiendo Regno dedisse: se tamen Breste venisse: si quid fortè Poloni secum agere vellent, illuc ad se venirent. Miserunt sex de Primoribus ad eum Breste: qui eam conditionem Legatis tulit, non aliter se suscepturum Regnum, nisi Podolia, Lyscum & Olescum, Lituanis redderentur. quam quum nostri non acciperent, & re in

Boleslaum Ducem Masouiæ Regē nominat:

Cazimirusque consilii pœnitens,

Per Reginā matrem prē sat Senatum & Factus voti compos,

Post adhibitam rursus dissimulationem,

re infectâ recedere pararent: Polonorum deſideriis aſſenſus, ad octauum demum Calendas Iulii ſequentis anni in Poloniam ad ſuſcipiendum Regnum venturum ſe eſſe, recepit Ita tunc diſceſſum eſt. Regnum ſuſcipit.

DE CAZIMIRI CORONATIONE, CREbris incendiis, & Lituanorum poſtulatis.

Caput II.

ANno autem Chriſti 1447. Cazimirus inſigni Lituanorum & Ruſſorum comitatu ſtipatus, Cracouiam viceſimâ quintâ die Iunii venit: inſequenti, ritu ſolenni coronatus eſt: tertia (Caſtellano Cracouienſi de more coronam, Palatino ſceptrum, Poſnanienſi verò Palatino pomum, & Sendomirienſi gladiū præferentibus) in forum vrbis, ad recipiendum ab oppidanis iuramentum descendit. Accidit autem res ominoſa inter ſolennes ceremonias. Nam quum de pagis aliquot Tinecenſi monaſterio ſubiectis pecudes pignerata, ob negatam Regi nouo inuſitatam procurationem ſiue ſtationem, eſſent, mulieres ruſticanæ, pecudes ſuas ſecutæ, eiulatibus & lamentis, non ſine moleſtia & fremitu omnium, templum impleuerunt. Monaſterium quoque Mogilenſe, quo die Cazimirus Poloniæ fines attigit, totum fortuito incendio conflagrarat. Nec ſanè fefellit omen: ſenſêre enim preſſuram Eccleſiæ & monaſteria hoc Rege Ann. 1447. Cazimiro Rege coronato, &c.

 regnan-

regnante. Peractis verò ritè ceremoniis, dimißisque, & extra portam honoris causa deductis Lituanis proceribus, in Maiorem Poloniam comitante matre, profectus est. Vbi Posnaniam aduenit, tota vrbs fortuito incendio conflagrauit: quam calamitatem infelicium ciuium, rapacitas Regii comitatus auxit. sed Rex insontes supplicio capitis animaduertit. Lublinum quoque, Snena, Siradia, Bochna, & XianZum oppida eodem anno arserunt. Comitia deinde Petricouiæ, ad diem diuo Bartholomæo sacram, habita: in quibus leges quasdam Rex condidit, pacta cum Crucigeris approbauit, & in Lituaniam præproperè secesit. quo quidem facto additi sunt animi improbis & sceleratis hominibus, vt furtis & latrociniis non modò vias publicas, sed pagos etiam ac domos equestrium hominum, & oppida infestarent: Rege interim in Lituania venationibus aßiduis vacante, & neutiquam curante res Polonicas. itaq; impunitate creuit licentia, adeò vt nostri quoque non pauci de Nobilitate latrociniorum societatem cum Silesiis & Vngaris inirent. Multorum tunc mercatorum merces prope Grabouiam direptæ: multi item pagi, in ora Velunensi, direpti & incensi: Bendinum quoque oppidum dolo captum & exustum. Sequenti anno Comitia cum Lituanis, apud Lublinum habita sunt: postularuntq; Lituani, vt sibi æquo iure fœdera

Post habita comitia in Lituaniam secessit.

Furta, latrocinia, & incendia crescunt.

Ann. 1448. In comitiis Lublinensi-

deræ cum Polonis essent: vtq; caput illud, quo Lituania Poloniæ Vuladislai Jagellonis diplomate adiungitur & inseritur, de fœdere tolleretur: itemq; Podolia, Olescum, Lopatinum & Grodlum territoria, quæ præter ius sibi adempta asseruabant, redderentur, ad quæ vt placidè Poloni responderent, Rex petiuit. Responsum à Polonis est, nullam commodiorem viam ad retinendam concordiam esse, quàm vt Lituani Rußiq; omnes, Polonorum Regno atque nomine, abrogato Principatu suo, censeri se deinceps vellent. quod quum illi abnuerent, tunc demum ad alia sic est eis responsum: Quod enim attinet ad fœdera, rectè ea à Vuladislao & Vitoudo constituta esse: nec esse, quod querantur fœderum iniquitatem, quibus libertatem, nobilitatem, & multa præclara sunt adepti. Podoliam verò, à Cazimiro Magno submotis Tartaris quæsitam, & Camenecia, Chaceno, Cecinis, Bacota, Mesiboso, arcibus, & quibusdam aliis castellis munitam, à Ludouico deinde poßessam, ad Jagellonem quoque, vnà cum Regno, peruenisse: ab eo primùm Melstinio, deinde Suitrigelloni fratri, ad extremum Vitoudo, ad tempus concessam esse: morte autem Vitoudi ad Jus Polonorum rediisse. Ita tunc responsum Lituanis, Conuentusque solutus est.

bus, ad postulata Lituanorum

Poloni respondent, de Lituania Poloniæ adiuncta.

Fœderum æquitate, &

Podolia iure possessa.

DE MOLDAVICIS MOTIBVS, TARtarorum incursione, & Rege iusiurandum non præstante.

Cap. III.

Stephano & Helia mortuis.

Rex deinde in Rußiam profectus, ad sedandos motus Moldauicos, Stephano & Helia Palatinis vita defunctis. Huic quidem Romanus, illi verò Petrus, filii, in principatu successerant: ex iisq; Petrus, Ioannis Huniadis (qui Vngariam, pro Ladislao Rege gubernabat) ope fretus, Romanum eiecerat: hunc itaque Cazimirus reducere studebat. in itinere autem certior factus, Romanum veneno extinctum eße, accelerauit iter; Russosque Præmislienses, Leopolienses, Belsenses, Chelmenses, & Podolios, arma sumere, & se sequi, iußit. Cameneciam quum venisset, ingenti Podoliorum lætitiâ & liberalitate exceptus est: inde Legatos ad Petrum Palatinum cum his mandatis misit, vt ille ad se veniret, atq; in verba sua iuraret. Ad præstandum iusiurandum venturum se esse Petrus, acceptâ à Rege fide, recepit: verùm Cazimirus, non exspectato Petri aduentu, mißis ad eum quatuor Legatis, qui Chocimi promissum iusiurandum ab eo Consiliariisq; & Nobilitate Moldauica acciperent, ipse properè in Lituaniam (vt tempori ad Comitia Nouogrodecensia adeßet) se recepit. Vix autem in Lituaniam Rex venerat, quum Tartari in Podoliam po-

Et à Petro

Eiecto Romano moxque necato, Cazimirus.

A Petro iusiurandũ exigit:

am populabundi se diffuderant, ferro & igni cuncta vastantes: quos tamen Theodoricus Bucacius, Præfectus Podoliæ, non leuibus incommodis affecit, multosq; captiuos liberauit. Decembri demum mense Rex ad Comitia Petricouiensia reuertit. in quibus nonnulla salutaria statuebantur: sed ea cuncta mox irrita fuêre, quum Rex Proceribus petentibus solenne iusiurandum (quòd secundum leges Regnum administraturus esset) dare, & Regum acta & beneficia quæuis publicè & priuatim concessa rata habere (ne quid Lituanis suis detraheret) recusaret.

Tartarique Podoliam populantes A Bucacio reprimuntur.

Salutaria statuta neglecta, Propter Regem, iusiurandum præstare recusantē.

DE IVRISIVRANDI RECVSATI INcommodis, Alexandro in Valachiam contra Bogdanum reducto, & Tartarorum populationibus. Cap. IIII.

SEquenti anno, nempe 1450. Conuentum Rex egit Cracouiæ cum Minoribus Polonis, de inquirendis & cohibendis furtis & latrociniis. & placebat quidem Primoribus, inquisitionem vulgò haberi: verùm Joannes Tencinius, Palatinus Cracouiensis, eam rem dissuasit: non quòd is faueret furibus, sed quód agi quidquam & statui publicè cum Rege nollet, aduersus vniuersæ Poloniæ consensum. Conuenerat enim inter Proceres superioribus Comitiis, ne pro iusto Rege Cazimirum haberent, quoad is iusiurandū, quod

Ann. 1450. De furtis & latrociniis non inquiritur.

Neque quidquam fit publicè.

Donec Rex iuret. quod à se petebatur, præstitisset. In Valachia Petro

Post Petri mortem Bogdanus Palatino mortuo, Bogdanus quidam, qui se nothum Alexandri Palatini filium præ se ferebat, Dominatum apud Valachos inuasit. Supererat quidem ad-

Alexandrũ huc Heliæ filius Alexander, cum matre sua profu-

Reductum gus: atq; is reductus paulo antè fuerat, iussu Regis, à Joanne Sennenio, Bogdanusq; eiectus: sed quum Sennenius copias reduxisset, Bogdanus, qui in montana

Rursus eiicit: se abdiderat, Alexandrum rursus eiecit. Ac delibe-

Dumq; nõ placet Polonis Valachiam redigere in formam Prouinciæ, ratum quidem est in Consilio Regio, an Rex Valachiam omnino subigeret, atque in Prouinciæ formam redigeret, attributis Alexandro puero bonis in Russia: sed res magnæ difficultatis visa in feroci populo, & externi Dominatus impatiente, & propter Turcarũ vicinitatem, qui Bulgariam & vlteriorem Danubii ripam tenebant. Consultius ergo visum, ut alienis viribus, & alieno periculo, tam potentem hostem à se ar-

Sed Alexandrum rursus reducunt, cerent: ideoq; Odrouanzus cum Conespolio, reducere iterum Alexandrum cum Valachis, Podoliis & Rus-

Et pacem dant Bogdano, sis, iussi sunt. Bogdanus, imparem se hosti animaduertens, in nemora sese cum suis abdidit: pacemq; postea à nostris impetrauit, ea lege, vt Alexandri nomine, donec is ad quintumdecimum annum perueniret, Valachiæ præesset: Regiq; septuaginta millia (quemadmodum Dlugossus scriptum reliquit) Turcicorum aureorum, equorũ certum numerũ, & pecorũ greges, quotannis

annis penderet. Pace autem facta, reuertebantur noſtri: & Bogdanus circumductis ſuis, ſyluã apud Craſne pagum inſedit, noſtrosq; aggreditur: illi verò honeſtè potius occumbere, quàm turpi & fugæ ſimili receptu perfido hoſti incruentam victoriam concedere, eligunt. Fortiter itaque reſiſtentes hoſti, inſperata & cruenta victoria potiuntur. Multos enim fortes viros amisêre, atq; in iis Principes, Odrouanzum Palatinum, & Michaelem Bucacium. pugnatum verò eſt à manè ad veſperam. Non multo pòſt Tartari, vbi de ſtrage Nobilitatis Ruſsicæ accepêre, magno impetu in Podoliam atq; Ruſsiam, vſq; ad Grodecum oppidũ, populabundi excurrerunt: abactaq; ingenti hominũ, pecudum & iumentorum præda, incolumes ad ſuos ſe receperunt. Inde mœror atq; luctus, ac metus etiã, geminato malo, non modò Podolios atque Ruſſos, verum omnes etiam Polonos afflixit: quum nemo eſſet, qui (ſi quid mali rurſus ingruiſſet) ſuccurreret, Rege in Lituania commorante: Venit tandem Rex Cracouiam, vbi Sbigneus Epiſcopus, arrepta occaſione, grauiter Regem de criminibus increpuit: teſtatus que eſt, eum fore reum omnium, quæcunque hominibus & ditionibus ipſius aduerſa euenerunt, & euenta eſſent. Nihil autem iſta Regem mouebant: qui in Lituaniam iterum, ad venationes ſuas, ſeceſsit.

A Bogdano circumueniũ

Cruentam conſequuntur victoriã.

Indeque Tartari Podoliam & Rufsiam, Nobilibus vacuam, pro ſuo prædantur arbitrio.

Rex à Sbigneo correptus

Redit in Lituaniam.

DE

DE LVSCO LITVANIS A SVITRIGELLONE tradito, Rege liberrimè à Sbigneo redarguto, & promissione iurisiurandi extorta.

Caput V.

Ann. 1452. Suitrigello moriens Luscum tradit Lituanis:

ANno demum, qui fuit 1452, Suitrigello Dux moriens Luscum Lituanis, ad hoc turmatim accurrentibus, tradi mandauit, immemor & illorum maleficii, & Polonorum beneficii: quum illorum opera, arcem illam atq; ditionem amisisset: horum verò beneficio recuperasset, ac iureiurando sese & Præfectos suos, Nobilitatemq; omnem obstrinxisset, mortuo se, non nisi Polonis parituros. Magni inde motus in Polonia extiterunt: fremebantq; vulgò in Regem, tum ob Luscum, conniuente Rege (vt creditum est) interuersum, tum ob Episcopam Præmisliensem Nicolao Blascouicio homini externo, nempe Silesio, delatam: habitaq; sunt nonnulla, eas ob res, à Minorib. Polonis & Russis conuenticula: præceptumq; est Thesaurario, & Salinarum Præfecto, ne qua arma Luscum, quamuis mandante Rege, mitterent. Hæc vbi Regi nunciata sunt, grauiter in Sbigneum Cardinalem, & Palatinos Cracouiensem & Sendomiriensem, exarsit: ac questum de iis ad Maiorum Polonorum Conuentum misit, quasi illi Regnum sibi abrogarent, & reditibus Polonicis interdicerent: petiuitq; vt Sendomiriam ad Pentecosten, vindicandæ contu-

Polonis in Regem frementibus propter Luscum & Episcopum Præmisliensem, Armaq; Luscū mitti vetantibus, Rex de Sbigneo & Palatinis Cracouiensi & Sendomiriensi Apud Maiores Polonos

contumeliæ suæ causâ, venirent. Venêre quidem illo Ioannes Vuladislauiensis Episcopus, Lucas Gorcanus Posnaniensis, Nicolaus Sarleius Brestensis, & Boguslaus Innuoladislauiensis, Palatini: nec tamen Rex voti compos factus est, quum omnibus constaret, illos quos Rex accusabat, immeritò ac falsò delatos esse, idque quod facerent, è Reip. commodo fecisse. Vbi autem Rex venit Cracouiam, venêre & Senatores quos accusabat, quadam die in Consilium: & grauiter cum Rege expostularũt, quòd assentatoribus aures accommodaret, & se pro hostibus traduceret, atq; infamiæ notam sibi studeret inurere: paratos se esse, purgare omni ratione. Sbigneus tunc quoq; pro omnibus verba fecit, & omnium peccatorum grauiter Regem admonuit: adiecitque, se deinceps abstinere velle Consilio Regis (ne eius peccata approbare videretur:) sed nihilo tamen minus Ecclesiarum, monasteriorum, Reipub. ipsius, pupillorum & viduarum causis, vel cum periculo vitæ suæ, se defuturum professus est. Subiecerunt itidem Cracouiensis & Sendomiriensis Palatini, eandem suam esse sententiam & cum dicto omnes de Consilii loco excesserunt. cæteri Consiliarii, qui aderant, tacitè quidem eorum sententiã ferè approbare videbantur: sed Rege irritato, mutire non sunt ausi. Venerant illo tempore ad Regem nonnulli Duces vicini, aderantq; & aliorum Legationes: pudebat autem

Frustra queritur:

Redargutus, que grauissime ab iisdem

De Consilii loco excedentibus.

tem Regem dare his audientiã, Primoribus Senatus in Consilium nõ venietibus: itaq; actum cum his est, ut omnia integra ad proxima Comitia penderent. Ita ergo illis delinitis, auditæ & dimissæ sunt Legationes. Cum Rege deinde in Comitiis Siradiæ habitis, de iureiurando & confirmatione importunius actum: atq; is in angustum redactus, annum adhuc unũ impetrauit, ut interea Luscũ, & primarias munitiones Lituaniæ, in potestatem suam redigeret, thesaurumque Lituanicum in Poloniam transferret: utque hæc rata fierent, syngrapha siue diploma (quod de ea re fidem faceret) ab eo exactum, & Regis ac omnium illorum signis obsignatum, Archiepiscopo asseruandum concreditum est: atq; ita Conuentus ille solutus.

Ad Comitia refert integra omnia.

Et iusiurandum atq; cõfirmationẽ facere promittit.

DE TARTARIS POPVLANTIBVS PROfligatis, Palatino Moldauiæ suscepto, Lituanorum Legatione repulsa, Rege redarguto, eiusque iureiurando.

Caput VI.

Tartari Podoliam populantes, iterumque reuertentes.

SVb illud tempus Tartari iterum in Podoliam populabundi excurrerunt: & quum se recedere simulassent, reuersi quater, eos qui è latebris ad messem prodierunt circumuentos in miseram seruitutem abegerunt: Rex verò in Lituaniam, quamuis dirâ peste afflictam, ad venationes secessit. Compertum est autẽ, à Lituanis eos immissos fuisse. Mox enim ii Radiui-

A Lituanis immissi.

lum Hosticouitium cum amplis muneribus, ad Barbaros remunerandos, miserunt. Iidem Tartari 1453. anni initio, in Lucensem & Olescensem orã excursionem fecerunt, & ad nouem millia captiuorum, ingentemq; aliam prædam abegerunt: iidemq; iterum ad Pascha, aucti numero, Trebouuliensem agrum depopulati sunt. quos insecuti Joannes Lascius Zbicouiensis, Joannes Nemez Latissouiensis, & Matthias Mediboženſis, Præfecti, magnâ strage profligarunt, prædamq; omnem excusserunt: reliquias verò, fugâ dißipatas, Braslauienses exceperunt: easque partim trucidarunt, partim captiuas Regi miserunt, ita ut ne vnus quidem euasiße existimetur. Per hoc tempus Alexander Palatinus Moldauorum, quum paternum Dominatum, adiuuantib. Polonis, recuperasset in fide Regis atque Polonorum semper se fore, iureiurando coram Legatis dato, & literis consignatis, vnà cum proceribus suis professus est: & societatem belli totis viribus, contra Tartaros, & alios quoslibet hostes, promisit. Mense Iulio Rex, ad Parsouiã, Polonorũ simul & Lituanorũ comitia habuit: verum ad ea Lituani proceres non adfuerunt: Legationem modo misêre, quæ vsitatam illam, de corrigendis fœderibus, reddendaq; Podolia & Volinia cantilenam occineret: sed quũ ea iniqua fuißet, vacua dimißa est Legatio. Deinde auditæ Legationes Vuladislai & Bole-

Ann. 1453. Iidemq; secundò &

Iterum idẽ facientes.

Profligati &

Capti atque deleti.

Palatin' Moldauiæ in fide Regis.

Lituanorum

Legatio de fœderibus & Podolia reijcitur.

 slai,

In Duces Masouios de Lituanis querentes Rex acerbior.

A Sbigneo corrigitur.

stai, Masouiorum Ducum: qui querebantur, Ticocinũ & Gonanzum oppida à Lituanis sibi esse intercepta. quibus quum Rex, inconsulto Senatu, non sine comminatione respondisset, grauiter à Sbigneo (Cardinali obiurgatus est: Non est Regium, inquit, asperioribus dictis aut factis quendã lædere: inter apes quoque regem aculeo carere: Masouios Duces honorificè acceptum oportuisse, quippe qui socii & consanguinei Polonorum, & propinqui Regis ipsius essent: ad hæc causam illam ad vniuersam Poloniam pertinere. Approbarunt Sbignei dicta cæteri Senatores, & gratias ei egerunt: itaq; moderatior Rex deinde in Legatos fuit. Parsouio ad alia comitia, Petricouiam ad Natalem Ioannis Baptistæ indicta, itum est. ibi prolata est ab Archiepiscopo Regis promissio, diplomate consignata: postulatumq; à Rege, vt ei promissioni tãdem satisfaceret. Sumpta ad deliberandum die, respondit: Non licere sibi aduersum priori iureiurãdo, quod Lituanis dedisset, iusiurandum dare: daturum tamen, sed uti regem modò Polonorum, non etiãut Lituanorum principem. Captiosum id iusiurãdum visum est. Itaq; instare proceres vnà cum Sophiâ Reginâ Regis matre, vt captione illâ Rex abstineret: Lituanos à suo contubernio amoueret: quatuor de primoribus Senatorum Polonorum, publicè designandos, semper in Consiliũ adhiberet, ac de illorum sententia cuncta ageret:

Diplomate Regis prolato.

Iuramentũ ab eo tergiuersante.

Mira procerũ magnanimitate

gereret: quæ præter sententiam ipsorum acta vel decreta forent, vt irrita essent. ni hæc faceret, diutiùs non esse exspectaturos, quin sibi Reique suæ publicæ aliter prospicerent: dictisq; facta subiecerunt, quum data & accepta fide mutuò sese obstrinxerunt, neutiquam defuturos esse patriæ. His tandem tam importunis postulatis, atque etiam minis motus Casimirus, iusiurandum, quale petebatur, dedit. In nonum vsq; diem tunc durauêre Comitia: quod quidem velut nouum & inusitatum, Dlugossus memorat. quomodo is nunc acciperet, quum in tertium, interdum in quartum etiam mensem protrahi illa cernimus?

Extorquetur:

Comitiis tunc ad nonum diem protractis.

DE PRVSSORVM CVM CRVCIGERIS motibus, de connubio Regis & Ioanne Capistrano, Prussiaque in deditionem accepta.

Caput VII.

PEr hæc tempora maiores in Prussia motus, à Nobilitate & oppidanis, contra Crucigeros extiterunt: qui magnitudine iniuriarum & contumeliarum permoti, conspiratione inter se facta, plerasq; munitiones & oppida in potestatem suam, exactis Crucigeris, redegerunt: missaq; ad Regem splendida Legatione, ea omnia, seq;, & omnem Prussiam, Pomeraniam, Culmensem, & Michalouiensem terram, ei dede-

Pruthenii iniuriis Crucigerorum permoti

Dedunt se Regi.

Rege vxorē ducente.

runt. quo tempore nona die Februarii noua nupta Elizabeta, Alberti Cæsaris filia, Cracouiam splendido comitatu aduenit, à Rege ipso, vnà cum matre obuiam ei profecto, deducta. Honos eius matrimonii copulandi Ioanni Capistrano delatus est: sed quoniā is neque Germanicam neque Polonicam linguam calleret, Sbigneus Cardinalis id peregit: Archiepiscopus verò Sacris operatus, nouam Reginam inunxit ac diademate coronauit. Porrò Capistranus hic Italus non ignobilis fuit, de Ordine Franciscanorum, qui se Bernardinos appellant, doctrina & sanctimonia vitæ pollens, usqueadèò, vt multis miraculis eam comprobaret. Susceperat autem peregrinationem, Boemorum maximè ad rectam Religionem reducendorum gratia: & quum ea in re non multum apud Boemos profecisset, à Sbigneo Cardinali accitus, anno superiori Cracouiam, effusa ei obuiam omni penè ciuitate cum sacerdotibus & Episcopo, atque ipso etiam Rege & Regina, aduenerat: & posita in foro, ac deinde hyberno tempore in æde Virginis Matris cathedra, quotidie per interpretem ad populum conciones habebat, & multos ægrotos Diuina virtute sanabat. Hic auctor fuit Sbigneo, vt cœnobium, omnium primū in Polonia, suis sodalib. sub arce ad Australē portam vrbis conderet. Posthæc Prussorum Legati, in Senatum introducti, facta audientia prolixè exposue-

Sbigneus matrimonium copulat, & Archiepiscopus Reginam coronat: Capistranus autem,

A Boemis contemptus

A Polonis verò honorificè susceptus,

Concionatur, &

Cœnobium construit.

expoſuerunt, quibus artibus Crucigeri Pomeraniam, & Michalouienſem tractum, Polonis interuertiſſent, quemadmodum Maſouiam in ſolitudinem redegiſſent: commemorabant rapinas, ſtupra & libidines, in vxores liberosq; ſuos nefariè commiſſa: libertate omni priuilegiisq; ſe ſpoliatos, ſeruorum aut pecudum in morem tam impotentibus dominis addictos eſſe, querebantur: orabantq;, vt Rex cum Senatu & ſe & oram ſuam olim partim dolo, partim per vim ac per ſummam iniuriam à Polonia auulſam, & quæ Polonis etiam à ſede Apoſtolica adiudicata fuiſſet, in clientelam ſuam ſuſciperet. His itaque precibus impulſi Rex atque Proceres Poloni, ne tam luculentam & inſperatam occaſionem recuperandi ea, quæ Maiores ſui olim amiſerant, vix vnquam poſtea redituram, ſibi elabi paterentur: deditionem Pruſſorum accepêre: miſsiq; extemplò in Pruſsiam, Andreas Epiſcopus Poſnanienſis, Ioannes Coneſpolius Cancellarius Poloniæ, iuſiurandum ab vniuerſa Nobilitate & ciuitatibus, concepta formula in uerba Regis datum, acceperunt: arces verò, quibus Rex iuſſerat, traditæ. Ipſe etiam Rex in Pruſsiam deinceps, magna & ſplendida Procerum cateruа comitante, profectus eſt: ibi Toruni, Elbingæ, & Gdani, iteratũ fuit à Proceribus, Nobilitate, & ciuitatibus, ſolenni ritu iuſiurandũ, in verba Caſimiri & ſucceſſorũ eius Regum

Pruſſorum Legatione audita.

Pruſsi in clientelam recipiuntur.

Regum Polonorum. Episcopi quoq; tres, Culmensis, Pomesaniensis, & Sambiensis, cum suo quisq; sacerdotum collegio in verba eius iurarunt: quartus Varmiensis apud Crucigeros Marieburgi erat, sed collegium eius iusiurandum dedit. Ladislai deinde Regis Legati Boemi venerunt, expostulantes cum Rege, quòd suo Rege inconsulto deditionem Prussorum accepisset: & Prussiam nuper omnem, interueniente Alberto Friderici Marchionis Brandeburgensis fratre germano, à Crucigeris in deditionem accepisset: interim autem, vt Cazimirus ab inferendo Crucigeris bello supersederet, admonebat. Ridiculè superba & arrogans visa nostris est Legatio, neq; à miti Ladislai ingenio profecta (quod paulo pòst secreto ipsorum Legatorum iudicio compertum est) itaque ad eam Legationem nihil aliud responsum est, nisi Cazimirum nunquam recepisse Ladislao, quòd ipso inscio Prussos in deditionem accepturus non esset. Ladislaus verò quum è Legatis suis reuertentibus responsum Cazimiri cognouisset, iterum ad eum properè misit, priorem Legationem corrigens: & pollicens, non obstaturum se esse, quò minus ille omni Prussia potiretur. Grata hæc fuit Legatio Regi: itaque missi in Boemiam, Ioannes Tencinius Palatinus Cracouiensis, & Petrus Samotulius Castellanus Posnaniensis, vt voluntatem illam Ladislai confirmarent. At Cazirus Co

Et Ladislaus Rex Boemiæ,

Post factam expostulationem,

Factum Cazimiri approbat.

rus comitia Pruſſorum, apud Grudentum, habuit: ibi-que tributum ſiue exactio, certa in capita, conſtituta eſt, vnde emerita ſtipendia mercenariis Boemis ex-ſoluerentur: pro Boemis autem aulicum ſuum comi-tatum Rex ad obſidionem Marieburgi miſit, præfe-cto ei Ioanne Scecocinio, Lublinenſi Capitaneo. Decre-tum etiam, vt ſedecim de Nobilitate & ciuitatibus Prußicis allecti, à conſiliis Regi eſſent, qui cum eo de Repub. Prußicâ conſultarent, ſummoq; iudicio præ-ſiderent. & cæteræ libertates illis conceſſæ, quæ pri-uilegiis, ſtatuto inſertis, continentur.

Comitia cũ Pruſsis habita, &c

Libertates eorum

DE POLONIS A CRVCIGERIS PRO-fligatis, Sbignei Cardinalis & Boleslai Du-cis morte.

Caput VIII.

ADuenêre deinceps, Pontificis Maximi, Impera-toris, Principum Electorum, Philippi Burgundiorũ & Ludouici Bauarorum Ducis, ac totius Germa-niæ nomine, Legati petentes à Rege, vt Crucigeris, ſi quid deliquiſſent, datâ veniâ, Prußiam omnem red-deret: atque ad bellum Turcis inferendum, recupe-randamq; Conſtantinopolim, ſecum arma coniunge-ret. Rex verò (quò diutius Germanos, bellum contra ſe molientes, ſuſpenſos teneret) nihil aliud reſpondit, quàm ſuos ſe Legatos ad Francofurdenſia Comi-

Poſt Orátores pro Crucigeris

Abſolutos

 tia,

Vincuntur ab eis Poloni.

tia, de rebus iis, missurum esse. Pugnatum est postea cum Crucigeris, ac eorum milite mercenario, ad Choiniciam: imperitiaq; Ducum nostrorum, fusi Poloni. Nec verò tam grauis, quàm ignominiosa ea clades nostris fuit, vtpote fletibus sacerdotum, monachorum, viduarum, pupillorum & agrestium (quorum facultatibus Maiores Poloni, ad id bellum proficiscentes, crudeles manus adiecerant) expensa. Itaque Crucigeri Marieburgi & Brodniciæ obsessi, vbi de suorum successu certiores facti essent, nimiâ lætitiâ, quasi debellatum iam esset, exultauêre: ac gloriosi vniuersam Germaniã fama victoriæ suæ, in immensum extollenda, impleuerunt: Prussos verò, dimissis quoquo versum nunciis, veniâ & impunitate propositâ, ut ad se rursus à Rege deficerent, solicitabant, sed surdis hæc auribus canebantur. Rex autem ipse, Præfectis, Culmensi quidem Andreæ Tencinio, Pomeraniæ verò Petro Samotulio Castellano Posnaniensi, inferiori autem Prussiæ Joanni Colda Boemo, & omni mercenario milite iis parêre iusso, in Poloniam discessit: atque inde in Lituaniam profectus, vt Lituani socia cum Polonis arma aduersus Crucigeros coniungerent (quod detrectarant) perfecit. Per hoc tempus Sbigneus Cardinalis & Episcopus Cracouiensis quum Sendomiriæ Quadragesimam ferè omnem arctiore abstinentiâ peregisset, ac die Palmarum publicè sa-

Bonis sacerdotum, &c. manus adiicientes.

Crucigerisque ex victoria exultantibus,

Et Prussos ad se solicitantibus,

Rex

Lituanos Polonorum exercitui adiungit.

Sbignei mors, &c

cè ſacris operatus eſſet, ibidem vitam cum morte commutauit: quum triginta duos annos Epiſcopus fuiſſet, vixiſſet ſex & ſexaginta: vir magnus, pupillorum & viduarum patronus, in egenos liberalis, Eccleſiæ vindex atq; defenſor acerrimus, Reipublicæ ſtudioſiſſimus, minarum periculorumq; contemptor. Sandeciæ nouæ Collegium ſacerdotum cum Prælatis inſtituit: facultates verò ſuas egenis & ſtudioſis, Eccleſiis item & monaſteriis, propinquis præteritis, teſtamento legauit. Sbigneum ſeptem ferè menſibus præceſſit Boleslaus Dux Maſouiorum, prudens modeſtus & religioſus princeps: qui quatuor filios, Conradum, Cazimirum, Boleslaum & Joannem, duasque filias, Annam & Sophiam, ſuperſtites reliquit.

Mores. & Teſtamentum.

Boleslai Ducis mors, & Liberi.

DE MARIEBVRGO, &c. PECVNIA EMptis, & aduerſa noſtrorum fortuna.

Caput IX.

AT Rex rebus Lituanicis compoſitis, in Poloniam venit, atq; cum proceribus de pecunia ad Pruſſicum bellum paranda conſultauit. Quæ quum tanta, quanta opus fuit, ex aliis penſionibus colligi non poſſet: placuit, vt Rex pariter & Eccleſiaſticus & Equeſtris vniuerſus Ordo dimidium annuorum cenſuum conferrent, ne honorum quidem & magiſtratuũ fructibus

Pecunia ingenti ad bellum Pruſſicum comparata.

ctibus exceptis: oppidani verò, mobilium bonorum æstimatione factâ, vt binos à marca grossos penderent: agrestes vnum grossum, in capita marium & fœminarum: Equestres denique homines, qui nullos haberent agricolas & adscriptitios neque census, vicenos quaternos grossos: lectique sunt Quæstores, qui eam pecuniam ex Republ. dispensarent. Aurum insuper & argentum sacrum, è Cracouiensi templo importunè flagitatum, constanter ab Episcopo Cracouiensi Thoma Strempinio (qui Sbigneo successerat) negatum est: placatusque Rex, quinque millibus florenorum Episcopi & sacri Collegii fide à mercatoribus acceptis, vt Rex ea postea solueret. His peractis Cazimirus, auctus filio Vuladislao, necquidquam retinentibus eum proceribus, in Lituaniam, ad sedandos motus ibi concitatos, profectus est. Flagitantibus autem Prußis atque Polonis, è Lituania iterum in Poloniam ad Petricouiensia Comitia venit: atq; ita ad Colensem Maiorum Polonorum Conuentum profectus, impetrauit à Nobilitate eius oræ, vt, quoniam pecunia deesset in stipendium, ipsa Slochouiam, Sueceac Tucholiam, arces Pomeraniæ, tuendas susciperet. Deinde in Prußiam Gdanumque diuertit: vbi exsoluta militibus hostium conuenta pecunia, nempe quater centenis septuaginta sex millibus florenorum, Mariebur gum, Gilauiam, atq; Dersauiam, ab

Thesauro tamen Ecclesiæ denegatio.

Cazimirus filio Vuladislao auctus.

Pecuniam militibus exsoluit: &

Marieburgũ &c. accipit.

eis

cis recepit: maximè verò ſtudium Vdalrici Ceruoncæ, Præfecti præſidii Marieburgenſis, cuius auctoritate milites fidem non mutarunt, quinquaginta ſex millibus florenorum remuneratus eſt. Marieburgo quoque ipſum præfecit: ipſe verò Bidgoſtiam ſe recepit. Quum verò in Pruſsia, maiore ex parte, aduerſa fortuna noſtrorum res gereretur, & Marieburgum oppidum, ab oppidanis quibusdam, Crucigeris proditū eſſet, arce tamen à Ceruonca defenſa: perfecit apud Maiores Polonos, vt in centenas marcas annui cenſus, ſingulos haſtatos equites mitterent (haſtati autē vnius nomine, apud Polonos, tres equites continentur: nempe haſtatus vnus grauioris armaturæ, cum duobus baliſtariis:) ciuitatibus verò pedites imperat. quorum quidem ſex millia pariter cum equitibus fuêre; eaq; Marieburgum, ductore Sciborio Chelmio, Præfecto Maioris Poloniæ, miſſa ſunt. Atque is exercitus vnà cum auxiliis Gdanenſium & Elbingenſiū ſatis habuit, hoſtes importando in oppidum commeatu prohibere, nec elici ad pugnam ab hoſtibus potuit.

Fide Ceruoncæ remunerata.

Noſtris aduerſa fortuna rem gerentibus.

Haſtati equites

Cum peditibus

Parum operæ prætii faciunt.

DE NOSTRORVM A TARTARIS CLAde, expeditione in Pruſsiam parum vtili, fœdere cum Georgio Boemo, & Crucigeris inſigniter victis.

Caput X.

Tartari Podoliam populantes, nostros fortiter pugnantes

NEc Podoliæ, per id tempus, tumultus & incommodi exors fuit. Nam Tartari populabundi improuisò in eam oram incursionem fecêre: in quos Bartholomæus Præfectus Podoliæ, cum Joanne Lascio Succamerario, impetum quum fecissent, primumque agmen fudissent, à multitudine Barbarorum alterius agminis, pauci in orbem circumuenti, ad internecionem (non inulti tamen) profligati sunt. Expeditio deinde vniuerso Regno in Prußiam, (Comitiorum Petricouiensium decreto, indicta: itaque exercitus omnis ad Gneucouiam conuenit: inde, Vistula nauali ponte transmisso, ad Papouiam castra metata sunt. Interceperant eam arcem fraude hostes: quam nostri, summa vi obsessam, expugnarunt, Regeq; iubente diruerunt. Ad Marieburgum postea itum est: ibiq; nostri castra posuêre, ac desides ibi tempus triuêre, ludificantibus eos spe pacis Crucigeris: tandem verò induciæ cum hostibus viginti mensium confectæ sunt, ea conditione, vt intra id tempus octeni vtrinque arbitri pacis apud Culmam conuenirent. Dum hæc ita fiunt, vniuersa Nobilitas, longioris moræ impatiens, iniussu Regio domos discessit: Rex etiam discedentem exercitum sequi coactus est, necquidquam retinentibus eum Prußis, & maximè Gdanensibus, qui ei in quatuor millia militum stipendium, si apud Marieburgum manere vellet, pollicebantur. sed

Ad internecionem delent.

Post expeditionem generalem in Prußiam

Papouiam dirutam.

Et ad Marieburgum desidiam.

Induciæ factæ: &

Nobilitatem abeuntem sequitur Rex.

uxoris desiderium ei fuit antiquius, ut ait Dlugosſus: quæ quidem, per eos dies, Cazimirum filium Cracouiæ peperit. Factum eſt id anno 1458. Quamobrem eò contendit: ibiq; Legatos Georgii Podebradii, noui Regis Boemorum poſt Ladislaum, audiuit, fœdus petentes, & ingentia auxilia contra Crucigeros, Regniq; ſucceſsionem Cazimiro (quæ, ſecundum Ladislaum, hæreditario iure ad uxorem liberosq; eius pertineret) pollicentes. His reſponſum eſt: Regē fœdus & amicitiam cum Boemis ſemper coluiſſe: cupere verò, ut mutuum ab eis fieret: Georgium non malè facere, ſi Regnum Boemorum legitimis hæredibus relinqueret. Comitia deinde ad medium Ianuarii, ſequenti anno, Petricouiæ habita. Ibi decretum eſt, non ex fide atque dignitate Regis & Polonicæ ditionis fore, Pruſſos ſocios deſerere. & quamuis bellicas impenſas centum millibus redimere, uiginti millium tributum Regi quotannis pendere, duo vexilla auxiliaria ad quoduis bellum Polonis mittere, Crucigeri dicerentur: non conſultum tamen videbatur, ſua olim amiſſa, nuperq; recuperata, rurſus prodere aut vendere: neq; diuturnam pacem eo precio redimi, ſed perpetuorum hoſtium vires refici & opes augeri. Miſſi tamen octo de Procerib. (quemadmodum cum Crucigeris conuenerat) in Pruſſi-

Amans coniugis, Cazimirum parientis. Ann 1458. Georgii Boemorum Regis Legati.

Pruſſi ſocii ne deſerantur, decretum: &

De pace actum fruſtra:

Víctique Crucigeri insigniter cum Magistro Ludouico.

Prußiam, ad agendum de pace: sed re infecta redierunt. Per hoc autem tempus mercenarii milites, in inferiori Prußia, insignem de Crucigeris reportarũt victoriam: nec multum abfuit, quin Ludouicus Magister viuus in potestatem eorum veniret. Præda verò ingens reperta, ita vt viceni aurei in milites diuiderentur. Igitur de pace rursus agi cœptum à Crucigeris, & induciæ renouatæ.

Pacem petunt.

DE CONTRIBVTIONE AD BELLVM Prusicum non facilè impetrata, & Legatione ad Pontificem.

Cap. XI.

Cracouiensis tractus Legati, acceptafide publica.

COmitia autem Petricouiæ habita sunt: ad quæ Cracouiensis tractus Legati, siue nuncii, venire detrectarunt, nisi fides publica à Rege sibi daretur. Acceperant enim, Regem aulicum suum Comitatum in armis esse iußisse. Nam erat is admonitus, consilia ab illis contra se inita esse. Erat res noua, & inaudita: sed tamen, ne qua maior turba exsuscitaretur, datum hoc illis est. Principes eius Legationis erant, Joannis Rithuanius Præfectus Sendomiriensis, Ioannes Tarnouius, & Ioannes Melstinius, homo magno animo & lingua promptus: isq; tunc verba fecit. Cuius quidem orationis eius hæc ferè capita fuêre: Vt

Rex,

Rex, quæ Lituani, eo indulgente, poſſederant, Luſcum ſcilicet ac Rußiæ partem, redderet: monetam leuem ne cuderet, adulterinam ſubmoueret: Ius viduis & pupillis redderet: magiſtratuum impotentiam & petulantiam refrenaret: Regnum omne, pro debito ſuo, furtis & latrociniis purgaret: Poloniæ commoda & ornamẽta ne minoris, quã Lituaniæ, faceret. Quod ſi faceret, nullos labores, nullos ſumptus graues futuros; ſin repulſam paterentur, nihil extra ordinem rei ab illis exſpectandum eſſe. Modeſtè ad hæc à Rege, culpam à ſe remouente, reſponſum eſt: ſed tamen re infectâ, Comitia ſoluta ſunt: Maioribus Polonis ſenum groſſorum de iugero penſionem non abnuentibus: minorum verò Legatis negantibus, factam ſibi eſſe poteſtatem à Nobilitate alicuius oneris ſuſcipiendi. Igitur alia Comitia, ad ſextam diem Decemb. eodem indicta. vbi quum Regis Senatusq; placito viginti de primoribus, qui de Republ. conſultarent ſtatuerentq;, delecti eſſent; & Rex, correcturum ſe eſſe deinceps peccata à Nobilitate ſibi obiecta, recepiſſet; iugeralis duodenum groſſorum exactio, & telonium omnium mercium omnibus, quicunq; lucrũ ſectarentur, in annum impoſita: ab Eccleſiaſtico verò & Equeſtri Ordine octaua pars cenſuum promiſſa Regi, in ſtipendia militantium in Prußia. Inde etiam Iacobus Seneninus, Gneſnenſis Præpoſitus, ad Pontificem Pium ſecundum

Regi pecca ta expro brant.

Dumq; Rex non impetrat contributionem.

In aliis Comitiis

Id eſt perfectum.

Ad Pontificẽ Legatus.

dum (Æneas hic Sylnius fuit) missus est, ut ei de more gratularetur, & in potestate eius Regem fore profiteretur. Petebat idem de transferendis Crucigeris ex Prußia in Tenedos insulam: verùm id impetratum non est.

DE CLADE CRVCIGERORVM, IOANNE Alberto, & Alexandro natis, Tencinio in tumultu Cracouiensi cæso, & pace cum Boemis firmata.

Caput XII.

Ann. 1459. Crucigeri

SEptembri mense anni 1459. Crucigeri non contemnendam cladem acceperunt, apud Passeneimũ oppidum inferioris Prußiæ. Nam quum contra id quod in induciis conuenerat, oppidanos eius oppidi Regias partes secutos, ad defectionem solicitarent: illi re cum Præfecto præsidii Regii Michaele, cognomento Sromothny communicata, mitti sibi præsidium à Crucigeris postularunt. Mißi quingenti equites cum valido peditatu: ac cæteri quidem foris manere iußi, trecenti modò equites intromißi, ab armatis nostris facilè concisi sunt. quo dolo animaduerso, reliquum agmen fuga sibi consuluit. Sub finem anni huius, Elizabetha Regina Joannem Albertum filium peperit. Sequenti anno Marieburgenses oppidani quatuor ferè menses à nostris obseßi, oppidum (quod propè iam aberat, vt cuniculis actis caperetur) Ioanni Co-

Ad defectionem solicitantes.

Per dolum concisi.

Ioannes Albertus nat⁹.

Ann. 1460. Marieburgũ oppidũ deditum, &

ni Coſcelecio Præfecto arcis dediderunt: Quizinum verò & Varmia oppida, quæ Marieuerder & Fraumbergam Germani vocant, noctu intercepta à Polonis ſunt: unde tanta præda miles ditatus eſt, vt ducenti floreni in capita cederent. Anno demum 1461. Eliζabetha Regina quartum filium Alexandrum peperit: paucis verò diebus antè, Andreas Tencinius, vir vetuſtate & claritate familiæ nobilis, Cracouiæ (quòd fabrum armorum, qui arma ſibi ad bellum proficiſcenti tempori non perfecerat, bis pulſaſſet) concurſu multitudinis vrbanæ in æde diui Frāciſci oppugnatus, ac immaniter effractis portis trucidatus eſt, cadauerque eius in forum contumeliosè tractum, luto oblitum & pugionibus confoſſum, tertiâ demum die amicis ad ſepulturam datum. Hæc res in caſtra nunciata, quum leuius, quàm pro atrocitate ſui, ferri videretur, vehementi indignatione animos Nobilitatis commouit: excitatusque ab omni exercitu Ioannes Amor Tarnouius Caſtellanus Sandecenſis, graui oratione apud Regem atrocitatem cædis Tencinianæ ita exaggerauit, vt & Regi, & Senatui Regio, excuſſerit lachrymas. Rex peracerbum ſibi illum caſum Tencinii teſtatus, cauſatusque expeditionem, quò minus tam atrox facinus vindicare poſſet, non inultum fore promiſit: qua re non difficulter multitudinem mitigauit. Iudicium deinde Corcini,

Quizinum cū Varmia capta.

Ann. 1461. Alexander natus.

Andream Tencinium, Quòd fabrū armorum percuſſerat,

Ciues Cracouienſes trucidant & cōtumelioſe tractant:

Ideoq; poſt orationem Tarnouii,

In Comitiis Corcinensibus damnātur, &

cini, in Comitiis, contra Cracouienses Consules de cæde Andreæ Tencinii institutum est: atque ii citati quum non sisterent sese (eò quòd beneficio Cazimiri secundi Regis, cautum sibi eße asseuerarent, vt non, nisi Cracouiæ, coram Rege causam vnquam dicerent) absentes ad capitalem pœnam, & octoginta millia marcarum, damnati sunt. Ad finem verò anni huius, qui fuit 1462. Rex Cracouiam profectus est:

Ann. 1462. Cracouiæ, Iure Polonico iudicati, plectuntur.

instauratumque in arce, in ciues Cracouienses, Iudicium Iure Polonico, illis nequidquam ad Saxonicum, quo ciuitates Polonicæ ferè vtuntur, prouocantibus: pronunciata ad extremum sententia, vt quatuor de Senatu vrbano, totidem de plebe, cum Magistro lictorum capite plecterentur. Sex quidem capitibus plexi sunt: tres verò reliqui, à Joanne Rabstinio vita donati, in carcere plus quàm totum annum in arce Rabstinensi aßeruati, donec res cum Tenciniis transacta est. Sex item millia florenorū Senatus Cracouiensis Ioanni Castellano Cracouiensi fratri, & Ioanni Tencinio defuncti filio, exsoluit. Glogouiam

Glogouiæ Rex cū Georgio Boemorum Rege

deinde Cazimirus ire pergit: quò ei aduenienti Georgius Boemorum Rex, qui prior eò aduenerat, cum Vuratislauiensi & Olomucensi Episcopis, & quatuor Ducibus Silesiorum, ad vnum milliarium occurrit: salutationeq; mutua ex equis facta, Cazimirus in arcē deductus est, Georgius in Curia vrbana diuertit.

tit. Nouem dies poſtea dati colloquiis: quibus eſt fœdus inter Reges confirmatum, adiectumq; , vt id ad mortem vtriusq; eſſet ſtabile. Fœdus confirmat.

DE CRVCIGERORVM CLADE, BONOrum feudalium ſucceſsione, canonica Epiſcoporum electione labefactata.

Caput XIII.

PAulo pòſt, Petro Dunino & Alberto Gorſcio ducibus, cæſa ſunt Crucigerorum duo millia, & capti ſexcenti: de noſtris centum gregarii milites ceciderunt, de Nobilioribus tantùm Hector Chodoraſius deſideratus eſt. Inſigne tunc factum memoratur Pauli Iaſenii, gente Gosdouii, aulici Regii: qui armatus ab latere inter duas acies magno impetu procurrens, haſtas hoſtium in noſtros intentas auertit: eodemq; momento noſtri, inopinata re perturbatos hoſtes ſumma vi adorſi, victoria potiti ſunt: caſtra ceperunt atq; diruerunt, quindecim bombardis maioribus, ducentis curribus, armis, impedimentis & commeatu referta. Ad Vuſcum hoc prælium commiſſum eſt 15. Calendas Octob. Honoratus eſt à Rege victor exercitus, & virtutis ergò, militaribus donis inſignibus ornatus. Eodem illo tempore tribus aliis in locis proſperè dimicatum eſt à noſtris: & Golubum oppidum à Ceruonca Boemo, qui partes Regis ſecutus eſt, ca-

Crucigeri cæſi & capti:

Paulique Iaſenii factum inſigne, &

Victores à Rege ornati.

Ter iterum victi Cruci-geri: Golubóque capto.

est, captum, hostili præsidio satis valido partim capto, partim interfecto: hisq; successibus magna rursus animorum inclinatio in Regias partes secuta est. Rex deinde ad Comitia Petricouiam, ad vndecimam diem Nouembris edicta, profectus est: quò venêre Conradus Masouiorum Varsauiensiũ Dux, Conradus item Niger Olesnicensium Dux, Plocensem & Belsensem Principatum cognationis Jure sibi vendicantes. Ibi itaque instaurato Judicio, legitimæ cognatorum successioni locum nõ esse in dedititiis seu feudalibus (vt vocant) bonis (cuiusmodi esset Masouia) sed Regem optimo Jure succedere debere, defunctis ducibus dedititiis, qui nullos mares liberos reliquissent, decretum est. Rex discedens Petricouia Rauæ & Gostini possessionem adiit: Archiepiscopo autem Gnesnensi libram siue marcam auri, è Louicio Masouiis Ducibus Sochassouiæ quotannis pendi solitam, in omne deinceps tempus remisit. Post initium insequentis anni, Petricouiam iterum ad alia comitia venit. Vbi contentio & lis quædam de Episcopatu Cracouiensi, inter Jacobum sennenium & Joannem Gruscinium dirempta est, Rege Gruscinio fauente, & dicente: Malle se Regno excidere, quàm Sennenium pati esse Episcopum. Atque horum quidem ambitio & Pontificiam auctoritatem in Polonia debilitauit, & electioni liberæ vim attulit, ita

Ad Regem desciscunt.

In feudalib. bonis locus successioni non est.

Mare nullo relicto: Ideoq; Rex illa possedit, & Archiepiscopo libram auri remisit.

Contentione de Episcopatu Cracouiensi orta.

Electio libera periit.

vt ex eo tempore, ea sublata, vmbra modò eius quædam penes sacra Collegia remaneat, non sine grandi, non modò Ecclesiasticæ auctoritatis, verùm etiam Religionis & Reipub. iactura.

DE EXPEDITIONE IN PRVSSIAM decreta & remissa, Camenecio munito, Lituanis bello Prussico de Podolia cogitantibus, & iniuria à professis piam militiam vindicata.

Caput XIIII.

SEcundæ tunc res nostris erant in Prussia: & Cazimirus Petricouiæ Comitia habuit, in quibus in Prussiam vniuersalis expeditio decreta est. Quoniam verò Turcarum terror, capta superiore anno Caffa, quæ Genuensium colonia fuit, & olim Theodosia dicta est, animos cunctorum peruaserat: missi in Podoliam Ioannes Tencinius Castellanus Cracouiensis, Derslaus Rituanius Sendomiriensis, & Andreas Odrouanzus Russiæ Palatini, vt Camenecium arcem, quæ Theodorico Bucacio oppignerata cum toto territorio ab hæredibus eius obtinebatur, pro Rege redimerent & munirent: Podoliis equitibus, in summa fisci inopia, boue in iugerũ siue laneũ vltrò pollicitis. Comitiis peractis, Rex peragrata Maiore Polonia, sub finẽ anni in Lituaniã se recepit. Quieuerat gens Lituana per omne tempus belli Prussici, nec à Polonis in societatem

Secundis rebus, expeditio decreta.

Caffa à Turcis capta.

Camenecium munitum.

Lituani otiosi exitum belli Prussici exspectantes.

tatem

Et de Podolia cogitantes, à Rege repressi.

tatem eius belli pellici poterat: sed, quorsum id euasurum esset, otiosè exspectabat: tunc verò, longioris moræ impatiens, non inconsultum ducebat Podoliam armis repetere, Polonis adhuc Prußico bello distentis: sed eos motus animorum Rex aduentu suo repreßit. vnde iterum reuersus, Cracouiam venit: Senatumq; vrbis tribus millibus florenorum multauit, propter Judæos paulo antè iniuria affectos à militibus piam in Turcas militiam profeßis. Etenim Pius eius nominis secundus Pontifex Max. subactarũ à Turcis Christianarum gentium misertus, & à cæteris (quibus idem hostis imminebat) periculum propulsare cupiens, Christianos Principes atq; populos ad pium bellum, Crucis vexillo proposito, cohortabatur, Dux eius belli ipse futurus: Ac de Principib. quidem Matthias Rex Vngarorum, Philippus Burgundiorum, & Christophorus Maurus Venetorum Dux, eam militiam profeßi erant. Cazimirus Polonus, ne idem faceret, Prußico bello impediebatur: permulti tamen è Polonis priuati nomina dedêre, ita vt ii propè duodecim millia conficerent. Ab his igitur Judæorum facultates direptæ erant: ac propterea ciues multati, quòd huic militiæ fauiſſent. Mox antè finem eiusdem anni, Rex Corcini minorum Polonorum Conuentum habuit: quibus quum duodenum grossorum in iugerum tributum ad mercenarium militem in Prußia, constituiſſet,

Propter iniuriam Judæorum à profeßis piam Crucis militiam,

Ciues adiutores multati.

Tributo iugerali dato,

ſtituiſſet, expeditio remiſſa eſt. quod idem Coli Maiores Poloni fecêre. Nam quum ſecundæ noſtrorum res in Prußia eſſent, minimè expeditionem requirere videbantur. *Remiſſa eſt expeditio.*

DE REBVS FELICITER IN PRVSSIA GEſtis, & Ruſsis ab Odrouanzorum iniuria liberatis.

Caput XV.

SEquenti anno, qui fuit 1465. Nouum oppidum in Prußia diu obſeſſum Regi deditum eſt; & liberè abire permißi, qui vellent, quinquaginta tribus curribus res ſuas aſportarunt: Mons verò Dobrinenſis, qui magnam in Nouo oppido noſtris exiſtentibus opportunitatem incommodãdi habebat, à Nicolao Zalinio præſidio firmatus eſt, collata publicè in ſtipendium pecunia. quæ res tardius animaduerſa, tam malè habuit hoſtes, vt in rixa, qua alius in alium culpam neglectæ commoditatis reiiciebat, duodecim ex ipſis deſiderati eſſe dicantur. Vere inſequenti Rex Leopolim cum paucis excurrit, quòd Rußi opem eius contra vim & iniuriis Andreæ Odrouãzi, Palatini & Præfecti Leopolienſis, implorasſent: ſed quum is paulò ante obiiſſet, & Ioannes frater ei hæres eſſet, illud modò actum eſt, vt Ioannes præfecturis omnibus amoueretur, accepta à Rege viginti millium, ab ipſis Rußis numeratorum, pecunia: cuius nomine fratres ipſi præfecturas

Ann. 1465. Nouum oppidum deditum, & Mons Dobrinenſis præſidio firmat. Pruſsis propterea inter ſe frementib. Ruſsi ab iniuriis Odrouanzorum liberati.

 ras

In Comitiis Corcinēsib. ras illas addictas tenebant. Rußicis rebus ita compositis, Rex Corcinum dispositis equis ad Comitia venit: quò ex Minore Polonia & Rußia frequentes Cōsiliarii conuenerunt, è Maiore verò Polonia Lucas Gorcanus Posnaniensis, Stanislaus Ostrogus Calissiensis, Petrus Oporouius Lenciciensis, Palatini, & Sciborius Chelmius Succamerarius Posnaniensis, Legati cum libera potestate mißi sunt. Quindecim diebus in consultando consumptis, placuit, vt Maioris Poloniæ Nobilitas in Prußiam expeditionem statim faceret, Choiniciamq; circumuallaret, donec mercenarii milites conuenirent: eam verò ob causam illi ipsi Maiores Poloni senos tantùm grossos, cæteri autem duodenos, in emerita ac deinceps in emerenda stipendia, ante medium mensem Julium conferrent.

Expeditio Maioris Poloniç decreta: & Dum hæc ita fiunt, Paulus Episcopus Varmiensis, quum animaduerteret, res Crucigerorum inclinatas esse, & à pace tamen eos abhorrere, partiū Regiarum se deinceps fore professus, arcium & oppidorum suorū adeundorum potestatem fecit Regiis militibus,, qui Passeneimi, Nideburgi, & Vormithæ in præsidiis erant, vt non solùm ea tuerentur, sed etiam communem iam hostem inde infestarent: quæ res Magistro peracerbæ accidit, magisq; seriò is de pace dein cogitare cœpit. Venerunt sub idem tempus Sciborius Gubernator Prußiæ, & Gabriel Palatinus Culmensis ad Regem,

Episcopus Varmiensis ad Regem desciscit.

cum

cum Legatis Nobilitatis Pruſsicæ, & trium ciuita-tum, orantes, vt Rex Marieburgum tandem accede-ret, ac tam diuturno bello, quo exhauſti eſſent finem imponeret: fore enim, quum eò acceſſerit, ac propius bellum oſtentârit, vt ad eum ciuitates deficiant, & Crucigeri ad quasuis pacis conditiones perducantur.

Rexque ad Marieburgũ inuitat⁹, ſed

Rex quum conuocaſſet Conſilium, omiſſa profectione Marieburgum, Choiniciam adoriri, nequidquam reclamantibus Pruſsis, ſtatuit: quò militibus hoſti-um, qui ex Germania & Boemia deducebantur, tranſitum intercluderet, Poloniamque Maiorem ne hoſtilibus excurſionibus exponeret. quò quum Rex veniſſet, Starigradum ei deditum, ac Slochouia (quæ amplitudine & munitione Marieburgo non multum cedit) à Polonis recuperata eſt, hoc quidem pacto. Excurrerant eò quadraginta Poloni pedites, ut aliquid fortè è ſubiectis agris raperent: eos Martinus Siſſouicius ex arce conſpicatus, omnibus militibus, quos in præſidio habebat, deductis, perſequi inſti-tuit Sacerdotes tantùm duo, cum Ludimagiſtro & aliquot ſcholaſticis adoleſcentibus, in arce remanſe-rant: qui quamuis Pomerani, tamen benignioribus vſi Polonis, permoleſtè ferebant, eos per dolum arce excidiſſe. Solitudinem igitur nacti, occaſionem re-ferendi gratiam benemeritis non negligendam ſibi eſſe rati, portas arcis ſuperioris occluſêre; oſtioq; tur-ris eſ-

Choiniciam adortus.

Starigrado & Slochouia potitur.

Sacerdotib⁹ & ſcholaſticis propter benignitatē Polonorum arcem prodentibus, &

ris effracto, Georgium Dambrouium cum sedecim sociis, caßibus venatoriis submiſtis, extraxêre, & cum his pariter clamorem ſuſtulêre. quo conſternati Pomerani, quum in arcem ſe recipere vellent, ſubeunteſq; ſaxis ſupernè deiectis arcentur, foris verò à quadraginta illis peditibus, ſignificatione eorum qui in arce erant animatis, peterentur, celerrimè in Stolpenſem ditionem profugerunt: remuneratiq; ſunt à Rege ſacerdotes & ſcholaſtici. Hoc autem exemplo & alia quoq; oppida Regi ſe dediderunt.

A Rege remuneratis.

DE PACE DIV OPTATA, CVM Crucigeris confecta.

Caput XVI.

Ad pacem Crucigeris vix tandem inclinatis.

DEiecerunt itaq; hæc magnoperè Magiſtri & Crucigerorum animos: proptereaque Conuentu Kinixbergæ habito, Magiſter Ludouicus primus ipſe ſententiam dixit, in quam ab omnibus itum eſt: nimirum, vt pax cum Polono conficeretur, ſi minus æquis, at tolerabilibus conditionibus. Quamobrem miſſus è ueſtigio ad Regem Bernardus Sumbergius, tempus locumq; colloquio de pace habendo petiuit. Nihilo ferociorem ſecundæ res Regem fecerant: & iam ante Rex ipſe oſtenderat Legato Apoſtolico Rudolpho, non abhorrere ſe à pace. Conuenit autem, vt ad diem Natalem Virginis Mariæ Rex Toruni, Magiſter

Rege verò nunquam ab ea alieno.

Ad diem pacis faciendæ dictam.

ſter verò Culmæ eſſet: illi autem, qui de conditionibus collocuturi & tractaturi erant, Culmeſeæ, medio ferè vtrinque ſpatio, conuenirent: accitusque eſt ad eam rem Rudolphus Lauantinenſis Epiſcopus, Legatus Pontificius: qui ad viceſimam ſextam diem Augusti, paucis poſt Regem horis, venit: Crucigeri aliquandiu exſpectabantur. Poſtridie igitur mandata Pontificis Legatus expoſuit, Regemque ad pacem cohortatus eſt. Reſponſum eſt Legato: Regem, quamuis iuſtum bellum ſatis proſpero ſucceſſu gereret, victoriamque penè in manibus haberet, facilem tamen fore ad faciendum pacem, & in æquis conditionibus acquieturum eſſe. Vbi Magiſter quoque cum ſuis aduenit, placuit, apud Miſouiam potius, quàm apud Culmeſeam, Conuentum agere ſub papilionibus. Sub idem autem tempus Choinicenſes, Polonorum oppugnationem vltrà non ferentes, ipſis ſe dediderunt: & vitam fortunasque pacti, neque vnquam contra Polonos arma ſe ſumpturos ſanctè iurati, omnibus bombardis & apparatu bellico relictis, lachrymantes vrbe exceſſerunt: victor autem exercitus, Toruniam ad Regem veniens, benignè & liberaliter habitus eſt: Choiniciam verò Rex impunitate donauit, quamuis cuncti eam ſolo æquandam eſſe ſuaderent. Hæc vbi Crucigeris nunciata ſunt, pronioribus animis ad pacem inclinari cœpêre, veriti, ne cuncta Pruſsia à ſe deficeret.

Legatus Pontificius accitus:

Dumque Coinicenſes ſe dedere ſunt coacti.

ceret. Post multorum igitur dierum colloquia, tractatusq́; cum nostris habitos, Legato Pontificio summa cura, fide studioq́; adnitente, & Rege nihil de sua facilitate remittente, tandem decima die mensis Octobris optata diu pax confecta, Legati ac trium tabellionum manibus subscripta, à Rege Magistroq́; Toruniam accito & vtriusque consiliariis obsignata, ac solenni iureiurando approbata est, his conditionibus, quæ in priuilegiis statuto insertis habentur. Et quãuis auctoritate legati Pontificii confecta & constituta est: nihilominus Rex & Magister Oratores ad Pontificem miserunt, qui, ab ipso approbari & confirmari pacta illa cum omnibus conditionibus, peterent, adiectis in violatores pœnis. Hunc ergo tunc exitum bellum Prußicum, tredecim annis varia fortuna gestum, habuit. Omnibus autem ritè peractis, ad ædem Virginis matris nomine nuncupatam itum est: Deo gratiæ actæ, & reliquum diei festis epulis & conuiuiis datum. Rudolphus certè Legatus tam pulchræ pacis confectæ meritam laudem apud omnes tulit, qua ille contentus, amplißima dona à Rege missa refutauit; consiliarii modò Regii titulum honoremq́;, tum pensionem ducentorum florenorum in singulos annos, quoad viueret, in salinis Bochnensibus attributam, accepit, & Vuratislauiam se recepit. Magistro Ludouico, & iis qui cum eo erant primariis uiris, perampla, pro

Pax optata confecta

A Pontifice confirmatur.

Actis Deo gratiis.

Rudolphi Legati studium & integritas, Regisque in eũ gratitudo

Benignitas Regis in Magistrum,

pla, pro cuiusq; conditione, ab eodem Rege data munera: quumq; is, egere admodum Magistrum, comperisset, præter priora dona, quindecim millia florenorum ei vltrò dono, in emerita stipendia militum, promisit.

LIBER XVII.

DE SIGISMVNDO NATO, PRVTHENOrum iureiurando & pace confirmata, stipendiis exsolutis, & Regno Boemiæ Polonis oblato.

Caput I.

Insequentis anni initio, qui fuit 1467, ipsis Calendis Januarii, natus est Regi apud Cozinicæ Sigismundus filius, pacata Prussia, bono quodam omine conficiendarum reliquiarum belli Prussici: quod Crucigeri, successu temporis, renouarunt. Rex verò, ad tertiam diem Maii, Petricouiæ Comitia habuit: ibiq; post obitum Magistri Ludouici, pax reliquorum Procerum, qui Toruni nõ adfuerunt solẽni iureiurãdo cõfirmata est. Consultatũ deinde de exsoluẽdis stipendiis militum, toto Prussico bello meritis, quorũ perma-

Ann. 1467. Sigismundus Regi natus.

Proceres Pruthenĩ iurant.

Stipendia militum exsoluta: & permagnus numerus cum coniugibus & liberis aduenerat: decisum, cum equitibus quidem octonis florenis in singulos annos, cum peditibus verò quaternis. quæ summa ad bis centum & septuaginta millia florenorum perueniebat, eaq; intra duos annos & semis exsolui promissa. Ægrè autem milites in eo acquiescebant, Vladislao Damoborio Castellano Naclensi, homine turbulento & seditioso, inprimis animos eorum solicitante: qui dudum Slochouiam intercipere adortus, & spe sua frustratus, ex agro arci illi subiecto prædas egerat: milites eius arcis præsidiarios, fide data euocatos, perfidè trucidârat: Naclensi quoque territorio pecuniam imperârat: Gnesnensis Ecclesiæ bona populatus erat: & adulterinum numum cudere instituerat: nec in futurum tempus quieturus esse videbatur. Is igitur quamuis clara Topororum familia, patre Inouuladislauiensi Palatino ortus, & senator Regius esset: tamen sponsores dare iussus de quiescendo, quum non daret, captus, & Petro Samotulio Castellano Posnaniensi & Præfecto Maioris Poloniæ traditus, Calissiumq; ductus, capitali supplicio affectus est. Ita vnius supplicio latrocinia, quæ iam increbrescere cœperant, vtcunq; repressa sunt. Cazimirus Comitiis Petricouiæ peractis, Nepolomiciam diuertit: ibi Oratores suos, responsum Pontificis Max, afferentes, audiuit: per quos confirmatio pacis Prussi-

Damoborius, homo seditiosus,

Capite plexus,

Oratores á Pontifice reuersi cum confirmatione Pacis,

prußica, & relaxatio interdicti, in Prussos Regiarum partium promulgati, Rudolpho Legato demandata erat. Aduenerant quoq; proceres Boemi, Cazimirum orantes, vt is, sine longiore comperendinatione, aut ipse Regnum eorum susciperet, aut aliquem de filiis, cum mille equitibus, Regem sibi mitteret: suis viribus Regnum se ipsi vindicaturos esse. Gratiæ actæ Boemis Proceribus: de Regno verò oblato, quòd Cazimiro liberisq; eius iure optimo debetur, responsum est, Acceptare illud tunc, propter infrequentiam Senatus, cuius consiliis & auxiliis vsurus eßet, rectè non posse, differriq; rem ad alia Comitia oportere.

Regnum à Boemis oblatum

Differtur.

DE FILIORVM REGIS INSTITVTIONE, Nunciorum Terrarum origine, Stephani Palatini iureiurando, & repulsis atque profligatis cæsisque crudeliter Tartaris. Cap. II

SVb id tempus deinde Regina Elizabetha sextum filium nono partu edidit, cui Friderici nomen inditum est: filiis autem adultioribus, Ioanni Dlugosso cura & institutio mandata erat. Rex Cracouia profectus, Visliciam diuertit, conuentumq; Minorum Polonorum egit, & subsidium ad exsoluenda stipendia postulauit: quod non abnuebat quidem Nobilitas, verũ sine Maioribus Polonis sciscendũ sibi esse, non putauit. Quare placuit binos, è Satrapiis seu Palatinatibus,

Fridericus Regi natus.

Dlugossus filiorũ Regis magister.

Nunciorum Terrarum origo, &c.

bus, Legatos ad Comitia Petricouiensia mitti: qui decernendi in commune cum cæteris Regi moderati tri-

Potestas.

buti potestatem haberent. Atq; hoc tunc primum fieri cœptum, sic inoleuit posterioribus temporibus: vt sine iis Legatis, seu Nunciis Terrarum, nulla comitia legitima haberentur: neq; tributum decerni, ac ne lex

De stipendiis exsoluendis

quidem vlla ferri posse videatur. Comitiis institutis Petricouiæ, tractatum est de subsidio in Prußica stipendia conferendo. Insequenti anno Cazimirus Rex sub finem Januarii Cracouia discedens, in Rußiam

Stephani Palatini Valachi, iusiurandum.

contendit: mensemq; vnum & semis Leopoli exegit, Stephanum Palatinum Valachiæ exspectans, vt ab eo fidelitatis iuramentum, ex constituto, acciperet: verùm ille, multa causificatus, non venit: iusiurandum tamen Joanni Muziloni Palatino Podoliæ, & Spitconi Iaroslauio Succamerario Præmisliensi, Legatis Regiis ad se mißis, dedit: recepitq;, postea se Cameneciam, vel Colomiam, vel Snatinum, ad Regem eße venturum, modò vt duobus mensibus antè de tempore certior fieret.

Tartari Zauolgenses, Maniaco Duce,

Per eadem tempora Zauolgenses Tartari, hoc est, qui vltra Volga siue Rha fluuium habitant) Maniaco Duce, quum Borysthenem transmißißent tribus agminibus factis, in Lituaniam, Po-

Voliniam populantur: sed

doliam & Valachiā sese infuderunt: Voliniamq; impunè depopulati ad decem millia hominum abegerūt:

Ex Podolia repelluntur, &

in Podolia verò nihil incommodi acceptum, quum ad

Trebo

Treboulam iustus Polonorum & Russorum exercitus, Raphaele Jaroslauio Leopoliensi, & Paulo Iasenio Belsensi & Chelmensi Praefectis ducibus, praestò esset: in Valachia denique à Stephano Palatino ter profligati retrocesserunt, filio Ducis amisso. quem captum, quum à patre minaci Legatione repeteretur, Stephanus praesentibus centum Legatis dissecari, & mox ipsos quoque Legatos palis suffigi iußit, vno excepto, quem truncato naso & auribus, nuncium rei gestae ad Mamacum remisit.

In Valachia profligati

Dissecantur & palis suffiguntur.

DE IVREIVRANDO MAGISTRI CRVCIgerorum, Iurium confirmatione extorta, & Vuladislao Boemorum Rege facto.

Cap. III.

COmitia deinde Petricouiae Rex habuit, quae in quadragesimum diem extracta erant: sub quorum tempus aduenit Henricus Plauenius, Magister Crucigerorum Prußicorum recens creatus, cum duobus Commendatoribus, ac iusiurandum fidelitatis Regi solenni cerimonia dedit: ac breui postea repentinâ morte extinctus est. Primis autem diebus anni sequentis 1470. Cazimirus hyemis commoditate vsus, Ploscum, Vitepscum, & Smolenscum, (quae loca totos sexdecim annos non viserat) plerisque Lituanis Proceribus comitantibus, adiit: constitutisque reb. Lituanicis, primo Ve

In Comitiis quadragìnta dierum.

Magister Crucigerorum iurat.

Ann. 1470. Rex Ploscũ, &c. hyeme adit.

mo Vere tandem in Poloniam reuertit: deinde Petricouiam ad XXVIII. diem Octobris ire perrexit. Ibi quum subsidium ad exsoluenda stipendia poposcisset (quod erat Comitiorum caput) obiecta est Maiorum Polonorum infrequentia: & quòd ad eam diem iura Regni & prærogatiuas Ordinum, à Maioribus suis datas, diplomate suo non confirmasset (recusabat enim id Rex, seu verius tergiuersabatur, in gratiam Lituanorũ: ne recuperare ab eis, quæ detracta de Polonorum Regno possidebant, cogeretur. Eò namq; spectabat diplomatis exactio, & hoc erat eius caput potissimum) verùm vbi ille diploma, quod poscebatur, consignatum exhibuit, colonis quidem duodecim grossorum in iugera, oppidanis autem in domos proportione, tributum impositum est. Missi ex iis Comitiis ad Pontificem Regii Legati, Michael Abbas, Lissecensis siue Caluimontanus, & Iacobus Debenius Cancellarius Regni & Præfectus Cracouiensis, vt confirmationem pacis Prussicæ, & Regnum Boemicum Vuladislao Regis filio, peterent: ad Georgium Regem ex itinere diuerterent, eumq; cum suis hortarentur, vt resipisceret ab hæresi, & in potestate Pontificis esse vellet, ac de Regni sui successore staret promissis. Solutis Comitiis, Rex cum Regina Posnaniam, voti à Regina nuncupati apud ædem Corporis Christi exsoluendi causa, iter fecit: Legati verò ita, ut iussi erant

Tributum in exsoluenda stipendia non

Nisi post diploma

Exhibitum decernitur.

Legati ad Pontif. &

Ad Georgiũ Boemorum Regem.

Rex cum Regina vota reddunt.

erant, in Boemiam primùm ad Georgium diuerterunt: qui breui, dum illi vix ex Boemia egreßi fuissent, vitam cum morte commutauit. Post eius verò mortem Boemi Pragæ Comitia, creandi Regis causa instituerunt: de quibus Cazimirus certior factus, Paulum Balicium, mox Martinum Vurocimouitiũ, deinde Dobeslaum Curosuantium, Equites, ad Boemos allegauit, Iuris sui promißiq; ipsorum eos admonentes: req; diu agitata, 25. die Maii Vuladislaus, Polonorum Regis filius, Rex à Boemis renunciatur, quamuis reclamantibus Proceribus: qui Matthiæ Vngarorum Regi, Ioannis Huniadis filio, fauebant. Mox itaq; delecti complures Legati, de Primoribus, Nobilitate, & Pragensi ciuitate, præstantes viri, qui Vuladislaum primo quoq; tempore accirent è Polonia: frustratus verò sua spe Matthias, nullo crudelitatis genere à Boemis abstinebat. His ergo de causis Vuladislaus, maturare profectionem suam in Boemiam rogatus, acceptis à patre septem millibus equitum ac duobus peditum, ductoreq; exercitus Paulo Iasenio, vicesima quinta die mensis Iulii Cracouia egressus est, deductus à patre bidui itinere: ieruntq; in comitatu eius insignes, Nicolaus Episcopus Camenecensis, Vincentius Enensis, & Paulus Laodicensis (à quibus Pragæ diadema solenni ritu accepit) Stanislaus Ostrorogus Calißiensis, Nicolaus Cutenius

Georgio mortuo, | Cazimiroq; vigilante, | Vuladislaus Rex Boemorum, Matthia neglecto. | Accersitus, & | Maturata profectione in Boemiam | Coronatur

Lencicienſis Palatini, & Ioannes Dlugoſſus præceptor. Proficiſcenti verò ſex Duces Sileſiorum ſe adiunxêre: apud Cloſcum autem, obuiam venientibus Proceribus Boemis & omnium Ordinum permagna multitudine, in leges Boemorum iurauit, pacatamq́ Regni poſſeßionem adiit, Matthia domeſticis incommodis & motibus reuocato.

Iurat.

DE CAZIMIRO IVNIORE, A REGNO Vngarico repulſam paſſo. Caput IIII.

Vngari

VNgari poſteaquam Vuladislaum Regis filium, Matthia præterito, Regem à Boemis creatum eſſe acceperunt: miſerunt & ipſi Legatos ad Cazimirum Regem alterum eius filium Cazimirum propterea Regem ſibi dari petentes, quòd diutius Matthiæ tyrannidem ferre non poſſent: quod ni faciat Cazimirus, vel à Turcis auxilium ſe petituros eſſe: ſumptus autem belli ſe præbituros eſſe, pollicebantur. Non ſpreuit eorum poſtulata Cazimirus Rex: Cazimirũ itaque filium cum non contemnendo exercitu, Petro Dunino duce, in Vngariam miſit: Derslaum quoq́ Rithuanium Palatinum & Præfectum Sendomirienſem, Ioannem Tarnouiũ Voinicenſem, Stanislaum Vatropcam Sandecenſem Stanislaum Sidlouecium Zarnouienſium Caſtellanos: & Paulo Jaſenio, ex Boemia reuertenti, mandauit, vt è Morauia rectà in Vngariam contenderet, & cum Cazimiro copias ſuas

Cazimirum filium Regẽ petunt, Matthiæ tyrannidem pertæſi:

Miſſusque Cazimirus cum exercitu.

suas coniungeret. De his Procerum suorum consiliis factus erat certior Matthias: itaq; nihil sibi reliqui fecit ad festinationem, & quascumque habuit in Morauia & Silesia copias, in Vngariam contraxit: Primoresq; partim terrore, partim ingentibus promissis, ad se reuocauit. quos secuti cæteri, fidem mutarunt. Cazimirus autem adueniens, præterita Cassouia siue Coßicia, apud Nitriam, quæ in ditione Strigoniensis Archiepiscopi erat, statiua habuit: neque quisquam Vngarorum Procerum ad eum venit. Matthias verò quum sedecim millia hominū in exercitu haberet, apud Budam occurrens aduentanti Cazimiro, triū milliarium spatio ab eo castra metatus est: nec tamen pugnæ copiam faciebat Polonis. Dum sic vtrinque tempus teritur, venit ad Cazimirum Polonorū Regem Tilemanus Slechthus Canonicus Coloniensis, Cubicularius Pont. Maximi Sixti quarti, hortans eum ad pacem cum Vngaro faciendam: idq; faciebat, ne Matthias à Turcico bello auerteretur. Non difficilē se Cazimirus Pontifici præbuit, & utriusq; partis Proceribus pacis arbitrium permisit: Tilemanno autem in Vngariam proficiscenti Ioannem Vatropcam, cum mandatis ad filium & Vngaros Proceres, comitem adiunxit. Interea verò mercenarii milites, ob non soluta stipendia, dilabi cœpêre è castris Cazimiri iunioris: quorum discessione Primores exercitus

Matthia Rege in suo negotio vigilante.

Et Procerū voluntatib. mutatis.

Legato super Pontif. interueniente.

Militibus dilabentibus.

In tutum se recipit. Cum merita Polonorum ignominia. Ad stipendia exsoluenda. Dum latrocinia crescunt Tributum est constitutum. Induciæ cũ Vngaris.

tus persuaserunt Cazimiro, vt in tutum se reciperet: qui quidem recessus effusæ fugæ fuit simillimus. Meritò autem tunc ea ignominia Polonis Diuinitùs accidisse credita est, quòd proficiscentes in Vngariam, soluta prorsus disciplina militari, omnis generis iniuriis & contumeliis sibi non temperauerunt. Peracerba hæc omnia Cazimiro Regi acciderunt: huc& illa cura accedebat, quòd non habebat, vnde militibus ex Vngaria reuersis merita stipendia exsolueret. Reditus enim Præfecturarum, ad sumptuosas illas duorum filiorum in Boemiam & Vngariam expeditiones, ita exhauserat, vt ne in quotidianum quidem victũ sumptus ei suppeterent. quo factum est, ut milites quibus non numerabantur stipendia, vias publicas latrociniis infestarent. Hanc itaque ob causam in Colensi & Corcinensi Conuentibus duodenûm grossorum in iugera tributum constitutum fuit: sacerdotalis verò Ordo, Gnesnensis, Cracouiensis, Vuladislauiensis, & Posnaniensis diœceseon, haud contemnendo subsidio Regem iuuit, omnibus dimidios reditus (secundum veterem æstimationem) conferentibus: præter Cracouiensem diœcesim, in qua, propter exquisitiorem æstimationẽ, octonideni grossi in marcas collati sunt. Missus deinde à consiliariis Regiis Castellanus Sandecensis ad Vngaros Proceres, de pace siue induciis inter Reges conficiendis: quæ annuæ factæ sunt.

DE

DE BELLO CVM VNGARIS ET PAce, siccitate magna & crebris incendiis.

Caput V.

ANno 1473. Cazimirus Comitia Petricouiam edixit: verùm de Minoribus Polonis nemo ferè Procerum affuit. Offensi etenim erant distributione bonorum superioribus Comitiis, iniquius (quemadmodum ipsis videbatur) facta: in qua Ioannes Tarnouius Castellanus Voiniciensis, Dobeslaus Cmita Lublinensis, & Stanislaus Vastropca Sandecensis, immeritò præteriti esse existimabantur: sed hi tamen postea deliniti sunt à Rege. Hoc etiam anno æstu & ardore usque adeò vexata est Polonia, vt aluei fluminum plerorumq; arescerent: Vistula etiam apud Toruniam esset vadabilis; syluæ saltusq; radicitùs arderent: segetes (vernæ præsertim) squallerent; pecudes & iumenta oblitis limo cum herba vorato intestinis interirent: incendia quoq; vrbium, oppidorum & villarum crebra extitêre. Stradomia quidem ad vicesimam sextam diem Iulii penitus conflagrauit: postridie verò coorto in cœnobio Virginum apud sancti Andreæ incendio, tota ea platea, quæ Arcensis dicitur, & proxima Canonicorum arsit: arx ægrè defensa. Conflagrarunt etiam Velisca, Coninum, Balsum, Chelma, Lubomlia: præterea basilica Lenciciensis, cum vicinis domibus Archiepiscopi & sacerdotum: itemque

Ann. 1473. Minores Poloni ad Comitia non veniunt, offensi iniqua bonorum distributione.

Æstus & siccitas in Polonia, &

Incendia crebra.

que Mogilnense monasterium. Anno verò sequenti Matthias Rex Vngarorum exercitum sex millium hominum, Duce Thoma Tarcio, in Submontanam Poloniæ oram immisit. Itaq; turmatim Vngari excurrentes, omnia ferro & igni vastabant. Inspectabat ferè hanc Regni sui vastationem Cazimirus Rex, Vislicia tum Conuentum agens, ac de bello Vngarico depellendo consultans: vbi senum grossorum in iugerum contributionem impetrauit: militiamq; siue expeditionem bellicam, quæ libera & arbitraria Nobilitati tunc erat, pro modo facultatum siue redituum cuiusq; fieri debere, decreuit. Apud Opatouecium itaq; conuenire iussa Nobilitas ad bellum Vngaricũ depellendum, segnius conueniebat, mandata lenti Regis parui pendens: expectabatq; Rex Opatouecii, & cunctantes crebris nunciis dimissis frustrà conuocabat. Interim autem Poloni & Vngari Proceres, nuntiis vltrò citròque missis, pacem inter se fecêre his conditionibus: vt munitiones interceptæ & captiui vtrinque redderentur: damnorum datorum neutrobi mentio fieret: Vngaro cum Polono & Boemo vt triennes induciæ essent: quas si quis Regum violare vellet, subditi eius ne ei dicto audientes essent: quisquis verò contra aliquid tentaret, pro hoste & perduelli haberetur. Hoc verò facilior fuit Matthias ad æquas conditiones, quód Transylvanienses

Matthia populante Submontanos,

A Cazimiro tardè nimis resistente,

Nobilitateque mandata eius paruipendente,

Pax est facta:

à se alienatos videbat, & ad Cazimirum deficere velle intelligebat: ad hæc Mahometes Turcarum Imperator cum valido exercitu Bosnam inuaserat, & Iaice arcem acerrimè oppugnabat: sed repulsus cum ignominia, demersis in profluente bombardis, abscessit. nihilo magis tamen Matthias Rex posteà quiescebat: sed Comorouium, locupletem inprimis hominem, qui Cazimirum Regis Poloni filium receptauerat, vlcisci instituit: nulloque negotio septem arces eius, Poloniæ finitimas, in potestatem suam redegit, vltrò dedente eas ipso Comorouio, & in Poloniam excedente cum omni familiâ, acceptis à Matthia tyranno octo millibus florenorum.

Matthias tamen Rex nō quiescit & Comorouiū persequitur.

DE BELLO CONTRA VNGAROS A POlonis & Boemis infeliciter gesto, Tartarisque paucis Russiam vastantibus.

Caput VI.

AD medium deinde Iunii, Petricouiæ Rex Comitia habuit. ibi affuerunt Oratores Vuladislai Regis Boemorum, Polonorum opem contra Vngarum Morauiam & Silesiam infestare non cessantem, implorantes. Itaque missa sunt filio à Rege viginti quatuor millia aureorum in subsidium belli: contra Silesios verò, qui & Poloniam subinde vexabant, & Matthiæ partes sequebantur, placuit rem geri totius Re-

Vuladislaū contra Vngaros Cazi. adiuuare incipiente.

us Regni expeditione: iussaq; omnes copiæ ad medium mensis Augusti, ad Mestouiam conuenire. Rex conuentu soluto Corcinum diuertit, ad bellum se apparaturus; interim verò ei nuntiatur, Podoliam atq; Russiam à Tartaris, duce Aidoro Ecigeris filio, populabundis peti; nihil tamen rerum vtilium prouidit. Itaq; factum est, vt à septem millibus Tartarorum, & eorum malè armatorum, omnis tractus circa Cameneciam, Haliciam, Glinianos, Dunaiouiam, & Gologoros, centum ferè milliarium longitudine, latitudine verò triginta, cædibus & incendiis miserabiliter, nemine resistente, vastaretur, plurimiq; mortales pecudum in morem opprimerentur & abigerentur. Dunaiouiam, oppidum suum, Gregorius Archiepiscopus Leopoliensis strenuè tutatus est: PomorZanos verò Suinca, vir generosi animi, cum sex modò sociis defendit. Rex ergo ad Silesicum bellum intentus, ad constitutum tempus apud Mestouiam affuit; sed copias, tardius conuenientes, totas sex septimanas exspectauit, ita vt commodum belli gerendi tempus præterlaberetur. Ita tunc soluta erat omnis disciplina militaris. Fuit autem & illa moræ causa, quòd Nobilitas Cracouiensis ora negabat, se ad externam militiam profecturam, nisi sibi præscriptum legibus stipendium numeretur: quorum pertinacia ægrè victa, sexta decimum & vicesima die Septembris Rex castra mouit,

Tartari

Pauci & maleuarmati multa miserabiliter vastant.

Dunaiouo & Pomarzanis strenuè defensis:

Profectoq; illo ad bellũ Silesicum,

Soluta disciplina militari,

auсto etiam exercitu Tartaris & Lituanis, ita vt ad sexaginta millia armatorum in eo esse crederentur. Ingressus itaq; Oppoliensem tractum, Cruciborgum & Bycinam oppida cepit: transmissoq; Odra, vadabili tunc propter siccitatem, Vuratislauiam contendit, vbi à Matthia se exspectari acceperat. Occurrerunt ei interea Oratores Vngari atq; Boemi, inducias postulantes: verùm in congressum Vuladislai filii res dilata est, nec abhorrebat à pace Cazimirus. sed Matthias, ad omnem rei benè gerendæ occasionem attentus, pacis consilia turbauit. Apud Olauiam Poloni castra habebant, nec ignorabat Matthias, Polonos spe pacis componendæ securius ac remissius agere: itaque populationi intentos adoritur, & nullo ordine discursantes, partitis copiis, excepit, facilèq; in fugam vertit. Accurrunt Tartari è propinquo: redit & fugientibus virtus in præcordia: instauratur prælium. Rex etiam Polonus, re cognitâ, submittit suis in auxilium Comitatum suum aulicum cum Paulo Jassenio Thesaurario: ipse verò cum reliquo exercitu subsequi festinat. Hostes igitur, vbi aspexêre vires Polonorum augeri, non prius constitêre, quàm Vuratislauiam peruenerunt. Ceciderunt eo conflictu de hostium exercitu mille, nobiliores sexaginta capti. Quartâ demum & vicesimâ die Octobris Vuladislaus Rex Boemorum aduenit: viginti millia pugnatorum

Magnus Polonorū exercitus

A Matthia ad omnia attento

Fugatur, nostris rursus adiutis.

Postquam autem coniūxit se Vuladislaus cū patre, &

torum habebat is in exercitu, maxima ex parte peditum. Salutatione & gratulatione mutua facta, Vratislauiam itum est: & in conspectu vrbis ambo exercitus, coniunctis castris, assedêre; cæterùm desides ac inertes tempus terere, & nihil in medium consulere. Communierat castra sua Matthias *ad vrbem, vt è re nata consilium capere posset: inde tacitus speculabatur, quid Reges inceptarent, cum suspiriis & vulsione capillorum dictitans: Facilè se totum Orbem terrarum Imperio suo subiugaturũ esse, si tantas talesq; haberet copias. Vastabantur modò pagi, discursantibus quoquouersus Polonis Boemisq; : vnde tandem duplex malum exercitum inuasit, pestis, & frumenti penuria. Creuerat autem hæc Polonorum licentia & contemptus Imperii Regii & Magistratuum, ex quo se cum Boemis coniunxerunt. Antè enim aliquid disciplinæ supererat, quum tres homines Equestris Ordinis, ob raptam è templo cum vase argenteo sacrosanctam Eucharistiam, iussu Regio, inspectante vniuerso exercitu, cremati sunt: sed id quoque iam deprauantibus nostros Boemis, pro piaculo haberi desierat. Quanquam autem cessabant humana tunc iudicia; Diuinitùs tamen haud impunita mansêre tam abominanda sacrilegia. Exortum enim fortuitó incendium non exiguam castrorum partem absumpsit, nec quicquam opem ferente tanto exercitu.*

Desides atque inertes tempus tererent, imò veró

(Matthia vellente sibi capillos)

Duplici incommodo exercitum afficerent, Polonorum moribus conuersatione Boemorum corruptis.

Propterea que & Diuinitùs puniti:

quo incendio plurimi mortales & equi, & quingenti currus, hausti sunt: repertaq; in semiustulatis curribus, vascula sanctorum Religionis Christianæ mysteriorum. Matthias quoq;, vbi vidit tantum illum Polonorum & Boemorum torporem ac inscitiam, despicere eos, quos initiò formidarat, cœpit: missisq; in Poloniam expeditioribus copiis, Siradiensem oram & Maiorem Poloniam infestauit ac vehementer afflixit, nemine repugnante. Arx Medirecia excursione illa in hostium potestatem venit, dedente eam Sendiuoio Burgrabio, nulla necessitate ad id adacto. ob quod facinus is, post finitum bellum, patrimonio multatus est à Rege. Hæc quum ita fierent, & pestis famesque in castris Polonorum atque Boemorum inualesceret, de pace inter Reges agi cœptum est: quæ satis æquis conditionibus conuenire potuisset, nisi Elizabetæ, Reginæ Polonæ, fastus & pertinax odium obstitisset. Nam ea Matthiam, affinitate bellum finire cupientem (quòd neque Regio neque Ducali genere ortus esset) generum aspernabatur, & (quòd patrui fratrisque sui inimicus esset) auersabatur, ita vt nullis persuasionibus de sententia dimoueri posset (indulgebat autem ei plusculum Cazimirus.) Induciæ tamen triginta mensium constitutæ inter Reges, & captiui munitionesq; interceptæ vtrinq; redditæ. Venerunt postea statim, finito bello, Oratores Ludouici

Matthias.

Poloniam vastans.

Arcem Medireciam capit.

Pace tamen ad extremum facta

Triginta mensium.

Heduigis desponsa Georgio Duci Bauarorū.

Ducis Bauarorum, qui petebant Georgio Ducis filio Heduigim, filiam Cazimiri, in matrimonium: nec abnuit Cazimirus generum.

DE STEPHANO VALACHO CVM TVRcis bellum gerente, Capha vrbe capta, & Polonorum trepidatione.

Cap. VII.

Mahometes subiecto sibi Radulone,

PEr idem tempus Mahometes, Turcarum Imperator, quum Radulonem Palatinum Transalpinæ Moldauiæ contra Stephanum adiuuisset, tributariumque fecisset, missis in Moldauiam copiis ingentibus, Stephanum subigere adortus est: verùm is à Stephano Palatino, qui vix quadraginta, vel (vt alii volunt) triginta millia habebat, insigni & omni æuo memorabili clade apud Barladum amnem & Racoueciam paludem profligatus est. Centum viginti millia in eo exercitu fuisse dicuntur: nec prius fugam sistêre Turcæ, quàm Danubium transmiserunt, persequentibus fugientes Valachis, & usque ad lassitudinem trucidantibus, vel in paludem ac Danubium impellentibus. Itaque ex tanto numero pauci euasêre: quin & ii qui viui in potestatem hostium venerant, Stephano iubente omnes, præter paucos insigniores, interfecti sunt. Bassæ quatuor in eo prælio desiderati: signa militaria capta centum & amplius: nec tamen

A Stephano insigniter est victus.

& Va-

& Valacho incruenta cessit tanta victoria. Permagnum autem, cùm ad victoriam, tum ad maiorem hostium stragem, momentum ipsi attulit, quòd omnem circumcirca regionem, in primo ingressu Turcarum, exusserat: vnde factum est, vt in magna commeatus & pabuli penuria, Turcæ iuxtà ac equi ipsorum debilitarentur. Moderatè Stephanus illa sua fortuna vsus est, soli Deo victoriam acceptam referens, ac toto quatriduo deinceps omni, præter panem & aquam, cibo abstinens. Ad Cazimirum verò cum captiuis & parte manubiarũ misit; & quoniam non esse quieturũ Mahometem intelligebat, petiuit, vt Rex cum exercitu propius in Russiam accederet, fidelitatisq; iusiurandum ab eo acciperet. Ad Mahometem etiam cum donis misit questũ, ditiones suas à latrunculis è Turcia profectis infestatas esse, eamq; manum à se profligatam: petitumq; vt reliquos ex eo numero, qui euasissent, ad supplicium sibi dederet: quandoquidem crederet, iniussu eius id factum esse. Quin & ad Pont. Max. dona misit, opem contra tam potentem Christiani nominis hostem implorãs. Non intermisit quoq; Stephanus, nunciis aliis post alios missis, auxilia à Cazimiro petere contra Mahometem, quem Adrianopoli ingentem belli apparatum facere didicerat. Et suadebãt Poloni ac Lituani Proceres, Lublinum ad quintam diem Iulii ad Regem venientes, ut Valachiam, tanquam

In magna commeatus penuria: Stephanusque gratus Deo.

Legatos misit ad Cazimirum, &

Turcam ipsum &

Pontificem.

A Casimiro nulla auxilia impetrans.

quam propugnaculum terrarum suarum, defenderet: nihil tamen Regem preces Senatus mouebant. vbi Derslaus Rituanius Palatinus Cracouiensis, & Ioannes Rituanius Castellanus Sendomiriensis & Marsalcus Regni, approbantibus cæteris, grauiter in Regẽ inuecti sunt, quòd per ipsius, patrisq; & fratris negligentiam & conniuentiam, Polonorum Regnum, quod

Sed Legatū tantū ad Turcam.

ipsi florentißimum accepissent, non solùm ab hostibus, sed etiam ab ingratis sociis, & malè fœderatis Lituanis, quos ipsi in potestate haberent, miserabiliter afflictum & accisum esset: nihil tamen effectum est aliud, quàm vt mitteretur ad Mahometem Orator Martinus Vurocimouicius Dapifer Cracouiensis, postulatum & monitum pro veteri amicitiâ, quæ inter Polonorum ac Turcarum Reges constaret, ne ille Valachiæ, quæ in ditione Regis Poloni esset, bellum facere pergeret: aliter, coactum iri Cazimirum, bellum suis illatum, summâ vi propulsare: si quid Stephanus peccasset, Cazimirum subditum suum ad satisfaciendum adacturum. Intereà Mahometes Capham vr-

Capha vrbe capta Mahometes,

bem munitißimam maritimam, Genuensium ditionis, celeberrimo Imperio nobilem, in potestatem suam redegit, proditione primorum ciuium Italorum, totis quinq; annis instructa: captâq; vrbe, Nobilitas cum vxorib. & liberis, & ipsis proditoribus Constantinopolim translata: plebs verò dimidiâ parte facultatũ

multa-

multatâ, in suis sedibus aliquandiu relicta est: posteà tamen & ipsa in seruitutem abacta est. vna tantùm nauis, quæ centum quinquaginta ephebos Caphensium formosissimos, contumeliæ & libidini Barbari Tyranni destinatos, & luculentam supellectilem, ex prædâ coactam, vehebat, in Stephani potestatem, dedentibus remigibus, venit. Caphâ, & arcibus castellisq; circumiacentibus potitus Turcicus exercitus, ad Moncastrum siue Bialogrodum nauigauit: eamque vrbem, ad ostia Tyræ siue Nestri fluuii in pontum Euxinum sese exonerantis sitam, aut expugnauit, aut potius imminere ei cœpit. Stephanus autem (cuius iã Legatos & exploratores 160. Mahometes trucidauerat) imparem se esse hostium viribus sentiens, in montiũ & syluarũ latebris sese continuit: munitiones verò, quò distineret hostem, præsidiis firmauit. Hæc quũ celeri nuncio in Poloniam perlata essent, pauor ingens & trepidatio mentes hominum inuasit, non secus, ac si ipsa iam Podolia & Rußia vastaretur: placuit tamen Vurocimouicii aduentum exspectare.

Ad Moncastrum accedit: Stephanus autem congredi non audet, & Polonia trepidat.

DE VISTVLÆ INVNDATIONE, ET LOcustis, Heduigis cum Georgio Duce nuptiis, & Turcis Podoliam ex Valachia attingentibus.

Caput VIII.

PEr eos dies, quum ingens vis imbrium decidisset,

Vistulę inundatio portentosa. tantum inundauit *Vistula*, vt *Cazimiriam* & *Stradomum*, oppida *Cracouiæ* contigua, aqua operiret, & ad altaria templorum pertingeret. quod eò portentosius fuit, quòd toto superiori triennio tãta fuerat siccitas, ut non modò apud Ploscum sed etiam apud *Torunum*, vadabilis esset pediti *Vistula*. Hoc etiam

Locustę horribiles. ferè tempore locustarum vis ingens, *Lenciciensem* oram atq; Masouiam peruagata, non modò segetes atque prata, verùm etiam arborum frondes depasta est.

Cazimirus Corcino *Cracouiam* egressus cum Regi-

Heduigis, filia Cazimiri. nâ, *Heduigim* filiam natu maximam, quam *Georgio Duci Bauarorum Ludouici* filio desponderat, Posnaniã deduxit: & adiunctis ei *Calißiensi* & *Lenciciensi* Palatinis, ac cæteris claris viris & matronis, ad spõ-

Ad sponsum deducta. sum misit: dosq; ei triginta duûm millium aureorum fuit. aduenienti autem non modò sponsus cum amicis, verùm etiam *Fridericus* Imperator cum Electoribus & mille equitum comitatu, obuiam profectus est.

Legato à Turca reuerso. Redierat intereà à *Turcarum* Imperatore Mahomete *Vurocimouicius*: renunciabatque, apud *Varnam*, cum ingentibus copiis in *Valachiam* contendentem, illum se reperiße, expositisque mandatis Regiis, hoc ab eo responsum accepiße: Illum postulata Regis facturum fuiße, si ea apud *Adrianopolim* in procinctu accepißet: Trãsalpinensium ac *Tartarorum*, sibi vectigalium querelis & precibus deeße non poße. Hæc

Vuro

Vurocimouicius referebat: consequebantur autem eum ipsius Stephani nuncii, alii post alios, auxilium petentes, ac ut de Podolia & Rußia Rex esset sollicitus, admonentes. Periculum enim esse, ne Turcæ, peruastata Valachia, in eas oras continuata populatione excurrerent. quod quidem ita accidit. Percursata namq; omni Valachia, Socauia, & Chocimo aliisq; munitionibus frustra tentatis, Podoliæ fines ii attigerunt, & aliquot vicos ignobiles ac pagos exusserunt. His itaq; cognitis, Cazimirus Rußiam omnem ac Podoliam & Belsensem tractum arma sumere, & cum Jasenio Thesaurio sine mora adesse iubet. Rußi autem cum Jasenio, quum diutius apud Cameneciam statiua habuissent, neque transgredi sine Rege fines Regni vellent, neque domos iniussu Regio discedere: non minoribus damnis eam oram affecerant, quàm si hostilis exercitus peruasisset. Noui deinde Conuentus, Minorum quidem Polonorum Corcini, Maiorum verò Coli, instituti. Et Corcini quidem Rege per se postulante, quaternorum grossorum tributum iugerale scitum est: Maiores verò Poloni labefactationem Juris publici causificati, quód Matthias Mosinius Præfecturam Maioris Poloniæ & Palatinatum Calißiensem pariter obtinebat, tributum id renuerunt. Cazimirus Corcino profectus in Rußiam, ad Belsum usq; profectus est, ut fama aduē-

Stephano autem auxilia frustra vrgente.

Podoliæ etiam fines Turcæ attingunt: &

Cazimirus.

Post damna tamen à suis oræ Camenecensi facta.

Aduentu suo in Rußiam reprimit Turcas

tus sui suos recrearet, Turcas verò reprimeret: nec mora, excesserunt ii Valachia, quòd etiam classem, quæ supplementum militum & machinas ad expugnandas munitiones portabat, tempestate disiectam amiserant.

Classem disiectam amittentes.

DE REGE BOEMORVM FACTO CLIENTE Imperatoris, Ioanne Duce Moschorum magnanimo, & Turcis ab Ungaris insigniter victis.

Caput IX.

Vuladislaus Rex Boemiæ, Cliens Imperatoris. Rex, adorato Crucis ligno, In Lituaniam properat:

PEr hæc tempora Vuladislaus Rex Boemiæ Viennam adueniens, ab Imperatore solenni ceremonia vexillo accepto, quo se clientem Imperatoris Romani profitebatur, in Boemiam iterum se recepit. Rex autem Cazimirus, ad monasterium Calui Montis profectus, lignum Crucis Christi de more veneratus est, ac post aliquod deinde tempus in Lituaniam festinauit. Is enim tunc erat rerum Lituanicarum status, vt Regis præsentiam vehementer requireret. Nam Ioannes Moschorum Dux, subacto Nouogrodo magno, & compluribus arcibus atque castellis finitimæ Russiæ, quæ Alba dicitur, & magno Lituanorum Duci parebat, vehementer reliquæ Russiæ & Lituaniæ imminebat. Amplum quidem is Principatum à Maioribus suis acceperat; verùm Tartaris qui trans Rha siue Volgam fluuium incolunt, obnoxium atq; tributarium usq; adeò, ut Legatis atq; etiam veredariis

Propter Ioannem Ducem Moschorum,

Post iugum Tartatorum

redariis tributum petentibus, vel alia quauis de causa venientibus, dum equis veherentur, Dux ipse pedester obuiam prodiret, & lactis equini (qui potus est Tartaris gratißimus) poculum venerabundus porrigeret: si qua gutta deinde in iubam equi destillasset, eam lamberet: interpreti legenti literas Imperatoris, selectam vestem sabellinam substerneret: ipse cum proceribus, eas legi auditurus, genua flecteret: nec ullum Tyranni imperium detrectaret, etiamsi bellum contra Christianos fœderatos suscipere iussus esset. Hanc igitur tam diram seruitutem Ioannes, vir magni animi & acer, sumptis armis excusserat: Russorũ Principes subiugarat: Nouogrodum magnum ciuitatem opulentißimam & amplißimam, ac totius Septentrionis emporio celeberrimam, quæ Alexandri Vitoudi armis adacta, centum millia aureorum numũm Magno Lituanorum Duci pendere erat solita, in deditionem acceperat: trecentos ciuium primores interfecerat, eorumq; facultates omnes abstulerat: reliquis verò ciuibus tertiam modò facultatum partem reliquerat: deniq; Archiepiscopi ærarium auro, gemmis, & omni genere opum, per multos annos congestarum, refertißimum spoliârat: solumq; aurum, argentum, gemmas, uniones trecentis curribus asportârat. Nam qui cæteram supellectilem portabant, currus fuerãt innumerabiles. His igitur malis occursurꝰ

Excussum.

Nouogrodũ sibi surripientem.

Cazi-

Cazimirus, in Lituaniam profectus, quietis consiliis cum feroci Moscho rem composuit: quòd eum tanta accessione diuitiarum & prouinciarum numerosis, & bellãdi assiduitate exercitatis copiis abundare intelligeret. Hæc tunc in Lituania. Per id etiam tempus Ungari, Duce Bathoro, ex Turcis, quorum erant centum millia, insignem & omni æuo memorabilem victoriam reportarunt.

Ungari Turcas insigniter vincunt.

DE MORTE JOANNIS DLVGOSSI ET Simonis Franciscani & Cazimiri filii, latrociniis punitis, Boemicisque motibus.

Caput X.

An. 1480. QVum autem Cazimirus Rex iam grandæuus, cum vxore & liberis in Lituania venationibus vacans annos aliquot consumeret: Ioannes Dlugossus Canonicus Cracouiensis, non multo antè designatus Archiepiscopus Leopoliensis, viuere pariter & Annales Polonicos scribere desiit, vir nobilis de gente Vienauia, virtute & constantia summa, eruditione & facundia (vt illis temporibus) non vulgari, & industria ac dexteritate in rebus gerendis singulari præditus. Anno deinde 1482 & sequenti, pestis atrox cunctam Poloniam inuasit: qua etiam absumptus fuit Simon Lipniciensis, Ecclesiastes disertus Bernardiniani Cracouiæ Ordinis, homo plebeius quidem

Ioannis Dlugossi mors, &

An. 1482.

Simonis Lipniciensis, &

dem & obscuro loco natus, sed probitate & sanctimoniâ vitæ ita clarus, vt ægroti complures ad sepulchrum eius pristinæ sanitati restituti esse memorentur. Quod quidem de Cazimiro quoq;, Cazimiri Regis filio, non modò constanti famâ, sed etiam certis grauibusque testimoniis affirmatur: qui Simonem hunc intra vertentem annum consecutus est, apud Vilnam tabe consumptus, & in basilica eius vrbis à patre solenni pompa sepultus, & ipse sanctitatis opinione clarus. Fertur autē is tam castè & continenter vixisse, vt Medicis concubitum suadentibus, si sanus esse vellet: mortem oppetere, quàm legē pietatis Christianæ transgredi, maluerit. Ita ille ad æternam beatitudinem comparandam attentus fuit, vel ex vno bello Vngarico expertus, quàm fallax sit & vana mūdi istius felicitas. Creuerat interim in Polonia licentia hominum & audacia, cœperantq; nonnulli Nobiliores rapto viuere. Nec Boemia interim & Praga, præsertim domesticis motibus, quieta fuit, schismaticis & profligatis sacerdotibus in absentes Episcopos, in Cardinales, in Pontificem Max. in Magistratus, in Regem denique inuehentibus, ita vt Rex de vita sua periclitatus, ad Cuthnos montes secedere coactus esset: Senatus verò veteris & nouæ Pragæ à furente multitudine contrucidatus est, & monasteria direpta.

Cazimiri filius.

In licentia hominū rapto viuitur.

Boemici motus,

Ab hæreticis excitati.

Regi etiam periculosi.

DE STEPHANI PALATINI VALACHO-rum iureiurando, & cum Turcis certamini-bus. Caput XI.

Casimirus in Rußiam

POrrò Cazimirus Rex in Rußiam expeditionem fecit, vt à Stephano Palatino pridem promissum fidelitatis iuramentum solenni ritu acciperet: Rußica & Podolica Nobilitas omnis ipsi præstò fuit: permultiq́; etiam de Polonis & Lituanis, voluntarii confluxêre, equis armisq́; benè instructi, ita vt viginti millium equitum, bello aptorum, comitatus ille numerum expleret. Cum hoc autem exercitu Nestrum seu Tyram amnem, apud Haliciam transmisit: & Colomiam, ad constitutam cum Stephano diem, sese contulit, ac in latè patenti campo castra metatus est: nec multò pòst Stephanus quoque, cum insigni Procerum equitumq́; catervâ, affuit. Sublime solium in papilione Regis præparatum erat: in eoq́; Rex ornatu Regio sedebat, adstantibus Consiliariis. Stephanus itaq́; vbi appropinquauit, solus in papilionem receptus, & à Primoribus Regii Consilii obuiam prodeuntibus ad Regem introductus est, vexillũ signo terræ Valachiæ manu tenẽs: & adorato (vt mos est gentis) Rege, vexilloq́; ad pedes sedentis abiecto, in genua procidit. Intereà solutis ex composito funiculis qui papilionem sustinebant, quæ fiebant intus, cunctis longè latèq́; patuêre. Ibi tunc Stephanus, nihil eâ re motus, solenni cerimo-

Magno cum comitatu profectus.

Apud Colomiam à Stephano

nid

niæ conceptis verbis iusiurandum dedit: se cum vniuersa Valachia, in fide & clientela Cazimiri & successorum eius Regum Poloniæ, semper fore, nec alium quenquam Dominum, præter ipsum, agniturum esse; contra quosuis hostes ipsum summis viribus præstò futurum; pacem denique bellumque cum nemine, iniussu Regis, esse facturum. Subleuatus deinde à Rege, & ad osculum admotus, mensæq; adhibitus, cum tredecim suæ gentis Primoribus, & perhumanè acceptus, denique hospitalibus donis ornatus, in Valachiam se recepit tribus millibus equitum auxiliariorum, ex omni numero delectorum, à Rege acceptis: quibus Joannes, cognomento Polacus, præfuit. His autem auxiliis fretus Stephanus, particularibus certaminibus vehementer Turcas exercuit, & sæpè non sine strage fudit fugauitq;.

Iusiurandũ accipit.

Isque peramanè acceptus.

Ac benignè dimissus. Cum equitibus auxiliariis

Turcas vexat.

DE TARTARIS A IOANNE ALBERTO fortiter victis, & cum Turcis icto fœdere.

Caput XII.

CAzimirus Cracouiæ aliquandiu quietus mansit: & Fridericum filium natu minimum, ad Episcopam Cracouiensem, secundum Joannem Ressouium tunc mortuum, euexit (quod quidem anno Christi 1488. actum est, bellumq; Tartaricum per Ioannem Albertum filium gessit. Infestabant ii crebris incursionibus,

Fridericus Episcopus Cracouiensis.

Ann. 1488.

Tartaros crebris inc

Excursionibus Podoliam & Russiam infestantes.

bus, magnisq; incommodis afficiebant Rußiam atque Podoliam, semperq; miserabilem rerum omnium faciem discedentes relinquebant: quibus tandem excitus Cazimirus, quum celeri nuncio didicisset, Podoliæ ac Rußiæ Tartaros immmere: Joannem Albertum filium, anno Christi 1489. cum expeditis copiis contra eos misit: cumeoq; se Rußica & Podolica Nobilitas coniunxit. Iam Tartari bipartito agmine cum duob. Ducibus reuertebantur: quod dum accepißet Albertus, primum agmen, quod præcedebat & quindecim millibus equitum constabat, magno animo adortus profligauit, prædam & captiuos recuperauit, exuuiisq; hostium cumulauit. ad cæteros deinde, qui insequebantur, contendit, & inopinatos derepente impetum fecit: atq; in eorum cæde, qui decem millium fuerunt, quasi in pecudum ad laßitudinem usq; versatus est: vbi etiam alter Tartarorum Dux cecidit. Tunc autem Ioannes Albertus, re benè gesta, clarus charusq; cunctis haberi cœptus, militibus & captiuis reducibus, virtutem, dexteritatem, & prudentiam eius prædicantibus. Per eadem tempora Cazimirus Rex fœdus icit cum Baiazete Turcarum Imperatore, per Oratorem suum Nicolaum Firleium, gente Leopardium, qui posteà Castellanus Cracouiensis & Dux exercitus Polonici fuit. hac lege, ne quid alter alterius ditionibus incommodaret.

Ioannes Albertus. Ann. 1489.

In duplici agmine fusi.

Magna cum sua laude.

Fœdus cum Turcis.

DE

DE BELLO ET PACE INTER VVLAdislaum & Ioannem Albertum fratres, propter Regnum Ungaricum.

Caput XIII.

Matthia Rege mortuo, Regnoq; ad duos fratres delato, A Vuladislao

Mortuus est tum Matthias Ungarorum Rex: & Vngari orbati Rege, in diuersa studia scissi sunt. Pars namq; ad Ioannem Albertum, Cazimiri filium, Regnum detulit: pars ad fratrem eius Vuladislaum, Boemorum Regem. qui accitus à suis fautoribus, celeriter Budam caput Regni (fauore Beatricis Reginæ, spe noui matrimonii illectæ) occupauit: idque quum didicisset Ioannes Albertus, accepto à patre exercitu, sub signis in Vngariam ingressus est.

Ioannes Albertus

Quum autem is, patris Cazimiri iussu, qui eò ipsum incitabat, & affuturum se ei cum valido exercitu promittebat, proxima quæq; populabundus vexaret: Vuladislaus suorum querelis (quorum agri vastabantur) motus, octodecim millia pariter peditum & equitum coadunauit. Vix quatuor millia bellatorum Ioannes Albertus habebat: nihil tamen territus hostilis aduentantis exercitus magnitudine, grauiter ad pugnandum cohortatus suos, in aciem eos eduxit: datoq; vtrinq; signo pugnæ, ventum est ad manus. Strenuè profectò se gerebant Albertiani, primosq; hostium loco mouerant: sed prægrauante multitudine repressi, cessêre tandem. Dux verò ipse quum frustra aliquam

Vincitur &

aliquandiu restaurare prælium conatus esset, duobus equis in ardore pugnæ amißis, & tertio grauiter sub ventrem sauciato, vix tandem Aperiassum euasit. Parum autem abfuit, quin à duobus Boemis insequẽtibus caperetur: quum, fracto gladio, quo se tueretur non haberet, ni Crupsius Eques Polonus accurrens, suum ipsi gladium porrexisset quo quidem ille vtrũque hostem transfixit. Vuladislaus de euentu pugnæ certior factus, magis de salute fratris lætabatur quã de victoria: itaque pacem cum eo fecit iis conditionibus, vt Vngariam deinceps missam faceret, acciperet autem in Silesia certa oppida: quæ omnia ditione teneret vnà cum liberis suis maribus, si quos habiturus esset, tantisper, quoad Rex factus non esset: quód si Vuladislaus, nullis relictis liberis, decederet, Joannes Albertus post eum regnaret apud Vngaros. quæ omnia inter fratres conuenta, conscripta, ac Vuladislai Regis & quindecim Vngarorum signis consignata sunt: hisq; peractis, in Poloniam se Ioannes Albertus recepit.

Post rem gesta[m] fortiter.

Pax inter fratres facta.

DE MVCHA SEDITIOSO, ET morte Regis. Caput XIIII.

PEr hæc tempora rusticanus quidam homo, cognomento Mucha, collecto è Valachis & Rußis Pocuciensibus decem millium hominum exercitu, Rußiam infestabat, si non concitante, conniuente quidem certè Ste-

Mucha rusticanus, Cum exercitu infestans Russiam.

tè Stephano Palatino Moldauie: quem Nicolaus Chodecius, cognomento Zemelca, vir fortis & rei militaris peritus, cum mercenario milite Polonorum fudit, multitudinemq́ illam promiscuam dißipauit. Ipse autem Macha postea captus à Rußis Nobilibus, Cracouiam ad Regem missus est: ibiq́ in carcere vitā finiuit. Vilna postea Rex profectus, quum Trocos unius diei itinere peruenisset, morbo correptus, ubi animaduertit supremum vitæ diem sibi imminere, testamentum condidit: deinde verò sacrosancta Eucharistia ritè percepta, mense Junio animam exhalauit, anno Christi 1492. indeq́ solenni pompa elatus, in basilica Cracouiensi sepultus est. Nec multo pòst pars vrbis ad occidentem Solem vergens, cū ea domo Academiæ, quam Collegium maius vocant, fortuito incendio conflagrauit: diraq́ lues & pestis pecudum atq́ pecorum Poloniam peruasit. Aliquanto autem ante mortem Regis, post medium Decembrem, tres Soles in Meridie visi sunt: deinde Cometes post occidentem Solem apparuit: prodigia, ut creditum est, mortis Regiæ: qui regnauit annos quadraginta quinque, vixit sexaginta quatuor.

Conflictus cum Stephano. Victus &

Captus.

Cazimiri Regis mors, &

An. 1492. Cracouiæ incendium &

Pestis. &

Signa, &

Ætas.

LIBER

LIBER XVIII.

DE JOANNE ALBERTO REGE, PACE cum Turca & Vngaris, Tartarorum excursione ac victoria, Ducatuque Plocensi.

Caput I.

Azimiro sepulto, variæ fuêre studia Procerum, in Regis defuncti filios absentes partita: sed tamen frequenti Senatu in aulam Regiam Petricouiæ conueniente, & Friderico Episcopo Cracouiensi filio Regis in Archiepiscopi absentia Comitiis præsidente, 27 die mensis Augusti Joannes Albertus Rex renunciatus est, non magis Procerum suffragiis, quàm populi foris circum comitium stantis clamore adiutus. Cracouiam deinde reditum est: ibiq; de more nouus rex, à Sbigneo Archiepiscopo ritu solenni inunctus, Diadema suscepit: paulo verò pòst, Archiepiscopo aqua intercute mortuo, Fridericus ab Alexandro Pontifice Archiepiscopus Gnesnensis datus, ita vt idem Episcopam Cracouiensem retineret, Cardinalitio quoque honore cumulatus.

Joannes Albertus Rex electus

Coronatur.

Fridericus Episcopus & Cardinalis factus, insuper.

Rex

Rex paucos dies Cracouiæ commoratus, Maiorem Poloniam obiuit: quò venerunt ad eum Legati Venetorum & Baiazetis Turcarum principis, vtrique regnum ei gratulantes: Baiazetes verò pacē petebat: cum quo trium annorū inducias pactus Rex, iureiurando vtrinq; interposito. Deinde cum Vuladislao fratre Conuentum egit: vbi publicè redintegrata est inter Reges fratres germanos beneuolentia, fœdusq; inter Vngaros & Polonos. Sub finem Septembris Tartari Tauricani siue Præcopenses, in Podoliam & Volyniam populabundi excurrerunt. qua de re certior factus Rex, aulicum suum comitatum ad reprimendos eos misit: qui quum se cum mercenario milite, qui tum paucus erat, coniunxisset, Tartarosque ad Visnoueciam, castellum Volyniæ, assecutus esset: celerrimè circumuectus, & sagittis eminus confixus, multis claris & fortibus viris amissis, victoriam hosti Barbaro præbuit. Sequenti anno, qui fuit 1495 Ianusius Plocensium Dux cœlebs in humanis esse desiit: secundum quem Ioannes Albertus Rex tractum Plocensem, Iure Feudi (vt vocant) ad se deuolutum, Regno adiunxit.

Archiepiscopus. Legati ad Regem Venetorum & Turcæ: Cum quo induciæ triennes. Fœdus cum Vuladislao & Vngaris. Tartari populantes Podoliam & Volyniam. Aulicum Regis comitatum Vincunt. Ann. 1495. Ducatus Plocensis mortuo Ianussio Regno adiunctus.

DE BELLO CONTRA TVRCAS INstituto, & Valachorum Sosauia frustra oppugnata. Caput II.

Joannes Albertus contra Turcas bellum apparat.

GLoria verò & imperii propagandi percupidus Ioannes Albertus, bellum contra Turcas Christianis omnibus formidabiles hostes, apparabat: idque sive pio Reipublicæ Christianæ iuuandæ studio, siue vt Vuladislai patrui necē vindicaret. tametsi iactatum est vulgò & creditum, eum Valachiam subigere meditantem, fallendi Stephani Palatini gratiâ, Turcicum bellum præ se tulisse. Ad hoc igitur bellum Alexandrum fratrem Magnum Ducem Lituanorum, & Joannem Tifenium Magistrum Crucigerorum Prussiensium, è formula fœderis euocauit: Nobilitatem omnem Regni, Maio mense Leopoli sibi præstò esse iussit: ad Stephanum etiam Palatinum Valachorum Legatos misit, qui ipsum ad societatem pii belli euocarent, tum Kiliæ & Bialogrodi recuperandi spe inuitarent. Creslaus autem Curosuancius, Cancellarius Regni, & Episcopus Vuladislaniensis designatus, suo & Friderici Cardinalis nomine, Regem admonebat, vt ab instituto bello desisteret: quem Rex durius increpitum, abire: & sacerdotem, Sacrorum, nō belli, curam gerere, iussit: se vel subuculam suam concrematurum esse, si eam consilii sui consciam esse sciret. Vngari verò Proceres, quòd Moldauiam bello illo à sua clientela prorsus abstractam iri videbant, vt Stephanum aduersus Regem Polonum irritarent, per literas & nuncios illum admonuerunt, vt sibi caueret:

Sacerdotib⁹ frustra ipsū à proposito auocantib⁹:

Stephanus autem præmonitus ab Vngaris,

aeret: contra se illum exercitum à Rege Polono duci,
ut se amoto, Sigismundum fratrem Moldauiæ præfice- Et singulã obseruans.
ret. His ergo monitoribus Stephanus cautius obser-
uabat, quid consilii Ioannes Albertus caperet. quem
vbi comperit, recensitis copiis motisque à Leopoli,
non versus Cameneciam (quà compendiosior est via
ad Kiliam & Bialogrodum) iter instituere, sed ad Po- Dum mittit Legationem
cuciam oram deflectere: misit ad Regem tres Legatos,
viros gentis suæ primarios, sciscitatum, Amicúsne an Superbam & minacẽ.
hostis, Valachiam peteret: sin sibi bellum inferret, da-
turum operã, vt illum illati pæniteat. Hac tam super- Rex Legatos ipsius Leopoli asseruat, &
bâ & minaci Legatione commotus Rex, Legatos (con-
tra Ius Gentium) comprehensos Leopolim asseruan-
dos misit: non exspectatisq; Lituanorum, Prussorũ, &
Masouiorum auxiliis, cum infestis signis Moldauiam Sosauiam oppugnat
ingressus est, & caput gentis Sosauiam petiuit, spe-
rans, Valachos acerbum Stephani Dominatum per-
tæsos, ad se defecturos esse. Caeterùm quum Sosauia,
Stephani præsidio firmata, venienti portas clausisset:
quaternis castris in conspectu arcis positis, oppugna-
re eam adortus est: nec tamen proficiebat quidquam,
quamuis abundante multitudine. Nam ad octoginta Cũ magna multitudine
millia pugnatorũ in exercitu habuisse ferebatur, ex-
ceptis lixis & aurigis, qui dimidiũ eius numeri exple-
uisse existimati sunt, quum currũ ferè esset triginta
millia. Nec tormenta quidem bellica nostris defuê- Frustra;

 re: sed

re: sed quantum muri interdiu nostri deiecerant, totum hoc noctu Valachi limo fimoq; reficiebant. Itaq; quum in longum duceretur obsidio, Stephanus collecto è suis exercitu, in apertum non prodibat, sed ex insidiis modò carpebat exercitum Regium: cauerat etiam, insessis itineribus, ne commeatus nostris è Russia & Podolia inueheretur. Quare spe defectionis Moldauorum frustrati nostri, fremere in Regem & missionem petere instituerunt. Accedebat eò, quòd ipse quoq; Stephanus pacem petebat, Vuladislao Rege Vngarorum deprecatore & pacificatore vtens. Facilè quidem Ioannes Albertus, in illo præsertim statu rerum, quum febri etiam tentari cœpisset, persuaderi sibi passus est: sed quum de conditionibus pacis non conueniret, Induciæ constitutæ sunt, per quas liberius de pace ageretur. quibus constitutis, iter pronunciatum in certum diem.

Stephanoq; ex insidiis nostros carpente, &c.

Post pacem petitam, &c.

Regem febri tentatũ.

Induciæ fiunt.

DE STRAGE POLONORVM, & Bucouina sylua.

Cap. III.

ITum verò est, quà placuerat; nullo ordine: nec abstinebant nostri manus rapinis & iniuriis obuiorum. Quartis iam castris, ad Bucouiam peruentum fuit: ubi sylua erat fagina, densa, duûm milliarium spatio lata, angustam habens & præruptam inter aspera saxa, montesq;

Poloni nullo ordine euntes, & iniurias facientes, apud Bucouinam syluam.

montesq; viam: eam Maiores Poloni, cum impedimentis suis praire iussi, sine vllo impedimento emensi sunt: altera autem die Rex, pramissis bombardis & curribus suis, cum aulica sua cohorte subsequutus est: ponè verò sequebantur Minores Poloni & Rußi, incompositi, inermes, & quasi in pacato securi. Ad medium sylua impedimenta Regia peruenerant, quum ecce Valachi agrestes pedites, vndiq; ex insidiis coorti, impetum in ea faciunt. diripiunt currus: & facilè, impulsis arboribus, quas in hoc iam antè succiderant, viam impediunt, ne progredi extrema agmina, neue regredi prima ad ferendam suis opem possent. Nec mora, ipse Stephanus cum validis equitum & peditum copiis improuisus adest. tumultuantur nostri, re inopinata perturbati: & expediunt quidem arma: sed sine signis, sine Ducibus, sine ordine, res agebatur: desperataq; salute, cœlitus opem indice trepidationis vociferatione inuocabant. Rex autem cognito suorum periculo, aulicum equitatum suum, armis virisq; florentem, suppetias ire laborantibus iussit: neq; diu sustinuêre Valachi impetum equitatus Regii, verùm impulsi disiectiq; terga dedêre. Manè verò recognitis copiis, complures de Nobilitate Polonica & Rußica desiderati sunt, partim casi (inter quos Auerinus Herbortus fortiter pugnans occubuit) partim capti: & Stephanus quidem, plus quàm

Valachorũ insidiis.

Stephano cum copiis præsente.

Cæduntur & rapiuntur.

Crudelitas.

Barbarica crudelitate vsus, quotquot in potestatem suam redegerat, omnes in conspectu suo trucidari iussit. Composito deinde agmine, nostri, motis à Bucouina castris, progressi sunt: nec sanè quieuerunt hostes, quin opportunis locis carptim nostros lacesserent: semper tamen plus incommodi accipientes, quàm inferentes, præterquàm quòd sexcentos equites Masouios ad internecionem penè deleuerunt. Secundo hoc prælio ferocior factus Stephanus, ripam Pruti fluminis ad Zarnouecium cum omnibus copiis suis insedit, vt nostros transitu prohiberet. quò cùm peruenissent nostri, commissa pugna, dimicatum est vtrinque totis viribus: sed virtute Polonorum repulsi, & non parua strage affecti hostes, in auia nemora sese abdidêre.

Atque vexantur,

Etiam Pruti transitum prohibente Stephano.

DE REGIIS VOLVPTATIBVS, EIVS persona indignis. Caput IIII.

Cum Sniatinum copias Rex reduxisset, transmisso Nepro amne, dimisit exercitum: ipse verò Leopolim lento itinere vectus, tantisper ibi acquieuit, donec morbo liberatus esset, indeque Cracouiam reuersus, quasi rem bene gessisset, conuiuiis & compotationibus & choreis impensius indulsit. Fertur autem, quodam tempore, cùm noctu (vno aut altero fortassis ministro comitatus) absque lucerna obambularet, & in ebrios iuuenes incognitus incidisset, exorto temerè iurgio

Rex dimisso exercitu, morboque liberatus,

Dat se voluptatibus:

Acceptoque vulnere,

iurgio vulnus accepisse, ex quo laborauerit aliquandiu: vt ita, immemor conditionis & dignitatis suæ; plaga illa, non sine dolore & rubore, officii sui diuinitus admoneretur. nihilo tamen magis utilium rerum suis quidquam prouidit, negligens acceptæ in Moldauia ignominiæ: nec memor, quòd Stephanum, animosum & ferocem hostem irritasset. quæ res grauium incommodorum, & magni luctus, Polonis atque Rußis deinceps caussa fuit.

Stephani irritati oblitus.

DE PODOLIA ET RVSSIA, CRVDELIter à Valachis & Turcis, atque Tartaris vastata.

Caput V.

STephanus enim acceptam à Joanne Alberto Rege iniuriam, bellumque sibi immeritò illatum ulcisci sat agens, primo vere insequentis anni, qui fuit 1498, cum expeditis suorum Valachorum Turcarumque ac Tartarorum copiis, in Podoliam & Rußiam inuasit: & prætergressus Leopolim, arcem vrbemque munitam, ad Cancugam oppidum, & Vislocum amnem, longè lateque populabundus excurrit: nemine ad arcendum hostem neque parato, neque animato. unde plurimi mortales utriusque sexus in miserabilem seruitutem abducti sunt, ita ut Tracia, Macedonia, Scythia, & Asia, Rußis mancipiis implerentur. Supra centum millia hominum tunc abacta esse feruntur, cum innumerabili gregũ, armentorum, & omnis generis præda: Præmislia,

Stephanus Valachus.

An. 1498.

Cum Turcis & Tartaris Podoliam & Rußiam uastat.

Multis hominibus in seruitutem miseram abductis.

mislia, Radimnum, Jaroslauia, Prauorsium, cum innumerabilibus pagis direpta atq; incensa. Neq; verò hic malorum finis fuit. Nam Tartari, præda apud Tauricam deposita, mense Iulio easdem regiones immani excursione diuexarunt. His itaq; incommodis & conuitiis hominum Rex motus, Nobilitati vniuersæ arma sumere, & apud Sendomiriam sibi præstò esse iussit. dum verò ægrè moliuntur & conueniunt nostri, hostes præda onusti ad sua se recepêre quo cognito; nostri quoq; domos dilapsi sunt, cùm non multò minore, quàm hostes, damno & incommodo Sendomiriensem tractum affecissent.

Idemque & iterum cum fieret a Tartaris,

Rex cum suis,

Suis addunt damnum.

DE TVRCIS RVSSIAM RVRSVS VAstantibus, Diuinitusque punitis.

Caput VI.

Turcæ rursus Russiam vastantes,

NEc ita multo pòst, sub finem Nouembris, septuaginta millia Turcarum per Valachiam in Russiã se effuderunt omnem eam oram, quæ ad Nestrum, & ad Haliciam, Zidacouiam, Drohobiciam, & Samboriam est, ferro & igni vastantes, & prædas agentes. Neq; progrediendi & vastandi modum Barbari vllum fecissent, nisi cœlitùs, Deo miserante populum suum, repressi atq; adeò oppressi essent. Derepentè enim intensum frigus & gelu extitit, & nix tanta decidit, vt cir-

Diuina miseratione repressi, &

vt circumsepti vndique Turcæ neque progredi, neq; regredi possent. Ita iumentis plerisq; omnibus frigore & fame consumptis, hominum quoque supra quadraginta millia alsisse & obriguisse memorantur: multiq; reperti postea, qui interfectis equis, in vteros eorum exenteratos, calentes etiam tum, sese illatebrauerant, sed nullo operæ pretio. Reliqui verò, cùm se vtcunq; explicassent, & in Modlauiam euasissent, à Stephano Palatino, Polonorum habitum mentiente, diuexati & contrucidati sunt, ita vt vix decem millia Istro transmisso salua euaserint. Hæc acciderunt anno. 1499.

Reliqui à Stephano cõtrucidati.

Ann. 1499.

DE SIGISMVNDI PRINCIPATVS, PACE cum Valachis & Turcis, Tartarorum excursionibus per Cometem prædictis, & Ioannis Ducis Moschorum cupiditate prorogandi Imperii.
Caput VII.

SIgismundo fratri Vuladislaus Rex Vngarorum Glogouiensem & Opauiensem ditiones in Silesia concessit, iisdem ferè conditionibus, quibus Ioanni Alberto prius concesserat: & Inferiori Superioriq; Silesiæ eum præfecit. vbi præclaram is operam, subiectis & vicinis populis, in extirpandis eius gentis latrocinijs nauauit. Cum Stephano Palatino Valachorũ, & filio eius Bogdano, pax etiam tum facta est, fœdusq; ictum à Rege Polono: quo professus est Stephanus, omnem

Sigismundi principatus.

Fœdus cum Stephano ictum.

omnem culpam & iniurias, à Rege sibi clementer condonatas, ac dominatum Valachiæ relictum esse: & cōtra quosuis hostes, totis uiribus, semper præsto se ipsi futurum promisit. Nec multó pòst, ipse etiam Turcarum Imperator Baiazetes insignem Legationem ad Ioannem Albertum Regē *de pace vel induciis prorogandis misit, quæ totum annum responsum Regis Poloni exspectauit.* Neq; *enim explicauit is, quid faceret, propterea quód ad bellum Turcis inferendum prono erat animo, tum & ab aliis etiam incitabatur: sed eum domesticæ difficultates impediebant, & præsertim inopia ærarii, & quód gemina Tauricanorum Tartarorum incursione distractus, consultandi cum* Proceribus *spatium non habuit. Tartari enim sub meßis tempus hybernarum frugum, magno impetu, per Volyniam, Rußiam, & Poloniam, circum Belsum, Crasnistauiam, Turobinum,* Crasnicum, *& Lublinum, ad Vistulam usq;, immaniter omnia vexabāt. quo commotus Rex obuiam eis contenderat: sed cum hostem raptim abeuntem consequi non potuisset, Craconiam rediit. Nec ita multó pòst Tartari, prædâ depositâ, mense Septembri reuersi, non modò easdem oras, sed Rußiæ quoq; Australis, & Lituaniæ partē depopulati sunt: ac circum Laudischutam, Lezeiscum, Zauichostum, Opatouiam, & Breste Lituanicum prædis actis, nullo accepto incommodo redierūt.*

Baiazeti inducias petēti.

Rex ad bellum Turcis inferendum pronus, Propter domesticas difficultates

A Tartaris, &

Insta

Insigni calamitate & vastitate tunc illæ Barbaro-rum excursiones Rußiam & Poloniam affecêre. Portenderat autem hæc mala Cometes, decem & octo diebus ante primam Tartarorum incursionem conspectus. Nec Lituania eo anno, meliori fortunâ vsa est. Nam Ioannes Magnus Dux Moschorum, quamuis Helenam filiam Alexandro Magno Duci Lituano-rum in matrimonium collocasset, imperii cupidus, Russiæ totius dominatum, Berezina, flumine tenus, auito & proauito quodam (vt videri volebat) iure à genero repetebat. Coadunato igitur exercitu, cùm alia quædam territoria per deditionem magis, quàm expugnationem, in potestatem suam redegit, tum Smolescensem oram vastauit. His igitur rebus omnibus ac difficultatibus diligenter expensis, Rex, Comitiis Petricouiæ anno Christi 1501. habitis, quinq; annorum inducias Baiazeti concesßit, & Legationem magnificè donatam dimisit.

A Ioanne Duce Moschorum.

Ann. 1551. Quinquennes cõcedit.

DE PETRI HELIÆ INTERITV. & Regis morte. Cap. VIII.

VEnerunt quoq; ad ea comitia Oratores Stephani, Palatini Valachorum, Petrum Heliæ (qui ante Stephanum Palatinus fuit) filium profugum ex fœdere deposcentes, quòd is affectare dominatum diceretur. Quum itaq; de iis postulatis aliquandiu consultatum esset

Stephano Petrum sibi tradi poscẽte.

esset, dedere quidem insontem & supplicem, durum & immane videbatur: seruare autem æmulum infidi socii contra fœdera, quem bello repetiturus esse videbatur, fuit inutile. Quamobrem deditus non est

Petrus capite plectitur.

Petrus, verùm Legatis inspectantibus capite plexus est. Sic igitur dimissis Stephani Legatis, Rex Toruniam profectus est, à Friderico Magistro Crucigerorum iusiurandum exacturus. Dum autem Magister, à Rege euocatus, cunctatur: Rex interim apoplexia vitam finiuit. cuius corpus Cracouiam reuectum, in basilica arcis honorificè sepultum est. Fuit Ioannes Albertus staturâ proceriore, literarum & præsertim historiæ studiosus, liberalitate erga omnes homines, & magnitudine animi vulgari, aulicum comitatum non infra mille sexcentos alere solitus: regnauitque annos nouem.

Regis mors. & Sepultura, et Mores, & Regnum.

LIBER

LIBER XIX.

DE ALEXANDRO REGE, ET FOEderibus cum Lituanis renouatis.

Caput I.

Omitia creandi Regis noui gratia, de more, à Friderico Archiepiscopo Gnesnensi indicuntur: habitaq; consultatione, variantibus aliquandiu Procerum studiis (quæ partim ad Uladislaum Ungarorum & Boëmorum Regem inclinabant, partim Sigismundo Glogouiensium & Opauiensium Duci fauebant) Vicit ad extremum eorum sententia, qui Alexandrum Magnum Ducem Lituanorum, Regem edebant. Commodùm autem aduenerat Lituanorum Proceres, Joannes Tabor Episcopus Vilnensis, Ioannes ZabreZinius Marsalcus, & Nicolaus Radiuilus Pincerna Ducalis, ad eligendum (secundum præscriptum fœderis) Regem, & iurandum in verba eius, & renouandum hæc antiqua foedera: vt ex Polonis atq; Lituanis vnus sit populus, sub vno Principe: Rex autem in Polonia creetur, Lituanis In Comitiis. Alexander Dux Lituanorum. Renouatio fœderibus cum Lituanis.

etiam Proceribus suis locis in eo Conuentu suffragia ferentibus: Consilium vnum sit ambobus populis, & societas, in secundis iuxtà ac aduersis rebus: Moneta quoque par atque similis: Fœdera antiquitùs ab vtrisque icta, ita seruentur ab ambobus, quoad alteris non incommodabunt: Magistratus, Senatores, Præfecti, Nobilitas, & alii quiuis Lituani, iurent in verba Regis, non semel tantùm, sed quoties à Proceribus Polonis admoniti fuerint: Iura & Prærogatiuæ vtriusque populi simul, & eodem contextu literarum à nouis Regibus confirmentur; cæterùm Iudicia more antiquo vtrobique exerceantur: nulla denique occasio vtrinque captetur dirimendæ coniunctionis. His igitur actis & constitutis, Alexander Rex renunciatus est: misique ad eum Oratores, Principes Senatus, Andreas Rosa Archiepiscopus Leopoliensis, Ioannes Lubrancius Episcopus Posnaniensis, Andreas Samotulius Posnaniensis, & Ioannes Tarnouius, cognomento Sramus, Lublinensis Palatini, iusiurandum ab eo, & Proceribus Lituanis, de seruandis pactis conuentis exegerunt; Regnumque ei detulerunt. Nec longa mora interposita maturauit is iter Cracouiam, suscipiendi Diadematis gratia, comitatus mille quadringentis equitibus: atque à Friderico fratre in basilica Cracouiensi, ritu solenni inunctus & coronatus est. Nec multo pòst Sigismundus Alexandri frater,

Rex renunciatur: & facto statim iureiurando.

Cracouiæ coronatur.

frater, Dux Glogouienſis & Opauienſis, tum Ioannes Badnarius, Venetorum Legatus, gratulaturi Regnum Alexandro, aduenerunt. Sigismundus & Veneti gratulantur Regi.

DE REGINA NON CORONATA, FRIderico Gubernatore Regni, Tartaris Podoliam & Ruſsiam vaſtantibus, induciisque cum Turca confirmatis.

Caput II.

VEnit & Helena Regina initio ſequentis anni, qui fuit 1502. è Lituania: nec tamen Diadema de more Reginarum illi impoſitum eſt, propterea quòd Græcorum ſchiſmati dedita, ab inſtituto Eccleſiæ Catholicæ abhorrebat. In Lituaniam deinde Rex cum ea ſe recepit, Friderico Cardinale, fratre, Vicario & Gubernatore Regni pro ſe conſtituto. Acceperat enim, Moſchos contra Lituanos bellum reparare. Per idem tempus, Tartari Tauricani, quum Podoliam, Ruſsiam & Sendomirienſem tractum populabundi peruagati eſſent: Reſſouiam, Ioraſlauiam, Radimnum, Belſum, transmiſſoque Viſtula, Opatouiam, Lagouiam, & Cunouiam oppida diripuiſſent & exuſsiſſent: ad Pacianouiam vſque peruenêre, indeque cum Ioannes Vapouius, aliquanta manu ſagittariorū collecta, in aditu eius oppidi ipſis ſe oppoſuiſſet, reuocarunt gradum, præda omnis generis onuſti. Eo ipſo

An. 1502. Regina Schismatica non coronatur.

Rege in Lituaniam profecto, Fridericus fit Gubernator Regni.

Tartari Podolia & Rusſia vastatis.

A Ioanne Vapouio repreſsi. Cum præda reuertuntur.

etiam

Induciæ cũ Turca confirmatæ.

etiam anno, induciæ, quæ viuente adhuc Ioanne Alberto cum Baiazete Turcarum Imperatore dudum constitutæ erant, per Nicolaum Ferleium Dambrouicium, qui tunc Præfectus Lublini erat, confirmatæ sunt.

DE MORTE FRIDERICI, CRESLAI Curosuancii, & Conradi Masouiorum Ducis.

Caput III.

Fridericus mortuus;

INsequens annus Friderici Cardinalis morte memorabilis est: qui vnum illud tantùm nominis sui monimentum in basilica Cracouiensi, reliquit, quòd thecam caluæ diui Stanislai martyris auream, & multis pretiosis gemmis distinctam, contulit. Huic suffectus, in Metropolitana quidem Gnesnensi sede Andreas Borissouius, cognomento Rosa, Archiepiscopus Leopoliensis, Bernardino Vilcico successore accepto: in Cracouiensi verò, Ioannes Conarius.

Eius que successores.

Creslaus mortuus;

Mortuus est etiam per eadem tempora Creslaus Curosuancius, Vladislauiensis Episcopus, & Cancellarius Regni; qui in Episcopatu quidem Vincentium Prærembium Episcopum Pramisliensem, in munere autem Cancellariæ Ioannem Lascium Præpositum Scarbimiriensem & Canonicum Cracouiensem successo-

Eiusque successores in Episcopatu & Cancellaria.

cessorem accepit: Prærembio uerò in Episcopa: Premisliensi Matthias Dreuitius successit, qui & in Procancellarii munere antè successerat. Sub idem tempus, continuatis propè funeribus, Conradus Masouiorũ Dux è viuis excessit, qui Joannẽ & Stanislaũ filios impuberes, hæredes reliquit: sed hi in Cirnensi tantùm ditione Ius succedendi patri habebant cum quibus rex amicè Comitiis Petricouiensibus rem transegit: indulsitq́ pueris, ut quibus finibus pater eorum Masouiam tenuisset, ipsi quoque retinerent, & posteris suis, masculis tantùm, relinquerent: ubi uero masculi hæredes defecissent, tum demum Rex Polonorum totam Masouiam reciperet, gentemq́ suis legibus viuere permitteret: & puellis (si quæ superessent è Ducum genere) pro dignitate dotem donaret.

Conrado duce Masc: mortuo.

Cum filiis eius Rex amicè rem transigit.

DE TARTARORVM INCVRSIONE, & Pocuce à Valachis recuperato, mortéque Stephani. Caput IIII.

HAc æstate, Tauricani Tartari Podoliam & Russiam hostili incursione vexarunt: Stephanus verò Valachus, immisso in Rußiam finitimam exercitu, tractum omnem, inter Nestrum amnem & Sarmaticos montes, quem Pocuce vocamus, nemine repugnãte, ac ne exspectante quidem quidquam eiusmodi, subegit: ac, vt ipse dictabat, de sua ditione detractũ, recepit. Rex itaque crebris nunciis, è Lituania excitus,

Podolia & Russia à Tartaris uexata, & A Stephano terra Pocucensi subacta.

Per militem mercenariũ

tus, Lublini Comitia procerum habuit: placuitq́, ut milite mercenario res contra Valachos gereretur, & Pocuce repeteretur. In stipendium uerò, decreto Comitiorum, imperata est oppidanis & agrestibus pecunia, usitato more, duodecim grossi ex laneo. Vere igitur proximo anni 1504, Rex exercitum, ex mercenario milite conscriptum, in Rußiam misit, à quo Moldauia infestata & uexata est, ita ut Stephanus è munitionibus Pocucensibus præsidia deducere coactus sit, præsertim cum ipse grauißimo pedum dolore affligeretur. quo ad extremum confectus, extinctus est, vir magnitudine animi, peritia rei militaris, & rebus contra Turcarum, Polonorum Vngarorumq́ Reges, & Tartaros feliciter gestis, omni æuo memorabilis: cui Bogdanus filius luscus in Dominatu succeßit.

An. 1504.

Pocuce recuperatur.

Stephanusque moritur. Magnus Princeps.

DE REGE PROPTER GLINSCIVM Lituanis offenso, & latrociniis punitis.

Caput V.

An. 1505. Rex iratus Lituanis,

ALexander Rex, in sequentis anni initio, Brestę (quò Lituanis conuentum indixerat) contendit, ut eius gentis turbatiores res componeret. Principem gratiæ locum, ex ea gente, apud eum obtinebat Michael Glinscius, Dux Russus, vir elati animi: magnasq́, opes in Lituania, & potentiam, atque clientelas, Russorum præsertim, ille sibi compararat, Ægrè id se-

Propter Michaelem Glinisciũm,

id ferebant Lituani Proceres: formidabántque, ne per occaſionem is, Alexandri orbitate contempta, Lituaniæ Dominatum inuaderet, & ad Ruſſos transferret. quin etiam iactabatur vulgò, eum Alexandro inſidias ſtruere. Non latebant hæc Michaelem, qui apertas cum æmulis ſuis inimicitias gerebat, & in odium Principis eos adducebat: nec defuit ipſi occaſio. Fortè enim Alexander præfecturam Lidenſem, Lituano quodam amoto, Andreæ Droſdæ, Michaelis conſanguineo, contulerat, & ad Primores Lituanorum abſens mandata dederat, vt eum in poſſeſſionem eius Præfecturæ mitterent: idque illi, odio Michaelis, ad aduentum Regium reiecerunt. Hinc igitur arrepta occaſione. Michael Lituanorum Proceres quaſi contumaces rebelleſq; criminari apud Regem cœpit; eoq; ad extremum Regem perpulit, vt is ſecretis conſiliis de nece ipſorum agitaret. Quum autem in media Lituania nil eiuſmodi, propter magnas eorum clientelas, tutò aggredi poſſe videretur, Breſte ad Conuentum eos euocauit; ſed ſuaſu Ioannis Laſci Cancellarii Polonici, aliquantiſper mitigatus, aliis quidem Præfecturas ademit, alios verò Senatus ingreſſu excluſit tantiſper, donec ſe placarent. Habebat Rex iterum Radomiæ Comitia: venerantque illò Lituani Proceres, vt opera Polonorum,

Ad Breſten ſen Conuentum eos euocat.

Et mitius, quàm ſtatuerat, punit.

Regem sibi reconciliarent: sed non potuêre tamen ii quidquam aliud impetrare, quàm vt Rex, data ipsis repulsa publicè, secretò Polonis polliceretur, se illos in gratiam recepturum esse, cum ad Lituaniam accederet. Dimißis autem Lituanis, reliquum tempus iudiciis & consultationibus de defensione Regni, contra subitarias incursiones, datum: ac de Equestribus quibusdam, qui latrocinia exercuerant, sumptum supplicium. Ac Osuchouius quidem & Missouius gladio percußi: Rusinouia verò fœmina, cum ocreis, calcaribus, & cultu corporis virili (vt erat deprehēsa) suspendio necata est. ad defensionem verò Regni Minores Poloni tributum agrarium, duodenûm grossorum, in stipendium mercenariorum militum sciuêre: Maiores autem id abnuêre.

Ex latrocinantibus, inter quos et fœmina, sumptum supplicium: Tributumque datum, & denegatum.

DE REGE PARALYTICO, BOGDANO sororis Regiæ coniugium expetente, & Elizabet piissimæ Reginæ morte.

Caput. VI.

Ad Regem paralyticum

Bogdani Legatio, de coniugio Elisabetæ expeto.

N*On multo verò pòst Alexander, vigore membrorum in vna parte soluto (quem morbum paralysim Græci vocant) Radomia Cracouiam asportatus est quò subsequuta est eum Legatio Bogdani, Valachorum Palatini, qua postulabat ille coniugium Elisabetæ sororis Rægiæ; & quò facilius id impetraret,*

ret, Thysmeniciam & Cessibissos territoria Regi reddebat. Ipse ne autem ea post mortem patris Polonis ademerit (ut memorat Vapouius) an à patre adempta (ut uult Mechouiensis) retinuerit; an uerò, quæ non habuerit quidem in potestate, sed quasi sua repetere posse & uelle uidebatur, donanda sibi esse duxerit, non satis constat: ea certè donabat, quæ ipse retinere non posset. Abnuebat puella & mater Barbaricum fœdi hominis connubium: itaq; pro munere quidem actæ gratiæ, de coniugio autem ambiguum responsum datum. Paucis pòst dieb. Elisabeta Regina, Cazimiri uxor, Cracouiæ extremum uitæ diem clausit, fœmina lectißima, pietate insigni, & munificentia in cultū diuinum singulari. Eius namque præclara & Regalia donaria extant etiamnum, cùm alibi, tum in basilica Cracouiensi: ubi, honorificentißimo funere, ab Alexandro & Sigismundo filiis elata, in delubro sanctæ Crucis sepulta est. Hoc etiam ipsa uiuens à fundamentis exædificauerat, omniq; apparatu magnificè ornauerat: & censibus ac domo in octo Presbyteros, & nonum ministrum collatis, dotauerat: In diui quoque Michaelis templo, in eadem arce sito, totidem Presbyteris, qui cantando, & Sacris operando, aßiduè cultui Diuino insisterent, census attribuit.

Elisabetæ reginæ mors, &

Pietatis opera.

DE REGIS DECRETO PRO EPISCOPIS, & bello ac fœdere cum Bogdano Valacho.

Caput VII.

Alexander Rex, ope Medicorum, à morbo liberatus, Calendis Octobribus Lublinum profectus est: & anni sequentis initio, qui fuit 1506, Comitia Polonorum habuit. Certatum ibi ac disceptatum inter Proceres profani ordinis & Episcopos, de ordine sedendi in Senatu, ac de expeditionibus bellicis. Contendebant enim Proceres, vt Episcopi alterum Regis latus sibi concederent: alterum, vel dextrum sanè, ipsi tenerent. deinde verò vrgebant, vt bona Ecclesiis addicta, perinde ac Nobilitatis, publica belli onera sustinerent. Episcopi autem prærogatiuis suis se tuebantur, quòd vtrique lateri Regio aßidendi Ius ipsi, & militiæ vacationem Ecclesiastica eorum bona, antiquitùs haberent. Post longam igitur altercationem, Rex tandem controuersiam ita diremit, vt Episcopis & Ecclesiis suæ prærogatiuæ saluæ manerent. Constitutum deinde in illis Comitiis, vt vsitatum tributũ ab agrestibus & oppidanis, in stipendia militum, qui ad fines Rußiæ & Podoliæ defendendos ac depellendum Pocucensi territorio Bogdanum mittebantur, conferretur. Etenim Bogdanus infesto exercitu Pocuce inuaserat, ac paruo negotio in suam potestatem redegerat. Igitur quatuor millia mercenariorum militum,

Ann. 1506.

Proceribus cum Episcopis certantib. de ordine sedendi & expeditionibus bellicis.

Rex pro Episcopis decernit.

Tributo decreto.

Contra Bogdanum.

tum, decreto Comitiorum in Rußiam missa, Pocuce sub signis ingressa sunt: profligatisq; Valachis præsidiariis, territorium omne non multò maiore negotio, quàm erat amissum, recuperarunt: Valachiæ fines deinde incursionibus vexarunt. vbi duo Strußi fratres, adolescentes nobiles & bellicosi, decus Rußicæ Nobilitatis, cum ala quinquaginta equitum longius prouecti, à multitudine hostium oppreßi sunt. Ac Felix quidem in prælio, fortiter dimicans, cecidit: Georgius verò, dum fratri laboranti, per medios hostes animosè inuectus, fert opem, suffossò equo ad terram defluxit: ibiq; captus, & ad Palatinum deductus, cum octo aliis, tyranno inspectante, capite plexus est. sed non inulta mors eorum Valachis mansit. Postridie enim huius diei, nostri hostem victoria exultantem magna strage vlti sunt: cæsusq; est ibi Præfectus Chocimensis: Copacius verò, Dux exercitus Valachici, fuga elapsus est, Finitum postea bellum icto fœdere, quum Bogdanus tres Oratores ad Regem misisset, petitum rursus Elizabetam in matrimonium, sororem Regis: atque ita conuenerat, vt Bogdano nuberet his legibus, vt is ad Romanæ & Catholicæ Ecclesiæ ritus, cum aulico suo comitatu, accederet: in Valachia vt templa, sacerdotes, & vnus Episcopus, Romani ritus, instituerentur: Romanus Pontifex, Bogdano postulante, matrimonium id approbaret: Bogdanus Regiis ditionibus fœderatus

Profligatis à que ex Pocuce Valachis, &

Post amissos fratres Strussos

Magna strage cæsi,

Fœdus cum Bogdono factum,

vt esset, & cum cæteris Christianis Principibus bellū contra Barbaros susciperet. nec tamen hæc pacta rata fuêre: adactus q; postea bello Bogdanus, Sigismundo Regi illas Alexandri literas reddidit.

Post irritum fuit.

DE TARTARORVM EXCVRSIONE, iisdémque rursus à Glinscio cæsis.

Caput VIII.

Tartari ex Podolia & Russia ac Lituania præda ingenti abacta.

PAulo pòst, mense Maio, quinq; millia expeditorum Tartarorum è Tauricâ eruperunt: Podoliam, Rußiam atq; Lituaniam, longè lateq; crudeliter uastarunt: præter aliam prædam ingentem, ad centum millia hominum in Barbaricam seruitutem abegerunt: plurimos vicos atq; pagos exußerunt, & in imbecilliorem senum ac puerorum multitudinem ferro sæuierunt. Languebat tunc Rex: Proceres verò Lituani, mutuis odiis certantes, suum quisq; negotium agebant, nec vllam habebant curam Reipublicæ. Tartari autem tam felici successu illecti, distracta præda quam retulerant, paruo interuallo quieti dato auctisque viribus, iterum mense Augusto in Lituaniam irruperunt. Scribit Mechouiensis, Regem languidum & iacentem aduentu Tartarorum excitum (quum negarentur Lituani, nisi Rex ipse loco se mouisset, ad arma concursuri esse) necquidquam dissuadens

Regeque languente, & Lituanis suum negotium agentibus,

Iterum in Lituaniam irruunt: sed Post uirilem Regis animum.

suadentibus Medicis, ad castra se vehi iußisse, ne vel in extremo halitu suis deesset: sed Michael Glinscius, non plus septem millibus equitum aggregatis, & præsidio trecentorum equitum Polonorum ex aulico Regis comitatu adiutus, magna strage Barbaros concidit, ita vt viginti millia Barbarorum cæsa, totidem equi capti fuisse, memorentur: magnamq́; non solùm egregii Ducis, verùm etiam strenui militis, laudem reportauit, tribus equis sub eo confoßis. — A Glinscio Cæduntur.

DE REGIS MORTE, ET SIGISMVNdo suscepto. Caput IX.

IAm Alexander Rex, desperata salute & testamento condito sumptisq́; ritu Christiano sacris mysteriis, animam agebat, quum ei de victoria suorum nunciatum est: sublatis igitur in cœlum manibus & oculis lachrymas stillantibus, tacitus, amisso iam usu linguæ, gratias agere Deo visus est. nec mora, animam exhalauit die 19. mensis Augusti, quadragesimum sextum annum agens, quum non totos quinque annos regnasset in Polonia. Obitum autem eius, paucis antè diebus ad Septemtriones conspectus Cometes portendit; quin & globus igneus clarißimus, quadam nocte, super turrim curiæ senatoriæ Cracouiæ decidisse visus est. Fuit Alexander statura mediocri, facie oblonga, capillo subnigro, viribus corporis atq; la- — Rex moribundus. Pro victoria tacitus agit Deo gratias: eiusque Ætas & Regnum. Prodigia ante mortẽ. Effigies.

Ingenium ac Mores. certis validis: verum ingenio hebetiore, atq; ob id taciturnus. Liberalitate fratres omnes superauit: non sine voluptate sua fortibus viris ac militaribus, atq; aulicis benignè facere solitus: citharœdis atque tibicinibus impendiò delectatus est. Prodigum potius quàm liberalem fuisse multi existimauêre, ita vt in tempore eum deceßisse dicerent, priusquam Poloniam & Lituaniam omnem prodigeret. Porrò dum pompa funeris Alexandri apparatur, Sigismundus Dux, de morte fratris nuncio accepto, accelerauit iter. Ei autem venienti primus omnium Procerum Glinscius, cum septingentis equitibus, gratulabundus occurrit: aduenientiq; longius è cubiculo Sigismundus obuiam progressus, comiter & benignè eum accepit, & in suum cubiculum deduxit. ubi ille non ignarus suspectum se esse Principi (nam à Proceribus Lituanis, quasi affectaret Principatum, delatus fuit) luculenta oratione seipsum purgauit, & studium obsequiumq; suum Sigismundo detulit. Frequentes deinde affuêre cæteri Proceres, magnis & splendidis equitum cateruis stipati, Vilnamq; Sigismundum Principem deduxêre: neque ita multo post funus Regium superba pompa elatum, & in basilicæ delubro, iuxta Cazimiri corpus, sepultum fuit.

Sigismund' [margin]

Glinscium' occurrentē [margin]

Benignè suscipit. [margin]

LIBER

LIBER XX.

PROOEMIUM.

Exemplar laudabilis Regis atque boni Principis in Sigismundo nostro vt videas, Lector, paulò aliter, atque in superioribus factum est, eum tibi delineamus. Vale.

DE SIGISMUNDI REGIS educatione.

Caput I.

Igismundus, Jagellonis Cazimiri filius, ab ineunte primùm pueritia, vnà cum aliis fratribus, ab honestißima & religiosißima fœmina Elizabeta, Alberti Cæsaris filia, sanctè ac temperanter educatus est: Sigismund. Rex à matre pia sanctè educatus.
à Præceptoribus autem uiris eruditis, bonis, grauibus & piis, ad virtutẽ inprimis & pietatẽ cultumq; diuinũ institutus, in literis quoq; non contemnendos progressus ita fecit, vt Latinè loquentes & scribentes sine interprete intelligeret, Atque à bonis Magistris institutus, Linguam tenuit Latinam &

Germanicã. nec incommodè ipse ea lingua vteretur: Germanicã verò, cuius (propter finitimos, atq; etiam incolas, Germanos) non exiguus est vsus apud nos, exactius didicit. Porrò in Diuinis Scripturis ita fuit exercitatus, vt multa inde senior meminisset, ac sæpe eas in ore haberet, ad actiones vitamq; omnem moderãdam eis vsus: ideoq; timorem Dei, iustitiam, & virtutes reliquas semper præ oculis habuit. Permultum namque refert, quibus rebus quis ab ineunte ætate assuefactus fuerit: nec scio an ad vitam sic vel sic degendã longè plus faciat, quo modo quis à puero educatus & institutus, quàm quo modo natus sit. Solent enim plerunq; etiam bonæ & generosæ indoles praua, atq; adeò negligentiore quoque educatione deprauari: vitiosam verò naturam sæpe bona educatio corrigit.

Scripturamque Sacram, in qua fuit exercitatus.

Ad vitam probè degẽdam accommodauit.

DE HONORATO SIGISMVNDO APVD Vuladislaum fratrem, & Ducatu eius Silesiensi.

Caput II.

SIc igitur educatus Sigismundus, adolescens singulari indole, modestia, comitate, grauitate, & industria (quæ res maximè illam ætatem commendant) quum ad Vuladislaum fratrem, Vngarorum atque Boemorum Regem, se contulisset, ea ibi dignatione fuit, vt Vngari & Boemi magis eum propemodum, quàm

Sigismundus adolescens virtutibus magnis ornatus, & Apud Vuladislaum fratrem summo in honore habitus.

quàm Regem suum, reuererentur per eum, quæ cuperent, publicè & priuatim à Rege peterent: eius au-ctoritate & iudicio libenter starent. Usqueadeò maiorem vim habet ad tenendos in officio etiam feroces homines, æquitatis, grauitatis, constantiæ, & sapientiæ opinio: quàm Regium sceptrum, quàm etiam carcer, bonorum confiscatio, proscriptio, virgæ denique & secures. Itaque magno omnium fauore, Glogouiensem & Opauiensem Dominatum & summam vtriusque Silesiæ Præfecturam à Vuladislao fratre obtinuit: adeoque charus ac venerandus fuit Silesiis, vt hodie etiam eius Imperium grata & iucunda memoria prosequantur. Dux Silesiæ. Omnibus venerandus & charus.

DE REGNIS SIGISMVNDO DELATIS, eius cum Imperatoribus amicitia, Rußiáque & Podolia cultioribus factis.

Caput III.

Post Alexandrum verò fratrem Rex creatus in Polonia, à Suecis post eiectum Christiernum Regem, itemque ab Ungaris & Boemis post miserabilem Ludouici Vuladislai filii interitum, vt illa quoque Regna susciperet, expetitus est. Tantum enim honorem ei summi Principes habuerunt, vt & Maximilianus Cæsar, non minoris animi quàm prudentiæ Prin- Sigismundus à Suecis & Vngaris atque Boemis Rex expetitus, & Apud Maximilianum Cæsarem honoratus.

ceps, eius gratia fœdus, cum Basilio Magno Moschorum Duce ictum, respueret: & contra Crucigeros Prussienses, quos defendendos susceperat, auxilia illi suo nepotumq́; suorum nomine promitteret. Hoc Rege cultior & populosior Russia & Podolia esse cœpit: quum Tartari, prædis & rapto alioqui viuere soliti, ad nominis eius celebritatem quietiores facti essent. Turcarum verò bellicosissimus & felicissimus Imperator Solimannus (quod aliis postulantibus negare, aut ad tempus concedere solebat) cum hoc nostro Rege perpetuum fœdus percussit: & Valachis ac Tartaris suis vectigalibus, ne eius ditiones infestarent, edixit: quin & filio eius Sigismundo Augusto pacem & amicitiam, in gratiam patris promissa, seruauit. Nimirum admirabantur in eo cuncti virtutem, grauitatem, & constantiam singularem: reuerebantur etiam nonnihil eius foelicitatem. Neq; enim quisquam, tot annorum spatio, in tanta Orbis terrarum perturbatione, felicius eo regnauit: aut tot ac tam difficilia bella, tam secunda fortuna tantaq; celeritate confecit.

Russiam & Podoliam cultiorem & populosiorem facit: Fœdusque perpetuum cum Solimanno icit.

Summis Rex virtutib. &

Summè felix.

DE VICTORIIS EX TARTARIS. Caput IV.

Tartari vi' & apud

NAm ut à Tartaris, perpetuis nostris hostibus, incipiam, horum quidem non contemnendos tres

exer-

exercitus, apud Sluscum, tribus præliis, Duce Constantino Ostrogio, penè cæcidit: deinde apud Visnoueciam viginti quatuor millia, quum se per Rußiam populabunda diffudissent, sexies fusa leuibus & particularibus præliis, ad extremum tota acie in abeuntes facto impetu, Nicolao Camenecio Palatino Cracouiensi & eodem Constantino Ducibus, profligauit, quum nostri sex millium equitum numerum non excederent. de quibus vix centum eo prælio desiderati sunt: hostium verò multò minor pars pernici fuga euasit. Nec illæ quidem ignobiles victoriæ sunt, quæ apud Voronouiam, Joanne Camenecio: apud Buscum, Stanislao Lanscoronio: apud Zincouiam arcem, Jacobo Secignouio, atque iterum, Palatino Kiouiensi: in Volinia, Constantino & Ostaphæo ter: apud Ocacouiam hostilem arcem, eodem Ostaphæo & Prædislao Lanscoronio Ducibus, quæsitæ: & quæ in Podolia Trebinii, quæque apud Cameneciam & Verestatincium pagum, & compluribus aliis in locis Nicolai Senauii viri fortis & magnanimi Palatini Rußiæ, & fratrum eius Alexandri & Procopii, ac Bernardi Pratificii Silesii opera partæ sunt: & illæ aqud Treboulliam, Podhaiciam, Medibosum, & multis aliis in locis, leuiores. Tot enim ferè sunt, quot excursiones ea gens rapacißima & famelica, & vel è flamma (quod dicitur) cibum petere solita, in ditiones

Sluscum. Visnouecis.

Voronouis. Buscum. Zincouiam.

In Volinia. Apud Ocacouum. In Podolia.

Apud Cameneciam & Verestatincium, &c.

Treboulia. Podhaiciam. Medibosum &

Regis

Caniouiam. *Regis Sigismundi fecit. Apud Caniouiam in Lituania memorabilis illa victoria est, qua viginti sex millia Tartarorum, eodem illo Constantino Ostrogio, omnium seculorum memoria dignißimo Duce, parua manu profligauit.*

DE VALACHIS PROFLIGATIS.

Caput. V.

Bogdanus Palatinus Valachiæ. Pocuciam reddit: Petrus itidē, apud Guosdeciam & Obertinum victus.

IN Valachia autem Bogdanum Palatinum Valachiæ fusum, in verba sua iurare coegit: & amissam Maiorum suorum culpa Pocuciam ab eo recepit. Petrum Palatinum rebellantem, Pocuciamq; rursus inuadentem, primùm cum sex millibus Valachorum ad Guosdeciam arcem, ac mox cum viginti duobus millibus apud Obertinum pagum, vix á quatuor millib. nostrorum, Duce Ioanne Tarnouio, viro clarißimo & primario bellatore, insigni & inopinata clade profligauit, accepitq; cum bombardis cætera impedimēta: Palatinus autem ipse saucius vix fuga euasit; quē postea in arce Chocimensi obsessum, & ad extrema redactum, solenne vnâ cum Proceribus & cuncta Nobilitate sua iusiurandum sibi dare coegit.

In verba Regis iurare cogitur.

DE

DE GERMANIS IN PRVSSIA VICTIS.

Caput VI.

CVm Germanis Prußiam sibi vendicantibus nũquam, nisi prosperè, dimicauit: nempe apud Prusimarcum, Seburgum, Guteſtadiam, Brunſpergam, Reſlam, & Raſtemburgum, Iacobo Secignouio: apud Pißiam, Stanislao Masouiorum Duce: in sinu varmiensi, siue Habo lacu nauali prælio à Gdanensibus victi sunt: bis apud Bartensteinum: sæpius à Prædislao Lanscoronio & Ioanne Zarẽba Palatino Calißiensi multis in locis: apud Elsbergam ab Alexandro Ilouio: Gdani & Elbingæ (quum eas vrbes adorti essent) à ciuibus fusi & profligati: ad extremum tot cladibus & inedia, vigiliis & iugi equitum nostrorum vexatione fracti, & ad paucos redacti, Prußia excessêre.

Germani Prussiam sibi vendicantes, victi &c

Profligati

Prussiâ excedere coguntur.

DE CELEBERRIMIS EX GENTE Moschorum victoriis.

Caput VII.

IAm verò Moschi vel præcipuam gloriæ & victoriarum materiam Sigismundo Regi præbuêre. Apud Poloscum enim septem millia hostium à Ioanne Boratinio, viro acri & animoso, interfecta sunt: deinde quum ii Lituaniam non amplius decem & octo milliariis

Ex Moschis victoria apud Poloscum, &c.

ariis à Vilna metropoli hyberna excursione depopulati, reuerterentur, mille extremi agminis (quos solos Lituanica Nobilitas, cum aulico Regis comitatu tumultuariè accurrens, assequi potuit) trucidati: alioq; item tempore, magnum suorum numerum, & prædam quam abigebant è Lituania, persequentibus Lituanis amisêre.

Apud Starodubum, &c.

Apud Starodubum autem, Radogostiam, & Smolenscum, ductu Georgii Radiuili Castellani Vilnensis, non sine magnis cladibus profligati sunt. Atq; in expugnatione quidem Starodubensi præclara extitit opera Andreæ Herbortii: qui sulphureum puluerem per cuniculos agens, ac artificiosè succendens arcis propugnaculum & quæq; firmissima deiecit, fortiterq; pugnans ibidem occubuit: secutus maiorum suorum vestigia: Fridrosii, qui in pugna Socaliensi occubuit: ac Seuerinorum duorum, vnius quidem in Bucouiensi, alterius in Obertinensi bellis cæsorum.

Apud Orsam semel, cum

Apud Orsam verò tunc, quum primùm regnare Sigismundus cœpit, ne exspectare quidem nostros, dum Borysthenem tranarent, sustinuere Moschi: & quum ad centum millium numerum accederent, ne adoriri quidem ter mille nostros mercenarios milites ausi sunt.

Redditis quibusdam munitionib.

Magnis autem incommodis affecti, Mostrum, Turoniam & alias quasdam munitiones reddiderunt nostris; ac deinde, Ioanne Tarnouio nostros ducente, Homiam & Starodubũ arces,

à nostrũ

à nostris partim vi captas, partim in deditionē acceptas, amisere. Deniq; Orsensis illa celeberrima, & cū omnibus ferè omnium gentium atq; seculorum victoriis comparāda, victoria est: qua, Constantino Ostrogio Principe, & Ioanne Suirzouio Ducibus, octoginta millia Moschorum bellatorum (qui omnem nostrum exercitum non modo proterere posse videbantur: verùm etiam Borysthenem tranare paßi, pecudum in modum flagris abigere in Moschouiam destinârant) ingenti strage interfecta sunt, ita ut desideratorum numerus ad quadraginta ferè millia peruenisse, vel certè duo & triginta millia superasse dicatur: Ductores eius exercitus, viros illustres, omnemq; Senatum gentis, & supra quater mille captiuos, viuos in potestatem venisse: direpta castra opulentißima: Dux autem ipse Basilius, bellator exercitatus, & contra Tartaros aliosq; finitimos victoriosus, usq; ad Regiam suam Mosquam profugit: atq; ibi, amplius centum & viginti milliaribus bene longis à loco conflictus, vix tutò se subsistere posse credidit.

Apud Orsam iterū summa cum laude & gloria nostrorum.

Magna verò clade &

Ignomia Moschorum

Ducisque Basilii.

DE CLADIBUS QUIBUSDAM nostrorum, & amissa parte Albæ Russiæ.

Caput. VIII.

POrrò has tot ac tantas victorias, magna imparitate copiarum quæsitas, nihil mirum est (vt est rerū humanarū conditio varia & instabilis) si quæ clades in-

Clades acceptæ.

des interpolarunt: una quidem apud Socalum, à Tartaris temeritate Rußicæ Nobilitatis accepta; ubi quatuor fortasse millia nostrorum à quadraginta millibus Tartarorum, loci opportunitate usorum, defatigata verius quàm superata, non incruentam hostibus victoriam concessêre: nostriq; mille ducenti desiderati, & Barbarorum cæsa quatuor millia. altera apud Serethum amnem; ubi tamen non plures ducentis nostri, à Valachis circumfusi, oppressi sunt: amissa verò magna pars Albæ Rusiæ, Michaelis Glinscii hominis ambitiosi, & Alexandri Regis gratia inflati proditioni, atque præsidiariorum militum perfidiæ, imputanda est.

Apud Socalum, &c.

Apud Serethum.

Et Albæ Rusiæ amissa pars.

DE SIGISMVNDI, PACIS tempore, claritate.

Caput IX.

Sigismundi etiam in pace fuisse clarissimum, Opes, Splendor, Et elegantia, Leges.

IN pace etiam idem Rex semper fuit clarissimus. Testantur id tantæ opes & facultates nostroru͂, tantus splendor (ne dicam luxus) tantaq; elegantia, cùm in ædificiis & victu cultuq; corporis, tum in sermone & moribus, quanta nunquam, ante hunc Regem, in Polonia fuit: loquuntur leges, diligentius aliqua͂to conscriptæ: clamant tot arces instauratæ: tot exornata templa Dei Opt. Max. tam splendidè & ma-

Arces, Templa.

gnifice exædificata, publicis iuxta ac priuatis ædificiis, Cracouia, Posnania, Leopolis, Varsauia, Lublinum, Gdanum, & aliæ quædam vrbes atque emporia: probant id deniq; cultæ & habitatæ regiones, Rußia, Prußia, Lituania: quæ antea & syluestres, & incultæ, aut superiorum temporum conditione, magnam partem, desertæ iacuerunt. Atque hoc etiam Rege Regnante, Zatoriensis ditio & Masouia, post quadringentesimum annum, ad corpus & compagem Poloniæ redierunt: Prussia recusatum diu & excussum iugum accepit: Pomerani Stolpenses ad intermissam aliquandiu huius Regni societatem & clientelam, iureiurando adacti, venêre.

Vrbes. Regiones cultæ, Probant. Idemque Regno adiunxit Zatoriam & Masouiam. Prussia insuper subiugata & Pomeranis Stolpensibus.

DE CONIVGIBUS Sigismundi & liberis.

Caput X.

QVod autem ad coniugia Sigismundi Regis attinet (quæ non exigua fœlicitatis humanæ pars est) priorem quidem Barbaram, Stephani Comitis Scepusiensis Transyluaniensium Palatini filiam, duxit vxorem, Joannis postea Regis Vngarorum sororem, fœminam sanctißimam & pientißimam: quæ maximam illam Orsensem de Moschis victoriam, aßiduis nocturnis ac diurnis precibus, cum lachrymis & pro-

Coniux prima Sigismundi. Barbara. Fœmina sanctißima.

Intra tertiũ annum mortua:
Altera veró Bona Sphortia,
Ferè 30 anno cum ipso agens,
Eique ægro officiosissimè ministrans,

fusa in egenos beneficentia asperioréque cultu corporis & ieiunio coniunctis, à Deo impetrasse existimata est: sed hac immaturè intra tertium annum amissa alteram suasu Maximiliani *Cæsaris duxit Bonam Sphortiam, Ioannis Galeatii Sphortiæ* Mediolanen-*sium Ducis & Isabellæ Aragoniæ filiam: quæ triginta ferè annos cum Sigismundo nupta, tanti fecit maritum Regem, vt extremis aliquot annis ægrotantem, & viribus planè destitutum, non coniugali charitate, sed ancillari penè ministerio sine omni fastidio curaret. quo factum est, vt plurimum ei vicissim Rex amantißimus indulgeret.*

Ex vtraque cõiug: liberi

Quam verò filiam, Heduigim nomine, ex Barbara susceperat: eam Ioachimo, Marchioni *Brandeburgensi & Electori Romani Imperii, matrimonio iunxit: & nepotibus ex ea, viuens adhuc, auctus est: Bona verò filias ei quatuor genuit, Isabellam, quæ Ioanni Vngarorum Regi: Sophiam, quæ Duci Brunsficensi: Annam & Catarinam, quæ Regi Sueciæ nuptæ sunt: & vnum filium Sigismundum Augustum, qui nunc, post mortem patris, feliciter in Polonia regnat.*

DE

DE REGNO SIGISMUNDI FELICI-ter & iustè administrato, bellóque non appetito. Cap. XI.

REgnauit etiam feliciter Sigismundus supra vnũ & quadraginta annos, legum Polonarum in tribuendo cuique iure suo peritißimus, consilio magno praeditus; bella autem nunquam appetiuit, nec, nisi necessaria & graui iniuria prouocatus, suscepit. quare quum & Valachos (ob rupta crebrò foedera) subiugare posset, noluit; ne vel illi, desperatione adducti, Turcis sese dederent: vel redacta in Prouinciae formam Valachia, & amoto quasi obice, ipse difficilimum cum potentißimis Turcarum tyrannis bellum de finibus gerere cogeretur. non, quòd à pia contra Barbaros, ac deuotos Christiani nominis hostes expeditione abhorreret: sed quòd suas illorumque vires iusta lance metiretur. Sic enim iudicabat, neque suum esse, neque vnius planè cuiusquam Principis, tam validum hostem (qui Asiae, Aphricae, & Europae magnam partem ditione teneret: florentißimum Graeciae Imperium euertisset: Caramanos, Cilicas, Syros, Ægyptios, & nescio quas praeterea Gentes, una aestate subiugasset: deniq; latißimè dominanti Persarum Regi grauis esset) debellare: cõiungenda esse Christianis Principib. arma, si hostẽ illũ à ceruicib. suis vellent

Regnat Sigism. feliciter 41. annos iustè omnia administrãs Consilio magnus. Bellum non appetens.

Bellumque cum Turcis declinans prudenter.

vellent depellere. Quum ergo animaduerteret, cæteros Principes feralibus odiis inter se digladiari, ac totum penè orbem Christianum plus quàm ciuilibus bellis ardere, omni honesta ratione semper Turcicum bellum declinauit.

DE VIRTUTIBUS SIGISmundi, & morte.

Caput XII.

Sigismundi virtutes.

Animi Æquabilitas, Humilitas, Affabilitas, Patientia & voluptatum cõtemptus.

Aliorum defensio. Suarum neglectus iniuriarum.

Temperantia & moderatio.

POrrò æquabilitate animi, in vtraque fortuna, tanta fuit, vt neq; secundis rebus difflueret, neque aduersis frangeretur: à superbia & fastu semper alienus, aditu & affatu facilem se præbuit. Æstus etiam, frigoris, inediæ, & laboris patientissimus erat, quippe qui ab ineunte ætate molliciei deliciisque minimè assuefactus esset, crassioribus cibis & pannis, & caprinis pellibus innutritus. Morbos autem, & alia vitæ incommoda, admodum æquo animo ferebat. Publica suorum incommoda depellere, damnaque vindicare, non libenter neglexit: priuatas verò suas iniurias, obtrectationes, conuitia, & maledicta insolentiorum hominum ita contempsit, vt nunquam vindicaret, nec esset ob id deinceps ad beneficentiam in huiusmodi homines restrictior. Jam verò temperantia & moderatio tanta in eo semper fuit, vt nihil ab

eo cu-

eo cupidius, nihil insolentius, nihil dissolutius & flagitiosius unquã dictum aut factum fuerit: Sobrietatem præterea idem Rex maximi fecit; ab infantia ad senectutem usque, patris auique instituto planè abstemius & aquæ potor fuit: ingrauescente uerò ætate, Medicorum suasu, uinum bibere didicit: sed ita tamen, ut nunquam eum quisquam ebrium uiderit. Nihil magni sine consilio Senatus fecit, aut statuit: ac nonnunquam de sententia, consensu Senatus adductus, decessit, ne pertinax uideretur. Iustitiam uerò apprimè coluit: & hostibus supplicibus libentissimè ueniam dedit: ideoque Magistrum Albertum Marchionem Brandeburgensem, sororis suæ filium, debellatum retinere ea quæ ante bellum habuerat, & partim iure belli amiserat, partim amissurus esse uidebatur, omnia iussit: & honore auxit, Magistri appellatione in Ducis nomen commutata; hæreditariumque insuper ei, fratribusque eius Cazimiro & Georgio, in mares duntaxat liberos, illum Principatum constituit. Pietate denique erga Deum fuit eximia: Vilnensemq; basilicam, & Rupense siue Scalcense fanum apud Cracouiam, & alia multa, delubrumq; pulcherrimum & sumptuosissimum basilicæ Cracouiensis ipse exædificauit atq; adiunxit, cum instituto iugiter & concinnè Deum colentium sacerdotum collegio; eidem quoq; basilicæ Cracouiensi multa donaria ampla contulit:

Sobrietas.

Consilium.

Iustitia, & Benignitas.

Pietas.

cõtulit: religioseq; Sacris & cultui, Diuino operam dedit, nulla neq; temporis neq; loci incommoditate neq; occupationibus retractus: in precibus aßiduus: festorum dierum ieiuniorumq; obseruantißimus: in egenos sacerdotes, mendicosq; & religiosos, liberalis & beneficus: moribundus autem sacra Christi mysteria ritu Christiano expetiuit, & uenerabundus accepit, seq; totum Deo religiosis uerbis & suspiriis commendauit. Natus anno Domini 1467, prima die Ianuarii: electus 1506, octaua Decembris: coronatus 1507, uigesima quarta Ianuarii: mortuus prima Aprilis, anno Domini 1548.

Mors eius.

FINIS.

RERVM

RERVM ET VERBORVM, TOTO HOC OPERE PRÆCIPVE memorabilium,

INDEX.

C

Cho-

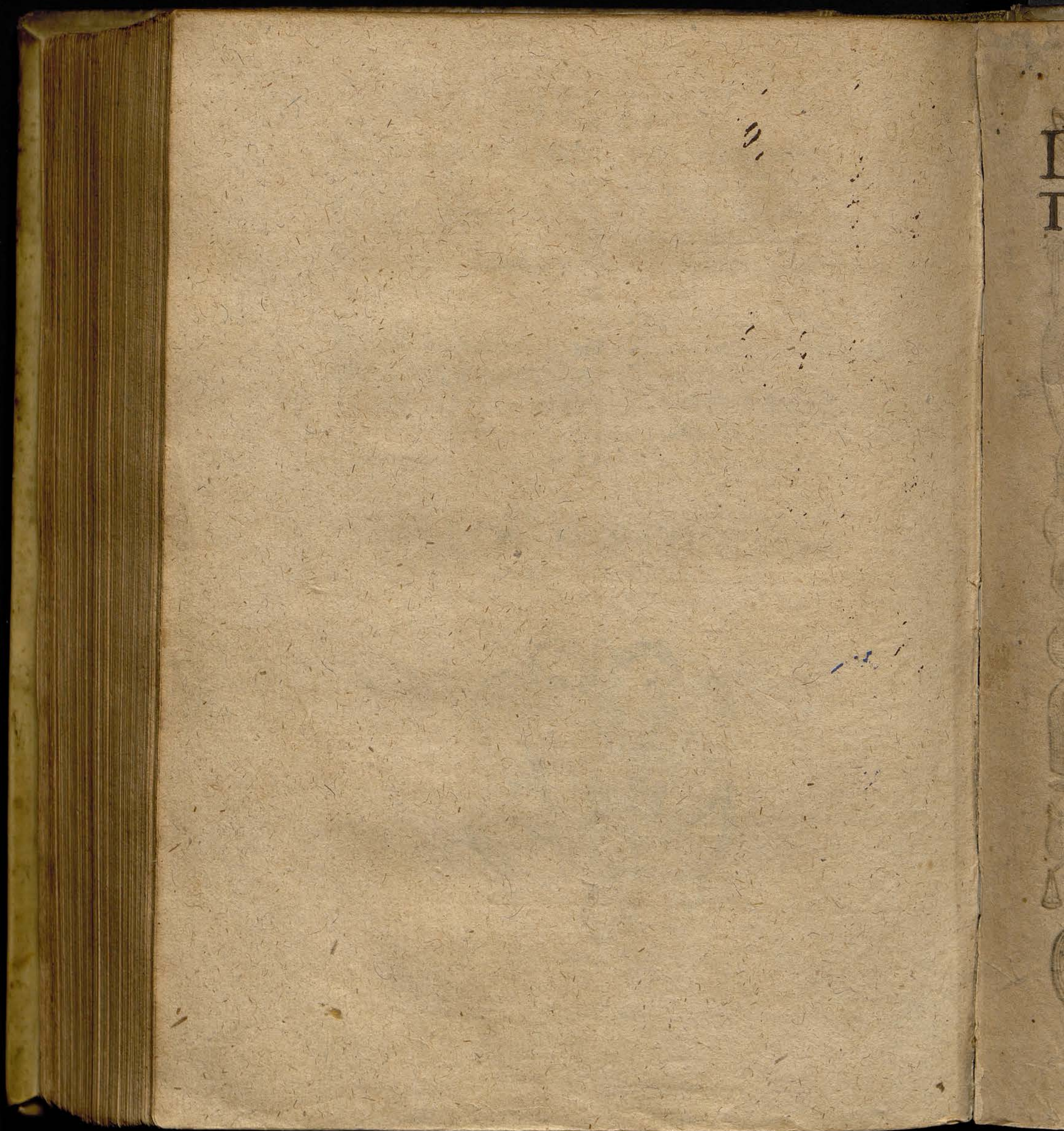
Roma-

Spitco

post

FINIS.

Biblioteka Jagiellońska
stdr0011957